CORINT
ISTORIE
AUTORI ROMÂNI

LAVINIA BETEA

Ultimul an din viața Elenei Ceaușescu

Agenda Tovarășei în 1989

LAVINIA BETEA

Ultimul an din viața Elenei Ceaușescu

Agenda Tovarășei în 1989

CORINT
ISTORIE
AUTORI ROMÂNI

Colecţie coordonată de
DORU DUMITRESCU

LAVINIA BETEA

Ultimul an din viața Elenei Ceaușescu

Agenda Tovarășei în 1989

CORINT BOOKS
2018

LAVINIA BETEA a absolvit Facultatea de Istorie și Filozofie, secția filosofie-istorie și a obținut doctoratul în psihologie la Universitatea „Babeș-Bolyai", din Cluj-Napoca. În prezent, este profesor de psihologie socială și politică și director al Institutului European „Serge Moscovici" al Universității „Aurel Vlaicu" din Arad. Abilitată pentru coordonare de doctorate în științe umaniste de Universitatea „Paul Valéry" Montpellier 3 și pentru coordonare de doctorat în științele comunicării de Universitatea „Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca. Jurnalistă de presă scrisă și televiziune, a înființat și a condus secția de Istorie Recentă a ziarelor *Jurnalul Național* (2004–2011) și *Adevărul* (2011–2013). Actualmente este colaboratoare a TVR și coordonatoarea Colecției Istorie a Editurii Corint. A publicat în calitate de autor sau coordonator 20 de volume, circa o sută de articole științifice și peste două mii articole publicistice. În 2003 a obținut Premiul „Nicolae Bălcescu" al Academiei Române pentru cartea *Lucrețiu Pătrășcanu – moartea unui lider comunist*. Domenii de interes științific: psihologie politică, istorie recentă, istorie orală, comunicare media. Apariții editoriale (selecție): *Gladiatorii lui Stalin. Începuturile comunismului în România*, Editura Leistung Publishing, București, 2018; *Viața lui Ceaușescu* (coord., 3 volume), Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2015; Editura Adevărul, București, 2013, 2012; *Stăpânul secretelor lui Ceaușescu. I se spunea Machiavelli. Ștefan Andrei în dialog cu Lavinia Betea*, Editura Adevărul, București, 2011; *Povești din Cartierul Primăverii*, Editura Curtea Veche Publishing, București, 2010; *21 august 1968 — Apoteoza lui Ceaușescu* (coord.), Editura Polirom, Iași, 2009; *Psihologia politică – o disciplină societală* (coord. Lavinia Betea, Alexandre Dorna), Editura Curtea Veche, București, 2008; *Partea lor de adevăr*, Editura Compania, București, 2008; *Mentalități și remanențe comuniste*, Editura Nemira, București, 2005; *Lucrețiu Pătrășcanu. Moartea unui lider comunist*, Editura Humanitas, București, 2001.

Redactare: Florin-Răzvan Mihai
Tehnoredactare computerizată: Mihaela Ciufu
Design copertă: Dan Mihalache
Ilustrație copertă: Soții Ceaușescu la Predeal (ianuarie 1974). ©Arhivele Naționale Istorice Centrale

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin
EDITURII CORINT BOOKS.

ISBN: 978-606-793-360-4

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BETEA, LAVINIA
Ultimul an din viața Elenei Ceaușescu: agenda Tovarășei în 1989 /
Lavinia Betea. - București: Corint Books, 2018
Conține bibliografie
Index
ISBN 978-606-793-360-4

Motto:

„Eu i-aş face o statuie lui Ceauşescu.

O piramidă de oameni, înţelegi? Aş face toată chestia aşa... şi o scară lungă, dar să se urce cu spatele. Înţelegi, să nu mai vadă...

Şi Leana după el tot să-l împingă. I-aş face o statuie minune.

Şi el ridicându-se, tot călcând şi făcând din mână la popor, să nu ştie că mai încolo nu-i fuştel[1]...

Şi să cadă. Să se ducă pe dos, aş face o chestie minune..."

Pătru Godja, zis „Moş Pupăză", cioplitor de porţi maramureşene, documentarul *Un film mai puţin vesel, mai mult trist, poetic şi sfătos* realizat de Cornel Mihalache (TVR, 2016).

[1] Scândură care formează o treaptă.

Personaje principale

Elena Ceauşescu – preşedinte al Comisiei pentru probleme de cadre de partid şi de stat a CC al PCR, membru al Biroului Permanent al CPEx, prim-viceprim-ministru al guvernului, preşedinte al Consiliului Central pentru Tipizare, Standardizare, Normare şi Calitate; preşedinte al Consiliului Naţional al Ştiinţei şi Învăţământului; preşedinte al Comitetului naţional „Oamenii de ştiinţă şi pacea", preşedinte al Comisiei Centrale pentru organizarea proceselor de producţie şi valorificarea superioară a materiilor prime şi materialelor, prim-vicepreşedinte al Consiliului Naţional al Oamenilor Muncii, vicepreşedinte al Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice şi Sociale, membru al Academiei RSR, deputat în MAN.

Nicolae Ceauşescu – secretar general al PCR, preşedintele României, comandant suprem al Forţelor armate, preşedintele FDUS, membru al Academiei RSR, deputat în MAN.

Poliana Cristescu – preşedinte al Consiliului Naţional al Organizaţiei Pionierilor, fosta soţie a lui Nicu Ceauşescu.

Silviu Curticeanu – şeful Cancelariei CC al PCR.

Emil Bobu – secretar al CC al PCR cu probleme organizatorice.

Ion Ursu – academician, prim-vicepreşedinte al Consiliului Naţional al Ştiinţei şi Învăţământului.

Constantin Olteanu – secretar al CC al PCR cu propaganda, iar din noiembrie 1987 secretar al CC cu relaţiile internaţionale.

Constantin Radu – secretar al CC al PCR și membru al Comisiei Centrale de Revizie.

Vasile Nicolcioiu – șef al Protocolului de pe lângă Consiliul de Stat al RSR.

Vasile Bărbulescu – secretar cu agricultura al CC al PCR, căsătorit cu Elena (Lina), sora mai mică a lui Nicolae Ceaușescu.

Constantin Mitea – consilierul cu presa al secretarului general al PCR.

Nicu Ceaușescu – fiul cel mic al Ceaușeștilor, prim-secretar al Comitetului județean de partid Sibiu.

Iulian Vlad – Șeful Departamentului Securității Statului.

Victor Ciobanu – ministrul Sănătății.

Nicolae Vlădescu – arhitect, cadru universitar și șef de proiect la Trustul de Construcții „Carpați".

Radu Burciu – șeful sectorului construcții al Gospodăriei de partid.

Listă de abrevieri

ANIC – Arhivele Naţionale Istorice Centrale
ARLUS – Asociaţia Română pentru Strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică
CAER – Consiliul de Ajutor Economic Reciproc
CAP – Cooperativa Agricolă de Producţie
CCES – Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste
CC al PCR – Comitetul Central al Partidului Comunist Român
CEC – Casa de Economii şi Consemnaţiuni
CENTROCOOP – Uniunea Naţională a Cooperaţiei de Producţie, Achiziţie şi Desfacere a Mărfurilor
CNSI – Consiliul Naţional al Ştiinţei şi Învăţământului
COM – Consiliul Oamenilor Muncii
CPEx – Comitetul Politic Executiv
CSP – Comitetul de Stat al Planificării
CUASC – Consiliul Unic Agroindustrial de Stat şi Cooperatist
FDUS – Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste
IAS – Întreprinderea Agricolă de Stat
ICECHIM – Institutul de Cercetare Chimică
MAN – Marea Adunare Naţională
MApN – Ministerul Apărării Naţionale
NKVD – abrevierea denumirii Comisariatului Poporului pentru Afaceri Interne în URSS
ODUS – Organizaţia Democraţiei şi Unităţii Socialiste

ONU – Organizația Națiunilor Unite
PCR – Partidul Comunist Român
PCdR – Partidul Comunist din România
PMR – Partidul Muncitoresc Român
RDG – Republica Democrată Germană
RFG – Republica Federală Germania
RSR – Republica Socialistă România
UASCR – Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România
UGSR – Uniunea Generală a Sindicatelor din România
URSS – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
UTC – Uniunea Tineretului Comunist
UTM – Uniunea Tineretului Muncitoresc

Introducere

„Faraoana", *film mut cu cameră ascunsă și deznodământ cunoscut*

Un document de excepție

Anul 1989 a fost, așa cum s-a mai spus, *annus mirabilis* – anul prăbușirii *lagărului comunist*[1] european.

A fost ideea lui Marius Tucă, directorul *Jurnalului Național*, ca în 2009 să marcăm cei 20 de ani trecuți de la căderea regimului cu un supliment atașat, cotidian, ziarului. S-a numit *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, fiind editat de secția de istorie recentă a *Jurnalului Național*[2] și distribuit împreună cu acesta.

Sarcina concepției și coordonării sale a revenit amintitului departament. Celelalte secții s-au alăturat proiectului cu articole specifice specializării lor. Publicația copia formatul și grafica oficiosului partidului comunist. Proiectul s-a constituit în ideea prezentării anului 1989 „în oglindă": de-o parte, o imagine asupra producției propagandei, ideologiei și „limbii de lemn"; de

[1] Pe parcursul întregului volum, așa cum am procedat și în cazul altor lucrări pe tema istoriei comunismului, vom marca conceptele, termenii și sintagmele caracteristice ideologiei și propagandei acelei epoci cu litere italice.

[2] Editorii suplimentului *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani* au fost: Lavinia Betea (șef al secției istorie recentă), Cristina Diac, Florin-Răzvan Mihai și Ilarion Țiu. Pentru editarea publicației, din corpul redacțional al ziarului au fost cooptați: Eliza Dumitrescu, Irina Munteanu, Andrei Stoicu, Vasile Surcel, Adela Cristina Teodorescu, Alexandra Zotta și Ramona Vintilă.

cealaltă, faţa ascunsă a epocii prin surse arhivistice şi incursiuni în amintirile martorilor şi în memoria colectivă.

Printre rubricile sale a fost şi *Agenda Elenei Ceauşescu*. Zilnic, în colţul dreapta-jos al primei pagini, am reprodus câte două file dintr-un document de excepţie: agenda în care şeful de cabinet al soaţei liderului comunist îi nota prezenţele la şedinţe şi *vizite de lucru*, precum şi orele de intrare şi ieşire ale vizitatorilor săi.

La origine, documentul era o agendă de birou obişnuită, comercializată sub sigla Editurii Litera[1]. În anii 1980, era singura editură care tipărea cărţi pe cheltuiala autorilor, desigur, fără rabat de la îngrădirile cenzorilor[2]. În oferta săracă a producţiei de gen, posibil ca formatul ei să fi fost adecvat biroticii ştabilor. Exceptând duminica, fiecărei zile din săptămână i s-au alocat câte două file alăturate. O risipă, s-ar fi putut zice în criza hârtiei de-atunci! În stânga, şeful de cabinet a consemnat numele vizitatorilor şi timpul petrecut de fiecare în biroul Elenei Ceauşescu, iar în dreapta, participarea ei la diverse reuniuni şi manifestări.

În ultimele zile din decembrie 1989, arhiva Cancelariei CC al PCR a fost confiscată de Armată la iniţiativa capilor acesteia. Au transportat-o cu camioanele militare şi au depozitat-o, în devălmăşie, fără procese-verbale de predare-primire. Documentele au rămas secretizate, *sine die*, fără vreo decizie în acest sens. Din când în când, cu titlul de „senzaţional", pe trasee mai mult sau mai puţin obscure, presa a fost alimentată cu diverse piese din componenţa ei. După sejurul în Arhivele MApN, documentele conducerii partidului comunist din România au fost introduse, treptat, în circuitul studiului şi cercetării prin Arhivele Naţionale Istorice Centrale. Cu neajunsurile aferente nefericitelor mutări.

Un exemplu în acest sens sunt anumite însemnări, cărţi de telefoane şi agende arhivate în prezent la fondul CC al PCR –

[1] Arhivele Naţionale Istorice Centrale (în continuare, ANIC), fond Comitetul Central (CC) al PCR – Cabinetul 1, dosar 24/1989.

[2] Formal, instituţia cenzurii fusese desfiinţată şi înlocuită cu autocenzura, care impunea *vigilenţă* tuturor celor implicaţi în procesul producerii unei tipărituri – de la autor până la tipografi.

Cabinetul 1 sau Cabinet Naș Leon. Prin Cabinetul 1 se înțelege un fel de „fond Nicolae Ceaușescu". În ceea ce-l privește pe Naș Leon[1], numele acestuia a fost folosit pentru documente provenite de la Gospodăria de partid[2] al cărei contabil sus-numitul a fost încă din vremea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej[3].

Trecută în acest fond, *Agenda* din 1989 pare să fi fost un instrument de lucru al funcționarilor de la cabinetul lui Ceaușescu. În fapt, aparține celor de la biroul soației sale. Anumiți vizitatori frecvenți – precum cei notați P(oliana) Cristescu[4] sau I(on) Ursu[5] – țineau de tabieturile, respectiv responsabilitățile Elenei Ceaușescu. Consemnarea unor ședințe cu menționarea participării liderului politic sunt, de asemenea, un indiciu de referință. Cel care-a completat-o trebuie să fi fost șeful de cabinet, istoricul Ion Neacșu.

În 2009, fotocopierea filelor dedicate zilei din urmă cu exact 20 de ani a fost însoțită de câte un text scurt de prezentare a

[1] Leon Naș (nume real – Leon Littman), profesia inițială: contabil, fost *ilegalist*. În anii războiului, în penitenciarul din Caransebeș i-a cunoscut pe deținuții Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu. Nu se purtase prea bine în ancheta Siguranței (Cf. ANIC – Cabinet Naș Leon, dosar FN/1985, ff. 53–55). Ajunși la putere însă, și Gheorghiu-Dej, și Ceaușescu l-au folosit ca pe un fel de trezorier de taină al bunurilor și afacerilor cu evidență strict-secretă. În 1989, Naș Leon avea funcția de adjunct al șefului Gospodăriei de partid.

[2] Această tainică și imensă întreprindere socialistă asigura habitatul și celelalte trebuințe cotidiene ale demnitarilor de nivel central și județean. Inspirată de practicile sovietice, gestiona terenuri și proprietăți imobiliare, fabrici, afaceri de import-export și construcții. Printre altele, a finanțat construcția Casei Republicii.

[3] Gheorghe Gheorghiu-Dej (1901–1965), profesia inițială: electrician. Fost *ilegalist* și deținut politic (1933–1944). Lider al partidului comunist din România (1945–1954; 1955–1965).

[4] Poliana Cristescu (n. 1954), profesia inițială: profesor. A fost membră a CC al PCR (1984–1989), președintă a Consiliului Național al Organizației Pionierilor (1985–1989), soția lui Nicu Ceaușescu (1983–1985).

[5] Ion Ursu (1928–2007), profesia inițială: fizician. Membru al CC al PCR și al CPEx (1969–1989), unul dintre colaboratorii Elenei Ceaușescu în construcția carierei sale „științifice", adjunctul ei în CNSI.

personajelor menționate și comentarii estimative ale conținutului întrevederii în contextul chestiunilor politice și practicilor curente, cunoscute din mărturiile foștilor demnitari și alte surse documentare. Narațiunea a dobândit astfel consistența și polisemantismul unui film mut, realizat cu camera ascunsă în Cabinetul 2. Dinamica personajelor în fluxul intrării-ieșirii din scenă o aflăm din agendă – fiecare secvență a acestui sinopsis evoluând spre deznodământul cunoscut.

Însă zilele de apariție ale ziarului *Jurnalul Național* – șase pe săptămână – nu s-au suprapus calendarului lui 1989. Am omis astfel paginile dedicate atunci zilelor lucrătoare, care, în 2009, „cădeau" duminica; și am „sărit" peste rubrică în recompunerea duminicilor din urmă cu două decenii. Tot astfel cum în aglomerația evenimentelor din ultima vară a Ceaușeștilor am renunțat, o vreme, la rubrică.

Cabinetul 1 și Cabinetul 2

Pentru locuitorii României anilor 1980 era cum nu se poate mai clar că țara era condusă de Ceaușești. Tot mai rău și mai în defavoarea lor, după cum credeau ei, în pofida discursului public care încerca să-i convingă de calitățile geniale și faptele eroice ale conducătorilor. Criza acutizată cu fiecare an din deceniul închinat plății datoriei externe și împlinirea simultană a unor proiecte de anvergură, impuse fără drept de apel, cartelele și greutățile de aprovizionare cu alimente, penuria de bunuri de larg consum, frigul din apartamente și de la serviciu, desele întreruperi de curent în locuințe, absența iluminatului stradal la sate, interdicția de a vorbi cu străinii, penalizările salariale pentru nerealizarea sarcinilor de export, interdicția avortului la cerere și a comercializării mijloacelor contraceptive sunt doar câteva particularități ale tabloului epocii. Frustrarea, disperarea și ura mulțimii ar fi „culorile" sale. Cu efect de bumerang, propaganda centrată pe elogierea *mult stimaților și iubiților* Nicolae și Elena Ceaușescu pentru *mărețele înfăptuiri din România socialistă, bunăstarea și fericirea poporului*

a indus convingerea că, în pofida nenumăratelor organizaţii şi forumuri ale *democraţiei socialiste*, exclusiv maleficul cuplu generase şi întreţinea Răul din vieţile tuturor.

Aceeaşi idee va fi dezvoltată şi ilustrată cu nebănuite exemple situaţionale şi comportamentale şi de către foştii demnitari în procesul membrilor CPEx[1] şi mai apoi în interviurile acordate presei şi în volumele memorialistice[2]. Îi confirmă, în bună parte, documentele provenite din arhiva nucleului de putere (stenograme, decizii, decrete etc.). Tendinţa generală a acestora (şi nu numai) este divizarea epocii Ceauşescu în două. Prima etapă ar fi cea „bună" (1968–1974); în schimb, a doua (1974–1989) a fost infestată de influenţa malefică a nevestei. Dar, aşa cum am mai spus-o şi în alte dăţi, exonerarea liderului de responsabilitatea unor decizii catastrofale reproduce *pattern*-ul gândirii creştine despre „păcatul originar" – stigmatizată e ispititoarea Eva, nu făptaşul Adam.

Fără îndoială că şi topografia sediului puterii potenţează dualitatea reprezentării ei. După intrarea în nucleul decizional al partidului unic, Elena Ceauşescu şi-a instalat biroul în imediata vecinătate a preaputernicului soţ. Cei care lucrau în sediul Comitetului Central şi demnitarii invitaţi la diverse şedinţe sau consultări numeau cele două suite de încăperi Cabinetul 1, respectiv Cabinetul 2. Prin Cabinetul 1 se înţelegea biroul lui Nicolae

[1] Ca să influenţeze ideea de inovator al practicilor predecesorului Gheorghiu-Dej, printre altele, Ceauşescu a schimbat denumirea Biroului Politic, care asigura conducerea operativă între plenarele CC şi congresele partidului, în Comitet Executiv, rebotezat ulterior în Comitet Politic Executiv (CPEx).

[2] Notabile în acest sens sunt lucrările lui Dumitru Popescu care s-a afirmat ca scriitor şi în anii regimului comunist şi cele semnate de Silviu Curticeanu, volumele de interviuri cu Ştefan Andrei, Ion Gheorghe Maurer, Alexandru Bârlădeanu, Corneliu Mănescu, Cornel Burtică ş.a. Au apărut volume memorialistice şi numeroase interviuri de presă ale unor foşti ofiţeri din serviciile speciale cu misiuni în paza şi protecţia demnitarilor, precum şi ale unor personaje care au deţinut statusuri sociale derivate din funcţiile şi cutumele Ceauşeştilor. Remarcăm îndeosebi confesiunile Suzanei Andreiaş, menajera-şefă a reşedinţelor destinate cuplului prezidenţial, şi ale Violetei Năstăsescu, translatoarea de limbă engleză a Elenei Ceauşescu.

Ceauşescu şi anexele aferente (camere care îi serveau de baie, pentru odihnă şi servire a prânzului împreună cu soţia), precum şi spaţiile de lucru ale funcţionarilor şi aghiotanţilor de serviciu. Cabinetul 2 acoperea spaţiul funcţionalităţilor birocratice ale Tovarăşei.

În imediata lor apropiere se aflau două camere destinate şedinţelor curente sau iniţiate ad-hoc. Erau ştiute de locatarii sediului CC sub numele de „săliţa mare" şi „săliţa mică". În prima se ţineau şedinţele CPEx, în cealaltă reuniunile cu mai puţini participanţi.

În jargonul lucrătorilor din imobil, titlurile lungi ale funcţiilor deţinute de Ceauşeşti s-au condensat în două nume comune, pronunţate însă cu excesivă şi exersată evlavie – Tovarăşul şi Tovarăşa. Cum s-a ajuns aici, o mai bună descriere decât aceea a lui Dumitru Popescu[1] nici că se poate. O reproducem în cele ce urmează: „Pentru aparatul administrativ, Ceauşescu era Tovarăşul, cum Dumnezeu era pentru cler «Domnul» şi nimic mai mult. Un fel de a face ca singularul numelui comun să devină nume propriu. În activul de la judeţe şi oraşe Ceauşescu era numit «şeful cel mare». De înţeles, fiindcă deasupra se aflau zeci de straturi, şi doar două persoane se bucurau de apelativul ierarhic: şeful direct, oricât de modest, numit simplu «şefu'» şi vârful piramidei, «cel Mare». La acesta, epitetul suna ca prima treaptă spre strana voivodală, spre consacrarea istorică de genul «Ştefan cel Mare». Activul din eşalonul doi şi trei, miniştri, secretari judeţeni, şefi de instituţii centrale, îl evocau sau i se adresau direct, cu formula protocolară «tovarăşe secretar general». Doar puţini din aparatul de stat, îndeobşte cei ce lucrau în străinătate sau cu străinătatea,

[1] Dumitru Popescu (n. 1928), profesia iniţială: ziarist. Membru al CC al PCR (1965–1989) şi al Comitetului Executiv/CPEx (1969–1989). Printre funcţiile deţinute: redactor-şef al ziarului *Scânteia* (1965–1989), secretar cu propaganda al CC (1969–1971), preşedintele Radioteleviziunii (1971–1976), preşedintele CCES (1971–1976), rector al Academiei „Ştefan Gheorghiu" (1981–1989).

ca și unii intelectuali îi spuneau «tovarășe Președinte». Noi, cei din CPEx, i-am spus multă vreme «tovarășe Ceaușescu». Dar în ultimii ani, consecvenții acestei adresări rămâneau în minoritate, căci proliferase și în CPEx, printre noii veniți, formula oficială de «secretar general». Părea straniu și ireverențios să-i mai spui pe nume"[1].

În ceea ce o privește pe soața Tovarășului, însuși Nicolae Ceaușescu o numea Tovarășa atunci când, în vorbire, făcea trimitere la persoana ei. Tovarășul și Tovarășa se numeau și ei unul pe celălalt în discuțiile cu personalul din reședințele lor[2]. Putea fi și sub formă de exemplu demn de urmat după ce, printr-o lege din 1977, s-a statuat adresarea cetățenilor cu apelativul „tovarăș"[3]. Între apropiați, Ceaușescu și-a motivat inițiativa cu menționarea stagiului de deținut politic. N-am stat noi, *ilegaliștii*, în pușcării, ar fi zis el, ca să-i „domnim" pe alții[4]. Legea neprevăzând însă și sancțiuni, Tovarășul era salutat milităreste de toți subalternii cu „să trăiți". Iar Tovarășei i se spunea „sărut mâna" în continuare, cu unele ocazii zisa fiind și făcută.

Puterea din România apărea așadar, în 1989, ca un balaur cu două capete. Și mai clară era reprezentarea aceasta pentru înalții demnitari. Când îți ținea discursurile, el întorcea privirile către

---

[1] Dumitru Popescu, *Elefanții de porțelan*, Editura Match, București, 1993, p. 161.

[2] Maria Dobrescu, *La curtea lui Ceaușescu. Dezvăluirile Suzanei Andreiaș despre viața de familie a cuplului prezidențial*, Editura Amaltea, București, 2004, p. 252.

[3] Legea nr. 29 din 28 octombrie 1977 privind normele de adresare dintre cetățenii din Republica Socialistă România stipula: „Cetățenii Republicii Socialiste România vor folosi în relațiile de muncă și de serviciu, în raporturile cu unitățile economice, social-culturale, cu organele administrației și celelalte organe de stat, cu organizațiile de masă și obștești forma de adresare tovarăș și tovarășă". De asemenea, se poate folosi și forma de adresare „cetățean" și „cetățeană".

[4] Silviu Curticeanu, *Meditații necenzurate*, Editura Historia, București, 2007, p. 121.

nevastă, ca şi cum ar fi căutat aprobarea pe faţa ei. Evita chiar luarea unei decizii fără consultarea prealabilă a nevestei, de teamă ca nu cumva să-l critice după aceea.[1] Prin şeful Cancelariei CC, Tovarăşa instituise un sistem special de control al documentelor adresate secretarului general al PCR, preşedintelui României ori comandantului suprem al forţelor armate. Tot ceea ce ajungea pe biroul lui trebuia să treacă mai întâi pe la ea, după însăşi mărturia „curierului" Silviu Curticeanu[2]. Şi-a ferit întruna bărbatul şi de influenţele directe ale subalternilor direcţi ori mai îndepărtaţi. L-a însoţit în vizitele din ţară şi din străinătate (exceptând Uniunea Sovietică, reuniunile din CAER şi ale Tratatului de la Varşovia)[3]. Şi s-a îngrijit să ajungă grabnic în biroul lui de fiecare dată când afla că vreunul dintre colaboratorii apropiaţi intrase acolo. Luase măsuri ca să-i ţină sub ochi şi în tot mai strânsă lesă nu doar pe membrii CPEx, ci şi pe nevestele lor. Le pretindeau prezenţa, seară de seară, la Club-Bazin, la sfârşitul de săptămână, în concediile de vară şi vacanţele de iarnă. Elena Ceauşescu a devenit astfel „marele filtru instituţional al preşedintelui României"[4].

O performanţă încă enigmatică în grila afectelor care-l înrobiseră, definitiv şi irevocabil, nevestei pe preaputernicul Ceauşescu. Explicaţiile vin mai curând din ataşamentul amândurora pentru putere. Neagreat la Kremlin, temându-se de carieriştii partidului care gâfâiau cu putere în ceafa celui aflat pe treapta de sus, liderul român îi transferase nevestei prerogativele cadrelor. Declarată

[1] Ştefan Andrei, Lavinia Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceauşescu. I se spunea Machiavelli. Ştefan Andrei în dialog cu Lavinia Betea*, Editura Adevărul, Bucureşti, 2011, p. 17.

[2] Silviu Curticeanu, *Meditaţii necenzurate...*, p. 155.

[3] O excepţie a fost şi vizita din Iran efectuată de Nicolae Ceauşescu în 18–20 decembrie 1989 când pe ea, secondată de Emil Bobu şi Manea Mănescu, a nominalizat-o să asigure conducerea treburilor din ţară.

[4] Dumitru Popescu, *Cronos autodevorându-se. Memorii*, vol. IV, *Angoasa putrefacţiei*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2006, p. 224.

ceva mai devreme *savantă de renume mondial*, Lenuţa Ceauşescu s-a metamorfozat în selectorul satrapilor partidului şi aparatului de guvernare, legislaţie şi administrare a ţării.

În 1989, femeia de 70 de ani era simultan membru al Biroului Permanent al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR (din 1977); prim-viceprim-ministru al guvernului (din 1980); director al Institutului de Cercetări Chimice din Bucureşti (din 1964); preşedinte al Comisiei pentru probleme de cadre de partid şi de stat a CC al PCR (din 1976); preşedinte al Comisiei de partid şi de stat pentru tipizare şi standardizare în economie (din 1979), rebotezată în 1984 Consiliul Central pentru Tipizare, Standardizare, Normare şi Calitate; preşedinte al Consiliului Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie (din 1979), rebotezat în 1985 Consiliului Naţional al Ştiinţei şi Învăţământului; preşedinte al Comitetului naţional „Oamenii de ştiinţă şi pacea" (din 1981); preşedinte al Comisiei Centrale pentru organizarea proceselor de producţie şi valorificarea superioară a materiilor prime şi materialelor (din 1988); prim-vicepreşedinte al Consiliului Naţional al Oamenilor Muncii (din 1988); vicepreşedinte al Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice şi Sociale (din 1982); membru al Academiei RSR (din 1974), deputat în MAN (din 1975).

Dar, mai presus de toate, a fost „şefa cadrelor". Căci, citându-l pe Stalin, cadrele decid totul. De altfel, comisia condusă de ea era o „emanaţie" a practicii începute la Kremlin în 1924. Atunci a fost creată o secţie de organizare, verificare şi control pentru nominalizarea cadrelor din aparatul superior de partid, administraţie, guvern, servicii speciale, armată, economie şi cultură. Înalţii activişti ai partidului nominalizaţi pe Lista 1 (în limba rusă, Nomenklatura 1) – cadre de partid – şi Lista 2 – cadre superioare din economie şi celelalte sectoare menţionate – au fost, până la sfârşit, casta nomenklaturii.

Tocmai prin nemărginita posibilitate a rotirii, promovării, eliberării din funcţii şi sancţionării nomenklaturii, Tovarăşa a

devenit mai temută decât Tovarăşul, FARAOANA ce-i stăpânea din înălţimea puterii.

Anul speranţei şi al deznădejdii

1989 a fost pentru români anul speranţelor şi al deznădejdii. În martie, ţara a încheiat plata datoriei externe contractată de conducători fără înştiinţarea cetăţenilor. O achitaseră, integral, cu eforturi şi privaţiuni care-ar merita monumente. România a fost atunci singura ţară fără datorii din blocul european comunist.[1] Privaţiunile însă au continuat, iar sarcinile de plan şi export au escaladat şi după anunţarea triumfalistă a achitării creditelor.

Când veştile din vecini anunţau marile schimbări ale imploziei dictaturilor comuniste, cei aproape patru milioane de membri de partid din România s-au „pronunţat", prin vot deschis, pentru realegerea lui Ceauşescu în fruntea ţării. Deşi împlinise 71 de ani, la ultimul congres a impus adoptarea altor utopice planuri care treceau graniţele mileniului trei. Ne scapă de el Dumnezeu, îşi şopteau românii, plini de speranţă, comentând zvonuri despre bolile lui. Stare împărtăşită şi de apropiaţii de la putere care-l vedeau „răpus de diabet, hărţuit de adenomul de prostată şi hemoroizi, împuţinat de o scleroză cerebrală galopantă"[2], după mărturia lui Dumitru Popescu. După tot ce văzuseră şi auziseră însă, se temeau şi aceia de neclintirea lui în dorinţa de putere şi respingerea reformelor *fraţilor* comunişti. Nivelul maxim de expectanţe în concesiile lui Ceauşescu la avatarurile realităţii se ridica la iniţiativa unei duble demnităţi de onoare – preşedinte al României şi lider al partidului. Pentru punerea în funcţia efectivă îl bănuiau oscilând

[1] Pe fondul unei campanii propagandistice care blama decizia lui Ceauşescu de achitare a datoriei externe, liderii postceauşişti au antamat, la începutul anilor 1990, noi credite externe, omiţând informarea publică a cetăţenilor despre valoarea şi destinaţia lor.

[2] Dumitru Popescu, *Cronos autodevorându-se. Memorii*, vol. V, *Reducţia celulară*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2007, pp. 12–13.

între consoartă și Nicu, fiul mezin[1]. Între două rele, succesiunea pe linie paternă părea mai puțin malignă. „Prințișorul" sau „beizadeaua" (cum îl porecliseră jurnaliștii de la Radio Europa Liberă pe liderul Comitetului județean de partid Sibiu) ar fi fost mai flexibil, cel puțin la capitolul *eticii și echității socialiste*...

Toată această atmosferă de intens efort în exercitarea și menținerea puterii transpare din *Agenda Elenei Ceaușescu*. De nebănuit în parcursul secvențelor diurne din 1989 va fi finalul care-o transformă pe *savanta de renume mondial* în „sinistra soție" a „odiosului dictator". Astfel că documentul prezentat publicului, în 2009, poate fi apreciat ca unul de enorm interes pentru cunoașterea mecanismelor stăpânirii și pierderii acelei enorme puteri. Și a originalei relații a Ceaușeștilor, unică, de altfel, în istoria *lagărului comunist*. Ea explică, în bună parte, dezastruosul lor sfârșit.

În ulterioare demersuri livrești și incursiuni documentare în epocă, finalizate cu volume editoriale și publicații în presă și reviste de specialitate, am foiletat adesea amintitul supliment al *Jurnalului Național* din 2009. Cu sentimentul unei admirative și plăcute regăsiri cu talentații ziariști și colaboratori care l-au scris și editat într-o euforică „risipă" de creativitate jurnalistică și acribie documentară. M-am folosit adesea de date, opinii și informații culese din articolele acestor colegi (și ale unora de la cotidianul *Adevărul*) cu certitudinea consultării și citării de surse valide. Nu voi conteni să le mulțumesc pentru aceasta și pentru minunatele amintiri cu care m-au înzestrat pentru totdeauna.

Adresez, de asemenea, mulțumiri redactorilor prestigioasei Edituri Corint, în special Anei Antonescu, lui Cristian Greșanu și lui

[1] Nicu Ceaușescu (1951–1996), profesia inițială: fizician. Mezinul cuplului Nicolae și Elena Ceaușescu a fost pregătit și introdus în înalte funcții politice încă din 1971. Membru al CC al PCR (1979–1989) și al CPEx (1984–1989). Printre funcțiile deținute: prim-secretar al CC al UTC și ministru pentru Problemele Tineretului (1983–1987), prim-secretar al Comitetului județean de partid Sibiu (1987–1989).

Florin-Răzvan Mihai care mi-au inspirat și sprijinit finalizarea demersului bazat pe rubrica menționată.

Și, ca totdeauna, gânduri frumoase și recunoștință cititorilor. În special celor din generațiile care, după excesele *sarcinilor de plan* și privațiunile anilor 1980, au exultat în speranța normalității. Îmi place să cred în firescul unei filiații care-i gravează în bipolaritatea de victime și eroi ai unei epoci cu amprente irevocabile în geografia și istoria României.

Capitolul 1

Ianuarie

Marți, 3 ianuarie

În agenda Tovarășei este prima zi de lucru din an.

Program cu două ședințe. Prima, cu ordinea de zi „Defalcarea planului pe trim. I" durează însă 20 de minute (9.30–9.50). Iar „discuțiile" despre planul financiar pe primul trimestru, mai puțin de un ceas (11.00–11.50).

Cum vor fi decurs? Nu putem decât presupune cu ajutorul mărturiilor unora dintre participanți. La asemenea ședințe erau chemați membrii CPEx, miniștri și șefi de compartimente. Dacă la nivel județean, orășenesc ori comunal, ședințele pe aceleași teme durează ceasuri (uneori zile), la vârf viteza e meteorică. Vrafurile de dosare pregătite cu săptămâni înainte cauzează însă migrene și exces de adrenalină participanților.

În ultimii patru-cinci ani, ședințele se petrec după același tipic. Sutele de file de documentație sunt puse la dispoziția celorlalți cu două ceasuri înainte de reuniune. Care aprobă, în unanimitate, ce le cere Tovarășul. Nu se mai dezbate nimic. Dar încordați la maxim sunt cu toții – nu care cumva Ceaușescu să se înfurie din ceva! Iar Tovarășa să-i preia criticile și invectivele, amplificându-le.

Ceaușescu putea totuși să se enerveze chiar din primele minute după intrarea în cabinet. Venea la birou, după relatările lui Silviu Curticeanu, șeful Cancelariei CC, în jurul orei nouă, însoțit de câinii săi – Șarona și Corbu. Primele informații asupra zilei de

lucru le lua uitându-se la termometrul din cabinet. „Aoleo, e tare cald!", se supăra el, deseori, vara. Adică, trebuia pornit sistemul de irigații. „Aoleo, e tare frig!", se supăra tot el și-n zilele de iarnă la gândul consumului de gaze și electricitate[1].

În 3 ianuarie 1989 a fost o zi friguroasă. Ceaușescu nu s-a dus la ședință binedispus.

Conform agendei, între cele două ședințe, de două ori a intrat la Elena Ceaușescu consilierul cu presa, Constantin Mitea[2]. Mitea a fost primul din an, „la raport"! Unul de câteva minute.

Exceptându-i pe Gheorghe Oprea[3] și pe cumnatul Vasile Bărbulescu[4], ceilalți vizitatori sunt înalți funcționari ai Cancelariei CC al PCR.

La 16.33 se încheie prima zi de lucru a Elenei Ceaușescu din 1989. Cum făcea de obicei, după un scurt intermezzo în reședința din Primăverii, Ceaușeștii au petrecut seara, între agreați, la Club. „Instituția" aceasta apăruse în cea de-a doua jumătate a anilor 1970. Prin convocările unora dintre demnitari la discuțiile informale de seară, Ceaușeștii au divizat nucleul decizional în două: CPEx-ul și Clubul[5].

---

[1] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii trăite*, Editura Albatros, București, 2000, p. 171.

[2] Constantin Mitea (1920–2002), profesia inițială: ziarist. Membru al CC al PCR (1972–1989), secretar al CC (1987–1988), consilierul de presă al lui Nicolae Ceaușescu.

[3] Gheorghe Oprea (n. 1927), profesia inițială: inginer. Membru al CC al PCR (1972–1989) și al CPEx (1974–1989). Printre funcțiile deținute a fost și aceea de prim-viceprim-ministru al guvernului (1978–1989).

[4] Vasile Bărbulescu (1926–1991), profesia inițială: agricultor. Membru al CC al PCR (1979–1989). A fost căsătorit cu Elena (Lina), sora mai mică a lui Nicolae Ceaușescu. Printre funcțiile deținute: președinte al CAP Scorniceşti (1960–1975), prim-secretar al Comitetului județean de partid Olt (1982–1986), secretar cu agricultura al CC al PCR (1986–1989).

[5] Ștefan Andrei, Lavinia Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceaușescu. I se spunea Machiavelli. Ștefan Andrei în dialog cu Lavinia Betea*, Editura Adevărul, București, 2011, pp. 337–338.

Miercuri, 4 ianuarie

Zece minute au fost primiţi secretarii CC Emil Bobu[1] şi Constantin Olteanu[2].

A discutat apoi cu Ion Ursu – „mâna ei dreaptă" de „savant" în chimie. Din nou, l-a rechemat pe Bobu.

În intervalul dintre aceste vizite, a prânzit cu Nicolae Ceauşescu, meniul fiind adus în sediul CC pentru amândoi. I-a servit, ca de obicei, ospătarul Melinte. După ce Tovarăşului i s-a descoperit diabetul, amândoi adoptaseră regimul recomandat de medicii lui. Li se părea însă că şi ceilalţi ar fi trebuit să le urmeze exemplul. Le reproşau unora din conducere, fără jenă, că se îngraşă. Într-o şedinţă CPEx, Ceauşescu nu s-a reţinut să declare că românii se îmbolnăvesc deoarece mănâncă prea mult, nu prea puţin[3].

El şi-a făcut somnul de după-masă în camera de odihnă din spatele cabinetului.

L-a primit şi pe Vasile Nicolcioiu[4], şeful Protocolului de stat de pe lângă Consiliul de Stat al RSR, apoi pe Curticeanu cu treburi curente. Misiunile şefului Cancelariei CC, după propriile sale mărturisiri, indică o gravă deturnare a actului decizional a liderului politic din însăşi esenţa dictaturii. După spusele aceluia, cu ajutorul lui, Tovarăşa „cenzura" documentele trimise lui Ceauşescu. Le lua de pe masa lui de lucru, chiar dacă fuseseră

[1] Emil Bobu (1927–2014), profesia iniţială: pedagog. Membru al CC al PMR/PCR (1960–1989) şi al CPEx (1974–1989). Printre funcţiile deţinute: ministrul Muncii (1979–1981), viceprim-ministru al guvernului (1980–1982), secretar al CC cu probleme organizatorice (1982–1989).

[2] Constantin Olteanu (n. 1928), profesia iniţială: ofiţer. Membru al CC al PCR (1979–1989) şi al CPEx (1984–1989). Printre funcţiile deţinute: ministrul Apărării Naţionale (1980–1985), primar general al capitalei (1985–1988), secretar al CC cu propaganda (1988 – nov. 1989), secretar al CC cu relaţiile internaţionale (nov. – dec. 1989).

[3] Şt. Andrei, L. Betea, *op. cit.*, p. 261.

[4] Vasile Nicolcioiu (n. 1937), profesia iniţială: jurist. Membru supleant al CC al PCR (1984–1989), şef al Protocolului de Stat de pe lângă Consiliul de Stat al RSR (1983–1989).

aprobate în numele instituției prezidențiale ori al CPEx, și le tria prin sita judecăților și toanelor sale. Dacă nu înțelegea ori nu era de acord cu ceva, îl chema pe acela care i le înaintase lui Ceaușescu și îl acoperea de ocări. Îi cerea să le refacă după *indicațiile* ei, de data aceasta. Iar Tovarășul achiesa la modificările nevestei ca și cum ar fi fost ale sale.[1] Minunându-se de influența ei enormă asupra soțului, peste ani fostul șef al Cancelariei CC îi va face un caustic portret după care dominantele Elenei Ceaușescu erau „răutatea și avariția, prostia și incultura crasă"[2].

Partea plăcută a zilei a fost vizita Polianei Cristescu, fosta sa noră. Se întâlnea cu aceasta mai des decât cu copiii ei. „Cuminți", într-o zi, Nicu se va întoarce la cea care-i fusese nevastă, spera Elena Ceaușescu alimentând cu credința ei și așteptările tinerei.

Joi, 5 ianuarie

A fost o zi mai încărcată – ambele pagini ale agendei sunt pline.

În mare parte, programul Cabinetului 1 a fost comun cu cel al Cabinetului 2. Au început cu primirea ambasadorului URSS (între orele 10 și 10.20), convorbirea fiind tradusă de Gheorghe Stoica. A continuat cu primirea ambasadorului RPD Coreene (11–11.35). O ședință de lucru – pe tema importantă a planului din anul trecut – a durat... 5 minute (11.35–11.40)! Ziua s-a încheiat după lăsarea întunericului cu altă ședință (de 20 de minute) pe tema planului financiar. În comunicarea publică, concluziile lor apăreau sub forma unor sarcini de lucru mereu mai mari. Făcând haz de necaz, oamenii își spuneau bancuri ca acesta: În România nu se mai fabrică paturi. Nu mai avem nevoie. Dușmanul de clasă nu doarme, partidul veghează, iar clasa muncitoare lucrează necontenit.

Între ședințe, la Cabinetul 2 au fost consemnate și câteva primiri: un sfert de ceas i-a acordat ministrului de Interne, Tudor

[1] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 103.

[2] *Ibidem*, p. 102.

Postelnicu[1] (12.05–12.20); după care au intrat Vasile Nicolcioiu și Silviu Curticeanu. Judecând după timpul scurt petrecut de înalții funcționari menționați, Tovarășa le ceruse, probabil, unele precizări sau documente. Dacă la Cabinetul 1 membrii CPEx intrau neanunțați[2], la Tovarășa veneau, de regulă, chemați.

După-amiaza, l-a primit 5 minute pe Iulian Vlad[3], șeful Departamentului Securității Statului. După informațiile unor apropiați, scurtele întâlniri cu șeful Securității puteau fi pentru a-i înmâna ori pentru a primi o scurtă listă cu cei propuși pentru posturi de conducere pentru a le fi verificată „puritatea" calității de comunist. Împreună, în doar zece minute, au primit trei importante personaje ale vremii – Suzana Gâdea[4], președinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, generalul Constantin Olteanu, secretar al CC cu propaganda, și Ion Ursu, prim-vicepreședinte al Consiliului Național al Științei și Învățământului. Ultimul, adjunctul Elenei Ceaușescu pe *linia științei*, a zăbovit, după plecarea celor doi, alte cinci minute în cabinetul ei.

Dintre activitățile consemnate, deosebită pare a fi fost întrevederea cu Iulian Vlad. „Eu vorbeam rar cu ea, ministrul de Interne fiind acela care avea îndeaproape discuții cu ea, aproape în fiecare zi", a declarat Iulian Vlad, în 1993, în fața comisiei senatoriale de investigare a evenimentelor din 1989. A relatat cu acel prilej și o întâmplare din care reiese că Nicolae Ceaușescu și-a asumat

[1] Tudor Postelnicu (1931–2017), profesia inițială: strungar. Membru al CC al PCR (1979–1989) și al CPEx (1984–1989). Printre funcțiile deținute: prim-secretar al comitetului de partid al județului Buzău (1976–1978), ministru de Interne (1979–1989).

[2] Dumitru Popescu, *Cronos autodevorându-se. Memorii*, vol. II, *Panorama răsturnată a mirajului*, Editura Curtea Veche, București, 2006, p. 140.

[3] Iulian Vlad (1931–2017), profesia inițială: învățător. Membru al CC al PCR (1984–1989), șef al Departamentului Securității Statului (1987–1989).

[4] Suzana (Susănica) Gâdea (1919–1996), profesia inițială: inginer chimist metalurg. Membru al CC al PCR (1965–1989) și al CPEx (1979–1989). Printre funcțiile deținute: ministru al Educației și Învățământului (1976–1979), președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste (1979–1989).

explicit controlul asupra informațiilor Securității. Prin 1987, la puțină vreme după ce-a fost numit în funcția de șef al Securității, răspunzând întrebărilor Elenei Ceaușescu, Vlad i-a dat raportul pregătit pentru Ceaușescu. „Peste 15 minute a sunat el... și m-a întrebat de când nu mă mai subordonez președintelui țării", a povestit Iulian Vlad. A precizat totodată și că Elena Ceaușescu primea informații asupra problemelor generale și celor de resortul *răspunderilor* ei: cadre, cercetare, știință, învățământ[1].

Se pare însă că în 1989 i se subordonau, fără șovăială, cu toții. Ea veghea cu ochi de vultur să nu apară în conducerea partidului o facțiune, așa cum se întâmplase de fiecare dată în schimbările liderilor din țările comuniste.

Vineri, 6 ianuarie

O zi obositoare, premergătoare aniversării sale. Exceptând-o pe Elena Ceaușescu, în istoria partidului comunist din România a fost doar o singură altă femeie de mare vizibilitate și activism – Ana Pauker[2]. Cariera ei s-a sfârșit după numai opt ani (1944–1952). Oricât s-au deosebit între ele aceste două femei, în amintirile celor care le-au cunoscut s-au asemănat prin ambiția dominării bărbaților, plăcerea de a-și umili subalternii și pasiunea pentru intrigă[3]. Aceea însă nu apucase să-și facă din ziua de naștere o sărbătoare națională.

La 9.35, Nicolcioiu și Curticeanu au primit de la Elena Ceaușescu *indicații*. Cinci minute. Imediat după ei, la Cabinetul 2

[1] *Raportul Comisiei Senatoriale privind acțiunile desfășurate în revoluția din decembrie 1989*, vol. 1. http://ro.scribd.com/doc/122639936/Raportul-Comisiei-Decembrie-1989, accesat la 10 noiembrie 2009.

[2] Ana Pauker (Ana Rabinsohn, 1893–1960), profesia inițială: învățătoare. Comunistă *ilegalistă* și deținută politic (1936–1940). A petrecut anii războiului în URSS. Membru al CC al PCR/PMR (1945–1952). Printre funcțiile deținute: ministru al Afacerilor Externe (1948–1952), vicepremier (1949–1952). În 1952 a fost anchetată și exclusă din conducerea partidului pentru *fracționism*.

[3] Dumitru Popescu, *Cronos autodevorându-se. Memorii*, vol. IV, *op. cit.*, p. 206.

a intrat Ioan Totu[1], ministrul Afacerilor Externe. Judecând după timpul scurt petrecut cu Tovarăşa, ne putem închipui că a felicitat-o în avans, prezentând, drept cadou de aniversare, ultimele traduceri ale „operelor" editate în străinătate. Desigur, nu s-a vorbit de costurile preţiosului dar!

De la 9.55 la 10.22, prin Cabinetul 2 se succed nici mai mult, nici mai puţin de şapte delegaţii! Scopul acestor primiri sunt felicitările pentru aniversarea de-a doua zi. Iar ordinea delegaţilor e după importanţa instituţiei în palmaresul sărbătoritei. Prima delegaţie a fost a Consiliului Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie, prezidat de sărbătorită. A urmat delegaţia Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, apoi cea a Ministerului Educaţiei şi Învăţământului. Miniştri, secretari de stat, şefi de secţii şi compartimente au adus astfel un *fierbinte omagiu* primei femei din partid şi din stat.

După aceşti delegaţi, vin alţi vizitatori. Generalii Nicolae Pleşiţă[2], comandantul Şcolii de perfecţionare a cadrelor de rezervă a Ministerului de Interne, şi Constantin Olteanu; Gheorghe Tănase – încă ajutorul ei în trierea cadrelor; şi doi oaspeţi de suflet – fiul cel mic, Nicu, în acel moment prim-secretar la Sibiu şi fosta lui soţie, Poliana Cristescu, preşedinte al Consiliului Naţional al Organizaţiei Pionierilor. Nu împreună, ci succesiv. Dar dacă discuţia cu Nicu durează jumătate de ceas, cu fosta-i noră stă de vorbă, între patru ochi, aproape o oră (10.36–11.25).

Sosesc din toate colţurile ţării telegrame, flori şi cadouri, dar aceste *omagii* nu sunt consemnate în agendă. Presa, în schimb, debordează în difuzarea felicitărilor sosite de pretutindeni.

---

[1] Ioan Totu (1931–1992), profesia iniţială: economist. Membru al CC al PCR (1979–1989) şi al CPEx (1983–1989). Printre funcţiile deţinute: ministru al Afacerilor Externe (1986 – nov. 1989), preşedinte al CSP (nov. – dec. 1989).

[2] Nicolae Pleşiţă (1929–2009), profesia iniţială: muncitor. Membru al CC al PCR (1979–1984). În 1989 avea grad de general şi funcţia de comandant al Şcolii de perfecţionare a cadrelor de rezervă din Ministerul de Interne de la Grădişte.

Sâmbătă, 7 ianuarie

A fost ultima aniversare a Elenei Ceauşescu! Împlinea 70 de ani, dar data naşterii sale n-a fost comunicată. „Delicateţea" aceasta a alimentat credinţa că-şi ascunde anii din jena de-a fi mai bătrână decât soţul. Cu doi ani, se spunea. Se născuse însă, conform actelor întocmite în localitatea natală, în 7 ianuarie 1919[1].

Fix la orele 9.15, conform protocolului, au început să sosească delegaţiile ca s-o felicite: 5 minute – felicitări din partea consilierilor, alte 5 minute – felicitări din partea secretarilor CC, şi tot atât – felicitări din partea viceprim-miniştrilor.

Până la 11.30 când era programată „Festivitatea aniversară a Zilei de naştere", Nicolcioiu a intrat de trei ori la ea. I-au trecut în acea zi prin cabinet Constantin Olteanu, Manea Mănescu[2] şi Nicolae M. Nicolae[3].

N-au lipsit Poliana Cristescu şi Nicu Ceauşescu. Fiecare dintre cei doi a avut privilegiul de-a petrece câte zece minute în tête-à-tête cu sărbătorita. Întâi Poliana şi abia apoi, Nicu. Ea obişnuia să-i facă dese cadouri fostei nurori[4]. Cum se revanşa aceasta, nu se ştie.

Oficial, ce-a fost „Festivitatea aniversară...", au relatat toate ziarele din România, a doua zi, începând cu prima pagină. Masa oferită demnitarilor a fost însă mai bogată decât va fi la aniversarea

[1] Cristina Diac, „În zi de iarnă la Petreşti", în *Jurnalul Naţional*, 8 ianuarie 2009.

[2] Manea Mănescu (1916–2009), profesia iniţială: economist. Membru al CC al PMR/PCR (1960–1989), membru al CPEx (1974–1979; 1984–1989). Printre funcţiile deţinute: preşedinte al CSP (1972–1974), prim-ministru al guvernului României (1972–1979).

[3] Nicolae M. Nicolae (n. 1924), profesia iniţială: inginer electrotehnic. Membru al CC al PCR (1972–1974). Printre funcţiile deţinute: ambasador al României în SUA (1976–1978), viceprim-ministru al guvernului (1983–1989).

[4] Maria Dobrescu, *La curtea lui Ceauşescu. Dezvăluirile Suzanei Andreiaş despre viaţa de familie a cuplului prezidenţial*, Editura Amaltea, Bucureşti, 2004, p. 104.

lui Nicolae Ceaușescu din aceeași lună[1]. Cu frații și cumnații n-au mai sărbătorit niciunul. Din 1978 încolo, Ceaușeștii nu-și mai invitau neamurile în reședință, nici măcar la aniversări[2].

Datorită fratelui și cumnatei, aceia ajunseseră însă „oameni mari", își vor fi spus Ceaușeștii.

Fratele cel mare Marin[3], fost cizmar, deținea, în 1989, funcția de șef al Agenției Economice Române din Viena. Fratele Nicu, rebotezat Nicolae Andruță[4], câștigase tresele de general și funcția de comandant al Școlii de ofițeri de Securitate Băneasa. Și mai sus urcase Ilie[5]: general, doctor în istorie, director al Institutului de cercetări istorice militare și adjunct al ministrului Apărării Naționale. Ion[6], zis Nelu, ocupa poziția de vicepreședinte al CSP. Iar Florea[7] se simțea ca peștele în apă în redacția oficiosului partidului: nu-i cerea nimeni vreo muncă sau socoteală, dar îl prețuiau toți – de la șoferi la șefi. Semnătura lui apărea prima în colectivul de doi-patru redactori care publicau anchete economice și sociale critice. Intențiile de protest ale criticaților se stingeau cât ce dădeau cu ochii de magicul nume Ceaușescu.

---

[1] Ștefan Andrei, Lavinia Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceaușescu...*, p. 125.

[2] Adrian Eugen Cristea, *A fi sau a avea. Amintirile unui ofițer de securitate și gardă prezidențială*, Editura Paco, București, 2008, p. 153.

[3] Marin Ceaușescu (1916–1989), profesia inițială: cizmar. În 1989 era șeful Agenției Comerciale a României la Viena.

[4] Nicolae Andruță Ceaușescu (1924–2000), profesia inițială: mic negustor. În 1989 era general de Securitate, comandantul Școlii de Securitate de la Băneasa.

[5] Ilie Ceaușescu (1926–2002), profesia inițială: casier. Membru al CC al PCR (1984–1989). Printre funcțiile deținute: profesor la Academia Militară, cercetător la Centrul de Studii și Cercetări Istorice și Teorie Militară; general, adjunct al ministrului Apărării Naționale (1983–1989).

[6] Ion Ceaușescu (n. 1930), profesia inițială: muncitor agricol. Printre funcțiile deținute: ministru adjunct al Agriculturii, vicepreședinte al CSP.

[7] Florea Ceaușescu (1922–2006), profesia inițială: chelner. În 1989 era ziarist la *Scînteia*.

Joi, 12 ianuarie

Ca bună soție, ea se trezea dimineața și dejuna cu soțul. El pleca la birou, în timp ce ea mai zăbovea cu dirijarea menajului.

Așa a fost și în ziua de 12 ianuarie 1989, căci primirile la Cabinetul 2 au început la 10 fix.

Constantin Manea, șeful de cabinet al Tovarășului, și Nicolae Ibănescu au pus-o, probabil, în temă cu „noutățile".

Să fi stat, oare, de una singură, o oră și un sfert în biroul ei (10.20–11.35), pare greu de crezut. Nu-i era în fire, după mărturiile apropiaților, să citească mai mult de câteva rânduri, astfel că pretindea informări verbale de la subalterni. Poate să-și fi părăsit biroul în acest interval și să fi mers la Tovarășul. Instituise, se pare, un sistem special de informare prin care ofițerul de pază o anunța de la poartă când cineva urca spre Cabinetul 1. Se înființa și ea la el de îndată, nelăsând să-i scape ceva. Ca să se sustragă acestei practici, însuși fiul lor, Nicu, se asigura de-o audiență la secretarul general „la prima oră". O numea și el tot „Cabinetul 2", niciodată „mama" în discuții[1].

O pauză de cafea cu Poliana Cristescu și o întrevedere cu Ion Ursu. Apoi o ședință prezidată de Nicolae Ceaușescu pe tema planului financiar pe luna în curs (12.25–13.20). După mărturia inițiaților în aceste teme, planul se raporta la începutul anului ca fiind îndeplinit în toate domeniile. Apoi se calcula cât anume s-a vândut și încasat, după care se trecea la scăzăminte între ficțiunile declarate și realitate. Rezultau diferențe enorme[2].

Prânzul, primirea consilierului de presă Constantin Mitea și în sfârșit punctul forte al zilei (16.10–19.05): ședință pe teme de cadre într-un cerc mai restrâns prezidat de Tovarășa, Bobu și Gheorghe Tănase. Concluziile finale le-a tras într-un sfert de ceas și între patru ochi, în biroul ei, cu Bobu.

Și-a încheiat ziua de lucru la orele 19.20. A comentat în timpul acestui program, în spațiul reședinței cu Tovarășul ori la Club

[1] Silviu Curticeanu, *Meditații necenzurate*, Editura Historia, București, 2007, pp. 61–62.

[2] Ștefan Andrei, Lavinia Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceaușescu...*, p. 389.

noutăţile din Ungaria? În ţara vecină se permitea, începând din ziua precedentă, înfiinţarea şi a altor formaţiuni politice şi organizarea de adunări publice nepatronate de comunişti.

Anul începuse prost pentru viitorul comunist prezis de Tovarăşi.

Vineri, 13 ianuarie

Continuă, de dimineaţă, „problema cadrelor", cea mai importantă responsabilitate a ei. Din nou Gheorghe Tănase la prima oră. Apoi Bobu împreună cu Tănase.

De altfel, Tănase, înalt activist la secţia organizatorică a CC al PCR, era ca şi „rotit". La începutul lui februarie îşi va lua în primire funcţia de prim-secretar de partid şi preşedinte al Consiliului Popular Judeţean Bacău. Ca oricare *activist*, va mulţumi partidului pentru „încredere" şi se va angaja la îndeplinirea sarcinilor. Dacă nu o şi făcuse deja! Va pleca împreună cu toată familia şi se va instala în reşedinţa de prim-secretar care exista în fiecare municipiu centru de judeţ. Cum familia Ceauşescu şi ceilalţi demnitari sunt aprovizionaţi la Bucureşti de către Gospodăria de partid, câte un „pui" al ei există în fiecare judeţ. Exceptând nemulţumirea nevestelor de-a părăsi capitala, în general demnitarii se bucurau de numirea în capul vreunui judeţ. Între teleconferinţe şi plenare, luau şi câte o gură de aer!

Între orele 10.30 şi 11.30 s-a ţinut şi prima şedinţă CPEx a anului.

Tovarăşa i-a chemat apoi la ea pe Ursu, Curticeanu şi Bobu.

Altă şedinţă (12.30–13.15) la „săliţă" cu Tovarăşul. Şeful de cabinet a denumit-o „Macheta planului financiar". Aici s-au întâmplat ca de obicei momente hilare pentru finanţişti, „uitate" de invitaţi ca Theodor Stolojan[1] şi Nicolae Văcăroiu[2], viitori premieri postceauşişti.

[1] Theodor Stolojan (n. 1943), economist şi politician. În 1989 deţinea funcţiile de Director al Departamentului Relaţii Valutare şi Financiare Internaţionale, inspector General în Departamentul Venituri de Stat şi consultant în Ministerul de Finanţe. În postceauşism a devenit ministru de Finanţe (1990–1991) şi prim-ministru (1991–1992).

[2] Nicolae Văcăroiu (n. 1943), economist şi politician. Premier al României (1992–1996), preşedinte al Senatului României (2000–2008) şi preşedinte al României (aprilie – mai 2007).

După prânz, la Cabinetul 2 au intrat, pe rând, Constantin Mitea, Gheorghe Oprea şi Ioan Totu.

La orele 18.07 a plecat acasă şi Elena Ceauşescu.

Sâmbătă, 14 ianuarie

A fost sâmbătă scurtă de lucru şi pentru Elena Ceauşescu (9.20–11.52). În 1989 a lucra sâmbăta cu program redus însemna că te afli într-un colectiv fruntaş. Ceilalţi, în urmă cu planul, lucrau opt ceasuri obişnuite. Şi tot mai des, şi duminica.

Primul chemat în biroul ei a fost secretarul CC, Ion Stoian[1]. Strungar, născut şi format în mediul „sănătos" al petroliştilor prahoveni, Nicolae Ceauşescu l-a remarcat şi susţinut pe vremea şefiei la tineret şi la secţia organizatorică a CC. Îl aprecia şi Cabinetul 2. Astfel că, în cea mai tensionată etapă de după război a relaţiile României cu vecinii, în noiembrie 1989 pe Ion Stoian l-au desemnat ministru de Externe. A doua zi la Viena urma Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare în Europa. Delegaţia României va prezenta un document prin care îşi declară asocierea cu rezerve la documentul final. Rezervele veneau de la neacceptarea propunerilor de la Bucureşti de a fi trecute la capitolul „drepturi ale omului" dreptul la muncă şi la educaţie pentru toţi cetăţenii.

La Cabinetul 2 au intrat, pe rând, apoi, Mitea, Bobu, Tănase, Oprea şi I.M. Nicolae. Până şi-a primit sarcinile şi critica fiecare (felicitări nu erau), s-a făcut amiaza. Ultime *indicaţii* administrative şi intră în mişcare mecanismele Securităţii destinate protecţiei Tovarăşei. Ofiţerul de serviciu de la birou anunţă „poarta", apoi „garajul"... În nici cinci minute trec la acţiune şi miliţienii întrerupând circulaţia pe „traseul oficial". Fisura aceasta se produce zilnic în trepidaţia capitalei de cel puţin patru ori.

Căci după venirea lui Gorbaciov la putere, Ceauşeştii parcurgeau separat distanţele dintre reşedinţa lor din Primăverii 50 şi sediul

[1] Ion Stoian (1927–2012), profesia iniţială: strungar. Membru al CC al PCR (1979–1989) şi al CPEx (1979–1989). Printre funcţiile deţinute: rector al Academiei „Ştefan Gheorghiu" (1968–1971), secretar al CC al PCR cu relaţiile internaţionale (1984–1989), ministru al Afacerilor Externe (1989).

Comitetului Central. Se tem să nu piară împreună în vreun atentat și să rămână țara fără conducători, cugetau ofițerii răspunzători de paza și securitatea lor. Niciunul însă nu îndrăznea să schimbe impresii (fie chiar și cu colegul lui) pe această periculoasă temă[1].

Luni, 16 ianuarie

Prima zi a săptămânii a început și s-a terminat târziu la Cabinetul 2.

Întâi a fost plăcerea unei cafele cu Poliana Cristescu. Deși femeile divorțate nu erau promovate în structurile de conducere ale partidului iar dacă divorțau erau *eliberate* din funcții, pentru fosta-i noră făcuse excepție. Poliana era membru plin al CC al PCR și cumula sumedenie de *răspunderi*: președinte al Consiliului Național al Organizației Pionierilor, membru în comitetul de conducere al Consiliului Național al Științei și Învățământului, vicepreședinte al Consiliului Național al Femeilor, plus alte comitete și comisii din conducerea organizațiilor de masă și obștești. Ca și ceilalți demnitari de partid din acea vreme (exceptându-i pe Ceaușești!), oricâte funcții ar fi cumulat, nu primea decât un singur salariu și o singură indemnizație de conducere. Din cauza extraordinarei relații cu fosta-i soacră, Poliana se bucura de „respecte și omagii" de la toți.

După plecarea Polianei, vizitatorii Elenei Ceaușescu au fost obișnuiții Nicolcioiu, Curticeanu, Emilian Dobrescu[2] (nou consilier al secretarului general) și Vasile Bumbăcea, diriguitor al construcțiilor vastei antreprize care era Gospodăria de partid.

Câteva minute a stat de vorbă cu Vasile (Lică) Bărbulescu, secretarul cu agricultura al CC. Îl simpatiza pe acest cumnat, care, deși grav bolnav, locuia fără familie în București și *făcea teren*

[1] Interviul autorului cu Adrian Eugen Cristea și Dumitru Burlan (15 septembrie 2009).

[2] Emilian Dobrescu (n. 1933), profesia inițială: economist. Membru CC al PCR (1969–1989) și al CPEx (1981–1983). Printre funcțiile deținute: consilier al președintelui României (1979–1981), președinte al CSP (1981–1982), vicepreședinte al CNSI (1983–1989), consilier al secretarului general al PCR (1988–1989).

cu medicamentele după el. În capitală domicilia în perimetrul reşedinţei Ceauşeştilor din Primăverii, în fostul apartament al socrilor săi din Scorniceşti, care decedaseră între timp.

La Cabinetul 2 au fost, ca şi ieri, Stoian, Bobu şi Tănase.

Între primirile amintite, două şedinţe, una după alta, în sala de întrunire a CPEx-ului. Amândouă ţinute într-un ceas şi jumătate (orele 16.10–17.45). Prima dintre ele pe tema „realizării programului nuclear" şi cea de-a doua – „probleme de comerţ exterior".

Peste exact două săptămâni, la Radio Kossuth din Budapesta Mátyás Szűrös[1], fost secretar al CC al comuniştilor maghiari, va avertiza lumea că România reprezintă un pericol pentru vecini. Tovarăşul făcuse o gafă declarând că ţara e pregătită şi are resurse pentru fabricarea bombei nucleare[2].

Marţi, 17 ianuarie

Din cele cinci întrevederi înregistrate la Cabinetul 2, cea mai lungă i-a destinat-o Polianei. Trei sferturi de ceas (11.05–11.50) au vorbit... cine să ştie ce?!

Din asemenea conversaţii se iveau şi încurcături în ograda celorlalţi. Silviu Curticeanu a povestit o asemenea întâmplare în memoriile sale. Într-o seară, l-a sunat Tovarăşa cerând socoteală când şi cine aprobase importuri de „leoparzi"? I-a trebuit ceva timp să-şi dea seama că Poliana-i povestise despre ultima ei achiziţie vestimentară – o pereche de sandale italieneşti produse de firma Leonardo. Plătiţi de ministerul de resort nu în valută, ci la schimb de mărfuri. Din Leonardo ori Leonarzi rezultaseră... leoparzii![3]

I-a primit apoi pe Bobu, Tănase, Nicolcioiu şi un sfert de ceas pe Ştefan Andrei[4]. Preferatul lui Nicolae Ceauşescu la şah părea trecut

[1] Mátyás Szűrös (n. 1933), fost diplomat în regimul comunist, preşedinte al Ungariei (octombrie 1989 – mai 1990).

[2] Vlad Socor, „Ceauşescu pretinde că România ar putea fabrica arme nucleare", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 14 aprilie 2009.

[3] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, pp. 199–200.

[4] Ştefan Andrei (1931–2014), profesia iniţială: inginer în construcţii hidraulice. Membru al CC al PCR (1969–1989) şi al CPEx (1974–1989).

pe linie moartă. Oficial, fostul ministru de Externe era promovat la guvern din septembrie 1987. Ceaușeștii l-au înhămat la treaba grea a realizării sarcinilor de export pentru plata datoriei externe.

La trei ședințe a fost Elena Ceaușescu în acea zi. Pe prima dintre ele (și cea mai lungă) a prezidat-o cu Bobu. După 1976, din poziția de șefă a cadrelor, ea exersa prerogativele soțului ei din ultimii ani ai lui Gheorghiu-Dej avansând propunerile pentru promovări. Fără stresul secretarului cu organizatoricul care fusese Tovarășul că liderul partidului îl va aproba sau nu pe omul lui[1].

De la orele 17 la 18.20 s-au ținut ședințele prezidate de Nicolae Ceaușescu: „Vămuirea mărfurilor pe luna ianuarie" și „Planul financiar 1989". Sute de file de documentație din voluminoase dosare detaliază sarcini și realizări de anvergură. Dar nici aceia care-și puneau semnătura finală pe *realizări*, nu-și mai aminteau cifrele reale din începutul galopului raportării. Prim-ministrul Constantin Dăscălescu[2] insista totuși să-i menționeze lui Nicolae Ceaușescu, în scris, că respectivul dosar conținea date și realizări în conformitate cu sarcinile și *indicațiile* sale.

Joi, 19 ianuarie

5 minute pentru ministrul de Interne Tudor Postelnicu (9.25–9.30).

Ne putem închipui că n-a salutat-o cu „să trăiți", formulă preluată de ierarhia de partid din recuzita militară ci cu „sărut-mâna". De când fiul cel mic Nicu a fost trimis la Sibiu, Postelnicu era chemat mai rar în biroul Tovarășei. Raportările telefonice matinale au rămas. Altădată o aștepta, la prima oră, cu fotografiile făcute

---

Printre funcțiile deținute: șef al secției de Relații Externe al CC al PCR (1977–1978), ministru de Externe (1978–1985), viceprim-ministru al guvernului (1987–1989).

[1] Ștefan Andrei, Lavinia Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceaușescu...*, pp. 311–312.

[2] Constantin Dăscălescu (1923–2003), profesia inițială: strungar. Membru al CC al PCR (1969–1989) și al CPEx (1978–1989). Prim-ministru al guvernului României (1982–1989).

şi developate de ofiţerii din subordine. Nu o dată, din amintirile nopţii apăreau imagini de mare intimitate dintre Nicu şi ultima-i cucerire feminină. Anexe la raportul depus pe biroul mamei, cu CV-ul fetei agăţate de fiul preaiubit din ultimul local unde petrecuse cu „gaşca". Acum însă Postelnicu putea fi chemat şi în legătură cu manifestaţiile de la Praga, reprimate de poliţia cehoslovacă[1].

Un sfert de oră a discutat apoi Elena Ceauşescu cu Lina Ciobanu[2]. Se cunoşteau de mulţi ani. Se învecinase prin locul naşterii cu Tovarăşul: el se născuse la Scorniceşti, Lina, la Potcoava, sate vecine.

Între orele 10.15 şi 19.15 (cu excepţia pauzei de masă şi a primirii lui Constantin Olteanu), Tovarăşa a fost în şedinţă. Secondată de aceiaşi Bobu şi Tănase, au discutat probleme de cadre. Se apropia plenara CC a PCR, iar în toamnă era programat Congresul al XIV-lea al partidului. Mişcările în funcţii trebuiau definitivate de aşa manieră încât după „alegerile" locale şi judeţene să fie „clare" nominalizările şi pentru *organele* centrale.

Chestiunile ei de cadre erau mai presante ca niciodată. La începutul lui 1987, Gorbaciov[3] pusese în discuţie alegeri la care să poată supune votului cetăţenilor mai mulţi candidaţi pentru fiecare loc. A admis şi ca în funcţii importante să poată fi aleşi nemembri de partid. În vara anului următor, a avansat ideea constituirii unui nou

[1] În perioada 15–21 ianuarie 1989 a fost „*Săptămâna Palach*". Praghezii îl comemorau pe studentul Jan Palach care în 1969 s-a autoincendiat în semn de protest faţă de trupele sovietice care continuau să staţioneze în Cehoslovacia după invazia din 1968. În 1989, poliţia a reacţionat brutal, iar dramaturgul Vaclav Havel a fost arestat.

[2] Lina Ciobanu (1929–?), profesia iniţială: ţesătoare. Membru al CC al PCR (1969–1989) şi al CPEx (1974–1989). Printre funcţiile deţinute: vicepreşedinte al Comisiei Naţionale Demografice (1974–1989), ministrul Industriei Uşoare (1987), viceprim-ministru al guvernului (1987–1989).

[3] Mihail Sergheievici Gorbaciov (n. 1931), lider comunist sovietic. A fost secretar general al PCUS (1985–1991) şi preşedinte al URSS (1990–1991). A lansat reforma economică (*perestroika*) şi politica de transparenţă (*glasnost*) a regimului comunist din URSS. În 1990 i-a fost decernat Premiul Nobel pentru Pace.

organism – Congresul Deputaților Poporului, alcătuit din 750 delegați care să reprezinte organizații publice (sindicate, societăți culturale ș.a.) și 1 500 deputați aleși în circumscripțiile electorale din teritoriu. Sovietul Suprem al URSS urma a fi desemnat de către Congresul Deputaților Poporului din rândurile sale. Iar funcția de lider al partidului și cea de președinte al Sovietului Suprem trebuiau să fuzioneze. Alegerile au fost stabilite pentru martie 1989. Iar în ianuarie, în chiar perioada aniversărilor Ceaușeștilor, în URSS începuse competiția pentru ocuparea locurilor din Congres. În trei sferturi din cele 1 500 circumscripții electorale se înfruntau cel puțin doi candidați pentru deputăție. Se înțelege că Tovarășii nu agreau procedura...

Vineri, 20 ianuarie

Între orele 9.40 și 11.40, prin biroul Elenei Ceaușescu s-au perindat Poliana, Mitea, Olteanu și Bobu.

Alte două ceasuri (11.40–13.20) o ședință în „sălița", prezidată cu ajutorul lui Bobu și Tănase pe aceleași teme de „cadre". Țara va intra curând în fierberea *adunărilor de dări de seamă și alegeri* la organizațiile locale. Punctul și rostul final al fiecăreia va fi „realegerea" secretarului general al partidului la congresul din toamnă. În vreuna din aceste ședințe restrânse despre „cadre", prezidate de Tovarășa, va fi apărut și originala strategie de „eternizare" a lui Nicolae Ceaușescu pe funcția de secretar general. Cabinetul 2 cu Bobu (poate și cu Tănase) au decis introducerea unui punct distinct în ordinea de zi a ședințelor de la „bază": realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția de secretar general al partidului prin votul fiecăruia dintre cei aproape patru milioane de membri ai partidului. Nicăieri și niciodată în istoria comunismului mondial, exceptând România anului 1989, liderul partidului n-a fost desemnat în felul acesta.

Pauză de masă. I-a primit apoi pe Ștefan Andrei, Ibănescu și Vasile Bulucea, atunci secretar de stat al Comitetului de Stat al Planificării și vicepreședinte al Comisiei interguvernamentale româno-sovietice de colaborare economică și tehnico-științifică.

Ultima şedinţă a zilei (Planul pe luna februarie) a fost prezidată de Nicolae Ceauşescu. S-a terminat la orele 18.10.

Sâmbătă, 21 ianuarie

Zi cu program de lucru redus la birou. Femeile de vârsta Elenei Ceauşescu sunt de vreo 15 ani pensionare[1]. Ea însă nu acceptă bătrâneţea, iar legile sunt pentru ceilalţi.

La orele 10.15 l-a primit pe şeful protocolului Vasile Nicolcioiu. Au urmat Olteanu, Mitea şi Bobu. După jumătate de ceas cu Bobu în cabinet, altă şedinţă pe probleme de cadre (12–12.50). Au prezidat, sub conducerea ei, Tănase, Olteanu şi Bobu.

Soţii Emil şi Maria Bobu[2] par a fi în ultima vreme cele mai apropiate persoane din anturajul Tovarăşilor. În fiecare seară sunt invitaţi şi la Club. Cuplul e singular şi-n unele asemănări cu cei doi Ceauşeşti. Strungar în fier, Emil Bobu a lucrat în tinereţe la Atelierele CFR Nicolina din Iaşi. În 1949 a fost trimis, un an, la „şcoala juridică" din Iaşi. Simultan, viitoarea sa soţie urma aceeaşi şcoală, nou înfiinţată şi la Bucureşti, pentru pregătirea cadrelor „noii justiţii populare". Pe ea au admis-o pe baza a patru clase primare. După absolvire, Emil Bobu a fost numit consilier juridic principal în Ministerul Justiţiei, apoi procuror la Parchetul Militar Bucureşti şi la Procuratura Generală a RPR (1950–1952). Cu patru clase şi anul de „şcoală juridică", pe Maria Bobu au instalat-o judecător. Amândoi au terminat apoi, în mare viteză, la cursuri fără frecvenţă, facultatea de drept (ea în doi ani, el în trei). În 1989, Emil Bobu era secretar al CC (din 1982). Soţia, ministru al Justiţiei (din 1987). Nu se mai putea zice de-acum că singuri soţii Ceauşescu încălcaseră dispoziţiile partidului din anii 1960 de a nu mai aproba soţi şi soţii în funcţii de vârf. La finele lui 1989, Maria Bobu era pe listă

[1] Vârsta de pensionare a femeilor din România era 55 de ani, iar a bărbaţilor 60 de ani.

[2] Maria Bobu (1925–2007), profesia iniţială: legătoreasă. Membru al CC al PCR (1984–1989), ministru al Justiţiei (1987–1989).

să devină şi preşedinta Consiliului Naţional al Femeilor, calitate în care ar fi intrat automat în CPEx.[1]

Luni, 23 ianuarie

Cu Poliana Cristescu la o cafea – o oră şi douăzeci de minute! Aprecia deosebit darul fostei nurori de-a o destinde şi complimenta. Apropiat de Nicu, Ştefan Andrei vedea în Poliana o „ambiţioasă" periculoasă. Dacă Nicu şi Poliana le-ar fi succedat Ceauşeştilor, nora ar fi fost mai dură decât soacra. Până una-alta, aşteptau amândouă ca Nicu să termine cu zburdălniciile tinereţii şi să revină la soţia credincioasă. Şi colaborau în zburătăcirea şi exilarea potenţialelor pretendente[2].

După plecarea tinerei femei, Tovarăşa a discutat şi a împărţit sarcini de resortul protocolului şi Gospodăriei de partid. Dintre demnitari i-a chemat pe cei obişnuiţi – Bobu, Ursu şi Olteanu.

A fost şi aceasta o zi cu şedinţă – planul pe luna februarie, prezidată de secretarul general. Ca de obicei, la fiecare critică şi observaţie a Tovarăşului, Tovarăşa i-a sărit în ajutor apostrofându-i nemilos pe cei „buni de nimic". Iar aceia se străduiau să-şi menţină funcţiile, intimidaţi şi pasivi, după cum dovedesc stenogramele.

Marţi, 24 ianuarie

E-atât de mare simpatia şi prietenia dintre fosta soacră şi noră că funcţionarii şi ofiţerii de la Cabinetul 2 se neliniştesc dacă trec două zile şi Poliana nu vine la cafea. Înainte şi după întâlnire, cele două femei vorbesc des şi mult la telefon.

După Poliana (9.30–10), Elena Ceauşescu a ţinut o lungă şedinţă de lucru cu colectivele de conducere ale uzinelor „23 August" şi „Republica" (10.30–12.55).

Prânzul şi... „ţara" aşteaptă! Între 15.15 şi 18.47, la Cabinetul 2 au intrat Constantin Radu[3] (secretar al CC), Constantin Olteanu,

---

[1] Şt. Andrei, L. Betea, *Stăpânul...*, p. 276.

[2] *Ibidem.*

[3] Constantin Radu (1926–?), profesia iniţială: mecanic. Membru al CC al PCR (1982–1989), al CPEx (1984–1989) şi al Secretariatului CC (1984–1987,

Emil Bobu, Gheorghe Tănase, Iulian Vlad (5 minute!) și Marin Enache[1] (ministrul metalurgiei).

Vineri, 27 ianuarie

O singură primire. Eternul Emil Bobu pentru douăzeci de minute. Ziua anterioară a fost însă grea – aniversarea lui Nicolae Ceaușescu.

Putem bănui că la Cabinetul 2 a fost o zi atât de liniștită pentru că Elena Ceaușescu exersa într-un alt birou responsabilitățile vreunei alte funcții. În aproape toate instituțiile și organizațiile pe care le conducea, dispunea de un cabinet destinat explicit respectivei funcții. Ofițerii din serviciul de pază și protecție spun însă că singurul birou unde venea ea, în 1989, era Cabinetul 2. Când primea delegații științifice străine, își întâmpina însă oaspeții în biroul de la ICECHIM[2]. Ca și cum acolo s-ar fi istovit zi-lumină cu studiul și cercetarea chimiei. Celelalte birouri erau zilnic pregătite pentru primirea ei, dar rămâneau goale. Ca și sutele de reședințe, case de oaspeți și cabane de vânătoare din țară[3].

Ne putem, așadar, închipui că a doua zi după festivitățile aniversării Tovarășului, obosită, Tovarășa îl chemase la o șuetă, o bârfă ori... ca să-l mustre pe Bobu.

Năuciți de elogiile presei adresate Ceaușeștilor cu ocazia aniversărilor, românii inventau noi bancuri. Se zicea pe-atunci că Bulă – marele erou național al umorului – făcea următoarele propuneri de imn național: *Descurcă-te, române, De-aș mai duce-o pân-la toamnă* și *Pe-al nostru steag e scris... uimire.*

1989). Printre funcțiile deținute: viceprim-ministru al guvernului (1987–1988), primar al Capitalei (1988 – febr. 1989).

[1] Marin Enache (n. 1934), profesia inițială: maistru. Membru al CC al PCR (1969–1989) și al CPEx (1982–1985). Printre funcțiile deținute: prim-secretar al Comitetului județean de partid Brașov (1982–1983), viceprim-ministru al guvernului (1983–1984), ministru al Industriei Metalurgice (1985–1989).

[2] Interviul autorului cu Violeta Năstăsescu (5 mai 2017).

[3] Interviul autorului cu Adrian Eugen Cristea și Dumitru Burlan (15 septembrie 2009).

Sâmbătă, 28 ianuarie

La orele 9.35 a intrat în biroul Elenei Ceauşescu generalul Constantin Olteanu. Fostul ministru al Apărării Naţionale şi primar general al capitalei era consultat des. Că avea parte de aprecierea Cabinetului 2, putem deduce din avansarea sa în funcţia de secretar al CC cu propaganda.

Au urmat Bobu, Ion Stoian, ministrul Afacerilor Externe, şi Gheorghe Oprea (de două ori). Inginer mecanic „la bază", din 1957 încoace, Oprea coordonase diverse ministere şi instituţii din resortul industrial. Din 1978 era prim-viceprim-ministru al guvernului şi unul dintre cei mai cu vechime nomenklaturişti.

Între orele 10.50 şi 11.45 a fost o şedinţă la „săliţă" (fără participarea lui Ceauşescu) pe probleme de chimie. În capul listei: I.M. Nicolae, Ursu şi Maria Ionescu[1]. Ultima menţionată era ingineră chimistă, membru supleant al CC, redactor-şef al *Revistei de Chimie* şi director general la ICECHIM. În ultima funcţie îi succedase, în 1980, tocmai Elenei Ceauşescu. Cum singura ei lucrare de autor o publicase în urmă cu mai bine de 20 de ani, putem deduce că ea dirija stupul albinelor care adunau opera „savantei de renume mondial".

După şedinţă, până la 13.20, la Cabinetul 2 au venit, pe rând, Ursu, Oprea şi I.M. Nicolae. Acesta din urmă coordona sistemul energetic naţional, având şi el rang de viceprim-ministru al guvernului.

Dacă şeful de cabinet al Elenei Ceauşescu îşi încheie consemnările aici, nu este însă sigur că ea îşi socotea încheiată ziua de muncă. Conform mărturiilor lui Silviu Curticeanu, sâmbetele erau şi zile de vizite ale *ctitoriilor* din Bucureşti. Neapărat, Casa Poporului! Fiind o sâmbătă de la sfârşitul lunii, implicit o zi grea: „un fel de *finis mundi*, cum scrie Curticeanu, pentru că atunci se

[1] Maria Ionescu (1920–?), profesia iniţială: inginer chimist. Membru supleant al CC al PCR (1971–1989), director general al ICECHIM Bucureşti (1980–1989).

numărau bobocii din producţie şi banii din vistieria statului"[1]. Discuţiile din asemenea vizite şi întâlniri de lucru nu s-au consemnat însă nici în stenograme.

Luni, 30 ianuarie

O lungă discuţie (10.15–10.45) cu Petre Constantin. Ne putem închipui că în aşteptarea evenimentului, directorul general al Radioteleviziunii Române nu dormise bine. Să se fi adus în discuţie vreo noutate sovietică? Dacă aflase că ieri, la Moscova, se înfiinţase organizaţia Memorial care se va ocupa de-acum înainte de victimele regimului stalinist şi, în formă extinsă, de victimele instituţiilor politice şi serviciilor speciale sovietice, vestea aceasta poate că nu i-o împărtăşise nici Tovarăşului.

A urmat pentru cinci minute, Ilie Văduva[2], înalt consilier pe probleme economice. Ca dosar de cadre, Văduva era protagonistul unui episod ce-ar fi trebuit să-l elimine din galeria apropiaţilor. În vara anului precedent, CPEx-ul hotărâse să-l elibereze din funcţia de ministru al Comerţului Exterior şi Cooperării Economice Internaţionale. Decizia survenea depozitării unor mari cantităţi de reziduuri chimice şi petrochimice în Portul Liber Sulina. Şi-a menţinut însă funcţia de membru al CC până la desfiinţarea lui. Iar la finele lui 1988 a fost promovat şi secretar de stat! Ceauşeştilor le plăcea să se bazeze şi pe „oameni pătaţi".

De doua ori agenda Elenei Ceauşescu îl menţionează în acea zi pe Iulian Vlad. Între cele două întâlniri ieşise pentru două minute. Ne putem închipui – având în vedere că ofiţerul de Securitate Liviu Turcu tocmai „dezertase" în SUA – că n-a fost zi uşoară nici pentru şeful Securităţii.

---

[1] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 181.

[2] Ilie Văduva (n. 1934), profesia iniţială: economist. Membru al CC al PCR (1979–1989). Printre funcţiile deţinute: ministrul Afacerilor Externe (1985–1986), ministrul Comerţului Exterior şi al Cooperării Economice Internaţionale (1986–1988), consilier al secretarului general al PCR (1988–1989).

Prima parte a zilei s-a încheiat după convorbirea cu premierul Constantin Dăscălescu. După-masă – Curticeanu, Ion Radu[1] şi I.M. Nicolae. Până la orele 17.50 – când Elena Ceauşescu şi-a încheiat programul de birou –, a avut mai multe prilejuri să-şi exprime judecăţile de valoare asupra subalternilor. În cei mai duri termeni, după mărturiile apropiaţilor.

Marţi, 31 ianuarie

Ultima zi a lunii: bilanţ şi plan, ca de obicei în acest ultim deceniu când prioritatea absolută (şi secretă pentru cetăţeni) era plata datoriei externe.

Între orele 9.35 şi 10.05, şedinţă de lucru în „săliţă", prezidată de Nicolae Ceauşescu. Se discută planul economic, agrar şi financiar pe 1989. Puteau, oare, participanţii la asemenea reuniuni să contracareze fabuloasele proiecte cu argumente de bun-simţ? În calitate de memorialist, Dumitru Popescu neagă asemenea posibilitate. Susţine că Nicolae Ceauşescu atrăgea atenţia subalternilor să nu se lase influenţaţi de „aparat", să nu-şi asume viziunea conservatoare a altora. Ar dăuna spiritului revoluţionar. Ceauşescu, susţine fostul cap al propagandei sale, făcuse tot posibilul „ca să împiedice sudura umană a fruntaşilor partidului"[2].

Mai lungă va fi cea de-a doua şedinţă a zilei (11.45–13.20) pe tema planului pe 1991–1995. Perspectiva viitorului cincinal pare a fi, în această etapă, printre sarcinile curente ale lui Manea Mănescu, Radu Bălan[3], Silviu Curticeanu şi Emilian Dobrescu.

---

[1] Ion Radu (n. 1926), profesia iniţială: mecanic de locomotivă. Membru al CC al PCR (1984–1989) şi secretar al CC (1984–1987, 1989). Printre funcţiile deţinute: viceprim-ministru al guvernului (1987–1988), primar al capitalei (1988–1989).

[2] Dumitru Popescu, *Cronos autodevorându-se. Memorii*, vol. V, *op.cit.*, p. 156.

[3] Radu Bălan (1936–1995), profesia iniţială: miner. Membru al CC al PCR (1982–1989), al CPEx (1988–1989) şi secretar al CC (1987–1988). Printre funcţiile deţinute: prim-secretar al Comitetului judeţean de partid Hunedoara (1981–1985), preşedintele CSP (1988–1989), prim-secretar al Comitetului judeţean de partid Timiş (1989).

Economist, specializat la Moscova, unde a fost şi secretarul UTM al studenţilor români (1954–1956), Dobrescu deţinea, printre altele, funcţiile de ministru secretar de stat la preşedinţia RSR şi consilier al lui Ceauşescu. Aştepta pe-atunci să-i iasă de sub tipar cartea *Măsurarea economică*. Radu Bălan era preşedintele Consiliului de Stat al Planificării. Se înţelege că în toamnă s-a bucurat să preia funcţia de prim-secretar al judeţului Timiş, sperând să scape de frecuşul zilnic al Cabinetelor 1 şi 2.

În afara şedinţelor, până la orele 16.34, la Cabinetul 2 au mai fost zece primiri. Printre „oaspeţi" s-a aflat şi Ştefan Andrei. Se întâlneau însă deseori seara, căci fostul ministru de Externe era unul dintre „stâlpii" Clubului Ceauşeştilor.

Capitolul 2

Februarie

Joi, 2 februarie

Primul la raport: generalul Vlad (9.55–10.15). Noutăţile, indiferent cum ar fi fost anunţate, n-au fost bune. Şeful Securităţii statului îşi prezentase, fără îndoială, raportul privind arestarea diplomatului Mircea Răceanu şi rezultatele anchetei preliminare după anunţarea „fugii" ofiţerului de securitate Liviu Turcu. Le raportase, după obicei, întâi lui Nicolae Ceauşescu. Apoi, în virtutea rolului de filtru al motivelor de enervare şi supărare pentru Tovarăşul, asumat de câţiva ani încoace de către nevastă, Vlad a fost chemat şi la Cabinetul 2.

Dacă ai noştri trădau *cauza*[1], de peste hotare veneau veşti şi mai proaste. 15 000 de etnici maghiari din Canada semnaseră o petiţie împotriva politicii lui Ceauşescu şi au trimis-o Secretariatului Conferinţei pentru Securitate şi Cooperare de la Viena. La Varşovia, în capitala unei ţări frăţeşti, se striga „Jos Ceauşescu!" Iar Ambasada Franţei la Bucureşti trimitea mereu emisari la Cluj să ia legătura cu Doina Cornea[2].

---

[1] În jargonul foştilor ilegalişti, *cauza* însemna revoluţia proletară mondială.

[2] Doina Cornea (n. 1929), cadru universitar. Din 1982 a început să trimită scrisori de protest contra regimului Ceauşescu la Radio Europa Liberă. În 1983 a fost dată afară din Universitate. Până în decembrie 1989, Doina Cornea a fost anchetată în mai multe rânduri şi s-a aflat mereu sub supravegherea autorităţilor.

S-a plâns Elena Ceauşescu de aceste veşti secretarilor CC şi miniştrilor chemaţi după aceea în cabinetul ei? I-a informat măcar? Nu, vor spune aceştia.

Despre veştile nedorite din afara ţării nu se vorbea însă nici măcar în discuţiile dintre apropiaţii Ceauşeştilor, cu atât mai puţin în relaţiile diplomatice româno-canadiene. „N-am avut prea multă bătaie de cap, mi-a spus diplomatul Gheorghe Tinca, secretar unu la direcţia pentru America de Nord, America de Sud şi Canada în Ministerul de Externe în 1989. Manifestaţiile împotriva lui Ceauşescu, mai ales cele ungureşti, deveniseră o chestiune comună. Parte dintre ele nici nu se raportau cuplului pentru a nu crea disconfort Tovarăşului. Cu Misiunile noastre din afară aveam o înţelegere tacită, sugerată, cred, tot de sus, potrivit căreia evenimentele nu trebuiau exagerate iar prezentarea să fie cât mai succintă. Cum, în ţară, lumea înţelegea că demonstraţiile erau ale ungurilor, astfel de acţiuni au avut un impact politic minor"[1].

Se poate ca Tovarăşa să fi fost de faţă şi la raportul făcut de generalul Vlad secretarului general. Căci mai mult decât cu şeful Securităţii au durat întrevederile din cabinetul ei cu Emil Bobu şi Ion Radu. Jumătatea de ceas cu Poliana Cristescu (11.25–11.55) a reconfortat-o. Un ultim vizitator – generalul Olteanu – şi pauza de masă.

Până la 18.25, începând cu Bobu se succed apoi la Cabinetul 2: Eugeniu Rădulescu (ce urmează a fi avansat peste câteva zile din funcţia de adjunct în cea de ministru al Industriei Construcţiilor de Maşini); din nou Bobu (de patru ori!); Ioachim Moga (prim-secretar la Cluj); I.M. Nicolae şi Maria Ionescu.

Întâlnirile Elenei Ceauşescu au continuat însă şi după acea zi lungă la Club-Bazin.

Vineri, 3 februarie

La 9.30 au început discuţiile la Cabinetul 2. Întâi l-a primit pe Ion Traian Ştefănescu[2], prim-secretar judeţean la Dolj. Născut în

[1] Interviul autorului cu Gheorghe Tinca (15 ianuarie 2009).

[2] Ion Traian Ştefănescu (n. 1942), profesia iniţială: jurist. Membru al CC al PCR (1974–1989), membru supleant al CPEx (1988–1989). Printre

1942, doctor în ştiinţe juridice, Ştefănescu era unul dintre cei mai tineri componenţi ai CPEx. Şi-a început cariera politică în UTC, via Asociaţia Studenţilor Comunişti – trambulină obligatorie în generaţia sa de intelectuali pentru succesul din oricare branşă. Pe vremea aceea, Ceauşeştii îl doriseră a fi un mentor pentru Nicu.

Până la începerea şedinţei CPEx de la orele 10.30, la Cabinetul 2 au mai fost Curticeanu, Nicu Ceauşescu, Bobu şi Ştefan Andrei.

Mai puţin de un ceas (10.30–11.20) a durat şedinţa CPEx. „Lărgit" întruna de Ceauşescu ca *expresie a adâncirii democraţiei socialiste*, Comitetul Politic Executiv a devenit o instituţie tot atât de decorativă ca Marea Adunare Naţională pentru ideile, proiectele şi voinţa liderului. În mai puţin de-un ceas, în acea zi s-au „dezbătut" teme grave: planul economic, proiectele editoriale şi cinematografice, politica externă a României... Sutele de file ale dosarelor cu raportări şi planuri de măsuri sunt arhivate la Cancelaria CC spre mărturie urmaşilor.

După şedinţa cu toate măsurile aprobate, ca de obicei, în deplină unanimitate, a fost primit, un sfert de ceas, şi Nicu Ceauşescu. Vizita fiului în biroul mamei este consemnată de şeful de cabinet fără deosebire de înregistrarea celorlalţi. Prim-secretarul de la Sibiu a plecat, probabil, imediat după întrevederea cu Tovarăşa-mamă să pună în aplicare sarcinile reieşite din *preţioasele indicaţii* ale părinţilor. Postul american Radio Europa Liberă cu sediul la München credita însă succesiunea ca rezultatul unei confruntări dintre mamă şi fiu[1].

Sunt chemaţi apoi Silviu Curticeanu, Ion Ursu şi generalul Constantin Olteanu. Întrevederii cu Olteanu îi este consemnat doar începutul (12.30). Să fi plecat împreună la Cabinetul 1 ori într-o *vizită de lucru* pe şantierele capitalei?

---

funcţiile deţinute: prim-secretar al CC al UTC şi ministru pentru Problemele Tineretului (1972–1979), prim-secretar al Comitetului judeţean de partid Sălaj (1984–1987) şi Dolj (1987–1989).

[1] „Radio Europa Liberă despre urmaşul lui Ceauşescu", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 2 februarie 2009.

A doua zi Elena Ceauşescu pare că şi-a luat sâmbăta liberă a lunii. Pentru unii, exista şi asta. Ea se putea relaxa iarna la Snagov ori la Predeal. Nu spăla, nu călca, nu gătea, nu făcea curăţenie şi... nu stătea la cozi, modul curent de petrecere al timpului dintre slujbă şi somn al româncelor în acea vreme.

Luni, 6 februarie

În şedinţa CPEx de vineri, 3 februarie, fusese anunţată şi aprobată în unanimitate „trecerea" lui Constantin Radu din funcţia de prim-secretar al Comitetului municipal de partid Bucureşti (şi din funcţia complementară pe linie de stat de primar al capitalei), în cea de secretar al CC. Cu vizita noului promovat se deschide lista întrevederilor din acea zi a Elenei Ceauşescu. Născut în 1926 la Adjud (Vrancea), mecanicul de locomotivă din 1952 a parcurs drum lung, poposind în vreo trei duzini de halte şi staţii din ţară. De la şef al sectorului transporturi din Gugeşti la lector al şcolii de partid din Galaţi, ori de la funcţia de prim-secretar al oraşului Brăila la aceea de şef de secţie în Securitate, se putea spune că Radu adunase experienţă bogată de *activist*.

Doar 5 minute a durat însă vizita lui la Cabinetul 2. După care au intrat, împreună, doi viitori „retrogradaţi" – finanţiştii Nicolae Ibănescu şi Gheorghe Paraschiv. Ibănescu (care va mai fi chemat de două ori în biroul Elenei Ceauşescu în acea zi) era preşedintele Consiliului Financiar Bancar. Va fi „zburat" în acea primăvară vicepreşedinte al Consiliului Popular Judeţean Hunedoara. Paraschiv era ministru al Finanţelor şi – încă înaintea lui Ibănescu – va fi trimis într-o funcţie de mai mică răspundere (director de bancă) în Timişoara.

Cu I.M. Nicolae (10.40–11) vor fi fost discuţii de resortul energeticii, iar cu Suzana Gâdea chestiuni din sectorul culturii. Căci printre numeroasele funcţii ale celei din urmă, mai înalte erau preşedinţia Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste (din 1979!) şi apartenenţa la CPEx. Cu Suzana Gâdea a avut Elena Ceauşescu cea mai lungă întrevedere din acea zi (11.55–12.35).

Douăzeci de minute (11.30–11.50) a durat şi şedinţa îndelung pregătită pe tema datoriei externe, prezidată de Nicolae Ceauşescu.

Marţi, 7 februarie

Se pare că nu trece ziua fără o şedinţă! Scârţâie toate mecanismele *aparatului de partid* în opintirea grea a asamblărilor sarcinilor de plan cu realizările, contractelor de export cu livrările, convertirea vagoanelor pline cu grâu ori garnituri de mobilă în ratele şi dobânzile bancare lunare.

În acea zi, între orele 16.25 şi 17.10, în „săliţa" dintre Cabinetele 1 şi 2 s-a ţinut, prezidată de Nicolae Ceauşescu, şedinţa despre normativele de stocuri pe anul 1989.

Tovarăşul se comportă ca şi cum ar fi „patronul" ţării. Ca să-i ascundă accentuarea bolilor şi neputinţei, a făcut din *tovarăşa de viaţă* paznicul, vocea, ochii şi urechile lui. Legătura dintre Cabinetul 1 şi 2 nici măcar nu mai e ca între vasele comunicante. Nimeni nu ştie ce-i şopteşte un altul Tovarăşei şi cum va ajunge, prin judecata şi vocea ei, la Tovarăşul. Când critică el pe cineva în şedinţă, cu mai multă virulenţă Elena Ceauşescu preia admonestările. Apoi, în biroul ei, face şi desface nodurile treburilor: între patru ochi – să nu ştie stânga ce face dreapta – întreţinând angoasa şi secretomania din partid.

Primirile la Cabinetul 2 au început la 9.25 şi s-au încheiat la 18.25.

Cel mai mult au stau şeful Cancelariei Curticeanu (în două rânduri: 9.25–9.45 şi 11.40–12.15) şi Bobu (12.20–12.40 şi 18.07–18.25). Cel mai puţin (două minute), Poliana Cristescu.

Întâlniri mai deosebite par să fi fost cu ministrul de Interne Tudor Postelnicu, cu ministrul Apărării Naţionale Vasile Milea[1] şi cu guvernatorul Băncii RSR Florea Dumitrescu[2]. Cel din urmă va fi, ca şi alţi finanţişti, curând retrogradat ca vicepreşedinte la CEC.

[1] Vasile Milea (1927–1989), profesia iniţială: ofiţer. Membru al CC al PCR (1974–1989) şi al CPEx (1985–1989). Ministrul Apărării Naţionale (1985–1989).

[2] Florea Dumitrescu (n. 1927), profesia iniţială: economist. Membru al CC al PCR (1969–1989). Printre funcţiile deţinute: ministru de Finanţe (1969–1978), guvernator al Băncii Naţionale (1984–1989).

Şeful de cabinet a înregistrat şi două nume improprii feţei vizibile a *vieţii de partid* – doctorii P. Nicolau şi V. Ciobanu[1]. Primul e unul dintre specialiştii care-l îngrijeau pe Ceauşescu, iar Ciobanu, ministrul Sănătăţii. Sănătatea Tovarăşului scârţâia, iar ea s-a implicat şi-n tratamentul lui. Până-n aprilie, când Ceauşescu va face prima comă diabetică, la sfatul ei, el a refuzat tratamentul cu insulină. Tovarăşul nu vorbea niciodată despre bolile lui. Lui Ştefan Andrei pe care-l ştia suferind de diabet i se plângea uneori că nu se simte bine ori că e obosit. Iar ea spunea doar că i-au ieşit analizele prost[2]. Cât de bolnav este, ceilalţi şi-au dat seama în primăvara lui 1988 când în vizita programată în ţări din Asia, Oceania şi Australia[3] a plecat cu cinci doctori după el. În Indonezia nu şi-a putut face programul. Le-au adus gazdele, la reşedinţă, filme turistice despre insula Bali. El se plimba pe pajiştea reşedinţei şi gâfâia după 20 de minute. Iar în Australia vorbea atât de încet încât nu-l putea înţelege nici translatorul[4].

Miercuri, 8 februarie

O zi încărcată (9.55–19) la Cabinetul 2! Nici măcar cu Poliana Cristescu n-a stat mai mult de câteva minute (10.12–10.20). Deşi, după spusele celor care-au pătruns în intimitatea Elenei Ceauşescu, se părea că pe Poliana a iubit-o mai mai mult decât pe copiii ei. Îi făcea cadouri, îi trimitea bucătarul, îi oferea haine[5].

Au fost chemaţi, pe rând, în biroul ei Gheorghe Oprea, Ion Ursu, Silviu Curticeanu, Vasile Milea şi, iarăşi, Oprea împreună cu I.M. Nicolae. Scurtă vreme au intrat şi doi „necunoscuţi" pentru cetăţeanul care citeşte despre conducătorii partidului în ziare – Radu Păunescu şi I. Bodea.

---

[1] Victor Ciobanu (1921–2001), ministru al Sănătăţii (1985–1990).

[2] Ştefan Andrei, Lavinia Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceauşescu...*, p. 264.

[3] În perioada 8–21 aprilie 1988, delegaţia condusă de Nicolae Ceauşescu a vizitat Indonezia (8–10 aprilie), Australia (11–17aprilie), RPD Vietnam (17–19 aprilie) şi Mongolia (19–21aprilie).

[4] Ştefan Andrei, Lavinia Betea, *Stăpânul...*, pp. 262–263.

[5] Maria Dobrescu, *La curtea lui Ceauşescu...*, p. 210.

Au fost şi două şedinţe prezidate de Nicolae Ceauşescu. Dimineaţa, şedinţa CPEx care-a ţinut jumătate de ceas (10.30–11). După amiaza, o „şedinţă de lucru" – preţurile în lei şi valută a unor produse. Legată desigur de achitarea datoriei externe, a fost mult mai lungă decât şedinţa de dimineaţă (s-a ţinut între orele 17.20 şi 18.50).

Aici se vor fi consumat nervii şi energia multora. În *Mărturia unei istorii trăite*, Curticeanu povesteşte: „La început nedumerirea şi apoi supărarea erau determinate de faptul că datoria externă, deşi îngheţată prin necontractarea unor noi credite, se schimba de la lună la lună, datorită fluctuaţiilor cursului valutar; Ceauşescu nu putea sau nu voia să înţeleagă acest lucru şi îi acuza pe cei din domeniul bancar-financiar de fals iar pe mine mă obliga să-i scot materialele anterioare care, bineînţeles, cuprindeau alte cifre, în raport cu structura în valută a datoriei externe şi de fluctuaţiile cursului valutar; am încercat de multe ori în linişte, cu documentare serios întocmită, să-i explic motivele diferenţelor de la o perioadă la alta, dar totul a fost în zadar, alegându-mă, în cele din urmă, cu pierderea încrederii în mine. A mers atât de departe cu neîncrederea încât a ajuns, ca un funcţionar de ţară, să semneze personal pentru neschimbare fiecare pagină a materialelor ce i se prezentau în legătură cu plata datoriei externe."[1] Nu, încrederea celor doi în Curticeanu n-a fost surpată, după consemnările agendei Elenei Ceauşescu. Cât despre chestiunea cursului valutar... amândoi Ceauşeştii erau academicieni. În plus, Tovarăşul avea şi un doctorat în ştiinţe economice.

Vineri, 10 februarie

De la 10 dimineaţa şi până la 7 seara, cu excepţia pauzei de masă, a fost un du-te vino la Cabinetul 2.

Primul chemat: Curticeanu. A fost, de fapt, de trei ori la ea în acea zi. O jumătate de ceas au ţinut toate cele trei întrevederi.

Cafeaua de dimineaţă cu fosta-i noră, Poliana Cristescu, n-a depăşit sfertul de ceas (10.20–10.35). O oră şi un sfert au fost

[1] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 185.

reţinuţi însă de către Elena Ceauşescu reprezentanţii ICECHIM Maria Ionescu şi R. Şerban. Cu I.M. Nicolae (înregistrat a doua oară în zi) s-a întreţinut mai bine de un ceas. Ne-ar veni greu să presupunem ce-a discutat cu arhitectul Nicolae Vlădescu[1], Cornel Mihulecea[2] ori cu Gheorghe Oprea...

Oprea, Bumbăcea, Constantin Radu şi Milea au fost demnitarii primiţi după prânz. Poate că fusese în bună dispoziţie căci solicitanţii se interesau de toanele „cabinetelor" înainte de a ruga să fie primiţi. Ministrul Apărării Vasile Milea era în relaţii de cumetrie cu Curticeanu (după cum scrie generalul Marin Neagoe[3]). Dacă solicitase el audienţa, înseamnă că Tovarăşa avea o zi bună.

Deşi în România anului 1989, termenul „dictatură de clan" se asocia automat cu conducerea ţării, Ceauşeştii împiedicau relaţiile apropiate dintre ceilalţi demnitari. De prin anii 1980, povesteşte Dumitru Popescu în memoriile sale, Ceauşescu „începuse să fluture prin şedinţe, ca şi în particular, un anumit reproş cu gravă tentă incriminatorie, pe planul neprincipialităţii: că se lucrează «pe pretenie». A nu-i critica pe alţii în şedinţe ori a nu-i „turna" Elenei Ceauşescu era o dovadă în acest sens. Se plângea în acelaşi fel şi de coordonatorii economiei.[4]

Sâmbătă, 11 februarie

Pentru funcţionarii de la Cabinetele 1 şi 2 a început o mult aşteptată săptămână de relaxare – la orele 12.10, Tovarăşul şi

[1] Nicolae Vlădescu (1927–2014), arhitect, doctorat în arhitectură (1978). Membru al Comisiei Naţionale a Monumentelor Istorice, cadru universitar şi şef de proiect la Trustul Carpaţi.

[2] Cornel Mihulecea (n. 1925), profesia iniţială: inginer electrotehnic. Membru supleant al CC al PCR (1979–1989). Preşedinte al Comitetului de Stat pentru Energie Nucleară.

[3] În 1989, Marin Neagoe era general-maior, şeful Direcţiei a V-a Securitate şi Gardă. În memoriile sale se declară aghiotantul lui Nicolae Ceauşescu din 15 aprilie 1954 până în 22 decembrie 1989.

[4] Dumitru Popescu, *Cronos autodevorându-se. Memorii*, vol. III, *Artele în mecenatul etatist*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2006, p. 116.

Tovarăşa au plecat la Sinaia. Vor sta la munte până joi, 16 februarie, după care alte două zile la Snagov.

Fix la orele 10, a intrat în biroul Elenei Ceauşescu fosta ei noră Poliana pentru jumătate de ceas. După care a primit-o, zece minute, pe Maria Flucsă[1]. Ingineră chimistă, Flucsă era atunci ministru al Industriei Uşoare. Părea de mirare cum o femeie frumoasă ca ea făcuse carieră. Se zvonea că sub protecţia durului Ion Dincă[2]. Deşi în alegerea cadrelor după indicaţiile Tovarăşei, tocmai insinuarea acelui gen de protecţie ar fi dus la „debarcare".

Plecarea Tovarăşilor la munte pentru câteva zile se practica obişnuit iarna. Dacă nu amândoi, cel puţin Nicolae Ceauşescu petrecea sfârşitul de săptămână, la munte, la vânătoare. Numeau aceasta „activitate sportivă". Din informaţiile oferite ulterior de oameni din personalul administrativ al reşedinţelor Ceauşeştilor, reies multe detalii surprinzătoare din cotidianul lor. Astfel, înaintea călătoriilor în ţară sau străinătate, îşi alegeau garderoba. Aveau o încăpere plină cu dulapuri zidite în perete (nu se utiliza, în epocă, termenul *dressing*). În stânga hainele lui, în dreapta, ale ei. După informaţiile menajerei Suzana Andreiaş, ea avea circa 700 umeraşe pline. Îşi păstra şi lucrurile preferate din tinereţe. Chiar costumul de fată din satul natal Petreşti-Dâmboviţa. Pe interiorul fotei, consăteana ce i-l făcuse cususe numele, Elena Petrescu, să n-o încurce cu a celorlalte cliente din sat[3].

În fiecare seară, Ceauşeştii îşi sortau ţinutele de-a doua zi. Mergeau cu meticulozitatea până la a-şi scoate din dulapuri şi sertare ciorapii, lenjeria şi accesoriile vestimentare. După care, personalul le împacheta. Pentru munte aveau haine sport. Purta

[1] Maria Flucsă (n. 1932), profesia iniţială: inginer chimist. Membru al CC al PCR (1984–1989). Ministru al Industriei Uşoare (1987–1989).

[2] Ion Dincă (1928–2007), profesia iniţială: strungar. Membru al CC al PCR (1972–1989) şi al CPEx (1976–1989). A deţinut înalte funcţii politice în Armată, a fost primar al capitalei (1976–1979) şi prim-viceprim-ministru al guvernului României (1979–1989).

[3] Maria Dobrescu, *La curtea lui Ceauşescu...*, p. 185.

și ea haine de vânătoare cu pantaloni bufanți și ghete. Nu trăsese însă vreodată cu pușca.[1]

Ciudățenia absolută era însă activitatea ei cotidiană de sfârșit al zilei. Tovarășa – slobodă la gură în a-l face prost și tâmpit pe oricare demnitar – își spăla singură, în baie, obiectele de lenjerie intimă. Abia după aceea le trimitea și la spălătorie[2]. Fusese slujnică, o vreme, în anii războiului[3] și, probabil, își amintea bârfele slugilor despre necurățeniile stăpânilor.

Sâmbătă, 18 februarie

După săptămâna de odihnă la Sinaia și Snagov, Ceaușeștii au revenit în zi de sâmbătă la lucru.

La orele 9.25 în biroul Elenei Ceaușescu a intrat, pentru cinci minute, șeful Protocolului de Stat, Vasile Nicolcioiu. După care au fost chemați Curticeanu și cu Bobu. Între orele 10 și 12.20 a făcut și ea o „vizită în capitală".

Niciodată însă Elena Ceaușescu nu făcea vizite *oamenilor muncii* decât însoțindu-l pe Ceaușescu. Vizitele acestuia de sfârșit de săptămână în capitală – cu nelipsitul obiectiv al șantierului Casei Republicii– deveniseră obicei. După mărturiile lui Silviu Curticeanu însă, Ceaușescu nu folosea pentru imensa construcție denumirea de Casa Poporului, ci Casa Republicii. Renunțase repede la „Casa Poporului", el însuși considerând-o „prea demagogică"[4]. Dar preluat de presa de peste hotare și în special de Radio Europa Liberă, mega-construcției i-a rămas peste ani numele de Casa Poporului. În vreme ce Casa Republicii apărea doar în scripte și discursuri oficiale.

În timpul zidirii colosului s-au petrecut și episoade hazlii având-o protagonistă chiar pe Elena Ceaușescu. Inginerul Ciurel, ascultând indicațiile lui Ceaușescu, avea un neobișnuit mod de adeziune, a relatat Curticeanu. Când sarcinile secretarului

[1] Maria Dobrescu, *La curtea lui Ceaușescu...*, pp. 149–150.

[2] *Ibidem*, p. 184.

[3] Interviul autorului cu Violeta Năstăsescu (5 mai 2017).

[4] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 315.

general i se păreau irealizabile, asculta și tăcea. Când lucrul era pe măsură, o „cotea" pe Elena Ceaușescu, șoptindu-i admirativ „are dreptate șefu'!" „Unde l-ați găsit voi pe nebunul acesta, ce-mi face vânătăi și-și permite să-i spună tovarășului «șefu'» ca la un secretar de primărie comunală?" – s-a indignat Tovarășa imediat. Bun „vătaf", Ciurel n-a fost însă retrogradat...[1]

Luni, 20 februarie

La orele 9.21 a intrat la Cabinetul 2 primul chemat – „tov. Marin Neagoe". Întrevederea cu o durată de șapte minute avea îndărăt o lungă istorie.

Generalul-maior Neagoe, șeful Direcției a V-a a Securității (Securitate și Gardă), își începuse cariera de aghiotant al lui Ceaușescu în urmă cu 35 de ani. Din garda Patriarhului Iustinian Marina[2] a fost detașat, în 1954, în serviciul încă tânărului Ceaușescu. Prima misiune de anvergură n-a fost consemnată în biografia oficială a soților Ceaușescu. Dar Neagoe i-a însoțit la începutul anilor 1960 într-o călătorie prin Austria, Elveția, Italia, Franța și Anglia. „Nu era o vizită oficială – a scris Marin Neagoe în memoriile sale despre voiajul acela – dar nici una ca simplu turist, pentru că avea în buzunar (Ceaușescu – n.n.) pașaport diplomatic și călătorea în vagon românesc de cale ferată, vagon care, prin înțelegerea încheiată cu toți partenerii din larga zonă a vizitei, a fost atașat la garniturile țărilor respective". „O privire în societatea vestică" – a fost scopul vizitei recomandate de Gheorghiu-Dej. Nicu, Lenuța și copiii au vizitat orașe, muzee, piețe, magazine...[3] De-atunci însă trecuseră mulți ani.

---

[1] *Ibidem*, p. 322.

[2] Iustinian Marina (1901–1977), patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1948–1977). Preot la Râmnicu-Vâlcea în 1944, ascensiunea lui s-a datorat faptului că i-a ascuns în locuința sa pe Gheorghe Gheorghiu-Dej și pe viitorul premier Ion Gheorghe Maurer după evadarea viitorului lider comunist din lagărul Târgu-Jiu.

[3] Marin Neagoe, *35 de ani umbra lui Ceaușescu*, Editura Lumea Magazin, București, 2005, p. 15.

Silviu Curticeanu a avut o zi grea. A fost chemat la ea de patru ori: *materialele* trimise Cabinetului 1 nu scăpau de viza şi observaţiile Cabinetului 2. Până la orele 18.15 au intrat şi ieşit „invitaţi" obişnuiţi ai Elenei Ceauşescu: Bobu, Olteanu, I.M. Nicolae, Oprea, Ursu, Emilian Dobrescu.

Între orele 11.30 şi 12.20 a fost şi o şedinţă, prezidată de Nicolae Ceauşescu: problema producţiei de cupru şi balanţa hârtiei şi celulozei. Ştiau, desigur, amândoi ce nemulţumiri stârneau economiile la hârtie. Ziarele judeţene aveau tirajul limitat la 40 000 exemplare iar scriitorii, „planul" admis de publicare a unei cărţi pe an în domeniul de consacrare (proză, poezie, dramaturgie). Tânăra generaţie cârtea împotriva sistării primirilor în Uniunea Scriitorilor şi a mai vârstnicilor confraţi. Consacraţii dibuiseră şi „portiţa" depăşirilor: publicau suplimentar planului editorial la genul proză ori poezie, câte un volum de traduceri ori (şi) literatură pentru copii.

Marţi, 21 februarie

Primul chemat la Cabinetul 2 a fost Vasile Nicolcioiu, şeful Protocolului de Stat. A intrat la orele 10.

Atunci să fi venit Elena Ceauşescu la birou? Ori se alăturase Tovarăşului la întrevederea cu vreun demnitar, aşa cum obişnuia?

Ori poate că până atunci, Tovarăşa citise *materialele* destinate conducerii superioare de partid. Fără deprinderea lecturii, se plictisea însă repede şi apela la informaţii obţinute prin viu grai de la şeful Cancelariei ori de la coordonatorul sectorului în discuţie. Obişnuia în ultimii ani să „cenzureze" documentele de pe masa de lucru a secretarului general. Când nu înţelegea ori nu era de acord cu cele scrise, chema autorul sau ministrul de resort. Invectivele nu lipseau niciodată. Tovarăşului îi motiva totdeauna că *materialul* fusese prost întocmit. Se întâmpla şi ca rapoarte deja aprobate de Nicolae Ceauşescu ori în CPEx să fie modificate la *indicaţia* ei. Cu timpul, scrie Silviu Curticeanu, „slăbiciunea lui

a devenit atât de puternică încât în conflict cu părerea ei nu mai recunoştea nici măcar ce-a spus"[1].

Ea a căutat să-l ferească şi de influenţele altor apropiaţi. Ştefan Andrei presupunea că, încă din 1984, a existat o înţelegere ca atunci când unii demnitari veneau la biroul lui Ceauşescu, şeful lui de cabinet să-l sune pe omologul de la Cabinetul 2. Şi-atunci, ca din senin, apărea ea, vigilentă şi pregătită să minimizeze ori să anihileze ideile şi părerile nedorite[2].

Nu avea şedinţe planificate în acea zi. Se poate şi ca ea, sătulă de „tâmpiţii" de la sediul CC-ului (cum îi numea adesea pe subalterni), să-şi fi îngăduit o zi mai aerisită. De aceea depăşise şi ceasul de şuetă cu Poliana (10.10–11.15). Se mirau ofiţerii şi funcţionarii din subordinea ei de neobişnuita prietenie dintre ele. Nu şi aceia ce-o auziseră pe Poliana vorbindu-i Tovarăşei ori răspunzându-i la telefon. Complimentele absolventei de filosofie ar fi sedus pe oricine. Nu şi pe Nicu, fostul ei soţ...

S-a întâlnit apoi Elena Ceauşescu şi cu cumnatul Bărbulescu (16.35–16.55).

Altfel – aceleaşi feţe ale cotidianului: Bobu, Olteanu, Ursu, Oprea şi iar Nicolcioiu. La sfârşitul zilei (17.48) a intrat, pentru trei minute, un anume Constantin Rad.

Joi, 23 februarie

Altă zi în care discuţiile au început la Cabinetul 2 la ora 10. Din nou Poliana Cristescu (10–10.50). Tovarăşei, s-a spus, îi plăcea bârfa. Învăţase din stilul de lucru al soţului să-şi înceapă întrevederile cu un „ei, cutare, ce mai e nou?!"[3] Iar „cutarele", după ce raporta realizările şi neajunsurile din sectorul său, trecea şi la „păcatele" altora.

---

[1] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 106.

[2] Ştefan Andrei, Lavinia Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceauşescu...*, p. 336.

[3] Interviul autorului cu Constantin Olteanu (24 aprilie 2009).

Ar fi avut „probleme de arătat" şi Poliana în prelungitele lor întâlniri despre subalternii şi colaboratorii din multiplele sale funcţii. Tovarăşa îi putea povesti la rându-i despre dineul dat în onoarea preşedintelui Iranului, Seyyed Ali Khamenei[1], în vizită la Bucureşti.

De patru ori Silviu Curticeanu a fost chemat apoi la Cabinetul 2. Aproape un ceas de discuţii – plus *indicaţiile* Cabinetului 1 – în pregătirea şedinţelor de-a doua zi. De două ori chemat şi reţinut a fost şi Constantin Olteanu. Ion Stoian, Vasile Bărbulescu, Nicolae Ibănescu şi Ştefan Andrei i-au ţinut, pe rând, companie Tovarăşei până la orele 18.06.

Cu Ştefan Andrei, Ceauşeştii se aflau într-o relaţie foarte specială. Tovarăşul îl plăcea deosebit pentru reacţia verbală promptă şi „isteţimea oltenească" afişate cu succes în funcţia de şef al diplomaţiei româneşti. La Club era invitat însă totdeauna fără soţie. În opinia lui Dumitru Popescu, animozitatea Ceauşeştilor faţă de Violeta Andrei nu erau cauzată de statutul ei de artistă. Maxim Berghianu[2] (ministrul Muncii) se însurase şi el cu o actriţă (Silvia Popovici) şi nimeni nu cârtise. Andrei era însă victima unor „presiuni puternice şi insidioase" deoarece Tovarăşii l-ar fi găsit potrivit ca ginere al lor, scrie memorialistul[3].

Vineri, 24 februarie

Primirile au început la orele 9.35 şi s-au încheiat la 18.45.

Au fost şi două şedinţe. Ţinute amândouă în „săliţa" dintre cele două cabinete, cu participarea lui Nicolae Ceauşescu. Prima dintre ele – „programul geologic" – a durat un ceas (10.15–11.15).

[1] Seyyed Ali Khamenei (n. 1939), ayatolah, preşedintele Republicii Islamice Iran (1981–1989).

[2] Maxim Berghianu (1925–2005), profesia iniţială: tehnician gaz metan. Membru al CC al PMR/PCR (1955–1989) şi al Comitetului Executiv/ CPEx (1965–1974). Printre funcţiile deţinute: prim-secretar al Comitetului judeţean de partid Cluj (1963–1965), preşedinte al CSP (1965–1972), ministrul Muncii (1981–1989).

[3] Dumitru Popescu, *Cronos autodevorându-se. Memorii*, vol. III, p. 43.

În voluntarismul lui, Ceaușescu era convins că o mai bună căutare a zăcămintelor subsolului s-ar solda cu prețioase descoperiri. Pe baza acelorași raportări și estimări optimiste din toate sectoarele, geologii apreciaseră și potențialul de țiței al României. După mine de cărbune deschise în zone cu resurse modeste, schele de foraj și extracție au fost amplasate și în Câmpia de Vest.

A doua ședință – „problema apei" – a durat... 10 minute! Va fi fost, probabil, ca-n descrierea făcută de fostul participant, Dumitru Popescu: „Ședința se reducea fie la un monolog, fie la dialogul dintre Ceaușescu și unul sau altul din membrii guvernului – de fapt și acesta un fel de interogatoriu. Esențial părea a fi să se confirme public faptul că existau toate condițiile pentru realizarea cu succes a prevederilor din programele respective"[1].

Cele discutate vor fi supuse spre aprobarea CPEx la viitoarea ședință. Rezulta astfel un alt nou program de „folosire rațională a apei și păstrarea calităților acesteia".

În restul zilei, în lunga listă de intrați-ieșiți din biroul Elenei Ceaușescu, alții decât convivii obișnuiți sunt Ion Badea (președintele Consiliului Național pentru Protecția Mediului Înconjurător), Iulian Vlad (20 de minute) și Constantin Mitea.

Să fi abordat Elena Ceaușescu cu consilierul de presă știrea că, de curând, dramaturgul francez de origine română Eugen Ionesco trimisese comisiei politice a Parlamentului European un protest, acuzând „genocidul cultural" din România? Puțin probabil. Mai sigur e că au convenit asupra materialelor și comunicatelor care urmau să apară în presă despre vizita președintelui Iranului la București.

Sâmbătă, 25 februarie

Două puncte sunt înscrise în programul zilei. O întrevedere cu Poliana (9.50–10.35) și o ședință pe probleme de cadre cu Bobu și Constantin Radu (11.45–12.50).

---

[1] Dumitru Popescu, *Am fost și cioplitor de himere*, Editura Expres, București, 1994, p. 245.

Deoarece Radu era atunci primarul capitalei, discuţiile se vor fi purtat despre rotaţiile şi primenirile la nivelul municipiului Bucureşti. Fiica acestuia, Dana, va deveni ultima iubită a lui Nicu Ceauşescu. Când nici fosta-i nevastă, nici celelalte iubite nu-l vor mai recunoaşte, Dana Radu va fi însoţitoarea lui. O cunoştea, oare, Elena pe fata primarului general al capitalei în 1989?

Dar cine să-şi prevadă viitorul?!

În 25 februarie şi-a încheiat vizita la Bucureşti şi preşedintele Iranului, Seyyed Ali Khamenei. Tovarăşa a încheiat astfel corvoada meselor şi întâlnirilor oficiale. Dar acestea nu sunt marcate în agenda Cabinetului 2.

Luni, 27 februarie

După treburile curente cu şeful Protocolului de Stat Nicolcioiu, a primit-o pe Poliana (10.07–10.38). Între plecarea ei şi şedinţa pe probleme de cadre, pauza lungă indică o posibilă vizită la Cabinetul 1.

A avut un program dificil de precizat exclusiv din consemnările funcţionarului care-i completa agenda. După pauza de masă l-a chemat, pentru cinci minute, pe Curticeanu. Între orele 16 şi 18, din nou preocupările Elenei Ceauşescu ies din orizontul scribului. La finele zilei, iarăşi pentru cinci minute e menţionată prezenţa simultană, în biroul ei, a lui Curticeanu, Ursu, Oprea şi I.M. Nicolae.

Şi la şedinţa de lucru cu Nicolae Ceauşescu, e greu de ştiut cât a stat. În agenda ei – o singură menţiune – orele 18.15. Atunci, probabil, s-a terminat şedinţa. Se discutase despre „consum energie chimie, prelucrare ţiţei". Adică „specialitatea" ei. Am putea crede că în întrevederea cu cei patru demnitari s-a tras concluzia finală.

Nimic nu răzbate în spaţiul public românesc despre demonstraţiile de la Chişinău de duminică. Mulţimea adunată ad-hoc a manifestat pentru alfabetul latin şi limba română în centrul capitalei Republicii Sovietice Socialiste Moldoveneşti. Prin intermediul postului american Radio Europa Liberă, românii au aflat despre „trezirea" fraţilor de peste Prut. A fost o linie a redacţiei de limbă română, după cum mi-a mărturisit Nestor Rateş, fostul său director,

de a încerca să-i stimuleze pe românii din ţară cu exemplul celor din Moldova sovietică.[1]

Marţi. 28 februarie

După întâlnirea cu Poliana (9.30–10.40), a fost „ziua" lui Curticeanu. O zi record în chemările la Cabinetul 2 – de cinci ori! E menţionat şi în capul şedinţei pe „probleme de chimie" (17.45–18.20), alături de Oprea, I.M. Nicolae, Ursu şi Maria Ionescu. O jumătate de ceas la Cabinetul 2 a stat şi Ion Teoreanu[2], ministrul Educaţiei şi Învăţământului (alt inginer chimist urcat la vârf).

Deşi Silviu Curticeanu a publicat două volume cu conţinut memorialistic, dialogurile lui cu Elena Ceauşescu sunt trecute sub tăcere. Şeful promoţiei de absolvenţi de drept ai Clujului (1957) îşi deviase traseul carierei început în specialitatea sa. Prin funcţia de şef de sector la secţia pentru probleme militare şi de justiţie a CC al PCR, a păşit în tagma înalţilor activişti de partid (1972). Peste trei ani, a promovat în postul de secretar al preşedintelui RSR. Apropierea s-a soldat cu cooptarea în „forul conducător" al României – CC al PCR. Din 1982 era şeful Cancelariei CC al PCR. Cum s-ar spune, „mâna dreaptă" a lui Ceauşescu în manevrarea birocratică a frâielor ţării. Redactarea hotărârilor CPEx şi ideilor lui Ceauşescu sub formă de proiecte, decizii şi decrete ori integrarea hotărârilor Consiliului de Miniştri şi legilor Marii Adunări Naţionale în uriaşul corpus legislativ nu se făcea fără avizul preliminar al şefului Cancelariei CC.

Atunci când nu mai era de acord cu ceva, Ceauşescu cerea pur şi simplu schimbarea legii. După cum arătau lucrurile, „motorul" schimbărilor era acum Cabinetul 2.

---

[1] Lavinia Betea, „La Europa Liberă s-au petrecut toate schimbările anti-regim", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 28 ianuarie 2009.

[2] Ion Teoreanu (n. 1929), profesia iniţială: inginer chimist. Membru al CC al PCR (1965–1969, 1984–1989). Printre funcţiile deţinute: vicepreşedinte al CNSI (1980–1989), ministrul Educaţiei şi Învăţământului (1982–1989).

Capitolul 3

Martie

Miercuri, 1 martie

Zi de mărţişor. Până şi Tovarăşii făceau cadouri personalului feminin din reşedinţe: mărţişoare, flori, baticuri, ciorapi.[1]

În primul ceas petrecut în birou, Tovarăşa i-a chemat pe Nicolcioiu, Bobu şi Curticeanu. Mai lungi întrevederi va fi avut la Cabinetul 1.

Între orele 10 şi 10.30 a fost o primă şedinţă de lucru cu Nicolae Ceauşescu în „săliţă". Tema ei nu s-a menţionat. O a doua şedinţă, mai lungă, s-a ţinut în acelaşi loc, între orele 17.15 şi 18.05 cu ordinea de zi „Centrala atomoelectrică Cernavodă". Protocoalele pentru construcţia acestui obiectiv au fost semnate în decembrie 1978. Pentru aceasta, România se împrumutase cu peste un miliard de dolari canadieni. Prevederile iniţiale de intrare în funcţiune au fost însă, din varii motive, mult întârziate, în vreme ce deficitul naţional de energie electrică era o problemă ce se agrava de la o zi la alta.

Până la prânz au fost chemaţi în biroul ei ministrul de Interne Tudor Postelnicu, Ion Ursu şi ministrul Sănătăţii Victor Ciobanu. A stat şi cu Poliana la o cafea (11.25–12.02).

Prânzise desigur cu Nicolae Ceauşescu. Cu regimul lui se obişnuise şi ea.

După-masă s-a întâlnit cu Silviu Curticeanu, apoi îi primise pe Ursu şi pe Cornel Mihulecea, preşedintele Comitetului de Stat

[1] Maria Dobrescu, *op. cit.*, p. 70.

pentru Energie Nucleară. Între 17.15 (când au ieșit cei trei din biroul ei) și 18.20 (când intră Vasile Bărbulescu) e altă „pauză" inexplicabilă în agendă. Până la ultima oră menționată (18.40) simultan în cabinetul ei s-au aflat Silviu Curticeanu și Ion Radu, secretar al CC și viceprim-ministru al guvernului.

O zi în care, judecând după cei chemați și ședințele la care a participat, Elena Ceaușescu a decis în chestiuni diverse.

Joi, 2 martie

Să fi intrat cu întârziere de 10 minute la ședința CPEx din acea zi, reținându-l în biroul ei pe șeful Cancelariei CC?! Așa arată după însemnările din agendă. Ea își putea permite orice.

În mai puțin de două ceasuri (10.30–12.10) au fost aprobate concluziile ședințelor pe diverse teme devenite apoi decizii, legi și decrete. Hotărârile CPEx – ai cărui membri dețineau simultan și înalte funcții în stat – intrau repede în vigoare. De regulă, erau anunțate în presa de a doua zi, aproape simultan cu angajamentele *oamenilor muncii* de-a face față, cu brio, noilor sarcini. Și cu mulțumiri pentru „grija partidului, personal a tovarășului Nicolae Ceaușescu... a tovarășei Elena Ceaușescu..." În acea zi s-a decis asupra folosirii judicioase a rezervelor naturale de apă și s-a impus ca și pietrele semipreționase naturale să facă parte din tezaurul național. Fetele și femeile își puteau lua adio de la micile bijuterii cu pietricele de opal, jad sau agate... Marinarii și muncitorii care lucrau peste hotare făceau bune afaceri aducând în România astfel de obiecte, vândute ca pâinea caldă cu prețuri înzecite față de cel de cumpărare.

Ce erau ședințele CPEx, a scris Dumitru Popescu. Stâlp, și el, al puterii lui Ceaușescu în calitate de membru al CC al PCR din 1965, iar în CPEx pe toată durata lui (1974 – 22 decembrie 1989). În volumul memorialistic *Am fost și cioplitor de himere* relatează că CPEx-ul se întrunea o dată la două săptămâni. *Expresie a conducerii colective*, îi reunea și pe membrii guvernului, primii-secretarii de Comitete județene de partid și șefii de centrale industriale

ca invitaţi. Printre ei, „se pierdeau" şi membrii CPEx. „De altfel, membrii CPEx primeau foarte adesea materialele în dimineaţa zilei respective, ba câteodată chiar la intrarea în sală, precizează memorialistul. Un braţ de hârtii de câteva kilograme, care ar fi necesitat cel puţin o săptămână de studiu". Practică deloc întâmplătoare, ci premeditată de Ceauşescu ca să împiedice eventuale dezbateri şi întrebări. El deschidea şedinţa cu „materialele au fost discutate şi rediscutate". Fuseseră, într-adevăr, dar în ministere şi la guvern. Eliminase şi votul în CPEx. Încheierea îi aparţinea tot secretarului general („Atunci să fim de acord")[1].

S-ar fi hazardat cineva la obiecţii? Ar fi sărit brutal („ca ars") Ceauşescu (care „se folosea de blindajul cifrelor false ca să reprime orice tentativă de înfăţişare a adevărului, calificând-o calomnie politică, poziţie antipartinică, antinaţională, ecou al propagandei imperialiste...")[2]. Dar dintre participanţi, niciunul n-a părăsit de bunăvoie locul descris apoi în atât de sumbre culori.

După şedinţa CPEx din 3 martie 1989, tăcerea din Cabinetul 2 au mai tulburat-o Curticeanu, Ursu şi consilierul prezidenţial Ion Văduva.

Vineri, 3 martie

Între orele 9 şi 14.20, la Sala Plenarelor s-a ţinut „Consfătuirea de lucru". În agendă nu sunt menţionaţi nici participanţii, nici ordinea de zi. Din Telejurnalul din acea seară şi din *Scînteia* de a doua zi, oamenii aflau de „dezbatere". Ştirile de la televiziune şi radio, prima pagină a ziarelor se deschideau cu Ceauşescu. Chiar dacă el nu apăruse public în acea zi, ceea ce făcuseră alţii lăudabil se prezenta ca efectul *indicaţiilor* sale. Propaganda insista cu orice prilej şi asupra rolului nevestei sale în *conducerea clarvăzătoare* a ţării.

Din agendă reiese că Elena Ceauşescu mai „ieşea" de prin şedinţe. În stenogramele arhivate aceste absenţe nu sunt menţionate, dar, câteva minute (9.51–9.59), în biroul ei s-a menţionat prezenţa lui Vasile Bumbăcea.

[1] Dumitru Popescu, *Am fost şi cioplitor...*, p. 245.

[2] *Ibidem*, p. 259.

După pauza de masă, primul solicitat de Cabinetul 2 a fost generalul Marin Neagoe, șeful Direcției a V-a (16.20–16.29). S-a întreținut, după aceea, îndelung cu Silviu Curticeanu (16.30–18.05). În prezența lui Curticeanu, au fost chemați Oprea, I.M. Nicolae și Gheorghe Dima.

Un punct deosebit al programului zilei este „Vizionare pe pasarelă – Statuia Libertății de Marius Butunoiu" (18.10–18.25). Să-ți ajungă opera la nivelul interesului *de partid și de stat* al Elenei Ceaușescu, era vârful performanței... artei angajate! Cariera sculptorului Butunoiu debutase, de altfel, sub semnul *plenarei angajări*. Pe vremea când Stalin era „Lenin de-acum" se plasase cu bustul „părintelui popoarelor" printre artiștii apreciați de conducerea Uniunii, critică și... comanditari. A trecut lin, la vremea potrivită, în avangarda naționalismului comunist. Într-un posibil clasament al sculpturilor monumentale din *epoca Ceaușescu*, Butunoiu ar fi, probabil, capul de listă.

Când îi viziona ultima creație, știa, oare, Elena Ceaușescu că Butunoiu făcea „cultul personalității" generalului Victor Atanasie Stănculescu[1]? Sculptorul îl nemurise pe general în 1988. La începutul lui 1989 i-a dăruit, „eroului", statuia. Lucrarea în bronz de cea mai bună calitate avea, după descrierea modelului, 80–90 kg. Stănculescu a amplasat-o în propria-i casă, ferind-o de ochi nedoriți. A „dezvelit-o" abia la 27 septembrie 2005. Prilej cu care-a mărturisit presei: „Marius Butunoiu mi-a făcut-o din prietenie pentru mine, că l-am ajutat să facă toate monumentele alea de la București, Oradea, Arad și așa mai departe că eram șeful Departamentului de Înzestrare a Armatei. I-am pus la dispoziție bronz, asta am făcut, nu alt ajutor"[2]. N-a mai spus și că i-l lăudase Elenei Ceaușescu, atentă la simpatiile și capriciile generalului preferat.

[1] Victor Atanasie Stănculescu (1928–2016), profesia inițială: ofițer. Prim-adjunct (1986–1989) și ministru al Apărării Naționale (1990–1991). A intrat în memoria colectivă drept organizatorul procesului și execuției Ceaușeștilor din 25 decembrie 1989.

[2] Andrei Păunescu, „Exclusiv – Bustul lui Stănculescu", în *Jurnalul Național*, 20 octombrie 2005.

Un singur minut (18.26–18.27), în biroul Elenei Ceauşescu s-a aflat generalul Iulian Vlad. Constantin Olteanu a fost ultimul vizitator al zilei (18.27–18.30).

Se pare că-i plăcea Elenei Ceauşescu să cheme la raport generali promovaţi în funcţii de partid şi guvernamentale. Şopteau, de altfel, şi neamurile bărbatului că apreciase deosebit militarii în tinereţe când o ştiau de Lenuţa ori Leana, logodnica lui Niculaie căruia ea îi spusese Nicu.

Sâmbătă, 4 martie

„Zi scurtă" de sâmbătă. La 8.55 (zece minute) l-a chemat pe finanţistul Ibănescu.

Un ceas a vorbit cu Ştefan Andrei (9.10–10.10). El răspundea atunci de complicatele relaţii de export ale României.

Trei sferturi de ceas l-a reţinut şi pe Iulian Vlad (10.10–10.55). În dorinţa ei permanentă de „noutăţi", avea nevoie şi de lămuriri. O fi neliniştit-o, oare, „cenaclul" din casa de la Comana[1] a lui Gogu Rădulescu[2]? Mai puţin scriitorii şi artiştii invitaţi în casa demnitarului, cât legăturile lui Gogu „la sovietici", mai de demult „studiate". Amicul lui Gogu din tinereţe, Ilia Constantinovski – *ilegalist* al PCdR stabilit din 1940 în URSS –, menţinuse relaţii prieteneşti şi cu tovarăşii din tinereţe cu răspunderi în

[1] Aurel Rogojan, „Enigme ale Revoluţiei Române, Cazul Gogu Rădulescu şi Loja de la Comana sub lupa Securităţii", în *Jurnalul Naţional*, http://www.ziaristionline.ro/2010/12/28/cazul-gogu-radulescu-si-loja-de-la-comanda-sub-lupa-securitatii-reteaua-din-retea-de-la-komintern-la-neokomintern/, accesat la data de 10 mai 2017.

[2] Gheorghe (Gogu) Rădulescu (1914–1991), profesia iniţială: economist. Comunist *ilegalist*, a dezertat în 1941 din Armata Română care atacase Uniunea Sovietică împreună cu armatele germane, pentru a se preda sovieticilor. Deportat întâi, a fost după aceea folosit pentru îndoctrinarea prizonierilor români din lagărele sovietice. Membru al CC al PMR/PCR (1960–1989) şi al CPEx (1974–1989). Printre funcţiile deţinute: reprezentant al României la CAER (1965–1974), viceprim-ministru al guvernului (1975–1979), preşedinte al Curţii Superioare de Conturi (1973–1989).

cultură, Leonte Răutu[1] şi Petre Năvodaru. Membru al uniunii scriitorilor sovietici, Constantinovski reuşise la Moscova o frumoasă carieră de scenarist şi scriitor cu vederi progresiste. De când cu *perestroika* lui Gorbaciov, Constantinovski călătorea des şi la Paris[2]. O vizita şi pe Monica Lovinescu![3] Legături şi informaţii periculoase, de vreme ce amândoi Ceauşeştii îl taxau pe Gorbaciov ca aflat în solda „imperialismului"... Iar Radio Europa Liberă difuza în acei ani manipulările sovietice la adresa lui Ceauşescu, nealiniatul la *perestroika* sprijinită şi de americani.

Poate că se interesase de la generalul Vlad şi de dedesubturile anchetei diplomatului Mircea Răceanu, fiu de ilegalişti, acuzat de spionaj în favoarea Americii. Pe mama acestuia, Tovarăşa o cunoscuse în *ilegalitate* în împrejurări care-au condus la sancţionarea ei şi a Tovarăşului pentru grave abateri de la disciplina de partid. Deşi Ceauşescu se afla în detenţie la Jilava, cu mituirea gardianului care-l escorta la dentist, „logodnicii" s-au întâlnit repetat într-o casă conspirativă. Cea care sesizase partidul a fost Ilona Popp, viitoare Răceanu[4].

O lungă întrevedere a avut apoi Elena Ceauşescu şi cu Emil Bobu. Să fi fost o continuare a discuţiilor cu şeful Securităţii?

Puţin timp i-a mai rămas după aceea pentru vizita Polianei (11.55–12.15). Dacă nu cumva au plecat de la birou împreună. Era, se spune, frecvent invitată şi la reşedinţele Ceauşeştilor. Fosta soacră şi noră se întâlneau deseori la o cafea şi în Primăverii.

---

[1] Leonte Răutu (1910–1993), profesia iniţială: ziarist. Comunist *ilegalist* care în timpul războiului a trăit în URSS, redactor responsabil la Radio Moscova pentru emisiunile în limba română. Membru al CC al PMR/PCR (1948–1984) şi al Biroului Politic/Comitetului Executiv/CPEx (1955–1981). Printre funcţiile deţinute: şeful secţiei de propagandă a CC (1948–1965), vicepremier (1969–1972), rector al Academiei „Ştefan Gheorghiu" (1972–1982).

[2] Lavinia Betea, „Gogu Rădulescu, patronul «cenaclului» de la Comana", *în Jurnalul Naţional*, 20 mai 2010.

[3] Monica Lovinescu (1923–2008), critic literar, realizator de emisiuni culturale la Radio Europa Liberă.

[4] ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/1424, f. 19.

Uneori Poliana o vizita şi pe mama fostei soacre în imobilul din perimetrul reşedinţei prezidenţiale...

Luni, 6 martie

Vasile Nicolcioiu a ieşit, lăsând-o să intre pe Poliana Cristescu. Dacă pentru şeful Protocolului de Stat au ajuns câteva minute (8.55–9.01), cu fosta ei noră, Tovarăşa petrece o jumătate de ceas.

După o pauză de 20 de minute (a citit rapoarte, a fost în biroul Tovarăşului?!), l-a chemat pe şeful Cancelariei CC. Prima dată, căci în acea zi Silviu Curticeanu va fi solicitat de încă trei ori. Recordul zilei de reţinere în acea zi l-a avut Ion Radu, component al secretariatului CC (16.15–17.30). Nu pe linie de partid a fost însă întrevederea, ci pe linia atribuţiilor de stat. Radu era din toamna lui 1988 viceprim-ministru al guvernului şi preşedinte al Consiliului de conducere a activităţii din ramurile construcţiei de maşini şi metalurgie. O funcţie de mare răspundere în structurile economiei socialiste. La concluzii, a fost apelat pentru cinci minute şi Eugeniu Rădulescu[1], noul ministru al Industriei Construcţiilor de Maşini (promovat din adjunct la începutul lui februarie).

A urmat „vizionarea pe pasarelă" şi raportul construcţiei de autocamioane (11.10–11.50).

Cu acel Radu, Elena Ceauşescu putea aborda atunci diverse chestiuni de actualitate. Ion Radu (specialist în foraj şi extracţie de petrol) ocupa şi poziţii de membru în comisiile naţionale create în mai 1988 pentru: organizarea şi modernizarea proceselor de producţie şi valorificarea superioară a materiilor prime şi materialelor; optimizarea transporturilor; sistematizarea teritoriului şi a localităţilor, perfecţionarea organizării şi conducerii agriculturii.

Ceilalţi vizitatori ai Cabinetului 2 din acea zi făceau parte din cotidianul ei birocratic.

[1] Eugeniu Rădulescu (n. 1924), profesia iniţială: inginer mecanic. Membru al CC al PCR (nov. – dec. 1989). Ministrul Construcţiilor de maşini (febr. – dec. 1989).

Marţi, 7 martie

La 8.55 în biroul ei a intrat ministrul de Interne Tudor Postelnicu. Mai des vorbeau la telefon, înainte de a pleca la birou, în treburile ei curente intrând stabilirea meniului cu medicul şi raportul lui Postelnicu. Se prea poate ca în perioada ianuarie-martie să fi avut mai multe întâlniri în tête-à-tête cu acest om de casă datorită unui eveniment extrem de neplăcut: difuzarea de către Radio Europa Liberă a unor fragmente din pretinsele memorii ale lui Ion Mihai Pacepa[1]. Omul i se păruse a-i fi fidelul între fideli prin efortul şi dăruirea de a-i procura titluri şi diplome ştiinţifice din străinătate şi ajutorul dat la cumpărarea de bijuterii şi alte mărfuri de lux în vizite externe. În volumul *Orizonturi roşii*, apărut în Statele Unite, Pacepa îşi zugrăvea însă foştii adulaţi stăpâni în chip de demoni fără odihnă şi măsură în a face rău[2]. Românii lipsiţi de orice informaţii privind viaţa privată a Ceauşeştilor şi a celorlalţi demnitari au crezut toate elucubraţiile celui care se autodenunţa ca făptaş al crimelor comandate de Ceauşescu[3]. S-a autodenunţat şi ca un coautor de marcă al imposturii savantei şi a extravaganţelor sale pe banii ţării[4]. Ei i-a făcut un caustic portret de zgripţuroaică agramată, beţivă şi dependentă de înregistrările Securităţii cu partide de sex ai căror protagonişti erau diplomaţi, demnitari şi soţii de demnitari[5]. Dacă Postelnicu a avut curajul să-i aducă înregistrările, comentariile Tovarăşei au rămas îngropate în acel birou...

În acea primă parte a zilei l-a primit şi pe Vasile Pungan[6] (10 minute), care era de aproape patru ani ambasadorul României

---

[1] Ion Mihai Pacepa (n. 1928), profesia iniţială: chimist. Adjunct al şefului Direcţiei de Informaţii Externe (1966–1972), prim-adjunct al şefului DIE (1972–1978), consilier al lui Nicolae Ceauşescu. În 1978, pe când se afla într-o misiune în Germania Federală, a cerut azil politic în SUA.

[2] Ion Mihai Pacepa, *Orizonturi roşii*, traducere de Horia Gănescu şi Aurel Ştefănescu, Editura Venus, Bucureşti, 1992, p. 135.

[3] *Ibidem*, pp. 170–174.

[4] *Ibid.*, pp. 62–71.

[5] *Ibid.*, pp. 207–212.

[6] Vasile Pungan (1926–1995), profesia iniţială: economist. Membru al CC al PCR (1969–1986). Printre funcţiile deţinute: ambasador în Marea Britanie şi

în Bulgaria. Economistul avea o carieră ce putea servi ca exemplu al „mâncărimii" Ceaușeștilor în *rotirea* cadrelor. După doctoratul luat în economie agrară la Moscova, a fost numit, la numai 28 de ani și fără antecedente pedagogice, decan al Facultății de Economie Agrară din București. Urmaseră funcții de decizie în agricultură. După care-a trecut, fără inhibiții, în diplomație – Washington, Marea Britanie, Islanda. Revenise acasă, adică în preajma lui Ceaușescu, consilier (1980–1982). Înainte de plecarea la Sofia, a fost și ministru al Comerțului Exterior.

Pungan și Andrei au parcurs, alături de Ceaușescu, experiența tristă a relațiilor României cu lumea a treia. Urmărind îndeaproape evoluția schimburile antamate cu Zambia și Zimbabwe, Curticeanu a conchis în memoriile sale că, pentru armele și sprijinul primit în lupta de eliberare, liderii lor n-au avut purtări recunoscătoare. Cât despre comerț, dezamăgirea a fost și mai mare: „Ceaușescu a crezut multă vreme că atât resursele, cât și desfacerea produselor le poate asigura cu ajutorul țărilor din lumea a treia; s-a înșelat în ambele privințe; țările slab dezvoltate aveau regimuri politice instabile, înalți funcționari corupți, gata să încheie o tranzacție comercială numai în raport de un singur criteriu: mărimea comisionului. Or, în această privință, «șeful meu» era mai catolic decât papa!" Astfel că fostele colonii au devenit, după obținerea independenței, în optica binefăcătorilor de la București, „victime în jocul de interese bancare și economice a marilor trusturi ale lumii"[1].

O jumătate de ceas n-a intrat nimeni la Cabinetul 2. I-a chemat apoi pe Ibănescu și pe consilierul Ilie Văduva.

Poliana a avut parte de un regal (10.07–11.40).

Înainte de masa de prânz, Tovarășa l-a chemat pe Bobu. Iar după-masă (între 16.05 și 17.32) s-a întâlnit cu Constantin Radu și cu Gheorghe Oprea.

Islanda (1966–1973), consilier al președintelui României (1980–1982), ministrul Comerțului Exterior (1980–1986), ambasador în Bulgaria (1986–1990).

[1] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 213.

Joi, 9 martie

Cum a petrecut cu o zi în urmă prima femeie a țării ziua de 8 Martie? În vreme ce presa, uniunile de creație, capii partidului și ai organizațiilor de masă și obștești omagiaseră românca în ipostazele de „om al muncii, tovarășă de viață și mamă exemplară" întruchipată de Elena Ceaușescu, modelul-ideal *sărbătorise prin muncă*. Venise ceva mai târziu la lucru (10.10), dar plecase abia la 17.45 (însoțită de Poliana). Altfel, la Cabinetul 2, a fost „ca la moară" – 18 primiri... și două ședințe (vămuire, țiței și centrale nucleare!).

Joi, 9 martie, a fost, de asemenea zi cu *probleme*. A început-o întâlnindu-se cu protejata ei Poliana (9–9.33).

Pe parcursul întrevederii cu Emil Bobu (10.08–10.45) l-a chemat și pe Ion Stoian, secretarul CC cu relații internaționale care-l va înlocui curând pe Totu la șefia Ministerului Afacerilor Externe. Bobu, împreună cu Constantin Radu au însoțit-o și în ședința pe probleme de cadre (10.45–12.55).

Dificile de repartizat erau *funcțiile de răspundere* în uniunile de creație și instituțiile de cultură. Artiștii și scriitorii acumulaseră, în timp, deosebite „pete negre" la dosarul de cadre. Din motive „specifice" nu puteau fi schimbați ca *activiștii* CC. Secretarul Uniunii Compozitorilor, muzicologul Vasile Tomescu avea o tinichea în coadă cu numele de „legături neoficiale în străinătate". Dosarul lui Radu Beligan[1] era și mai încărcat: nu doar că ultima soție era „originară din Belgia", dar „în anul 1946 a intrat în Loja masonică Osiris, iar în 1948 a fost investit maestru în Marea Lojă Națională Română", menționau cadriștii. În plus, actorul distins cu titlul de „artist al poporului" era „vizitator" frecvent al Bibliotecii americane din București! Despre Titus Popovici, scenaristul care-a recompus cinematografic istoria României după rapoartele lui Ceaușescu, semnalau că „față de mai multe persoane a

[1] Radu Beligan (1918–2016), actor, regizor. Membru al CC al PCR (1969–1989). A debutat în stagiunea 1937–1938, pe scena teatrului Alhambra. Director al Teatrului de Comedie din București (1961–1969) și al Teatrului Național din București (1969–1990).

făcut comentarii denigratoare la adresa politicii partidului şi statului nostru". Nici Constantin Chiriţă, vicepreşedintele Uniunii Scriitorilor, nu era „sigur" – avea o cumnată stabilită în SUA prin căsătoria cu un ofiţer american. Iar Marin Constantin, dirijorul corului Madrigal, neamuri în Israel. La vârf, Ceauşeştilor le venea la îndemână să aibă carierişti cu hibe la dosar[1]. Îi puteau manevra mai în voie. Şi legăturile unora cu străinătatea, când celorlalţi cetăţeni le erau interzise convorbirile cu străinii, puteau fi exploatate şi coordonate în beneficiul lor.

Greu de ales căci „propunerile" cu dosar curat... aveau alte hibe.

Şi după-masă, Elena Ceauşescu a continuat discuţia asupra cadrelor cu Bobu (15.35–15.40).

A doua şedinţă a zilei (15.55–17) – despre apa grea pentru Centrala atomoelectrică de la Cernavodă. După încheierea şedinţei, i-a chemat pe Curticeanu şi pe generalul Neagoe.

Vineri, 10 martie

Au început matinal primirile la Cabinetul 2 cu Poliana Cristescu (8.50–9.48). I se mărturisea, oare, fostei nurori despre grijile şi eforturile ei legate de boala şi slăbiciunea Tovarăşului tot mai greu de mascat?

Diabetul lui se agrava. Iar ei i se părea că insulina l-ar transforma într-un neputincios dependent. Refuza să-i mai consulte a doua oară pe medicii care o recomandau. „Academiciana doctor inginer" părea a fi păstrat reprezentări de ţărancă despre cauzele bolilor – hrana nepotrivită, frigul şi „Cel Rău". Dar preoţi şi slujbe nu mai văzuse de la moartea tatălui şi a socrilor. Se făcea că nu observă posturile mamei sale adusă din Petreşti să locuiască în curtea lor. Postise uneori şi Zoia, dar îşi lăsase fiica atunci în

[1] Manea Mănescu, spre exemplu, avea în dosarul de cadre o fulminantă suspiciune de colaborator al Siguranţei în anii războiului, Emil Bodnăraş, Constantin Pârvulescu şi Ion Popescu-Puţuri se făceau vinovaţi de acte, respectiv declaraţii mincinoase determinante în ancheta şi procesul lotului Pătrăşcanu etc.

toanele ei. „Cel Rău" pentru Tovarăşul erau sovieticii care-ar fi vrut să-l schimbe... ea îl păzea pe el, şi amândoi se păzeau cu Securitatea. Nu se mai lăsau duşi din capul ţării.

În privinţa hranei era însă strictă. Slăbiseră Tovarăşii amândoi mâncând „la regim". Meniul era făcut cu o zi înainte de medic. Aşa se statorniciseră obiceiurile de pe vremea doctorului lor de familie Abraham Schaechter care s-a sinucis într-o dimineaţă din 1973, de groaza Securităţii. Dimineaţa mâncau o felie de şuncă sau salam, cu o feliuţă de brânză sau caşcaval ori un ou. El bea o cană de ceai amestecat cu lapte, niciodată cafea. Mâncau şi de amiază împreună. Iar seara, înaintea întâlnirii de la Club, cinau puţin – o felie de brânză, un iaurt sau un pahar cu lapte; ori o felie de şuncă şi fructe.[1] Dacă ei posteau, ceilalţi români de ce n-ar fi făcut-o?! După *realizările* raportate, reieşea că fiecare cetăţean consuma zilnic mai mult decât gramele aprobate de doctori Tovarăşului: şi şuncă ori salam, şi brânză sau caşcaval... Deşi... produse ca acestea nu se găseau în magazinele alimentare fără ceasuri de stat la cozi.

În vârtejul planificat, ziua de vineri 10 martie a trecut repede: Silviu Curticeanu (şi dimineaţă şi după-masă), Constantin Radu (de două ori), Constantin Olteanu, Emil Bobu, Nicolae Ibănescu, Ion Teoreanu şi Ion Stoian.

Şi două şedinţe, ambele la „săliţă" cu Nicolae Ceauşescu: probleme externe (11.30–11.57) şi preţurile externe ale produselor în 1989 (17.25–18.10).

Sâmbătă, 11 martie

Nimic nu indică în agenda ei că a ajuns şi la Cabinetul 1 textul „Scrisorii celor şase"[2], transmisă vineri dimineaţa la BBC iar seara, la Radio Europa Liberă.

---

[1] Maria Dobrescu, *La curtea lui Ceauşescu...*, p. 39.

[2] Protestul la politica lui Ceauşescu, cunoscut sub numele de „Scrisoarea celor şase", a fost transmis în numele foştilor *ilegalişti* şi demnitari Gheorghe Apostol, Alexandru Bârlădeanu, Constantin Pârvulescu, Corneliu Mănescu, Silviu Brucan şi Grigore Răceanu.

Dar sâmbătă, 11 martie, după matinala vizită a Polianei (9.15–9.50), Elena Ceaușescu l-a reținut aproape două ceasuri în biroul ei pe șeful Securității, generalul Iulian Vlad.

Cât de puține cunoșteau despre istoria mai veche a partidului colaboratorii lui Ceaușescu a scris Silviu Curticeanu. Șeful Cancelariei CC aflase despre păcăleala trasă de Ceaușescu lui Apostol[1] după moartea lui Gheorghiu-Dej, inițiatorul protestului „celor 6", abia prin 1986 sau 1987, dintr-o scrisoare trimisă de Apostol (ambasador în Brazilia pe-atunci) lui Ceaușescu. Tonul ei dur și revanșard îl frapase pe Curticeanu. Și mai mirat a fost martorul de veselia soților Ceaușescu la lectura scrisorii. Nu și-au întrerupt râsul și comentariile nici după intrarea lui. „Minte", ar fi zis Ceaușescu citind acuzația că i-ar fi „uzurpat" lui Apostol locul de succesor al lui Gheorghiu-Dej: căci nu poate un lider comunist să-și desemneze urmașul[2]. Avea dreptate – și-a comentat Curticeanu amintirea[3]. Mai de folos decât „testamentul" lui Dej au fost relațiile de prietenie legate de soții Ceaușescu cu familiile lui Leontin Sălăjan[4],

[1] Gheorghe Apostol (1913–2010), profesia inițială: muncitor. Fost *ilegalist* și deținut politic (1937–1944). Membru al CC al PMR/PCR (1945–1969) și al Biroului Politic/Comitetului Politic (1948–1969), prim-secretar al PMR (1954–1955). Dintre funcțiile deținute: președinte al sindicatelor muncitorești (1948–1961; 1967–1969), ministrul Agriculturii și al Silviculturii (1953–1954), prim-vicepreședinte al guvernului (1952–1954; 1961–1967). A fost îndepărtat în 1969 de Ceaușescu din conducerea partidului, fiind trimis ambasador în America Latină (1969–1988).

[2] Se referă la momentul succesiunii. Pe patul de moarte, Gheorghiu-Dej l-a desemnat succesor la putere pe Apostol. Prin înțelegeri cu ceilalți componenți ai Biroului Politic, Ceaușescu a ocupat prima funcție în partid. A se vedea Lavinia Betea (coord.), Cristina Diac, Florin-Răzvan Mihai, Ilarion Țiu, *Viața lui Ceaușescu. Fiul Poporului*, Editura Adevărul, București, 2013, pp. 119–143.

[3] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, pp. 274–276.

[4] Leontin Sălăjan (Leontin Szilagy, 1913–1966), profesia inițială: lăcătuș. Comunist *ilegalist*. Membru al CC al PMR/PCR (1945–1966) și al Biroului Politic/Comitetului Executiv (1945–1966). Dintre funcțiile deținute: ministru al Forțelor Armate (1955–1966).

ministrul Armatei, Alexandru Drăghici[1], ministrul de Interne, şi Leonte Răutu, capul propagandei. Fără ei n-ar fi putut câştiga. „Escroc politic" îl numise Apostol pe Maurer[2] în scrisoare spre hazul soţilor Ceauşescu. Râsul lor, a observat Curticeanu, părea stârnit de amintiri suprapuse din festa jucată de Maurer lui Apostol şi păcăleala ce i-o administraseră, ei amândoi, după aceea lui Maurer. „Apostol a fost un om slab nu l-a vrut nimeni pentru că ar fi rămas la remorca «ălora» şi «ar fi dus ţara de râpă»" – a încheiat vesel Ceauşescu. „Porcul", „beţivul", „curvarul", „n-a fost nimic de capul lui niciodată" – îl caracterizase Tovarăşa[3]. Folosise probabil aceleaşi cuvinte din martie 1965 când îşi îndemnase soţul să apuce locul puterii. Cum nici Nicolae Ceauşescu nu se plângea celorlalţi, e puţin probabil că în întâlnirea cu Constantin Nicolae, Ion Stoian, Constantin Olteanu şi Ion Ursu s-a mai vorbit la Cabinetul 2 de semnatarii „scrisorii celor 6": Gheorghe Apostol, Corneliu Mănescu[4], Alexandru Bârlădeanu[5],

[1] Alexandru Drăghici (1913–1993), profesia iniţială: lăcătuş. Fost *ilegalist* şi deţinut comunist (1936–1944). Membru al CC al PCR/PMR/PCR (1945–1968), membru al Biroului Politic/Comitetului Executiv (1948–1968), secretar al CC al PCR (1965–1968). Dintre funcţiile deţinute: ministru de Interne (1952-1965). Pensionat, degradat din rangurile militare şi exclus din partid în urma „reabilitărilor" operate de Ceauşescu (1968). În urma dezvăluirilor publicate de presa de după 1990, a emigrat în Ungaria unde a şi decedat.

[2] Ion Gheorghe Maurer (1902–2000), profesia iniţială: jurist. Fost *ilegalist* şi deţinut comunist. Membru al CC al PCR/PMR/PCR (1945–1974) şi al Biroului Politic/Comitetului Executiv (1960–1974). Dintre funcţiile deţinute: ministru al Afacerilor Externe (1957–1958), preşedinte al Prezidiului MAN (1958–1961), preşedinte al Consiliului de Miniştri (1961–1974). Pensionat de Ceauşescu (1974) cu menţinerea salariului şi a tuturor celorlalte privilegii.

[3] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, pp. 274–276.

[4] Corneliu Mănescu (1916–2000), profesia iniţială: jurist, fost *ilegalist*. Membru al CC al PCR (1965–1980). Dintre funcţiile deţinute: ministru al Afacerilor Externe (1961–1972), preşedinte al Adunării Generale ONU (1967–1968), ambasador în Franţa (1977–1982).

[5] Alexandru Bârlădeanu (1911–1997), profesia iniţială: economist, fost *ilegalist*. Membru al CC al PMR/PCR (1955–1968). Printre funcţiile

Constantin Pârvulescu[1], Grigore Răceanu[2] şi Silviu Brucan[3]. Foştii demnitari şi *ilegalişti* protestau împotriva lui Ceauşescu, acuzându-l că, prin politica sa, voia să scoată ţara din Europa şi s-o mute în Africa. Îi reproşau, în esenţă: nerespectarea Acordului de la Helsinki privind drepturile omului; interzicerea comunicării cu cetăţeni străini, deşi decretul respectiv nu fusese votat, nici publicat; construcţia Centrului Civic fără buget aprobat; imixtiunea Securităţii în viaţa cetăţenilor care acţionează legal pentru drepturile lor; munca de duminică; violarea corespondenţei şi a convorbirilor telefonice; politica dusă împotriva ţăranilor şi politica de asimilare forţată a etnicilor germani, unguri şi evrei; retragerea unor ambasade străine din Bucureşti[4].

Luni, 13 martie

La 9 fix, Elena Ceauşescu l-a primit pe şeful Direcţiei a V-a, generalul Marin Neagoe (9.00–9.12). După ce s-a întreţinut alte zece minute cu Gheorghe Oprea (9.35–9.46), a intrat într-o pauză de jumătate de ceas cu Poliana.

---

deţinute: ministru al Comerţului Exterior (1948–1953), vicepreşedinte al CSP (1953–1955), vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri (1955–1968) şi reprezentant al României la CAER (1955–1966). După căderea regimului comunist a fost preşedintele Senatului României şi copreşedintele Adunării Constituante (1990–1992).

[1] Constantin Pârvulescu (1895–1992), profesia iniţială: ajustor mecanic, fost *ilegalist*. A condus PCdR (aprilie-septembrie 1944), membru al CC al PCR/PMR (1945–1960), preşedintele Comisiei de Control a partidului (1945–1961). La Congresul al XII-lea al PCR (1979) a ţinut o faimoasă cuvântare contra lui Ceauşescu.

[2] Grigore Răceanu, comunist *ilegalist*. Implicat în diverse lupte fracţioniste, a fost în mai multe rânduri sancţionat. A deţinut funcţii de linie secundă în conducerea partidului.

[3] Silviu Brucan (Saul Bruckner, 1916–2006). Secretar general de redacţie al ziarului *Scînteia* (1944–1952), ambasador al României la ONU (1959–1962).

[4] „Scrisoarea celor şase", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 - Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 10 martie 2009.

Până la amiază, la Cabinetul 2 au mai fost chemați Silviu Curticeanu și, simultan, din nou Oprea, Constantin Olteanu împreună cu Ion Dincă, apoi Gheorghe Pană[1].

O lungă întrevedere a avut după prânz cu Emil Bobu (15.20–15.55), colaboratorul ei în chestiuni de cadre.

Urmează ședința CPEx, mai scurtă decât întrevederea cu Bobu (16.00–16.30). Instituția care prin Statutul PCR conducea partidul (și implicit țara) între plenarele Comitetului său Central era în acel moment alcătuită din 48 componenți (23 membri plini și 26 supleanți). De la Gheorghiu-Dej, Ceaușescu moștenise organismul similar al Biroului Politic compus din 13 demnitari. *Expresie a conducerii colective* și *democratizării vieții de partid*, Ceaușescu îl *lărgise* la 25 membri (în 1965), schimbându-i și denumirea în Comitet Executiv. Pe măsură ce el acapara mai multă putere, sporea și componența *forului conducător*: de la 32 membri (1969) la 36 (în 1974), când i-a schimbat iarăși denumirea în Comitet Politic Executiv (CPEx). Atunci a renunțat și la Prezidiul Permanent. Începând din 1974 (fără a fi devenit vizibil și pentru țară), între Ceaușescu și toate celelalte mecanisme și instituții politice s-a interpus Elena Ceaușescu. În 1979 deja, CPEx-ul avea 45 de membri și rol de decor. Într-o jumătate de ceas – cât a durat și ședința CPEx din 13 martie 1989 – ce dezbateri și discuții se mai puteau înfiripa? În ce-i privește pe demnitarii din areopagul puterii, aceia taxau protestul „celor șase" ca o „combinație" sovietică, iar pe semnatarii lui, „oamenii Moscovei".

După ședință, până la orele 18.35, la Cabinetul 2 au mai intrat Iulian Vlad, Nicolae Constantin și Constantin Radu. Șeful Securității a fost reținut aproape un ceas (17.10–18). Nu se poate să fi lipsit din discuție și planul elaborat pentru anihilarea efectelor „Scrisorii

[1] Gheorghe Pană (1927–?), profesia inițială: strungar. Membru al CC al PCR și al CPEx (1969–1989). Dintre funcțiile deținute: prim-secretar al Comitetului județean de partid Brașov (1966–1969), ministrul Muncii (1976–1979), primarul Capitalei (1980), ministrul Industriei Alimentare și Achiziționării Produselor Agricole (1985–1986).

celor şase". Conform mărturiei lui Alexandru Bârlădeanu, agentul plantat de Securitate chiar în incinta Ambasadei SUA la Bucureşti informase asupra demersurilor lui Silviu Brucan de expediere a protestului. Securitatea intrase deja în acţiune înainte de difuzarea scrisorii cu „combinaţii" de compromitere a semnatarilor ei!

A doua zi va fi concediat şi poetul Mircea Dinescu[1] din redacţia revistei *România Literară* pe motiv că întreţine relaţii cu ambasade occidentale, fără acordul prealabil al Uniunii Scriitorilor[2]. Media românească n-a transmis nicio informaţie despre aceste proteste. Nici despre trecerea clandestină a românilor peste frontiera de vest a României. Vecinii invocau de-acum Convenţia de la Geneva privind refugiaţii, din 1951, prin care se interzicea expulzarea fără voie şi folosirea armelor de foc împotriva celor care trec ilegal frontierele.

Marţi, 14 martie

Între orele 10.12 (momentul în care a intrat la Cabinetul 2 primul invitat) şi 17.45 (când a ieşit ultimul), Elena Ceauşescu a avut, conform agendei de la biroul ei, cinci interlocutori: Bobu, Ursu, Curticeanu, Nicolae Constantin şi Milea.

Simplitatea programului nu însemnă, neapărat, zi uşoară! Cum „Scrisoarea celor şase" reclama urgente *măsuri pe linie de partid*, mai mult decât probabil că, în prezenţa ei, la Cabinetul 1 se vor fi discutat acestea. Comunişti de primă generaţie, „cei şase"

[1] În 25 august 1988, poetul Mircea Dinescu a acordat un interviu la Radio Moscova unde se exprima în favoarea *perestroika* şi *glasnost*; în decembrie 1988, Dinescu a acordat un interviu pentru *Libération* publicat în 17 martie 1989. A urmat o perioadă de arest la domiciliu. În sprijinul său, un grup de intelectuali a redactat o scrisoare de solidaritate adresată preşedintelui Uniunii Scriitorilor, transmisă prin intermediul REL. Cf. Adam Burakowski, *Dictatura lui Nicolae Ceauşescu. 1965–1989. Geniul din Carpaţi*, Editura Polirom, Iaşi, 2011, p. 344.

[2] Decretul de interzicere a convorbirilor cu străinii a fost promulgat în 1977 fără a fi fost publicat în presă. A fost *prelucrat* la locul de muncă al cetăţenilor prin dispoziţii de partid.

reprezentau un „grup disident" care stârnise interesul presei străine. Funcțiile pe care le ocupaseră în vremea lui Gheorghiu-Dej nu permiteau încadrarea lor în tagma oamenilor cu tulburări mentale, nici într-acelor care puteau fi ignorați. În România însă, din 1964 se desființase categoria de deținut politic... Pensionari fiind cu toții, nu puteau fi nici retrogradați sau sancționați pentru abateri disciplinare. Iar excluderea din partid nu mai avea nicio valoare pentru unii ca aceștia. În schimb, presa din acea zi a informat, sub sigla Procuraturii Generale a RSR, grava acțiune de trădare a „intereselor țării și ale poporului român" de către diplomatul Mircea Răceanu care s-a pus în slujba unei „puteri străine".

Pe Bobu l-a chemat de două ori. Întâi dimineața, apoi după-amiaza, Bobu a fost reținut la Tovarășa mai bine de un ceas și jumătate.

Despre Bobu s-ar fi putut spune că reprezintă prototipul *omului nou* în etapa declarată de Ceaușescu *socialism multilateral dezvoltat*. Fișa lui de cadre, întocmită în 1959 – pentru promovarea în funcția de președinte al Sfatului Popular Regional Suceava – înfățișează o stranie evoluție pentru timpuri normale. În jilțul cel mai înalt al Sucevei, Bobu s-a așezat la 32 de ani. Se născuse, din „țărani săraci", într-un sat sucevean („tatăl a decedat în 1934, mama s-a recăsătorit cu un alt țăran sărac, a decedat în 1947", se menționează la rubrica „origine socială"). Avea o soră (casnică, măritată cu un croitor) și trei frați (foștii „țărani mijlocași" erau, în 1959, unul milițian, ceilalți doi, tractoriști).[1] De-aici țâșnise Bobu ca o săgeată bine țintită spre Olimpul românesc din anii 1980.

Joi, 16 martie

Avea și funcționarul care completa agenda Cabinetului 2 scăpările lui. A greșit notând pe fila lui 16 martie, primirile Elenei Ceaușescu din ziua precedentă. Ea avusese, de altfel, în acea zi un program neobișnuit – doar două primiri! La prima oră, Poliana,

[1] Lavinia Betea, „Emil Bobu, aghiotantul Elenei Ceaușescu", http://jurnalul.ro/special-jurnalul/nurnbergul-romanesc-am-fost-un-dobitoc-534671.html.

apoi nelipsitul Bobu. Neobişnuită este şi notaţia din capătul paginii: „Văgîi Marin, prof. Şcoala Populară de Artă – membru a (sic!) UAP". Să fi fost vreo reclamaţie care trebuia cercetată sau vreo cerere adresată expres Cabinetului 2? Ori vreo „operă cu dedicaţie"?!

Pe adresa Ceauşeştilor veneau numeroase cărţi cu dedicaţie de autor. „Tovarăşei academician doctor inginer" era dedicaţia cea mai austeră de pe pagina de gardă a volumului proaspăt ieşit de sub tipar destinat ei. Funcţionarii Cancelariei CC concepuseră fişe anume pentru evidenţa lor: pe o parte – titlul, editura, rangul şi dedicaţia autorului; pe cealaltă – cuvintele de mulţumire şi felicitare adresate autorului în numele Elenei sau al lui Nicolae Ceauşescu. La cabinetele 1 şi 2 depuneau *prinos de recunoştinţă* scriitorii cu funcţii ori aspiranţi la gloria de *conştiinţă a cetăţii*. Romancieri „boemi" şi romantice poetese înghesuiau *omagii* în biblioteca fiicei Ceauşeştilor, Zoia, şi a mezinului Nicu!

Nu de lectură şi artă era interesată însă Elena Ceauşescu. De altfel – după mărturiile unora care-au lucrat în serviciul de pază şi administrativ al reşedinţele cuplului Ceauşescu –, în afara informărilor, rapoartelor şi expunerilor, Tovarăşii nu citeau nimic.

Joi, 16 martie, Elena Ceauşescu pare a fi avut program de muncă „redus": între orele 10.10 şi 12.46 sunt consemnate următoarele primiri: Constantin Nicolae, Radu Constantin, Vasile Nicolcioiu, Poliana Cristescu şi Vasile Bărbulescu. Dintre toţi, cel mai mult a reţinut-o pe Poliana!

La Cabinetul 2, după-amiază n-a mai intrat nimeni. Se pregătea în ziua următoare – alt fapt neobişnuit! – o a doua şedinţă CPEx a săptămânii!

Vineri, 17 martie

La orele 8.35, în biroul Elenei Ceauşescu a intrat Ioan Totu, ministrul Afacerilor Externe. Economistul numit în fruntea diplomaţiei româneşti în 1986 nu se bucura de consideraţia diplomaţilor occidentali şi americani acreditaţi la Bucureşti. Fostul profesor universitar de economie politică era apreciat însă de subalternii a căror primă misiune peste hotare era antamarea unor

contracte de export. „În munca de diplomat se enerva repede; nu-şi controla reacţia mai ales dacă era vorba de o nedreptate"[1], şi-a amintit despre fostul şef, diplomatul Gheorghe Tinca[2]. De altfel, în toamna lui 1989, Totu va fi „rotit" în fruntea Comitetului de Stat al Planificării şi Aprovizionării Tehnico-Materiale. Vineri, 17 martie, a stat puţin în biroul Elenei Ceauşescu. Nu e exclus să fi continuat, în trei, discuţiile la Cabinetul 1, deoarece până la orele 10.30 când începe şedinţa CPEx, e loc gol în agenda Cabinetului 2. Ori poate că în intervalul dintre orele 8.39 şi 10.30 a fost şedinţa Secretariatului CC al PCR cu ordine de zi aproape identică şedinţei CPEx. Căci în acest grup foarte restrâns – dominat tot de vocile Ceauşeştilor – se luau deciziile trecute apoi prin CPEx; ori cele secrete care nu ajungeau nici măcar la urechile membrilor CPEx.

Mai mult ca de obicei, a durat cea de-a doua şedinţă CPEx a săptămânii (10.30–12.10). După ce în şedinţa de luni, 13 martie, se discutase despre „fracţioniştii" din partid – cazul Răceanu şi al „Scrisorii celor şase" –, liderii îşi reiau cadenţa analizei vieţii de partid şi a *realizărilor* economice[3].

După şedinţă, în biroul mamei a intrat fiul mezin. Nicu a fost însă mai expeditiv (12.25–12.50) decât obişnuia fosta-i nevastă.

După amiază au fost chemaţi Curticeanu, Bobu, cei doi Radu, Nicolae Constantin. Ultimul primit a fost şeful Securităţii, generalul Iulian Vlad (18–18.35). A informat, probabil, şi asupra anchetei Răceanu şi despre măsurile împotriva celor şase foşti demnitari care semnaseră protestul difuzat de Radio Europa Liberă în 10 martie.

Deşi, în tinereţe, cel puţin cu Corneliu Mănescu, Tovarăşii fuseseră foarte apropiaţi, nu s-au „coborât" la a sta de vorbă cu el sau cu altul dintre semnatarii „Scrisorii celor şase". I-au dat pe mâna Miliţiei şi a Securităţii – pe unii să-i mute ca să trăiască

[1] Interviul autorului cu Gheorghe Tinca (15 ianuarie 2009).

[2] Gheorghe Tinca (n. 1941), diplomat, ministru al Apărării (1994–1996).

[3] „Din arhiva CC al PCR", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 13 martie 2009.

muncitoreşte (Mănescu, Bârlădeanu, Brucan), pe alţii să-i ţină sub ascultare şi observaţie. Anchetaţi aproape zilnic cu metode bazate pe principiul „dezbină şi stăpâneşte" în scopul dezicerii de conţinutul scrisorii, li se reproşau nu criticile aduse Ceauşeştilor, ci denigrarea şi subminarea ordinii statale. Bârfele şi supoziţiile circulau intens. Pe Mănescu, diplomatul de succes, Ceauşescu se spunea că îl schimbase din funcţie la vexaţiunea nevestei: la o recepţie în străinătate, gazdele au onorat-o mai vizibil pe frumoasa soţie a diplomatului decât pe Tovarăşa. De unde să ştie românii însă că nicio nevastă nu-şi însoţea bărbatul în vizitele din străinătate, exceptând-o pe soaţa lui Ceauşescu?

Sâmbătă, 18 martie

La 70 de ani împliniţi, fără gând de ieşire din schemă, Elena Ceauşescu era prezentă la birou şase zile din săptămână. Părea sănătoasă tun, „cu spirit combativ şi energic"... cât pentru şapte.

O dovedise şi ieri în şedinţele Secretariatului CC al PCR şi CPEx. Printre participanţi, intercalate în spusele Tovarăşului, apostrofările ei stârneau groază şi întristare ca baterea cuielor într-un sicriu. Aşa le-a simţit şi finanţistul Neculai Ibănescu, „eliberat" din funcţia de viceprim-ministru al guvernului. *Scînteia* a anunţat că se făcuse vinovat de „grave încălcări ale prevederilor legale referitoare la acordarea de credite, lichidarea pierderilor din activitatea unor unităţi economice şi neîndeplinirea atribuţiilor şi răspunderilor ce îi reveneau în buna organizare şi desfăşurare a activităţii economico-financiare, în asigurarea rentabilităţii şi eficienţei tuturor întreprinderilor". Ce înţelegeai prin asemenea aprecieri? Că omul nu ţinuse la tăvăleala sarcinilor şi *indicaţiilor* pe măsura voinţei Ceauşeştilor. În spaţiul public însă, cauzele oricărei retrogradări erau percepute ca încercări de disidenţă.

Ibănescu nu va fi singurul finanţist dat la o parte. Se apropia momentul de triumf al lichidării datoriei externe şi trebuiau găsiţi „ţapii ispăşitori" pentru nechibzuinţele şefilor suportate de cetăţeni. De altfel, datoria externă a României a fost cauzată de

„autonomia" întreprinderilor, îl va minţi Ceauşescu pe Gorbaciov prefaţând critic efectele *perestroikăi.*[1]

O plăcere va fi fost lunga întâlnire cu Poliana (9.55–11.12). Mai bine decât această „fată de suflet", n-a cunoscut nimeni viaţa şi gândurile diabolizatei Tovarăşe. La capătul anului, se va lepăda şi ea de Satana, apoi se va metamorfoza în întreprinzător privat în asociere cu alţii ca ea... Va refuza însă totdeauna dialogul despre („odiosul", de-acuma) trecut.

Convorbiri lungi a mai avut în acea zi Elena Ceauşescu cu Ion Ursu (11.40–12.10) şi cu generalul Constantin Olteanu (12.15–13.05). Cum *lipsurile* şi *neîmplinirile* discutate în şedinţele de ieri erau considerate consecinţele unei activităţi politico-ideologice necorespunzătoare, secretarul CC cu propaganda era sortit *frământărilor*, cum se numeau, în epocă, contextele *autocriticilor* şi criticilor.

Luni, 20 martie

Primul chemat la Cabinetul 2 a fost Curticeanu (9.15–9.35).

Elena Ceauşescu a ţinut să vorbească între patru ochi şi cu doctorul Nicolau (10.35–10.43). Sănătatea Tovarăşului se înrăutăţea în pofida regimului alimentar drastic. Supravegheat şi consultat era zilnic de-o întreagă echipă de medici. Cu toate interdicţiile secretului de serviciu, în sediu se aflase că Nicolae Ceauşescu suferă de diabet şi de un cancer de prostată. În interesele ei de nevastă ce poartă şi grija bărbatului şi a statului, se consulta cu medicii lui şi în particular. În aceeaşi zi, la Cabinetul 2 a fost chemat şi Victor Ciobanu, ministrul Sănătăţii (12.25–12.35). Aflaseră şi sovieticii că e bolnav. Mai târziu, unul dintre apropiaţii lui Gorbaciov va declara că ei credeau că va muri de moarte bună[2]. Poveştile despre boala lui, via Radio Europa Liberă şi unor autori de zvonuri profesionişti se pare, circulau în coloratură horror. Printre

[1] „Stenograma întâlnirii dintre Nicolae Ceauşescu şi Mihail Gorbaciov din 4 decembrie 1989", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 4 decembrie 2009.

[2] Aleksandr Iakovlev, *Ce vrem să facem din Uniunea Sovietică. Convorbire cu Lilly Marcou*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1991, p. 113.

altele, se făcea că o fostă asistentă medicală de la Spitalul „Elias", pe-atunci spitalul partidului, povestise „afară" că periodic acolo se recoltau mari cantităţi de sânge de la nou-născuţi pentru a schimba cu el sângele bolnav şi bătrân al dictatorului.[1] „Vampirul roşu", urmaşul lui Dracula va bântui multă vreme imaginarul colectiv.

În programul ei din prima parte a zilei a fost şi Ion Dincă – alt general cu multe şi diverse funcţii (prim-viceprim-ministru al guvernului şi membru al CPEx), „vătaf" preferat al Ceauşeştilor în construcţia *măreţelor ctitorii*.

Neobosită de întâlnirile cu Tovarăşa a zăbovit iarăşi Poliana (11.16–12.45).

După-amiază (15.30–17.56) au fost Curticeanu şi Bobu (de câte trei, respectiv două ori chemaţi), Constantin Olteanu, Constantin Nicolae şi Suzana Gâdea. Printre alte surprinzătoare chestiuni se afla şi un memoriu adresat conducerii partidului de poeta Ana Blandiana. „A discutat Elena Ceauşescu cu dvs. despre memoriul trimis de poeta Ana Blandiana[2] lui Nicolae Ceauşescu?", l-am întrebat pe fostul secretar al CC cu propaganda, Constantin Olteanu. Nu era de resortul lui, mi-a răspuns acesta, ci al Suzanei Gâdea, preşedintele Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste. Tovarăşa i-a vorbit însă şi lui o dată despre comportarea Suzanei care începuse să plângă pe tema Arpagic. Pragmatica Elena nu admitea însă că povestea motanului îngâmfat ar fi o fabulă cu Tovarăşul. Cât despre poetă... „Las-o cu pisoiul ei, să vedem cum se mai poartă" – i-ar fi recomandat Tovarăşa intransigentei şi spăimoasei Suzana[3].

[1] Lavinia Betea, Vasile Buga, „«Nicolae va sfârşi prost» a profeţit Gorbaciov în 87 (III). Interviu cu V.L. Musatov, prim-adjunct al şefului Secţiei Internaţionale a CC al PCUS", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 13 ianuarie 2009.

[2] Ana Blandiana (n. 1942), poetă cu o prestigioasă activitate civică postcomunistă. Referinţele se fac la o carte pentru copii unde personajul Motanul Arpagic a fost „pârât" Elenei Ceauşescu că l-ar ridiculiza pe liderul partidului.

[3] Interviul autorului cu Constantin Olteanu (8 iulie 2009).

Marţi, 21 martie

Pare că Elena Ceauşescu a trecut pe la birou doar pentru a se întâlni cu Poliana (9.07– 9.25). Căci ea e singura primire la Cabinetul 2 în acea zi.

De ce-o iubea atât de mult ori ce-şi spuneau amândouă, e greu de imaginat în absenţa mărturiei fostei nurori. I-o fi părut Poliana o răbdătoare Penelopă, aşteptând sfârşitul poftei de aventură a fiului ei? Ori o simţea mai devotată *cauzei de partid* (adică familiei Ceauşescu) decât pe copiii ei naturali?

La orele 10, în agenda Cabinetului 2 e înregistrată plecarea în vizită în judeţul Hunedoara. Menţiunea „Vizită Hunedoara" e făcută şi pe fila zilei următoare.

Firele concepţiei şi organizării *vizitelor de lucru* erau de câţiva ani la şeful Cancelariei CC, Silviu Curticeanu. Pentru asemenea acţiuni de mult mai mare anvergură decât îşi imagina cetăţeanul de rând, fiecare compartiment avea misiuni precise. Începând cu personalul de la bucătărie şi aprovizionare ori coafeza Elenei Ceauşescu şi până la serviciul de pază şi protecţie ori cel de presă.

Drumul până la Deva a fost parcurs în două etape. Până la Sibiu, cuplul Ceauşescu a mers cu elicopterul. Acolo au fost întâmpinaţi pe aeroport de prim-secretarul Nicu Ceauşescu, cum scrie presa omiţând detaliul „nesemnificativ" al filiaţiei directe între gazdă şi oaspeţi.

Au continuat cu maşina în coloana organizată de ofiţerii Direcţiei a V-a. Începând din amiaza acelei zile şi a doua zi au vizitat Întreprinderea Electrocentrale Deva, Combinatul Siderurgic Hunedoara şi Întreprinderea Minieră Lupeni. Mii de oameni au fost *mobilizaţi* pe traseu şi la adunarea populară din municipiul Petroşani. S-au mai întâlnit Tovarăşii cu energeticieni şi siderurgişti şi bineînţeles cu membrii biroului Comitetului judeţean de partid Hunedoara. Pretutindeni, *oamenilor muncii* li s-au cerut eforturi şi sacrificii mai mari pentru *viitorul luminos* al patriei şi al poporului.

În zilele de 21 şi 22 martie a fost prima vizită de lucru în ţară din anul 1989 efectuată de secretarul general, însoţit şi de nevastă.

Sâmbătă, 25 martie

La Cabinetul 2 au început primirile la orele 8.50. Primul chemat a fost Constantin Manea, şeful de cabinet al lui Nicolae Ceauşescu. Îi urmărea programul, i-a cerut expres să fie informată cu anumite lucruri?

O lungă întrevedere a avut apoi cu Emil Bobu (9.15–9.50). Putea fi o continuare a şedinţei pe probleme de cadre începută ieri la orele 17.10 şi încheiată atât de târziu că nici măcar nu i-a mai fost menţionat sfârşitul în agendă.

Fusese o săptămână grea cu cele două zile de vizită în municipiile Deva şi Hunedoara şi în Valea Jiului. Oamenii de pe traseu observaseră bătrâneţea, slăbiciunea şi paloarea Tovarăşilor. O undă de speranţă electrizase secret bordura vie din marginea drumului[1]. Dar ei, Ceauşeştii, ce-şi spuseseră, oare, după primirea şi întâlnirile cu *detaşamentele de avangardă ale muncitorimii* – minerii, siderurgiştii şi electricienii? „Mai mult şi mai bine" – ceruseră ca totdeauna activului de partid şi directorilor de întreprinderi locale. Mai mult, până unde? Mai bine, de unde? – gândeau gazdele *exprimându-şi înalta recunoştinţă pentru grija conducerii de partid*. Ca de fiecare dată, după asemenea ieşiri, Elena Ceauşescu a revenit cu idei noi în evaluarea cadrelor.

Altă întâlnire a avut cu Cornel Mihulecea, preşedintele Comitetului de Stat pentru Energie Nucleară (10.10–11). Discuţiile cu specialiştii energeticieni şi minieri din judeţul Hunedoara îngrădeau orice aşteptare de ameliorare a crizei energetice pe baza rezervelor naturale convenţionale. Singura soluţie de rezolvare a deficitului păreau a fi presiunile pentru urgentarea finalizării Centralei nuclearo-electrice de la Cernavodă. Vor construi apoi, după modelul ei, o alta la Făgăraş, poate şi undeva prin Moldova. Aşa sperau...

[1] Monalise Hihn, „Ceauşeştii păreau foarte bătrâni!", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 23 martie 2009.

Un anume I. Oprea a fost reţinut la Cabinetul 2 între orele 11.20 şi 11.28. Dacă nu cumva a greşit funcţionarul ce-i ţinea agenda la zi, iniţiala prenumelui lui Gheorghe Oprea, prim-viceprim-ministru al guvernului şi membru CPEx.

Luni, 27 martie

A început primirile la birou la orele 9.55. Timpul când iese ultimul chemat nici măcar n-a mai fost consemnat. În agenda Elenei Ceauşescu s-a notat la finalul zilei că Silviu Curticeanu a intrat în biroul ei la orele 19.05.

Menţiunile agendei ei te fac să înţelegi maşinăria de interior a *democraţiei socialiste*. În programul prelungit din acea zi sunt consemnate 12 întâlniri şi o şedinţă. Dacă şedinţa a durat abia 10 minute, mai mult de o treime din timpii înregistraţi la biroul ei i-a petrecut cu Emil Bobu. Trei ore şi opt minute – în patru reprize – faţă în faţă cu demnitarul cotat de analiştii Europei Libere ca al treilea puternic din România, după Ceauşeşti. Al doilea „favorit" al zilei a fost Constantin Radu – de trei ori chemat; şi reţinut, în total, o oră şi douăzeci de minute. Ceilalţi interlocutori au fost Milea, Olteanu şi un anume „tov. Fl. Lăzărescu".

Între orele 12.05 şi 12.15, a fost „în sala CPEx cu Tov. N. C. şedinţă de lucru" pe tema produselor nerentabile. Dar ce şedinţă poate fi aceea de zece minute?! În timpul cât o recreaţie mică, nici măcar lista produselor şi activităţilor nerentabile din economia românească n-ai fi putut-o citi!

De altfel, cine-ar fi îndrăznit să ia cuvântul pentru a critica, altfel decât citându-l pe Ceauşescu? Văduva lui Ion Ioniţă[1] ştia că soţul ei a fost pensionat în mai 1982 din postul de viceprim-ministru al guvernului tocmai pentru că-i făcuse lui Ceauşescu o

[1] Ion Ioniţă (1924–1987), profesia iniţială: lăcătuş mecanic. Membru al CC al PCR (1965–1984) şi al CPEx (1974–1982). A îndeplinit funcţii politice în armată, culminând cu cea de ministru (1966–1976). Trecut în rezervă din funcţia de viceprim-ministru al guvernului în 1982, a încercat să iniţieze un complot împotriva lui Ceauşescu.

demonstrație a nerentabilității industriei petroliere. Abia după aceea, susținea Cecilia Ioniță, a început soțul ei să invite conspirativ și alți nemulțumiți la ei acasă[1].

Marți, 28 martie

Altă „mare sărbătoare" onorată prin muncă: 15 ani de la crearea postului de președinte al României pentru Nicolae Ceaușescu.

Tovarășa și-a început programul cu primirea lui Vasile Nicolcioiu, șeful Protocolului (9.30–9.36). Au urmat Bobu împreună cu Curticeanu (9.40–9.46). Putem presupune că discutase cu ei și despre programul aniversării. Fusese, oare, mulțumită de elogiile presei? Ori criticase redundanțele ei? Căci prea semănau articolele și telegramele cu cele făcute pentru aniversările lor din ianuarie. Dar ce mai puteai inventa?!

Zece minute (9.50–10) a ținut „Felicitarea de către Secretariatul CC al PCR și Guvernul RSR a tov. NC", după consemnarea agendei. Se pare că singurul oficial care scria prescurtat numele lui Nicolae Ceaușescu a fost funcționarul de la Cabinetul 2. Presei i-a fost interzis să-i tipărească numele și prenumele în rânduri diferite, despărțit în silabe ori cu prescurtări.

După felicitări, Tovarășa l-a chemat încă de două ori pe Bobu (10–10.25 și 12.40–12.50). Între cele două întrevederi cu acela, a avut o lungă întâlnire cu șeful Securității, Iulian Vlad (11.10–12.25).

După-amiaza i-a primit pe Curticeanu, pe generalul Olteanu și iarăși pe Bobu. Programul ei de birou s-a încheiat la orele 18.10.

În aceeași după amiază a fost și la ședință („la săliță cu tov. N.C.") pe tema bilanțului financiar al anului 1988. Și ultima – poate cea mai interesantă activitate a zilei – numită „vizionare pe pasarelă" (17.25–17.55). După cum povestesc martorii, vizionările acelea semănau a bâlci. Viitoarele *obiective* erau prezentate ca machete într-o sală special amenajată. De la înălțimea

[1] Cecilia Ioniță, *Istorii vechi și noi*, prefață Lavinia Betea, Editura Printech, București, 2011. Printre conspiratorii numiți de soția lui Ion Ioniță se află și viitorii demnitari postceaușiști Ion Iliescu și Virgil Măgureanu.

pasarelei construite în scopul vizionării, soţii Ceauşescu treceau pe deasupra lor. Şefii judeţelor şi ai capitalei le „strigau" calităţile şi foloasele în faţa marelui cumpărător. Căci adevăratul târg se făcea la costul investiţiei. Ceauşescu „dădea" jumătate din costurile estimate. Ca să fie siguri că proiectul va fi finalizat, proiectanţii calculau investiţia la dublu. Iar Ceauşescu se târguia încă: le dă ori nu jumătate din suma cerută.

Joi, 30 martie

După cei care sunt chemaţi la Cabinetul 2 între orele 9.10 şi 18.15, poţi să-ţi închipui preocupările Elenei Ceauşescu.

La primă oră: şeful Direcţiei a V-a, generalul Marin Neagoe (9.10–9.16).

Pe parcursul zilei, din biroul ei au intrat şi au ieşit Bobu (de patru ori), Curticeanu (de trei ori), Olteanu (de două ori) şi Constantin Radu. L-a primit (pentru trei minute) şi pe un anume Simiceanu. Cu Bobu şi cu Radu a prezidat şi o şedinţă (la „săliţă") pe probleme de cadre (11.45–12.50).

Majoritatea demnitarilor din 1989 au rămas necunoscuţi românilor. Simpli figuranţi la plenarele şi congresele partidului, cuvântarea nimănui nu putea să se individualizeze. Biografiile lor, prezentate în rare împrejurări, nu depăşeau clişeele admise. Nu puteau acorda interviuri. Nici măcar publica articole fără aprobare „de sus". Dosarele de cadre erau secrete iar viaţa privată închisă în Cartierul Primăverii şi în celelalte reşedinţe. Prea bine nu se cunoşteau nici între ei.

„Dar cine îşi poate prevedea soarta?", cum scrie şi Dumitru Popescu amintindu-şi că a stat o vreme în aceeaşi celulă cu Constantin Radu, cel chemat în martie 1989 aproape zilnic la Cabinetul 2. „În închisoare mi-a spus, fără nici un complex (...), că în adolescenţă a fost căruţaş şi apoi om de serviciu la organizaţia de bază din sediul căminului cultural", scrie Popescu în memoriile sale[1].

[1] Dumitru Popescu, *Cronos autodevorându-se. Memorii*, vol. V, p. 186.

La aceste şedinţe de cadre cine ştie dacă s-a adus vreodată vorba despre rezultatele alegerilor din URSS pentru Congresul Deputaţilor Poporului. Se părea că Gorbaciov avea serioase motive de îngrijorare: în ţările baltice, comuniştii au fost surclasaţi de reprezentanţii fronturilor populare.

Vineri, 31 martie

După încărcătura paginilor agendei, este evident că la Cabinetul 2 a fost una dintre cele mai aglomerate zile din an. Prima intrare în biroul Elenei Ceauşescu s-a înregistrat la orele 8.55, iar ultima ieşire la 18.50. Sunt menţionate 17 întrevederi şi o şedinţă CPEx.

Nici din presa zilei, nici din agenda Cabinetului 2 nu reiese că acea zi e pentru Nicolae şi Elena Ceauşescu mai însemnată decât 23 august sau 1 mai, sărbători „cu roşu" în calendarul partidului. Căci la acea şedinţă CPEx ţinută între orele 10.30 şi 11.10 s-a anunţat rambursarea integrală a datoriei externe a României[1]. Atunci a vorbit Ceauşescu şi despre valoarea ei. În 1980 aveam de plătit peste 11 miliarde de dolari. În totul, din 1975 până în martie 1989, cu dobândă s-au plătit circa 21 de miliarde de dolari. S-au plătit, alături de aceştia, şi datoriile în ruble (a căror valoare n-a mai comunicat-o). A anunţat, în schimb, că ţara are de încasat peste 2,5 miliarde de dolari de la alte state.[2]

Că s-a sfârşit cu *neajunsurile* crezuseră însă şi participanţii la şedinţă. Dar în conclavul restrâns la cuplul lor, Nicolae şi Elena Ceauşescu au decis altfel: dacă românii rabdă de zece ani, pot... la nesfârşit. Cine să fi bănuit că la sfârşitul lui martie, cuplul Ceauşescu îşi bătuse, astfel, în cuie soarta? Ei gândeau la ritmuri

[1] „Stenograma şedinţei CPEx din ziua de 31 martie 1989", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 31 martie 2009.

[2] „Cuvântarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu la Plenara CC al PCR din 12 aprilie 1989", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 12 aprilie 2009.

mai avântate. În aceeaşi şedinţă CPEx s-a proiectat continuarea construcţiei metroului bucureştean. În cinstea zilei naţionale a României urma a fi dată în folosinţă magistrala III (Gara de Nord-Dristor) şi să înceapă imediat tronsoanele Leontin Sălăjan–Policolor şi Basarab–Pajura.

Înainte de şedinţa CPEx au fost chemaţi la Cabinetul 2, în grabă, Curticeanu şi Bobu. „Tov. Poliana" a fost reţinută, în schimb, jumătate de ceas.

După şedinţa CPEx, au fost chemaţi Ştefan Andrei, Bobu (în total, de cinci ori menţionat în acea zi!), Curticeanu, Oprea, Gh. Antonescu (?) şi Paul Niculescu-Mizil[1].

Niculescu-Mizil fusese apropiat de Nicolae Ceauşescu încă dinaintea venirii acestuia la putere. Se spunea despre ei că şi semănau. Mai târziu când copiii lor au crescut, părea că se vor încuscri prin căsătoria lui Nicu cu Donca Mizil. Între 1978 şi 1981, Niculescu-Mizil a fost ministrul Finanţelor. Creditele luate în acea perioadă n-aveau însă cum fi din iniţiativa lui: dacă şi producţia de şuruburi era decisă de Ceauşescu, i-ar fi lăsat el pe alţii să hotărască asupra datoriei externe? În 1989, Niculescu-Mizil era preşedintele CENTROCOOP. A fost chemat, oare, în acea zi de Elena Ceauşescu pentru a vorbi de plan ori despre producţia la export a antreprizei sau pentru anumite evocări şi amănunte privind datoria externă?

După-amiaza, printre interlocutorii mai puţin frecventaţi au fost miniştrii Vasile Milea, Ioan Totu şi Ion Teoreanu.

[1] Paul Niculescu-Mizil (1923–2008), profesia iniţială: profesor. Membru al CC al PMR/PCR (1955–1989) şi al Comitetului Executiv/CPEx (1965–1989), secretar al CC (1965–1972). Dintre funcţiile deţinute: şef al secţiei de propagandă şi agitaţie a CC (1956–1965), viceprim-ministru al guvernului (1975–1981), preşedinte al CENTROCOOP (1981–1989).

Capitolul 4

Aprilie

Sâmbătă, 1 aprilie

Zi scurtă. Pentru români – zi de păcăleală. Dar cu ea, cine-ar fi încercat să glumească? Deşi după mărturia Violetei Năstăsescu, traducătoarea sa de limbă engleză, Tovarăşa avea simţul umorului, disimula însă ca nimeni alta în rolul femeii temute de toţi.[1] Putea fi chiar o prezenţă plăcută în călătoriile din străinătate cu apropiaţii. În 1989 însă n-a făcut nicio vizită dincolo de hotarele ţării.

Primul vizitator la Cabinetul 2 a fost Poliana, începând cu orele 9.35 (ora încheierii vizitei nu s-a menţionat). Apoi a intrat alt apropiat, academicianul şi omul politic Ion Ursu.

Pentru cinci minute a fost primit cumnatul Bărbulescu. Se pare că în ultima vreme cei doi aveau o relaţie specială. Bolnav, Bărbulescu locuia în Bucureşti fără soţie. Elena Bărbulescu, inspector general peste învăţământul din Olt, rămăsese „la glie". Purtându-i de grijă bolnavului Nicolae Ceauşescu, poate că uneori teribila Tovarăşă şi-a împărtăşit necazurile acestui cumnat. Bărbulescu îi arăta preţuire şi ocupându-se direct de „sistematizarea" din comuna ei natală, Petreşti (Dâmboviţa). Blocurile construite pentru specialiştii din agricultura Petreştiului, la cererea şi sub supravegherea lui, erau probabil cele mai frumoase construcţii de acest fel din ţară.

[1] Interviul autorului cu Violeta Năstăsescu (5 mai 2017).

Zece minute l-a reținut pe Bobu. Ultimul vizitator al Cabinetului 2 a fost un enigmatic „Tov. Zipis" (10.45–11.15).

De regulă, sâmbătă după-amiază ori duminica, Tovarășa își însoțea soțul în vizitarea *obiectivelor* construite în capitală. Se întâmpla însă și ca Tovarășul să plece la vânătoare. Singurul sport practicat de el în ultimii ani și hobby-ul principal, dacă ar fi să i se alcătuiască un CV după regulile de actualitate. Uneori, dar mai demult, când el era plecat la vânătoare, Elena Ceaușescu își vizita cumnata. Adela (Rașela) era soția singurului ei frate, Gheorghe (Gogu) Petrescu. Se împrieteniseră din tinerețe. Au lucrat împreună în fabrică, au stat la aceeași gazdă, au fost la vorbitor și cu pachete la închisoare și lagăr pentru fratele și logodnicul Elenei, zisă Lenuța pe-atunci. Ce făcea Tovarășa în vizită la Adela Petrescu nu sunt martori să spună. Comanda mașina la garajul Gospodăriei de partid dar ajunși în fața locuinței din Cotroceni a familiei Petrescu, dădea liber șoferului și aghiotantului. Liber până la ora de..., când voia să se întoarcă la reședință. Pe ei trebuia să-i găsească așteptând-o în stradă.

În anii 1980 însă ea nu mai vizita pe nimeni acasă. Se schimbase și Rașela. Din militantă comunistă în tinerețe se transformase într-o căutată și scumpă „pilă" pentru diverși solicitanți care-i cărau peșcheșuri.[1]

Luni, 3 aprilie

Săptămâna de lucru a Elenei Ceaușescu a început cu o ședință între orele 9.15 și 10. În Cabinetul 1 („la tov. N.C.") s-a dezbătut planul pe luna martie a anului în curs. Dacă asemenea ședințe erau firești la nivel de firmă, instituție sau concern, în întrunirile prezidate de Nicolae Ceaușescu se plănuiau, decideau, tăiau și măsurau toate câte se făceau într-o țară. De la șuruburi la case de cultură, de la brânză la copii. El se simțea și se comporta ca și cum ar fi fost proprietarul României.

[1] Interviul autorului cu Gheorghe Dinulescu (10 februarie 2009).

Imediat după şedinţă, a intrat în biroul ei Ion Păţan, numit săptămâna precedentă ministru al Finanţelor. Păţan fusese „la bază" contabil într-o şcoală din Alba-Iulia. După diverse funcţii în „nomenklatura 2" (administrative şi economice), a plecat în diplomaţie. Ambasador la Praga (1987–1989), l-au rechemat din post cu două zile înainte de a deveni ultimul ministru comunist al Finanţelor din România. După Păţan, au fost chemaţi ministrul de Externe Ioan Totu, apoi Constantin Olteanu.

Mai bine de o oră, Elena Ceauşescu s-a întreţinut şi în acea zi cu Poliana (11.45–12.50). Pentru cinci minute l-a chemat pe Curticeanu după care a plecat la masă.

Între orele 15.15 şi şedinţa următoare au fost chemaţi, de două ori, alternativ, Curticeanu şi Bobu.

O a doua şedinţă a zilei („la săliţă cu tov. N.C.") s-a ţinut între orele 17 şi 17.55 pe tema programului geologic. Şi ultima şedinţă din zi (18–19.05) despre „apa grea" la care Nicolae Ceauşescu nu a mai fost prezent. Să-şi fi lăsat cu bună-ştiinţă consoarta să-i prezideze pe „colegii" oameni de ştiinţă şi pe responsabilii programului nuclear? Ori pur şi simplu se simţea deja rău? Căci a doua zi omul care se înzestrase cu toate funcţiile de vârf din ţară, va stârni mari agitaţii şi emoţii printre doctorii care se ocupau de sănătatea sa.

Marţi, 4 aprilie

Ai zice, citind agenda completată de secretarul Elenei Ceauşescu, că a fost una dintre zilele ei obişnuite.

După însemnările paginii, primirile au început la orele 9.20 şi s-au încheiat la 19.10. Au fost chemaţi „de-ai casei": Curticeanu, Bobu, Ursu, Constantin Radu, Emilian Dobrescu.

A fost şi o „vizionare pe pasarelă cu tov. N.C. – Motoare termice" în prima parte a zilei (orele 11–11.40). Iar după-amiaza, o „şedinţă de lucru la săliţă" (16.10–17.05) fără menţionarea prezenţei secretarului general al partidului. S-a discut „problema alegerilor în învăţământul superior" cu invitaţii Marin Mihalache, I. Sasu şi A. Popescu. Înaintea congresului partidului trebuia făcută rânduială în toate eşaloanele inferioare. De sus, de la Cabinetul 2

porneau în jos listele aprobate. După *principiul centralismului democratic*, votanții aprobau, unanim, decizia superiorilor.

Niciun indiciu nu te lasă să bănuiești că în acea zi lui Ceaușescu i s-a adus o insultă gravă: ambasadorul RFG la București a fost rechemat în semn de protest al nerespectării drepturilor omului în România.

Dacă emisiunile de la Radio Europa Liberă au informat românii cu rușinoasa noutate, alt eveniment privindu-l pe Tovarășul a fost păstrat la nivel de secret de stat între cei doi soți, ministrul Sănătății și câțiva specialiști în medicină. „În 4 aprilie, am fost chemat la Ceaușescu pentru faptul că intrase în comă diabetică, mi-a relatat telefonic profesorul Iulian Mincu[1]. El era în stare de inconștiență, înconjurat de doctorii lui de atunci, de ministrul sănătății Ciobanu. I-am pus diagnosticul și când i-am prescris insulină, ea a început să zbiere că... duce la dependență. Sigur că n-a mai avut nevoie de mine dacă nu a fost de acord cu tratamentul ce i-l recomandasem. Între timp, ministrul Ciobanu îi contactase pe marii specialiști în diabet ai lumii. La diagnosticul lui Ceaușescu, sigur că și aceștia tot insulină i-au recomandat și au făcut trimitere tot la mine".[2] Pe diabetologul Mincu însă, Tovarășa nu-l considera „demn" de a-l include în colectivul celor care recomandau medicația bărbatului pe motiv de... *etică socialistă*. La urechile ei ar fi ajuns niște zvonuri despre o anume infidelitate conjugală a medicului iar expertiza profesională a acestuia expirase în ochii ei![3]

Să fi fost retragerea ambasadorului RFG factorul declanșator al comei diabetice? Ceaușescu și-a făcut un titlu de glorie din stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă cu Germania Federală în 1967. România a fost prima țară din lagărul comunist cu ambasadă la Bonn.

---

[1] Iulian Mincu (1927–2015), specialist diabetolog, considerat „părintele alimentației raționale" promovate de Nicolae Ceaușescu. Senator (1992–1996) și deputat (2000–2004) în Parlamentul României.

[2] Interviul autorului cu Iulian Mincu (30 aprilie 2009).

[3] Ștefan Andrei, Lavinia Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceaușescu*..., p. 263.

Boala lui Ceauşescu nu era o noutate. 12 ani i-au fost medici curanţi Constantin Dumitrescu, pentru diabet, şi Gherasim Apetrei, cardiolog, salarizaţi de Spitalul Elias. De sănătatea lui s-a ocupat mult şi profesorul Proca, spun martori din anturaj. Dar carierele şi reputaţia lor de după 1989 ar fi avut de suferit – credeau ei –, dacă ar fi povestit că-l trataseră şi pe Ceauşescu...

Joi, 6 aprilie

Aproape de ora zece au început primirile la Cabinetul 2 cu Poliana Cristescu, reţinută mai mult de o jumătate de ceas.

A fost introdus apoi un anume Constantin Roncea (10.55–11.30).

Cu Nicolae Constantin, preşedintele Colegiului Central de Partid nu a vorbit mult (11.33–11.42). Deşi prin invocarea atribuţiilor sale se puteau lua şi măsurile de sancţionare a celor care „încălcaseră prevederile Statutului PCR". Adică şi împotriva semnatarilor „Scrisorii celor şase".

Până la orele 18.49 – când a ieşit ultimul vizitator – prin biroul Elenei Ceauşescu au trecut Curticeanu (de patru ori), Stoian, I.M. Nicolae şi Oprea. În josul celei de-a doua pagini – o notiţă în creion „fam. Tinologa (Italia) pentru înfiere Ivan Daniel..." Semn că Tovarăşa aprobase în acea zi şi înfierea unui copil din România de către o familie de italieni. Adică, de ea depindeau chiar şi puţinele înfieri din străinătate. Deşi în vremea aceea orfelinatele româneşti erau pline de copiii nedoriţi dar aduşi pe lume de mamele lor datorită restricţiilor Decretului antiavort[1].

Cu o zi în urmă, Elena Ceauşescu primise un personaj-cheie, pe Victor Ciobanu, ministrul Sănătăţii. Probabil că i s-au adus la cunoştinţă opiniile somităţilor medicale mondiale contactate de ministru în urma comei diabetice prin care trecea Tovarăşul.

[1] Decretul Consiliului de Stat 770/1966 cunoscut ca „Decretul antiavort" prin care se interziceau avorturile la cerere pentru femeile care aveau mai puţin de patru copii, cu o stare de sănătate care nu punea în pericol naşterea şi sub 45 de ani. Infracţiune penală era considerată şi comercializarea de anticoncepţionale.

Aflaseră ceilalţi demnitari de suferinţele lui? Lor li se părea că se crede nemuritor. Despre pensionarea lui sau a nevestei n-a adus vorba niciodată. Deşi avatarurile bătrâneţii lor le suporta ţara. „În ultimul an, el se cam izolase, mi-a spus Ion Coman, secretar al CC în 1989. Nu mai era cel pe care-l cunoscusem în urmă cu 10–15 ani. S-a acceptat şi darea unor atribuţii mult prea mari pentru nivelul de pregătire şi experienţă al Elenei Ceauşescu. O serie de informaţii în legătură cu situaţia internaţională şi cu situaţia din Europa de Est erau cenzurate de către Elena Ceauşescu în ideea de a nu-l supăra pe Tovarăşul, cum se exprima ea. Unele se strecurau şi ajungeau şi la noi. Speram ca la Congresul XIV, având în vedere şi vârsta lui, şi starea de sănătate, să renunţe".[1]

Vineri, 7 aprilie

La 9.15 în biroul Elenei Ceauşescu a intrat Nicolae Constantin, preşedintele Colegiului Central de Partid, „instanţa" care decidea verificările, sancţiunile şi anchetele asupra înalţilor demnitari şi foştilor *ilegalişti*. Zece minute a fost reţinut la Cabinetul 2, într-o primă rundă, Silviu Curticeanu. Pentru alte zece minute au fost chemaţi împreună prim-viceprim miniştrii guvernului Gheorghe Oprea şi I.M. Nicolae.

La zece fără un sfert a început la Cabinetul 1 o şedinţă de lucru cu tema „Problema încasărilor" (probabil a plăţilor restante pentru produse exportate în ţările „lumii a treia").

Cel mai important moment al zilei a fost şedinţa CPEx. În mai puţin de un ceas (10.30–11.20) liderii partidului au aprobat, în unanimitate, decizii care într-un fel sau altul aveau consecinţe asupra fiecărui cetăţean al României. Măsuri pregătitoare ale Congresului al XIV-lea al PCR, chestiuni noi privind marele proiect al sistematizării aşezărilor rurale, anularea şi reeşalonarea datoriilor făcute de CAP-uri, probleme internaţionale... În stenograma şedinţei vocea Tovarăşului – care prezidează – este în continuă alternanţă cu a Tovarăşei. Ea îi „subliniază" afirmaţiile, îi apostrofează şi

[1] Interviul autorului cu Ion Coman (4 decembrie 2008).

ridiculizează pe ceilalţi atunci când i se pare că accentele criticilor n-au fost sesizate şi primite cum se cuvine. Vocea ei, aşa cum e consemnată în documentele anului 1989, pare a fi interfaţa concepţiei de cuplu al puterii. Ceilalţi participanţi abia reuşesc să strecoare o întrebare ori o aprobare mai explicită. De altfel, noutăţile spinoase – precum retragerea ambasadorului RFG de la Bucureşti ori alte proteste din străinătate faţă de politica lor – nu s-au discutat în acest plen nici în 7 aprilie, nici altădată.

După şedinţă, până la orele 18.30, Elena Ceauşescu i-a mai primit pe Ursu, Bobu, Curticeanu şi Olteanu.

Sâmbătă, 8 aprilie

Primul şi ultimul dintre cei primiţi la Cabinetul 2 a fost Constantin Radu (9.30–9.43 şi 12.10–12.13).

N-a lipsit întâlnirea cu Poliana (9,43–10.10). Apoi au intrat alţi demnitari: Stoian, Bobu, Olteanu, Bărbulescu, Stan Soare[1] şi Petre Gigea[2]. Ultimii doi au fost primiţi împreună aproape un ceas (11–11.55) Subiectele discuţiilor din acea zi au fost dominate, fără îndoială, de chestiuni de politică externă.

Stan Soare era atunci ambasador extraordinar şi plenipotenţiar al RSR în Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord. De meserie, inginer petrolist. După două decenii de la absolvirea Institutului de Petrol, Gaze şi Geologie din Bucureşti, era rectorul instituţiei. A urcat, oarecum în paralel, două ierarhii: cea a funcţiilor universitare şi cea de activist al partidului. Încrederea probată prin funcţii politice a fost răsplătită şi cu o specializare de doi ani în SUA. După funcţia de adjunct al ministrului Educaţiei şi Învăţământului (1978–1979), trecuse în aceea de adjunct al

[1] Stan Soare (n. 1929), profesia iniţială: inginer petrolist. Membru supleant al CC al PCR (1982–1986). Dintre funcţiile deţinute: adjunct al ministrului Educaţiei şi Învăţământului (1978–1979) şi al şefului secţiei de propagandă a CC (1979–1986), ambasador în Marea Britanie (1986–1989).

[2] Petre Gigea (n. 1930), profesia iniţială: contabil. Membru al CC al PCR (1974–1989). Dintre funcţiile deţinute: ministru de Finanţe (1981–1986), ambasador al României la UNESCO (1987–1989).

şefului secţiei de propagandă al CC (1979–1986). Din ea a fost trimis la Londra, în diplomaţie.

În 1989, economistul Petre Gigea era, de asemenea, ambasador, delegat permanent al României la UNESCO şi component al Comisiei pentru probleme ale cooperării economice şi relaţiilor internaţionale ale partidului şi statului. Luase startul în cursa pentru invidiatul său post din Paris tocmai din Bârca unde debutase ca referent contabil (1949). A avansat contabil raional la Băileşti (1950). Craiova i-a fost trambulina de lansare spre funcţia de ministru de Finanţe (1981–1986). În rambursarea creditelor şi în marile investiţii comandate de Ceauşescu în acei ani fusese, probabil, sfetnicul cel mai documentat.

La Londra ori la Paris, în misiuni nu erau trimişi decât activişti de mare încredere, apreciaţi ca atare de Ceauşeşti. Şi-au meritat, oare, preţuirea, Soare şi Gigea informându-şi corect protectoarea asupra „stărilor de spirit" privind România din cele două capitale occidentale, în acea zi?

Luni, 10 aprilie

O zi neobişnuită după plinul filei din agendă.

Primul solicitat la Cabinetul 2 a fost Silviu Curticeanu. Şeful Cancelariei a fost, probabil, chemat mai întâi la Cabinetul 1. Urmărind agenda Elenei Ceauşescu, ajungi să te întrebi cum se împărţise şeful Cancelariei CC între cei doi? Luni, 10 aprilie 1989, spre exemplu, Curticeanu a fost chemat la Cabinetul 2 de şase ori. Dimineaţa, la prima oră (9.38–9.45), şi înaintea plecării Tovarăşei la masa de amiază (12.30–12.35). Cu el şi-a început Elena Ceauşescu şi după-amiaza (15.05–15.15). L-a chemat apoi după fiecare rundă de convorbiri cu apropiaţii ei colaboratori Bobu, Ursu şi Constantin Radu. Se vede că Tovarăşii l-au preţuit în mod deosebit, deşi în memoriile sale nu se prezintă ca privilegiat, ci ca victimă... Nu ca admirator, ci ca denigrator al lor.

Neobişnuită pare acea zi încheiată la orele 18.32 şi prin aceea că Elena Ceauşescu n-a rămas fără interlocutori mai mult de

20 de minute. Ai putea crede, urmărindu-i programul, că renunţase şi la obiceiul de a se deplasa în biroul lui Ceauşescu întrebându-i pe interlocutorii lui „ce mai e nou?". Şi că apela la şeful Cancelariei CC şi la toţi ceilalţi demnitari ca şi cum ea ar fi fost şeful tuturor.

Marţi, 11 aprilie

La Cabinetul 2 au început primirile la orele 9.30 şi s-au încheiat la 18.10.

În intervalul 12.50 şi 16.14 soţii Ceauşescu au luat masa, iar Tovarăşul s-a odihnit.

Vizitatorii Elenei Ceauşescu au fost obişnuiţii Curticeanu, Poliana, Bobu şi Olteanu. Plus Tudor Postelnicu, ministrul de Interne (chemat la începutul zilei între orele 9.30 şi 9.45), şi Iulian Vlad, şeful Securităţii (la încheierea programului). Cu generalul Vlad, Elena Ceauşescu a discutat îndelung între orele 17.00 şi 18.10.

S-o fi interesat pe Tovarăşa protestele scriitorilor? Greu de crezut că ar fi citit vreun roman sau ar fi fost curioasă de subiecte culturale. Mai auzea şi ea de la cei cu care-şi petrecea serile la Club ori de la televizor „noutăţi". Aşa a aflat, după relatarea lui Constantin Olteanu, că Napoleon a luat cu el savanţi în Egipt şi că dintre ei un anume „Şampilion" (aşa-i spunea ea) s-a remarcat. Povestea i s-o fi părut cam fără noimă. L-a apelat pe directorul Radioteleviziunii Române şi i-a recomandat ca Teleenciclopedia să prezinte amenajarea Dâmboviţei, nu pe „Şampilion".[1]

Cu generalul Iulian Vlad vor fi fost multe de vorbit în acele zile. Chemat în faţa Comisiei senatoriale de cercetare a evenimentelor din decembrie 1989, fostul şef al Securităţii n-a avut interlocutori pe măsura experienţei sale. „Dvs. puteaţi asculta o discuţie a unor persoane într-un parc, de exemplu?", l-a întrebat, la un moment dat, parlamentarul Sabin Ivan. „Aşa ceva există dar noi nu aveam, tehnica noastră nu era cea mai performantă, i-a răspuns Vlad. Alţii au totuşi tehnică din acesta deosebită. A fost o ambasadă care a reuşit să penetreze acest fir «scurt», e un fir subteran până la câţiva

[1] Interviul autorului cu Constantin Olteanu (8 iulie 2009).

metri, printr-un tunel, nu trebuia decât o înţepătură şi toate aceste convorbiri interguvernamentale, acest fir e îmbrăcat în cămaşă de plumb, să fie penetrat şi totuşi... am descoperit sistemul, i-am dus preşedintelui ţării poza, dar nici nu a fost chemat ambasadorul acelei ţări, să i se spună ceva, în alte ţări s-ar fi rupt relaţiile diplomatice. Ni s-a cerut să-i schimbăm direcţia şi am schimbat-o".[1]

Care să fi fost ţara? Şi când s-a petrecut „întâmplarea"? Niciunul dintre investigatori nu l-a întrebat. Poate că tocmai în 11 aprilie 1989, Iulian Vlad era întrebat la Cabinetul 2 şi de aceste inovaţii. Ori poate că au vorbit despre protestele unor scriitori din ţară şi din exil faţă de arestul la domiciliu în care se afla poetul Mircea Dinescu. Ori despre atenţia deosebită a ambasadelor străine, în special a celei sovietice, faţă de acest disident.

Joi, 13 aprilie

Au continuat lucrările Plenarei CC al PCR deschise ieri. În aplauze puternice, secretarul general a anunţat încheierea plăţii datoriei externe[2]. Se muncise, fără îndoială, mult la discursul lui din deschiderea şedinţei. Căci se spera că va fi – şi a fost – o veritabilă bombă de presă. Nu pentru *Scînteia*, ci pentru agenţiile şi ziarele din străinătate. O lovitură la adresa Moscovei, spera Ceauşescu.

Românii auzeau pentru prima dată cât au plătit în decursul ultimului deceniu şi cât au fost datoriile contractate în numele lor. Suferiseră fără măsură – frig, foame, întuneric, cozi, ture de muncă suplimentare –, dar nu-şi puteau închipui că toate acestea vor continua. Şi încă mai dur...

În toate cele trei zile cât a fost Plenara, Elena Ceauşescu a stat în prezidiu. Conform agendei, joi a înţepenit în scaun, dimineaţa de la orele 9.30 la 12.55; iar după-amiaza între orele 16 şi 19.10. La

[1] „Raportul Comisiei Senatoriale privind acţiunile desfăşurate în revoluţia din decembrie 1989", vol. 1. http://ro.scribd.com/doc/122639936/Raportul-Comisiei-Decembrie-1989.

[2] „Cuvântarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu la Plenara CC al PCR din 12 aprilie 1989", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 12 aprilie 2009.

ce s-o fi gândit? Cum şi-a omorât plictiseala? Căci pe participanţi îi ştia – dacă nu altfel, după dosarele de cadre – ca pe propriile buzunare. Iar cuvântările lor – toate ca una în ultimii ani.

La Cabinetul 2 a început însă ziua de lucru înaintea deschiderii şedinţei. La orele 9 fix, Tovarăşa l-a primit pentru câteva minute pe cumnatul scorniceştean Bărbulescu.

După-masă, înaintea reluării lucrărilor plenarei, l-a chemat, pentru un sfert de ceas, pe Curticeanu. Nici după şedinţă, Elena Ceauşescu nu s-a grăbit să plece acasă. La Cabinetul 2 au fost chemaţi Constantin Olteanu, secretarul cu propaganda, şi Constantin Mitea, consilierul de presă. Să nu mai fi avut Ceauşescu putere să poarte aceste discuţii? Căci el decisese în primii ani asupra comunicatelor de presă. Se pare că în voia consoartei erau lăsate acum şi aceste decizii.

Nicolae Ceauşescu îl simpatizase pe Mitea încă de la venirea lui la putere. În 1965, Dumitru Popescu era redactorul-şef al *Scînteii*, iar Mitea adjunctul lui. Îi cooptase pe amândoi în colectivul de redactare al documentelor cu care se prezentase la Congresul al IX-lea al PCR care-l înscăunase în jilţul puterii. Absolvent al Academiei de Înalte Studii Comerciale şi Industriale Bucureşti (1940), Mitea a fost printre puţinii români şcoliţi care-au optat, imediat după război, pentru jurnalismul de stânga. Preţuindu-i maleabilitatea, calmul, modestia şi discreţia, Ceauşeştii nu l-au *rotit*. Era de-al casei, ca şi şoferii ori menajera.

Vineri, 14 aprilie

În mai puţin de zece minute, Tovarăşa a împărţit ordine şi dispoziţii, pe rând, generalului Marin Neagoe, lui Emil Bobu şi lui Silviu Curticeanu (8.36–8.45).

După „golul" din agendă, trecuse şi pe la Cabinetul 1 înainte de începerea şedinţei finale a Plenarei CC al PCR (9.30–11.55). Demnitarii care aveau acces la Cabinetele 1 şi 2, cunoşteau dependenţa lui Nicolae Ceauşescu de soaţă. Nu părea nicidecum a-l însoţi şi în moarte, sănătoasă şi inepuizabilă în energie cum li se arăta. În tinereţe a fost mai bolnăvicioasă. În primăvara lui 1958

zăcuse mai mult de o lună și jumătate în Sanatoriul Otopeni, chinuită de crize intermitente de sciatică. I-au folosit curele balneare începute la Ioachimov și continuate în stațiunile de odihnă ale Crimeii, echipate cu dispozitive și specialiști pentru nomenklatura sovietică și invitații de peste hotare.

La asemenea întruniri precum Plenara CC al PCR observau și înalții activiști județeni cum influența ei asupra Tovarășului se preschimbase într-un control acceptat de el. Când secretarul general citea discursul de deschidere și închidere al vreunor *lucrări* – tot mai scurt și mai fără vlagă de la o întrunire la alta – ea îl urmărea atentă, așteptând, dacă s-ar poticni, să-i sară în ajutor. Când termina de citit o filă dactilografiată cu litere mari, ca ochii lui să le poată vedea fără ochelari, Tovarășul se întorcea către ea. „E bine?" „Zi mai departe!" – ar putea fi interpretată acum pantomima celor doi.

Imediat după plenară, la Cabinetul 2 au fost chemați Curticeanu și Olteanu.

Și după prânz, Elena Ceaușescu a revenit în biroul ei, chemându-l iarăși pe șeful Cancelariei, Silviu Curticeanu. Pentru câteva minute a fost apelat și ministrul Armatei, generalul Vasile Milea. Ea se ocupa mai nou, după cum se vede, și de Armată.

La orele 15.45 s-au încheiat în acea zi primirile la Cabinetul 2. Ceea ce nu însemnă că Tovarășii nu și-au continuat *activitatea* cu vreo vizită pe șantierele capitalei.

Sâmbătă, 15 aprilie

La orele 9.40, Emil Bobu a intrat pentru zece minute. După el, tot pentru zece minute a fost chemat și premierul Dăscălescu.

O întrerupere de 50 de minute în consemnările agendei. Poți crede că Tovarășa s-a dus la Tovarășul, să-i fie alături în întâlnirile programate la el.

Iarăși a fost chemat Bobu, după care a urmat Florea Dumitrescu, numit de-o săptămână vicepreședinte la CEC după destituirea din funcția de ministru al Finanțelor. Coordonase în această calitate plata datoriei externe. Dar... maurul și-a făcut datoria, maurul poate să plece.

20 de minute a stat în biroul Tovarăşei şi fiul ei, Nicu. Mai mult decât probabil acela urma să-şi petreacă sfârşitul de săptămână în capitală, căci luni urma sesiunea Marii Adunări Naţionale. Prim-secretar la Sibiu şi deputat MAN de Râmnicu-Sărat (Buzău), lui Nicu i se reţinuse şi reşedinţa din Bucureşti. Ca membru al familiei Ceauşescu făcea şi el excepţie de la regula domiciliului unic. Fără milă era în schimb Tovarăşa cu absolvenţii învăţământului superior, obligaţi să-şi facă buletin şi să-şi efectueze stagiul de trei ani la locul de repartiţie chiar dacă erau căsătoriţi şi cu copii într-un alt judeţ... Iar odată buletinul făcut, adio posibilitate de înscriere la concurs ori detaşare în locul de baştină. În acest ultim an, a ţinut morţiş, ca sub niciun motiv, să nu mai existe detaşări de la locul repartiţiei.

Până la orele 13.05 când funcţionarul de la Cabinetul 2 îşi încheie consemnările din această zi, în biroul ei au mai intrat Bobu, Olteanu şi Ursu.

Sfârşitul de săptămână, soţii Ceauşescu îl petreceau, de regulă, la Snagov. Ţara raportase încheierea însămânţărilor de primăvară. Fruntaş neanunţat de ziare era Nicolae Ceauşescu pe terenul gospodărit în jurul reşedinţe sale. Silviu Curticeanu povesteşte în amintirile sale că, în ultimii ani, secretarul general avea ca hobby principal cultivarea grădinii de la Snagov. De aici îşi „extrăgea datele" şi se inspira în *noua revoluţie agrară*. Ajutat de un tehnician agricol („mai mult şarlatan decât specialist", zice Curticeanu referindu-se, probabil, la soţul menajerei Suzana Andreiaş, miliţian *la bază*), Tovarăşul cultiva câteva sute de metri pătraţi cu diverse plante. Nu săpa, nu cosea, nu grebla, ci *indica*, după obicei. Densitatea şi recoltele lui de pe câţiva metri pătraţi, le extrapola apoi la nivelul marilor suprafeţe, transformându-le în cifre de plan pentru ţară. Mândru de asemenea rezultatele, Ceauşescu îşi poftea demnitarii să le admire. Orice şedinţă la Snagov-Palat, loc nou amenajat pentru reuniuni, se termina cu o *vizită de lucru* în „grădina ţăranului particular" Ceauşescu.[1]

[1] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 110.

Luni, 17 aprilie

S-au deschis lucrările sesiunii Marii Adunări Naţionale. Elena Ceauşescu a fost prezentă în prima parte a zilei (orele 10–11.50) şi după-amiaza (16–18.05).

Între cele două prezenţe ale ei în prezidiul sesiunii, au fost chemaţi la Cabinetul 2: Bobu (de trei ori!), Nicolcioiu, Olteanu şi Curticeanu.

Din lectura *Scînteii* ori din faţa televizorului, românii aflau doar că deputaţii din forul legislativ al României aprobă, în unanimitate, noi legi. Şeful Cancelariei CC relatează cum creatorul proiectelor legislative era însuşi Ceauşescu. Decizia sa de a interzice prin lege împrumuturile externe a fost urmată – ca în toate cazurile adoptării unei noi legi – de solicitarea unei forme juridice. Forul legislativ al ţării nu avea mai mare importanţă pentru conducătorul României decât o organizaţie de bază din cartier. „În scaunul său din Dealul Mitropoliei – a scris Curticeanu –, Ceauşescu se plictisea de moarte. Ca să-i treacă mai uşor timpul, organiza diverse şedinţe cu miniştrii, primiri ale unor personalităţi străine, ori admira în sală, pe culoare sau în birouri, detalii arhitecturale sau ornamente pentru a le putea «implementa» la Casa Republicii". Uneori însă, vorbitorii îl inspirau şi voia amendamente. Îi cerea şefului Cancelariei să dea forma adecvată ideilor sale. Scrise pe-un capăt de hârtie erau apoi pasate de Curticeanu următorului vorbitor care propunea „democratic" o nouă „iniţiativă legislativă". Se întâmpla însă şi ca Elena Ceauşescu să nu înţeleagă ori să nu fie de acord cu „iniţiativa". „Atunci, în văzul lumii, a povestit Curticeanu, se certau mai întâi ei, apoi mă chemau pe mine, şi tot în văzul lumii mă certau, separat sau împreună". Finalul se baza pe acelaşi raţionament: ideea secretarului general fusese foarte bună; dar expertul în ştiinţe juridice o stricase cu vorbe păsăreşti; ori o alterase cu bună ştiinţă, în scopuri ce-ar fi trebuit „verificate"[1]. Putea fi acuzat de *provocare*. Cuvântul aparţinea vocabularului activ al

[1] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, pp. 128–129.

Tovarăşei. Un termen din jargonul *ilegaliştilor* care însemna o capcană întinsă pentru deconspirare. Îl va folosi şi în procesul soldat cu condamnarea lor la moarte în 25 decembrie 1989.

În şedinţa MAN din acea zi s-a adoptat însă o lege cu adevărat istorică – Legea privind interzicerea creditelor din străinătate. Consecinţele nu vor întârzia să apară: peste mai puţin de o săptămână Comunitatea Europeană a suspendat convorbirile economice cu România.

Vineri, 21 aprilie

La orele 9.36, cu Silviu Curticeanu s-a deschis ziua de muncă a Elenei Ceauşescu. Dacă de la Cabinetul 1, şeful Cancelariei CC preluase sarcinile mai de dimineaţă, la Cabinetul 2 era chemat, probabil, şi pentru raportul asupra programului secretarului general al partidului din acea zi.

Un sfert de ceas (9.42–10) a fost reţinut în biroul ei Burciu, responsabilul sectorului de construcţii de la Gospodăria de partid. Aproape un ceas a zăbovit Poliana (10–10.50).

Până la pauza de amiază, la Cabinetul 2 au mai fost chemaţi Curticeanu, Radu Bălan, Emilian Dobrescu şi Ursu.

După-amiaza au fost trei şedinţe cu participarea lui Nicolae Ceauşescu. La toate, grosul participanţilor a rămas acelaşi – Tovarăşii, secretarii CC, membri ai CPEx, responsabili pe linie de partid ai sectoarelor în discuţie, prim-ministrul, viceprim-miniştri şi miniştri de resort. Prima şedinţă a început la orele 16 şi a ţinut până la 17.10. S-a discutat „planul pe luna mai". În zece minute, Tovarăşii şi ceilalţi participanţi s-au deplasat şi aşezat în sala CPEx unde s-a ţinut o şedinţă cu comisia de organizare a Congresului al XIV-lea (orele 17.20–17.45). Aşa cum era înţeleasă democraţia, după decizia convocării Congresului, în numele *centralismului democratic*, urmau în cascadă deciziile, comisiile şi întrunirile care aprobau, în unanimitate, planurile şi ideile liderului partidului. În România anului 1989, ştiau însă toţi cei care erau chemaţi la cabinetele 1 şi 2 că şi nefastul principiu al *centralismului* partidului unic fusese

încălcat. Însuși secretarul general era cenzurat și influențat de imprevizibila lui nevastă. O asemenea instituție nu mai existase în toată istoria comunismului!

La orele 18.05 demnitarii s-au mutat din nou în „săliță" ca să discute despre „apa grea". I s-o fi părut deosebit lui Ceaușescu să coordoneze specialiști în energie atomică? Probabil că nu. El se formase ca *activist* al partidului tocmai în timpul când Beria[1], șeful serviciilor speciale sovietice, se achitase cu succes de sarcina primită de la Stalin – fabricarea bombei atomice. A organiza și a conduce – erau misiunile *revoluționarului comunist.* Iar el s-a închipuit, până la moarte, *revoluționar.*

Sâmbătă, 22 aprilie

Primirile la Cabinetul 2 au început la orele 8.50 și s-au încheiat la 13.46. Primul intrat în biroul ei a fost Bobu. L-a chemat și a doua oară, reținându-l aproape o oră. Îți vine greu să crezi că nelipsitul Bobu din cotidianul birocratic al Cabinetului 2 era prezent seară de seară și la Clubul Ceaușeștilor.

O lungă întrevedere (9.25–10.50) a avut cu Cornel Mihulecea, din 1976 președintele Comitetului de Stat pentru Energie Nucleară. După zece minute de la sosirea lui Mihulecea au fost chemați Vasile Bărbulescu și Ursu, ultimul fiind reținut încă zece minute după ieșirea celor doi.

De două ori a fost chemată în acea zi și Suzana Gâdea, președintele Culturii și Educației Socialiste, funcție de resortul căreia depindeau și uniunile de creație din România. Ea va fi propus și „măsurile" punitive pentru scriitorii mediatizați în lumea liberă ca disidenți.

De două ori a intrat la Cabinetul 2 și Gheorghe Oprea. Nici Silviu Curticeanu n-a lipsit din agenda ei.

Cultură, energie atomică, construcții de mașini și ce-o mai fi fost în amalgamul managerial al Elenei Ceaușescu... Dar titulara

[1] Lavrenti P. Beria (1899–1953), lider sovietic, comisar pentru Afacerile Interne (NKVD) în 1938–1953.

Cabinetului 2 nu s-a putut reține de la plăcerea revederii cu Poliana (12.05–12.55).

După orele de birou, fie și-a secondat soțul într-o vizită pe șantierul Casei Republicii, fie au mers direct la reședința din Snagov. Nu este deloc exclus ca și în duminica Floriilor să-i fi inspectat pe constructorii Centrului Civic al capitalei.

Luni, 24 aprilie

După calendarul ortodox a început „săptămâna patimilor". Românii fac pregătirile de Paște bucuroși. Anul acesta, după duminica sărbătorii creștine, urmează sărbătorile mari ale partidului – 1 și 2 mai – când vor avea zile libere.

De pregătirea acestora din urmă s-a ocupat și Elena Ceaușescu, judecând după demnitarii chemați în biroul ei. Primii au fost Constantin Olteanu și Emil Bobu, apoi Vasile Nicolcioiu. Și iarăși, pentru aproape un ceas (10.51–11.40), secretarul CC cu propaganda Olteanu, împreună cu directorul general al Radioteleviziunii Române, Constantin Petre. Televiziunea „mergea" două ceasuri pe zi, iar radioul difuza muzică românească în procent de 70%. Din motive patriotice, dar mai ales de reducere dacă nu de eliminare a importurilor, sub îndrumarea Tovarășei...

Omul care conducea audio-vizualul din România nu trecuse prin breasla pălmașilor din jurnalism. S-a născut în 1931, la Călinești (Teleorman). De profesie economist, specializat apoi în managementul de tip socialist la Academia „Ștefan Gheorghiu", pe Constantin Petre îl promovaseră cadru universitar la catedra de marxism-leninism (botezată ulterior catedra de socialism științific) în instituții bucureștene de învățământ superior. O prestație apreciată la modul superlativ de vreme ce urcase în funcția de prorector al Academiei „Ștefan Gheorghiu" (1960–1969). Au urmat funcții înalte în propagandă, în Ministerul Educației și Învățământului, Consiliului Culturii și Educației Socialiste. Probă de foc a fost și funcția de secretar județean cu propaganda în Prahova (1982–1984). S-a achitat cu brio,

dovadă fiind postul suprem al instituției mamut Radioteleviziunea Română. Asemenea biografii îi făceau însă pe subordonații profesioniști să viseze la timpul când vor înceta numirile pe criterii politice mai mult chiar decât la dispariția cozilor de la alimentare.

Între orele 11.45 și 13.00, Elena Ceaușescu a avut un program deosebit, menționat în agendă ca „vizionarea unor machete pe pasarelă – Opera Română".

Programul de după-amiază l-a început la orele 16.05, încheindu-l la 18.16. Emilian Dobrescu și Radu Bălan au fost primiți, împreună, o jumătate de ceas. Cu excepția Polianei (17.16–17.50), ceilalți demnitari (Curticeanu, Bobu și Constantin Radu) au fost reținuți puțin la Cabinetul 2.

Marți, 25 aprilie

Deși la Cabinetul 2 au început primirile la orele 9, iar ultimul punct din program se încheie la 18.25, în cea mai mare parte a timpului poți doar presupune ce preocupări a avut Tovarășa.

Înainte de amiază, e menționată în biroul ei doar Poliana Cristescu (9.00–9.40). Despre această enigmatică relație, colonelul Adrian Eugen Cristea din serviciul de pază și protecție va avea mai târziu următoarele reflecții: „De multe ori, gândul mă duce la concluzia că Elena Ceaușescu trăia deseori cu convingerea că Poliana trebuia să fie mulțumită și chiar recunoscătoare că intrase în familia președintelui și că așteptarea bărbatului ei, risipitor în sentimente ce tot izvorau în neștire, era o chestiune normală și care se mai întâmplă peste tot în lume (...). În același timp, din câte rezulta, Nicolae Ceaușescu era complet absent, de parcă nu exista o situație nefericită a nurorii sale, provocată de Nicu, fiul atât de mult iubit. De multe ori cred că nu se greșește cu nimic dacă s-ar face o asemănare între trăsăturile de caracter ale tatălui cu cele ale fiului, care în situația pe care o discutăm erau identice. Indiferența, uitarea și dezinteresul, pe fondul lipsei unor sentimente, rezultau clar și conturau mai bine profilul celor doi. Așa că

tot timpul a adus după el şi explicaţia absenţei de la căsătoria fiului său şi de ce părinţii Polianei au fost ţinuţi la distanţă".[1]

Absenţa altor puncte din programul Elenei Ceauşescu poate fi explicată prin prezenţa ei la Cabinetul 1. Unde intra oricând şi peste oricine.

După-amiază, câteva minute i-a primit pe Curticeanu şi pe Milea. Deşi Armata nu făcea parte din responsabilităţile ei. Se vede că profitând de boala soţului şi le-a extins. Exceptând cazurile în care uza de prerogativele şefiei de cadre când decidea şi asupra promovărilor militare sau de cele de preşedinte al Consiliului Naţional de Ştiinţă şi Tehnologie prin care putea aviza şi noutăţile din dotarea armatei.

Tovarăşa şi-a încheiat ziua cu o „şedinţă la săliţă – tov. Silviu Curticeanu, Ion Teoreanu – 16.10–18.25".

Joi, 27 aprilie

O zi încărcată. De la 9.30, câte un sfert de ceas, au fost reţinuţi Curticeanu şi Bobu.

O jumătate de ceas a vorbit cu Milea. Apoi, împreună, au fost primiţi Constantin Radu, Bobu şi Curticeanu.

Înainte de masă a fost şi prima şedinţă (11.00–11.40), prezidată de Nicolae Ceauşescu pe tema transporturilor. De pe urma acestor şedinţe nu deţinem însă stenograme.

După-masă a fost altă şedinţă, unde se menţionează, de asemenea, prezenţa secretarului general. O „şedinţă de lucru" mai lungă căci durează aproape o oră şi jumătate (16.03–17.30). În sala CPEx s-au discutat comisiile de organizare a Congresului al XIV-lea al PCR.

În pofida informaţiilor din ţările vecine şi mai ales din Uniunea Sovietică, Ceauşescu pregătea Congresul ca şi cum nimic nu s-ar fi schimbat în vecini. Relaţiile politice şi economice cu Moscova au fost de o „dificultate extremă", vor spune apoi apropiaţii.

[1] Adrian Eugen Cristea, „Căsătoria lui Nicu Ceauşescu", în *Jurnalul Naţional*, 30 iulie 2008.

Când toţi ceilalţi acceptaseră Doctrina Brejnev[1], Ceauşescu repeta într-una principiile suveranităţii şi independenţei naţionale, neamestecului în treburile interne ale altor state, relaţii reciproc avantajoase... Acum Ceauşescu folosea aceleaşi principii ca să-şi clameze dreptul la politicile dictatoriale. În presa străină era criticat prin citarea criticilor unor disidenţi[2].

Se gândeau soţii Ceauşescu că ar putea fi acesta ultimul lor congres? Dumitru Popescu, alt bun cunoscător al personalităţii lor, făcea următoarele mărturisiri privind imaginea de sine a lui Ceauşescu: „Fără glumă, cred că miza pe o longevitate matusalemică. Nu citise Biblia, dar avea mentalitatea primilor patriarhi. Nu dădea semne că ar fi conştient de perisabilitatea sa ca fiinţă fizică, de finitudinea sa fatală. Elanul mesianic îl iluziona şi îl făcea să se creadă aproape nemuritor"[3].

După şedinţă, în biroul Tovarăşei s-au succedat Bobu, Olteanu şi Ştefan Andrei (17.40–18.00).

Vineri, 28 aprilie

Primul vizitator de la Cabinetul 2 înscris în agendă a fost secretarul CC cu propaganda, generalul Constantin Olteanu. L-a reţinut doar câteva minute.

I-a fost cerut, probabil, un scurt raport despre pregătirea festivităţilor de 1 Mai. În astfel de discuţii Tovarăşa a făcut şi câteva aluzii la primul 1 Mai sărbătorit în România. Că ei, viitorii Tovarăşi, petreceau adică, aşa ca tinerii, la iarbă verde... Să scoată însă rolul lor mincinos în organizarea demonstraţiei din 1939, nu a cerut[4]. Tot pentru câteva

[1] Leonid Brejnev (1906–1982), lider al PCUS (1964–1982). Politica suveranităţii limitate pe care-a promovat-o în relaţiile cu ţările din Tratatul de Varşovia este cunoscută sub numele de Doctrina Brejnev.

[2] „Doina Cornea îl critică din nou pe Ceauşescu", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 25 aprilie 2009.

[3] Dumitru Popescu, *Am fost şi cioplitor...*, p. 246.

[4] Lavinia Betea, „Confesiunile Elenei Ceauşescu despre primul ei Întâi Mai. Interviu cu Constantin Olteanu", în *Scânteia. Jurnalul României.*

minute a fost primită, după-amiaza, Suzana Gâdea, preşedintele Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, cum se numea pe-atunci ministerul Culturii. Jubileul primei sărbători a muncii din România – adjudecată de istoriografia comunistă a ultimelor două decenii ca acţiune organizată personal de Tovarăşul şi Tovarăşa în 1939 – a fost obligatoriu aniversat în fiecare întreprindere şi instituţie. *Colectivul* din oricare şcoală, fabrică, institut de cercetare ori CAP a fost obligat să ia parte la adunarea festivă organizată de comitetul de partid, sindicat, organizaţia FDUS etc. Că era la sat sau la oraş, academician ori mecanizator, românul audia o expunere pe temă, aprobată de partid, şi urmărea un program artistic live susţinut de formaţii locale. Acestea fuseseră însă demult stabilite.

Chestiuni la ordinea zilei s-au discutat cu Ion Păţan, noul ministru de Finanţe. Prima dată acesta a fost primit la Elena Ceauşescu împreună cu unul dintre specialiştii în subordine, un anume Th. Bărbulescu (9.00–9.45). A fost rechemat şi singur şi reţinut vreme lungă în biroul ei (10.50–12.00).

Întrevederea cu Poliana nu a lipsit din prima parte a programului zilei (9.50–10.25), încheiat cu alte două scurte convorbiri cu Constantin Radu şi Iulian Vlad. Cel din urmă ar fi trebuit, de asemenea, să-i raporteze lui şi nu ei... Înainte vreme, Ceauşescu deschidea singur plicul cu rapoartele Securităţii, lipindu-l personal pentru a-l retrimite cu rezoluţia sa. Acum, ea luase, se pare, şi frâiele Armatei, şi ale Internelor... Ca şefă a cadrelor se putea extinde oricât şi oriunde.

După-amiaza, Elena Ceauşescu a stat puţin în biroul ei (15.45–16.27). În acest interval, vizitatorii s-au succedat fără întrerupere: de două ori Curticeanu, apoi Suzana Gâdea, Bobu, Constantin Radu şi Ursu.

Sâmbătă, 29 aprilie

În sâmbăta de Paşte, Elena Ceauşescu a avut zi plină.

La orele 9.20 a fost chemat şeful Protocolului de Stat, Vasile Nicolcioiu, urmat de arhitectul Nicolae Vlădescu.

1989 – Acum 20 de ani, supliment al *Jurnalului Naţional*, 30 aprilie 2009.

La ora 10 a fost prezentă la deschiderea unei expoziții de carte. Printre noutăți s-a aflat volumul *Momente din lupta poporului român pentru apărarea independenței și integrității patriei – Marea demonstrație patriotică, antifascistă și antirăzboinică de la 1 Mai 1939*, editat de Institutul de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă CC al PCR și pus în circulație de Editura Militară. Erau acolo, după obicei, diverse *momente revoluționare*, „încununate" de primul 1 Mai sărbătorit oficial în România, cu participarea uteciștilor Nicolae Ceaușescu și Lenuța Petrescu. O fotografie trucată încununa minciuna prin care „sărbătoarea breslelor" care-l omagiaseră pe regele Carol al II-lea se transformase în protest antirăzboinic comunist.

Emil Bobu și Nicolae Constantin au fost și ei chemați după aceea la Cabinetul 2.

Între orele 11.15 și 11.50 a fost ședința Biroului Permanent al CPEx. Instanța care, conform Statutului PCR, era prezentată drept „organism care asigura coordonarea operativă a activității de partid și de stat", se dorise a fi o inovare democratică a Secretariatului Biroului Politic din vremea lui Dej. În ultimii ani își micșorase însă componenții. De fapt, dintre cei opt membri ai ei din 1989, contau doar Nicolae și Elena Ceaușescu. Stenograme ale acestor ședințe nu s-au făcut. De altfel, după mărturiile participanților, nici stenogramele CPEx nu reproduc integral discuțiile de acolo. Căci se întâmpla și ca între soții Ceaușescu să se ivească divergențe în plină ședință. Secretarul general își tempera uneori „savanta" când emitea păreri ori idei șocante prin lipsa de măsură. Dar după ce stenografii dactilografiau consemnarea – omițând cu pricepere momentele nepotrivite – stenogramele erau verificate de șeful Cancelariei CC. Abia după avizul acestuia erau îndosariate.

După ședința Biroului Permanent al CPEx a fost chemat din nou Curticeanu, de două ori Olteanu și tot de două ori Bobu, apoi Ion Coman[1] și Vasile Bărbulescu – unul după altul, în intervalul unui

[1] Ion Coman (n. 1928), profesia inițială: strungar. Membru al CC al PCR (1965–1989) și al CPEx (1979–1989), secretar al CC al PCR (1980–1989). Printre funcțiile deținute: ministru al Apărării Naționale (1976–1980).

ceas. În opinia Ceauşeştilor, românii ar fi trebuit să fie fericiţi. Li se majorase şi retribuţia. *România Liberă* va oferi şi exemple de creşteri salariale. Unui muncitor îngrijitor de vaci (încadrat în grupa a 4-a de lucrări) i se mărise leafa de la 2 428 la 2 843 lei; unui inginer silvic principal (clasa a 25-a, gradaţia a 3-a, cu o vechime neîntreruptă în aceeaşi unitate de 11 ani) de la 3 200 la 3 560 lei; unui hidrolog principal (încadrat la clasa a 26-a, gradaţia a 4-a, cu o vechime neîntreruptă în aceeaşi unitate de 14 ani) de la 3 360 lei la 3 720 lei. Dar... „în cazul nerealizării sarcinilor de plan, retribuţia se acordă în conformitate cu prevederile legale"[1]. Adică proporţional ciuntită. Iar cifrele de plan, în contabilitatea reală, le îndeplinea cineva, oare?

Sâmbătă, după pauza de masă, Tovarăşa a fost prezentă la Adunarea Festivă pentru 1 Mai care-a început la orele 17. Nu se mai defila ca-n anii 1950–1970, dar circula bancul că de 1 Mai va trebui să defileze toată populaţia, de la mic la mare. Căci Ceauşeştii vor să ne numere, să vadă câţi au mai ieşit din iarnă.

La reşedinţa din Snagov în vremea aceasta se pregăteau „surprizele" preparatelor tradiţionale de Paşte. Soţii Ceauşescu urmau să mănânce miel, pască, ouă roşii şi cozonac. Se manifestau şi în acest caz duplicitar, comportându-se ca şi cum ar fi „gustat" din masa personalului administrativ. Se prefăceau a nu şti de sărbătoarea creştină, ci doar de practicile gastronomice tradiţionale.

[1] Lavinia Betea, „Jurnalul zilei", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 30 aprilie 2009.

Capitolul 5

Mai

Joi, 4 mai

Reiese din agenda ţinută la Cabinetul 2 că Elena Ceauşescu a absentat de la birou exact trei zile. Tot atât cât aveau liber şi *oamenii muncii* – duminica de 30 aprilie, 1 şi 2 mai. Prin tradiţia comunistă, de 1 Mai se sărbătoarea Ziua Muncii, iar la 2 Mai, Ziua Tineretului. Cea de-a doua se celebra prin diverse manifestări artistice şi sportive. Se deschidea şi Costineştiul, cea mai iubită staţiune turistică a studenţilor şi elevilor.

La noi a decurs obişnuit. La vecinii din Ungaria însă, de Ziua Tineretului s-a petrecut un alt eveniment imprevizibil: graniţa cu Austria a devenit permeabilă. Drumul românilor care-şi părăseau ţara era deschis spre Vest de-acum prin Ungaria[1].

Joi au continuat, cel puţin în parte, discuţii şi teme din ziua precedentă când Tovarăşa a participat la două şedinţe – una privind cifrele de şcolarizare pentru anul de învăţământ 1989–1990, cealaltă despre un centru naţional de chimie. Prin noile decizii, 94% dintre elevii claselor a IX-a urmau să fie pregătiţi în licee cu profil industrial, agroindustrial, silvic şi economic. Doar 6% mai puteau

[1] În 2 mai 1989, Ungaria a început să dezmembreze sistemul electric de alarmă şi gardul dublu de sârma ghimpată care închidea frontiera cu Austria. Momentul a fost oficializat abia în 27 iunie 1989, când miniştrii ungar şi austriac de Externe, Gyula Horn, respectiv Alois Mock, au tăiat sârma ghimpată în apropiere de oraşul maghiar Sopron. Cortina de Fier dintre Estul şi Vestul Europei a fost astfel sfâşiată.

frecventa licee cu profil sanitar şi „neindustrial" (adică umaniste sau clase speciale de matematică, fizică ori pedagogie). Absolvenţii de 10 clase care continuau cu şcoli profesionale (cu durată prelungită de-acum) urmau a fi cuprinşi simultan în învăţământul liceal seral. Doar 1 din 30 de absolvenţi de liceu ocupa un loc în învăţământul superior. Noi aveam nevoie de muncitori cu mai bună calificare. Altă tiflă dată lui Gorbaciov care promova intelectualii.

O oră şi jumătate, în prima parte a zilei, în biroul Elenei Ceauşescu s-a discutat despre cercetarea ştiinţifică în chimie şi producţia în domeniu cu Maria Ionescu, directorul general al ICECHIM, Ion Ursu şi un anume Tov. Manolescu (în dreptul numelui căruia e specificat „chimie"). Chemat în acea zi a fost şi Ion Teoreanu, ministrul Educaţiei şi Învăţământului.

În galeria ultimilor miniştri ai regimului, Teoreanu se remarca prin această longevitate în funcţie. Absolvent al aceleiaşi facultăţi ca şi Elena Ceauşescu (Facultatea de Chimie Industrială a Institutului Politehnic Bucureşti), Teoreanu avea şi o specializare în URSS (1959–1960). Era un bun exemplu şi pentru propaganda şantierelor de muncă ale tineretului deschise iarăşi în anii 1980 căci şi el, ministrul, se numărase printre voluntarii de la Bumbeşti-Livezeni în 1948. După o carieră care împletise funcţiile universitare cu *răspunderile* politice, Teoreanu era, din 1985, şi prim-vicepreşedinte al Consiliului Naţional al Ştiinţei şi Învăţământului. Subaltern direct al Tovarăşei, preşedintele numitei instituţii!

La Cabinetul 2, primirile din 4 mai au început cu Poliana (10.20–10.40). A fost chemat apoi Gheorghe Pană, vicepreşedinte al Consiliului de coordonare a producţiei bunurilor de larg consum, aprovizionării şi prestărilor de servicii către populaţie (10.45–10.55). De satisfacerea cerinţelor cetăţenilor nu putea fi vorba, după cum arătau magazinele. Poate că de mai multe „puncte" de remaiat ciorapii de nailon ori ateliere de reparaţii umbrele, radiouri şi televizoare.

Bobu, Olteanu, Lina Ciobanu şi Curticeanu au fost ceilalţi invitaţi. Ultimul numit a intrat la orele 18.25. Şi a ieşit, probabil,

după încheierea programului de lucru al şefului de cabinet, căci sfârşitul vizitei sale nu s-a consemnat.

Vineri, 5 mai

Cel dintâi vizitator a fost Lina Ciobanu. Membru al CPEx din 1974 până la sfârşitul acelei instituţii, viceprim-ministru al guvernului (din 1987), ţesătoarea îşi *ridicase nivelul* în şcoli politice. În celelalte sărise de la 7 clase direct în Facultatea de Economie Generală din Institutul de Studii Economice Bucureşti. Statura îndesată, cocul şi deux-pièces-urile închise la culoare au fixat-o în percepţia publică drept prototipul agreat de Tovarăşa pentru promovarea femeii. Un sarcasm al Tovarăşei la adresa bărbaţilor prin „prohibiţia oricărei delectări vizuale"[1]. Reitera, cumva, practica doamnelor de la curtea regală a Spaniei care ieşeau în public cu o maimuţă. O raritate, adusă de pe meleagurile nou descoperite de corăbieri, dar şi o subtilă punere în evidenţă a frumuseţii lor prin contrast cu vietatea a cărei alcătuire se apropie atât de mult de aceea a omului. Lina Ciobanu a zăbovit doar câteva minute în biroul Elenei Ceauşescu (9.20–9.26).

Au urmat arhitectul Nicolae Vlădescu (rechemat după-amiaza) şi Vasile Bumbăcea. Tovarăşa se ocupa mai nou, se pare, şi de *ctitoriile Epocii Ceauşescu* după un slogan al vremii.

Între orele 10.30 şi 12.00 a fost şedinţa CPEx. S-au discutat Raportul privind realizarea planului pe luna aprilie şi măsuri pentru îndeplinirea integrală a planului pe luna mai; Raportul privind asigurarea şi controlul calităţii produselor şi activitatea de metrologie în anul 1988, comparativ cu anul 1987.

S-au petrecut şi lucruri deosebite pentru cotidianul birocratic al acelui spaţiu. După şedinţa CPEx s-a ţinut, probabil, cea mai scurtă şedinţă consemnată din epocă: 2 minute! Atât a durat întrunirea Biroului Permanent al CPEx (12.05–12.07). Iar Nicu Ceauşescu a zăbovit în biroul mamei sale mai mult de-o jumătate de ceas! Îl *prelucra*, oare, prea grijulia mamă după informaţiile primite de

[1] Dumitru Popescu, *Cronos autodevorându-se. Memorii*, vol. IV, p. 208.

la Direcţia a V-a despre relaţiile sale cu o anume vânzătoare de la shopul[1] din Sibiu şi solista de operetă Daniela Vlădescu? Ori discutau chestiuni politice după noutăţile din ţările frăţeşti ori chiar despre succesiune?

După-amiaza, pentru prima dată în anul 1989, însuşi Tovarăşul a intrat în biroul Tovarăşei! E-adevărat, doar două minute, fiind menţionat în agendă „N. Ceauşescu 16.30–16.32". Probabil cât să i se alăture pentru „vizionarea unui plan în legătură cu Casa Ştiinţei", alt edificiu impozant din noul centru civic al capitalei.

Lungă discuţie apoi cu primul ei sfetnic, Emil Bobu (orele 17.25–18.35).

Sâmbătă, 6 mai

La orele 9.42 a intrat în biroul Elenei Ceauşescu prim-ministrul Constantin Dăscălescu.

Membru al CPEx, Dăscălescu era subordonat Elenei Ceauşescu pe linie de partid din 1977 când aceasta a fost admisă în conclavul numit Secretariatul CPEx. Teoretic ea i se subordona lui prin funcţia de la guvern. Cum toate chestiunile importante de resortul guvernării erau decise de forul politic conducător, Elena Ceauşescu nici nu participa la şedinţele executivului.

Abilul Dăscălescu a recurs la metode speciale de „colaborare" după relatările lui Curticeanu: „Îi trimitea (Dăscălescu – n.n.), prin Mihăilescu Şerban[2] materialele, o anunţa ora şedinţei, dar nu o invita în mod special şi nici nu o aştepta să vină; numai dacă era furioasă, îi făcea vreo observaţie dură la materiale, chiar neîntemeiată, le lua în braţe fără comentarii şi dispăreau: el în biroul lui, şi propunerile fără urmă..."[3].

Bobu a intrat de trei ori în acea zi în biroul Elenei Ceauşescu. În plus, a participat şi la şedinţa de la „săliţă" cu Constantin Radu pe aceleaşi „probleme de cadre" (12.10–13.20).

---

[1] Sub această denumire erau cunoscute magazinele care puneau în vânzare mărfuri cu plata în valută destinate turiştilor care ne vizitau ţara.

[2] Şerban Mihăilescu (n. 1944), senator în Parlamentul României (1996–2008), intrat în memoria colectivă sub numele de Miky „Spagă".

[3] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 204.

Poliana a trecut pe la Cabinetul 2 în mai mare grabă (11.32–11.50). Mai mult l-a reținut pe consilierul de presă Constantin Mitea (10.00–10.27).

Prezență insolită a fost Ioan Toma[1], din 1987 succesorul lui Nicu Ceaușescu în funcția de prim-secretarul CC al UTC și ministru pentru Problemele Tineretului. Toma se născuse în Victoria (Iași), absolvise o școală profesională (profil chimie!). După care-a urmat, la seral, liceul și, la fără frecvență, Facultatea de Drept a universității ieșene. Pentru specializarea în managementul politic (numit pe-atunci „construcție de partid") absolvise, tot la fără frecvență, Academia „Ștefan Gheorghiu". Un model pentru tineretul vremii.

Elena Ceaușescu putea să-l solicite și în calitatea acestuia de vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste. Se apropia ziua partidului și ziua Independenței[2], iar tineretul și *educația socialistă* erau cuvintele-cheie și ale acestor aniversări. În plus, cea de-a VII-a ediție a „Cântării României"[3] și a „Daciadei"[4] erau în plină și continuă derulare. Tineretul nu dovedea însă entuziasmul așteptat de Tovarăși. Deși aceștia au recurs la drastice metode pentru educarea patriotismului care i-ar mobiliza în muncă, precum repertoriul național de la discoteci, radio și

[1] Ioan Toma (n. 1954), profesia inițială: jurist. Membru al CC al PCR (1987–1989), membru supleant al CPEx (nov. – dec. 1989). Dintre funcțiile deținute: prim-secretar al CC al UTC și ministru cu Problemele Tineretului (1987–1989).

[2] Ziua Independenței se sărbătorea în 9 Mai în cinstea obținerii independenței Principatelor Române față de Imperiul Otoman în urma Războiului ruso-turc (1877–1879).

[3] Festivalul Național al Culturii și Educației Socialiste „Cântarea României" a debutat în 1976 sub forma unei competiții pe două secțiuni (amatori și profesioniști) în domeniile artistice și științifice. Edițiile de câte doi ani conțineau manifestări de nivel local, județean și național. Obiectivul său declarat era dezvoltarea *conștiinței socialiste* prin creația tehnică și artistică.

[4] „Daciada" a fost inițiată în 1977, după modelul „Cântării României" în domeniul sportului de masă și al celui de performanță.

televiziune[1]. Tinerii se foloseau chiar şi de excursiile de grup în *lagărul comunist* ca să trimită scrisori la Radio Europa Liberă prin care solicitau ultimele hituri din Occident.

Luni, 8 mai

Şi-a început primirile cu Poliana Cristescu (9.25–9.52).

După plecarea fostei nurori, în agendă urmează o pauză de câteva zeci de minute. După informaţiile celor care-i frecventau pe Ceauşeşti în programul de birou, acel gol putea să fi fost consumat în convorbiri telefonice. Nu totdeauna Tovarăşa solicita întâlniri directe. Putea însă să fi fost prezentă la Cabinetul 1, ca de fiecare dată când acolo se discutau chestiuni mai spinoase ori cu vizitatori mai aparte.

Între orele 10.35 şi 12.20 a fost o „şedinţă de lucru la săliţă" cu Nicolae Ceauşescu, pe tema modernizării în ministerele Metalurgiei, Construcţiilor de Maşini, Electrotehnicii. În prelungirea acesteia, s-a ţinut după-amiaza altă şedinţă de lucru, tot la „săliţă", din nou despre modernizarea metalurgiei (18.00–18.20).

Greşea, aşadar, cine-şi închipuia că Tovarăşii stagnau în ideea progresului prin dezvoltarea extensivă a siderurgiei şi mineritului. Fie şi numai călătoriile făcute în anii 1970 în Occident şi America – unde Ceauşescu solicitase vizite în prestigioase firme şi întâlniri cu specialişti şi oameni de afaceri – îl pregătiseră pentru o mai corectă reprezentare a ştiinţei şi tehnicii timpului său. El le vedea însă în limitele sistemului, confundând talentul excepţional de creator şi potenţialităţile omului de ştiinţă cu aptitudinea generală a creativităţii umane, exprimată şi valorificată voluntarist la comandă politică. După el, secţiunea tehnico-ştiinţifică a Festivalului Naţional „Cântarea României" urma să suplinească prin

[1] În anii 1980, era obligatoriu ca 70% din muzica difuzată la diverse reuniuni şi de media să aparţină compozitorilor români. De asemenea, în repertoriul teatrelor, filarmonicilor de stat şi în programul cinematografelor se respecta acelaşi procent în difuzarea creaţiei naţionale.

„mișcarea de masă" a inventatorilor și inovatorilor – mobilizați de lozinca *dezvoltării conștiinței socialiste* – resursele de creație ale modernizării economiei. Iar creatorii urmau a fi răsplătiți cu diplome și medalii...

La Cabinetul 2 au mai fost primiți, după-amiaza (16.40–17.50), Curticeanu (de două ori), Stoian și Ursu.

Marți, 9 mai

Elena Ceaușescu a fost ocupată la biroul ei de la CC cu primiri și convorbiri pe variate teme. În acea zi, presa a aniversat 68 de ani de la înființarea Partidului Comunist din România[1]. Cu mult mai puțin fast însă decât omagierea Tovarășului ori a Tovarășei la aniversările lor. Din istoria de șapte decenii a PCR se menționa prioritar numele Ceaușescu. Liderul comunist fondator Gheorghe Cristescu[2] se întorsese, de altfel, după o vreme la social-democrați și „petrecuse" ceva timp, sub regimul comunist, ca deținut politic, robotind din greu la Canal. Alți conducători au sfârșit cu câte un glonț tras în ceafă în beciurile NKVD. După război, Foriș[3] a fost asasinat în împrejurări dubioase. Pârvulescu suportase două excluderi din partid. Până și Gheorghiu-Dej părea ras din istoria partidului. În mai 1989, poporul era reprezentat de partid, iar partidul era Ceaușescu.

Primul punct din agenda Tovarășei consemnează primirea lui Constantin Olteanu, iar ultimul îl menționează pe Emil Bobu (17.41–18.20).

---

[1] În 9 mai 1921 a început congresul de constituire al Partidului Comunist din România ca secțiune a Cominternului. N-a putut fi încheiat conform programului fondatorilor datorită intervenției, în forță, a poliției, care a arestat participanții.

[2] Gheorghe Cristescu-Plăpumaru (1882–1973), primul lider al PCdR (1921–1924), după care a revenit la social-democrație.

[3] Ștefan Foriș (1892–1946), profesia inițială: ziarist. Membru fondator (1921) și secretar al CC al PCdR (ianuarie 1940 – aprilie 1944). A fost asasinat în 1946 de tovarășii săi, fiind suspectat de colaborare cu Siguranța. În 1968 a fost reabilitat de Ceaușescu.

Înainte de amiază s-a consemnat și prezența Polianei Cristescu (10.25–10.45), de două ori a lui Bobu, apoi a lui Curticeanu, Nicolae Constantin și Iulian Vlad (ultimul în intervalul 12.01–12.35). După-amiaza, din anticamera Elenei Ceaușescu au fost înregistrați Curticeanu și Bobu (ambii rechemați de câte două ori!), din nou Constantin Radu și iarăși șeful Securității, generalul Vlad (15.35–16.03). Gheorghe Oprea, Vasile Bărbulescu și Ion Totu au fost ceilalți interlocutori ai ei.

Pentru cei din apropiere care cunoșteau obiceiurile Tovarășului de-a lucra direct cu capii Securității și Armatei, va fi surprins prezența lui Vlad la Cabinetul 2. De două ori într-o aceeași zi. Interogat de către o comisie senatorială constituită pentru cercetarea evenimentelor din 1989, Iulian Vlad (aflat atunci în detenție) a afirmat cu referire la aceste întâlniri: „S-a spus în presă că Securitatea era subordonată Elenei Ceaușescu, ceea ce nu este așa, raporturile mele de subordonare erau către Nicolae Ceaușescu (...). Eu vorbeam rar cu ea, ministrul de interne fiind acela care avea discuții îndeaproape cu ea aproape în fiecare zi. (...) Și ei i se dădeau informații din domeniul științei, artei sau informații cu caracter general, precum și pentru sectoarele pe care le coordona, din păcate sectoare importante și sensibile, și rezultatele se cunosc"[1]. Printre altele, desigur, informațiile culese de direcțiile Securității și Armatei cu misiuni în progresele tehnologice ale străinătății.

Ce fel de informații îi va fi oferit Iulian Vlad ori pentru ce misiuni a fost chemat la Cabinetul 2 în acea zi de mai 1989?! Arhivele n-au fost desecretizate nici la acest capitol.

Vineri, 12 mai

„Până la ora 13, vizită în județul Mehedinți" – menționează agenda. Iar după-amiaza, între orele 17.45 și 18.35, i-a primit pe Ibănescu, Bobu și Curticeanu.

[1] „Raportul Comisiei Senatoriale privind acțiunile desfășurate în revoluția din decembrie 1989", vol. 1. http://ro.scribd.com/doc/122639936/Raportul-Comisiei-Decembrie-1989.

Cât de „încântați" vor fi fost funcționarii și ofițerii din serviciul de pază și protecție de energia inepuizabilă a Tovarășei care – după o zi și jumătate de călătorie, ședințe, vizite și întâlniri în județul Mehedinți – a venit după-amiaza la birou, greu de spus. Că nu puteau avea, între ei, alte comentarii decât elogioase, e sigur.

Sâmbătă, 13 mai

A petrecut cea mai mare parte a programului cu Poliana, de două ori în biroul ei (11.10–11.17, 11.30–12.15). Pare și că fosta noră ar fi ieșit afară, din discreție, ca să nu ia parte la înaltele secrete de stat ale fostei soacre cu premierul Dăscălescu. Până la orele 13.15, după Poliana a venit Bobu, apoi cumnatul Bărbulescu.

Va fi fost mulțumită Tovarășa de noutatea elogierii bărbatului? În acea zi, *Scînteia* a publicat un grupaj Agerpres despre „reflectarea în străinătate" a unor idei promovate de Nicolae Ceaușescu, cu ocazia recentei „mari Adunări Populare" de la Drobeta-Turnu Severin. Sub genericul „România, președintele Nicolae Ceaușescu acționează ferm pentru înfăptuirea unor ample programe constructive, pentru dezvoltarea păşnică a omenirii", cu titlul „Ecouri din presa de peste hotare la cuvântarea de la Marea Adunare Populară din municipiul Drobeta-Turnu Severin" sunt reproduse aprecieri ale ziarului *Rude Pravo*, agenției TASS, revistei mexicane *Mundo Internacional*, cotidianului sirian *Al Baas*, ziarelor *Cronica* (argentinian), *Horizons* (algerian), *Gazeta de Notícias* (brazilian).

O publicitate plătită cash sau în sistem barter?!

După atâtea elogii mincinoase, românii deveniseră opaci la media autohtonă. Credeau cu tărie, în schimb, orice „știre" de la Radio Europa Liberă sau afirmație a politicienilor din celălalt *lagăr*. Nu s-au îndoit, bunăoară, de corectitudinea lui Valéry Giscard d'Estaing[1] când afirmase că, în mandatul lui prezidențial, la vizita efectuată în Franța, Nicolae și Elena Ceaușescu goliseră de obiecte de valoare reședința unde i-a cazat. Drept care, afirma

[1] Valéry Giscard d'Estaing (n. 1926), ministru de Finanțe (1962–1966, 1969–1974) și președinte al Franței (1974–1981).

politicianul francez, o prevenise pe regina Marii Britanii să ia măsuri. Au crezut şi această minciună gogonată deşi atât de uşor de demontat prin aceea că vizita lui Ceauşescu în Marea Britanie s-a făcut înaintea celei găzduite de d'Estaing[1].

Luni, 15 mai

Trei însemnări pe pagina destinată şedinţelor şi festivităţilor. O şedinţă la „săliţă" cu Nicolae Ceauşescu pe tema industriei chimice şi petrochimice (9.30–11.00). După o pauză de zece minute, s-a continuat, în acelaşi loc, dar în absenţa Tovarăşului, cu altă şedinţă despre „apa grea" (11.10–12.05). Fără Nicolae Ceauşescu, după-amiaza (16.40–17.25) şi o „vizionare pe pasarelă".

La prima oră, a fost înregistrată şi prezenţa la Cabinetul 2 a ministrului Sănătăţii, Victor Ciobanu (orele 9.00–9.15). Făcuse iarăşi o criză marele bolnav? Absenţa lui de la a doua şedinţă şi de la „vizionare", ar putea fi un indiciu. Ori poate, grijulia Elena Ceauşescu ţinuse să fie asigurată că, din punct de vedere al odihnei Tovarăşului, luase măsuri pentru apropiata lui călătorie la Praga?

Marţi, 16 mai

Din notaţiile agendei reiese că practica de a ţine ea locul Tovarăşului pe timpul evenimentelor din decembrie 1989 n-a fost ceva deosebit. Spre exemplu, în absenţa şi la pregătirea plecării lui Ceauşescu, la Praga, din 17 mai, Elena Ceauşescu e foarte implicată.

În ajunul plecării, prima notiţă menţionează o vizită a Polianei Cristescu. Începută abia la orele 11.20. Ar fi cu totul neobişnuit ca Elena Ceauşescu să fi venit atât de târziu la birou. Fiind însă discuţii interesante la Cabinetul 1, ţinuse să fie prezentă acolo. Impunându-şi voinţa, percepută de aceia care lucrau nemijlocit cu ei amândoi, ca subjugând-o pe-a lui. Prezenţa şefului Cancelariei şi a şefului Protocolului de Stat, după-amiaza, la Cabinetul 2 poate indica, de asemenea, punerea la punct a ultimelor detalii din călătoria lui Ceauşescu.

[1] Vizita din Franţa a avut loc în 23–26 mai 1980, iar cea din Marea Britanie în 13–16 iunie 1978.

Fără Tovarăşul, la „săliţă" a condus, după-amiaza, o şedinţă pe tema combinatului chimic din Drobeta-Turnu Severin (16.20–18.05). Şeful de cabinet menţionează exclusiv prezenţa demnitarilor Curticeanu, Oprea, I.M. Nicolae şi... Gh. Dinu.

Care însă dintre cei trei Gheorghe Dinu, membri ai CC al PCR în acel moment?! Mai mult decât probabil, nu-l chemase pe Dinu I. Gheorghe, ţăran din comuna de baştină a lui Chivu Stoica, Smeeni (Buzău), „cooptat" în CC pe vremea când era preşedintele CAP-ului din satul natal. Un alt Dinu M. Gheorghe, din Corneşti-Dâmboviţa – ce-ar fi trebuit după studiile menţionate să fi fost colegul de studenţie al Tovarăşei la chimie –, îndeplinea în mai 1989 funcţiile de director general al Centralei de Produse Anorganice Râmnicu-Vâlcea şi preşedinte al Comisiei pentru tipizare, standardizare, normare şi calitate în industria chimică. Iar ultimul Dinu Gheorghe din CC fusese „coborât" în februarie din funcţia de ministru al Industriei de Utilaj Greu în cea de director general al Centralei Industriale de Vagoane şi Material Rulant Bucureşti. „Însărcinat" totodată cu funcţia de adjunct al şefului Comisiei pentru probleme economico-profesionale, autoconducere muncitorească şi investiţii construcţii a UGSR.

Cel potrivit în chestiunile chimiei e Gheorghe M. Dinu, subordonatul ei direct la preşedinţia comisiei cu tipizarea şi normarea.

Joi, 18 mai

Cu o zi înainte, Elena Ceauşescu şi-a aşteptat soţul la aeroport. Acesta n-a zăbovit la Praga, în ultimii ani evitând cazarea peste noapte la vecini şi *fraţi* din Organizaţia Tratatului de la Varşovia şi din CAER.

În absenţa Tovarăşului, a primit miniştri şi demnitari de partid. Întâiul vizitator a fost cumnatul Bărbulescu (9.20–9.55).

A participat apoi la o primă şedinţă prezidată de Nicolae Ceauşescu (10.00–10.35) pe tema investiţiilor din 1988. Invitaţii vor fi fost mai numeroşi de vreme ce s-a ţinut în sala CPEx. Imediat după şedinţă, la Cabinetul 2 a revenit Bărbulescu (10.40–12.10).

Posibil să fi discutat, printre altele, şi investiţiile centrului civic Petreşti-Dâmboviţa supravegheate îndeaproape de cumnat. Într-un anume moment al convorbirii celor doi a fost chemat şi Bobu.

Cu Bobu va începe şi programul după-amiezii. După care „omul de ştiinţă" Elena Ceauşescu a fost vioara întâi la altă şedinţă. Una lungă (16.00–18.35), pe tema „cadre universitare" şi cu participarea lui Constantin Radu şi Ion Sasu. E puţin probabil să se fi discutat acolo chestiuni specifice învăţământului superior cu astfel de reprezentanţi. Amândoi – şi Radu şi Sasu – fuseseră, în februarie, promovaţi iarăşi. Fostul mecanic de locomotivă Radu se înălţase după o pauză de un an şi jumătate, din nou în funcţia de secretar al CC. Iar profesorul Sasu, fost lider în UASCR, a fost adus din funcţia de secretar cu propaganda al Comitetului judeţean de partid Cluj, în aceea de instructor teritorial la secţia propagandă şi presă a CC al PCR. Cu asemenea prezidiu, bănuim că reuniunea s-a focalizat pe obiectivele *dezvoltarea conştiinţei socialiste* şi a *spiritului revoluţionar*! Socialismul ştiinţific era o disciplină care se preda în toate liceele şi instituţiile de învăţământ superior din România, indiferent de profil. Uteciştii, membrii de partid şi sindicaliştii erau obligaţi şi la nesfârşitul curs de învăţământ politico-ideologic. O dată pe lună, an de an, „dezbăteau" noutăţile politicii româneşti şi „doctrina tovarăşului Ceauşescu". Peste câteva luni, când eliberaţi de toate canoanele, românii îşi vor deplânge „spălarea de creier" prin îndoctrinarea de-o jumătate de veac, nu se va ivi însă unul măcar să-şi apere „convingerile" astfel formate!

Ziua s-a încheiat cu primirea succesivă a lui Iulian Vlad şi a lui Constantin Mitea. Cinci minute, în totul, pentru amândoi.

Vineri, 19 mai

Ion Neacşu, şeful de cabinet al Elenei Ceauşescu, a făcut prima însemnare la orele 8.50. Pentru câteva minute, în biroul Tovarăşei a intrat Vasile Nicolcioiu. După o pauză de 40 de minute de la ieşirea acestuia, a primit-o pe Poliana. O jumătate de ceas au stat împreună tihnit.

O şedinţă CPex cu multe puncte s-a ţinut între orele 10.30 şi 11.40. Despre documente privind productivitatea muncii şi până la „drepturile omului" în viziunea lui Ceauşescu au fost emise concluzii care stârnesc azi stupefacţii şi noi întrebări pentru istorici. Presa va înştiinţa cititorii doar că unităţi agricole din diverse judeţe ale ţării se fac vinovate de neglijenţe în furajarea din zootehnie ceea ce a dus la scăderea şeptelului. În fapt, din terenul agricol al ţării, păşunile şi suprafeţele destinate cultivării plantelor furajere au fost aproape eliminate. De foame, animalele mureau pe capete dar Ceauşeştii admiteau drept cauze doar indisciplina şi neglijenţa în muncă. Nici în CPEx, cu atât mai puţin în discursul public, nu tolerau abateri de la această politică a struţului.

Biroul Permanent al CPEx s-a reunit apoi pentru cinci minute (11.45–11.50).

După cele două şedinţe, mai bine de un ceas, la Cabinetul 2 a fost reţinut Bobu.

A prânzit, apoi l-a rechemat pe Nicolcioiu (de două ori). Nu a lipsit nici Vasile Bărbulescu din lista zilei.

O a treia şedinţă e menţionată „la săliţă cu tov. N.C – comisia de cadre pt. pregătirea Congresul XIV – 17.15–17.40".

Deosebite pentru acea zi sunt interesele Elenei Ceauşescu faţă de serviciile speciale. Şeful Securităţii Iulian Vlad a fost la Cabinetul 2 de două ori (între orele 16.00 şi 16.35, respectiv 16.55 şi 17.10). Iar cu ministrul de Interne Tudor Postelnicu şi-a încheiat Tovarăşa ziua de lucru la birou (18.00–18.16). Să fi fost discutate şi încercările diplomaţilor străini de-a lua legătura cu semnatarii „scrisorii celor 6" mutaţi în domiciliu obligatoriu cu câteva zile în urmă? Ori informările despre articolele din presa străină care semnalau „dispariţia" Doinei Cornea de la domiciliul ei din Cluj. Nici ancheta diplomatului Mircea Răceanu, acuzat de spionaj, nu putea fi finalizată fără *indicaţii* de sus. Mai ales că biografia diplomatului semnala un caz cu totul ieşit din comun. Căci „spionul" era primul-născut al unei mame comuniste – în închisoare. Nu-şi

cunoscuse nici tatăl natural, comunist împuşcat într-un lagăr din Transnistria de către nazişti.[1]

Sâmbătă, 20 mai

A primit între orele 9.50 şi 13.10.

Prima interlocutoare a fost Poliana (9.50–10.20). Poliana avea pe-atunci 35 de ani. Măritişul ei cu mezinul familiei Ceauşescu şi mai apoi relaţia cu totul deosebită cu fosta-i soacră îi conferea un statut foarte special. Pe de-o parte temută – căci avea uşă deschisă în orice moment la Tovarăşa –, pe de alta, condamnată la singurătate. Cine din lumea cunoscătoare a misiunilor şi tehnicilor de lucru din serviciile de pază şi protecţie ale demnitarilor ar fi avut curajul s-o abordeze din pură simpatie ori dorinţă de comunicare? Priza ei la Tovarăşa o transformase într-un obiectiv al Securităţii.

Ce avantaje şi beneficii sconta Poliana? Persoane din anturajul Elenei Ceauşescu povestesc cum aceasta primea tot felul de cadouri de la şefi de stat şi partid. Făcea şi cumpărături din produse locale de lux. Dăruia şi Polianei. Nu asemenea „nimicuri" o ţintuiau însă pe înalta *activistă* de nouă generaţie lângă fosta soacră. În şirul lung al amorurilor mezinului Ceauşescu se aflau şi alte *activiste* la tineret. Niciuna însă nu-şi cimentase cariera ca Poliana prin protecţia şi simpatia Elenei Ceauşescu.

Altfel, în ziua scurtă de la birou, Elena Ceauşescu i-a primit pe Bobu, Gheorghe Paraschiv[2] (fost ministru de Finanţe, „rotit" în martie la sucursala Băncii Naţionale din Timişoara), Nicolcioiu, Stoian şi Ursu.

Apoi îl va fi însoţit pe Tovarăşul în vizita de sfârşit de săptămână pe şantierele capitalei. Şi poate că au discutat împreună şi veştile despre românii de peste Prut. În acea zi s-a înfiinţat Frontul Popular din Moldova sovietică, în maniera de azi a unei

[1] Mircea Răceanu, *Infern '89. Povestea unui condamnat la moarte*, Editura Silex, Bucureşti, 2000.

[2] Gheorghe Paraschiv (n. 1930), profesia iniţială: economist. Membru al CC al PCR (1984–1989). Ministru de Finanţe (1987–1989).

organizaţii non-guvernamentale. Toate aceste mişcări din afara graniţelor României sunt aduse la cunoştinţa românilor de către Radio Europa Liberă. Dacă în privinţa Ceauşeştilor, ziariştii de la München se limitau, în general, la lectura critică a *Scînteii*[1] şi a celorlalte producţii mass-media, în limitele *glasnost*-ului gorbaciovist se informau din presa sovietică despre marile mişcări ale românilor de peste Prut şi ale celorlalte popoare din URSS.

Luni, 22 mai

Elena Ceauşescu şi-a început primirile la birou cu Poliana (orele 9.10–9.50). Abia după aceea a intrat în treburile zilei întâlnindu-se cu Nicolcioiu. În România tocmai sosise preşedintele Mozambicului iar şeful protocolului avea de raportat şi de primit indicaţii asupra meselor, cadourilor, invitaţilor ş.c.l.

Prima şedinţă a zilei – „la săliţă, probleme de chimie" – a fost prezidată de ea. În agendă e menţionată prezenţa lui Gh. Oprea, I.M. Nicolae, Maria Ionescu, plus specialişti în domeniu (10.30–11.30). După o pauză de numai cinci minute, Tovarăşa a fost prezentă la altă şedinţă (11.35–12.50), de data aceasta prezidată de Nicolae Ceauşescu pe tema planului pe luna iunie 1989.

După câteva minute cu Silviu Curticeanu, numărul 2 al României a plecat în pauza de masă.

Se va fi întâmplat, din nou, ceva deosebit? Căci în intervalul 16.10–16.30 a fost notată o nouă „şedinţă de lucru la săliţă cu tov. N.C." La temă apare semnul întrebării. Să fi fost enervat Ceauşescu de vreo chestiune apărută în cursul zilei şi să-i fi convocat intempestiv pe responsabili?!

La Cabinetul 2 au fost prezenţi apoi I.M. Nicolae, Olteanu şi Bobu (ultimii doi, împreună între orele 16.48 şi 17.20, după care doar Bobu a fost reţinut).

---

[1] România a fost prima ţară care a încetat bruiajul postului (în 1964). Celelalte ţări din *lagărul comunist* au făcut acelaşi lucru abia în timpul *perestroikăi*. Românilor însă li s-a interzis să se întâlnească, să dea interviuri sau să scrie posturilor străine.

Primirile s-au încheiat cu Gheorghe Pană (17.30–17.50), vechi membru al CPEx, în acel moment președintele Comitetului pentru Problemele Consiliilor Populare. Pană poate fi socotit un personaj de prim rang în galeria demnitarilor lui Ceaușescu. A fost secretar cu organizatoricul al CC (ceea ce însemna numărul 2 în partid), ministru al Muncii, primar al capitalei etc. Funcții care presupunea abilități deosebite în *mobilizarea maselor*.

Marți, 23 mai

Dacă mai e nevoie de argumente pentru rolul Elenei Ceaușescu în politica și economia țării, agenda acestei zile e convingătoare. „Când au început să-i sece izvoarele, să vadă cum i se împuținează minereul uman radioactiv, s-a uitat în jur după un toiag, a scris în memoriile sale Dumitru Popescu cu referire la Nicolae Ceaușescu. Atunci E. C. s-a oferit să preia povara suplimentară"[1]. Și a preluat, am zice citindu-i agenda, aproape toată „povara". Iar *genialul strateg* a fost trecut pe post de stindard al unor închipuite foste mari bătălii.

Trei ședințe au fost ținute în acea zi sub oblăduirea ei, fără prezența Tovarășului. La prima dintre ele (10.40–11.10) e menționată prezența lui Curticeanu, Radu Bălan, Ion Radu și I. Robu (?) și tema „lacuri și vopsele". A doua ședință a fost pentru Tovarășa o prelungire a celei dintâi (11.10–11.35). S-au discutat „prețurile pentru produsele externe". Deducem că experți și responsabili erau la acea oră Ștefan Andrei, Curticeau, Ion Pățan și un anume Th. Bărbulescu. La orele 17, din nou ședință la „săliță" (prezenți Bobu și Constantin Radu), nu se știe pe ce temă, nu se știe la ce oră încheiată... Înainte de orele 17.50, desigur, căci atunci a început ultima ei întrevedere din acea zi, cu Silviu Curticeanu. Pe șeful Cancelariei îl mai chemase până atunci de trei ori. Discutaseră însă între patru ochi.

În programul ei au intrat Constantin Radu, Ion Radu, Maria Ionescu, Gheorghe Oprea, Ștefan Andrei și o anume Rodica Stoica.

Poliana venise – pentru o oră! – după-amiaza (15.55–16.55).

[1] Dumitru Popescu, *Cronos autodevorându-se. Memorii*, vol. IV, p. 231.

Joi, 25 mai

Cu fosta-i noră și-a deschis ziua de birou, iar cu fiul cel mic a încheiat-o.

Poliana e înregistrată între orele 9.40 și 10.30. Nicu a intrat la orele 18.10 în biroul mamei sale. Despre relațiile acestui triunghi Nicu-Elena-Poliana sunt multe relatări contradictorii. La cununia lor civilă – oficiată în reședința bucureșteană a lui Nicu –, din partea părinților mirilor nu s-a prezentat decât Elena Ceaușescu. După spusele unor martori, mirele își repudiase verbal mireasa în momentul felicitărilor de căsătorie. I-o arunca apoi în brațe maică-sii cu orice prilej, de față cu oricine s-ar fi nimerit. Se duceau, bunăoară, „la curte" la Petrești, împreună cu mama Elenei Ceaușescu. Oricui ar fi lăudat-o acolo bunica pe Poliana, Nicu îi replica fără jenă: „Îți place? Ia-o tu!"[1] La cererea Tovarășei, pe biroul ei au continuat să apară fotografii cu episoade din escapadele lui Nicu. Zeci de ofițeri și informatori de Securitate alcătuiau dispozitivele care înregistrau secvență cu secvență amorurile notorii și cele episodice ale bărbatului care reprezenta partida numărul 1 din România acelor ani.

Putea fi oprit?! Ceaușeștii scăpaseră de *ilegaliștii* lui Dej pe motiv de imoralitate și infidelități conjugale. Dar de arma *Codului eticii și echității socialiste*[2], croită de „ăi bătrâni", nu se temea nimeni din „gașca lui Nicu".

Altfel, în înregistrarea funcționarului, la Cabinetul 2 a fost frecușul obișnuit. I-a primit pe Curticeanu, Suzana Gâdea, Bobu, Dăscălescu și pe arhitectul Nicolae Vlădescu. A fost și o ședință la „săliță" (12.16–12.50, probleme de cadre, cu Bobu și Constantin Radu).

Vineri, 26 mai

La trei ședințe a fost în acea zi.

În prima dintre ele, prezidată de Nicolae Ceaușescu, s-a rediscutat despre lacuri și vopsele (10.06–10.25). Presupunem că tema

[1] Interviul autorului cu Gheorghe Dinulescu (10 februarie 2009).

[2] *Codului eticii și echității socialiste* a fost adoptat la Congresul al XI-lea al PCR (1974). Acesta statua normele de comportare ale membrilor de partid în relațiile politice, sociale și de familie.

intra în spinoasa chestiune a importurilor, aprobate personal de Tovarășul care presa pentru soluții creatoare autohtone. După o pauză de cinci minute, s-au mutat în sala CPEx. Acolo, în *cadru lărgit*, s-au dezbătut „Teze și Directive" (orele 10.30–12.40). S-a vorbit, așadar, despre documentele viitorului congres. Discuțiile vor fi avut în vedere, probabil, teorii și concepte la modă în URSS. La Moscova continua reuniunea Sovietului Suprem care l-a reales pe Mihail Gorbaciov președinte. Ceaușescu îl felicitase imediat iar ziarele românești au publicat vineri, la loc vizibil, telegrama. Părea că liderul sovietic se inspirase din exemplul Tovarășului în cumulul primei funcții din partid și din stat. O motivase la fel ca acesta în 1967 când se înzestrase și cu președinția Consiliului de Stat (pentru mai buna coordonare a proiectelor reformatoare).

A treia ședință s-a ținut la „sălița", fără Nicolae Ceaușescu. „Cadre și sancțiuni – Vâlcea și București", cu Bobu și Dăscălescu (15.45–17.30) după notițele șefului de cabinet. Acolo se va fi dezlănțuit Tovarășa, revărsându-și epitetele colorate asupra auditoriului paralizat. Reclamația că Venerica Pătru[1], prim-secretară a Comitetului județean de partid Vâlcea, împreună cu alți câțiva *tovarăși cu răspunderi* îndrăzniseră să-și repartizeze apartamente îmbunătățite într-un bloc nou construit se dovedise întemeiată. Iar criticile și sancțiunile abia începeau! Adică satrapii din teritoriu trebuiau să fie exemple de modestie și abnegație, pe când Tovarășii și cei din anturajul lor puteau dispune cu largheță de reședințele din Primăverii, Snagov, Predeal, Neptun, case de oaspeți și de vânătoare prin toate județele...Pe acelea nu le vedea poporul fiind plantate în zone bine păzite, pe când la Vâlcea...

Printre ședințe, Elena Ceaușescu i-a chemat la ea în birou pe Ursu, Curticeanu și Olteanu. Secretarul cu propaganda o informase probabil și cum a decurs primirea delegației Comitetului de radioteleviziune din RPD Coreeană. Olteanu intrase la Cabinetul 2 în vreme ce acolo se afla Poliana, cu vizita căreia Elena

[1] Venerica Pătru (n. 1940), membru al CC al PCR (1979–1989). A fost prim-secretar al Comitetului județean de partid Vâlcea (1984 – iunie 1989).

Ceauşescu şi-a încheiat primirile la birou (17.34– 18.30). Dacă pe fosta-i noră o întâlnise la capătul programului, pe Nicu l-a avut în birou dimineaţa (9.20–9.50).

Poate că mezinul a fost înainte de sosirea ei la Cabinetul 1. Căci aceia care-l cunoşteau bine mărturisesc că în obiceiurile demnitarului Nicu Ceauşescu nu intrau trezirile matinale. La biroul său de prim-secretar al CC al UTC nu venise niciodată mai devreme de 11. Aprobări deosebite „de la partid" – ca şef al tineretului comunist şi apoi ca prim-secretar la Sibiu – obţinea însă zorind, de dimineaţă, la Cabinetul 1. Grăbindu-se să-şi prindă tatăl încă singur în sediul CC, înainte de intrarea mamei în funcţiune.

Sâmbătă, 27 mai

Elena Ceauşescu i-a primit pe Poliana Cristescu şi pe Constantin Mitea. Apoi a intrat în şedinţă. A 13-a din acea săptămână! Cei doi Ceauşescu îşi „biciuiau" subalternii, îndemnând – ea cu beşteleli, el cu ameninţarea „răspunderilor în faţa poporului" – ca aceia să tragă mai bine la căruţa tot mai încărcată cu sarcini imposibile.

Şedinţa acelei zile din „săliţă", cu participarea lui Emil Bobu şi Constantin Radu (12.35–13.23), a fost pe chestiuni de cadre. Se căutau *activişti cu spirit revoluţionar*. În privinţa alegerii lor, Ceauşeştii aveau idei aparte vecinilor. Dacă la Moscova „competenţa" devenise cuvânt cheie în promovare iar discuţiile despre rolul intelectualilor şi specialiştilor animau dezbaterile din ţările frăţeşti europene, în România se promovau „muncitorii la bază". Nici măcar propunerea de redactor-şef al unui ziar judeţean nu era confirmată de Tovarăşa dacă omul nu făcuse şcoala profesională şi nu avea stagiu de muncitor. Dacă de-acolo „se ridicase" cu liceu la seral şi Academia „Ştefan Gheorghiu" (ideal, prin cursuri la „fără frecvenţă"!), avea sorţi de izbândă în ascensiune. Se bifau apoi calităţile de familist şi cu copii. *Codul eticii şi echităţii socialiste* era sita prin care-i cernea Tovarăşa şi ajutoarele ei.

Dacă la vârf găseau candidaţi, greu îi aflau pentru *munca de jos*. Mai ales femei măritate, cum a impus Tovarăşa din vara lui 1984 încoace. Astfel s-a ajuns la situaţia transferul unor ambiţioase şi

energice activiste UTC sau sindicaliste din fabricile reşedinţei de judeţ la primării comunale. Se mutau cu familia în blocul specialiştilor iar judeţele raportau îndeplinirea procentului de femei promovate în mediul rural. Cadriştii judeţeni le promiteau noilor primăriţe şi secretare adjuncte cu propaganda[1] readucerea la oraş, într-o funcţie mai mare, după stagiul rural. Cele provenite de la UTC nu prea aveau de ales. După împlinirea vârstei de 35 de ani, fie reveneau la statutul de muncitoare, fie se angajau la noile *sarcini de partid*. Iar activul comunal de partid o vota unanim pe necunoscuta trimisă de la judeţ. Căci aşa era... *centralismul democratic*. Şi politica de cadre a Elenei Ceauşescu.

Bolovanul numit *societate socialistă multilateral dezvoltată* se rostogolea către prăpastie, mişcat de înseşi tendinţele sinucigaşe ale unor astfel de structuri.

Luni, 29 mai

Furfurolul, metacrilatul şi încă alte produse chimice complexe au fost tema primei şedinţe de lucru cu Tovarăşul (la „săliţă", orele 10.30–11.05). „Academiciana" i-a stat alături.

Ca şi cum Tovarăşului nu i-ar fi fost de ajuns această plonjare în universul ştiinţei pe care n-o studiase formal niciodată, după-amiaza a prezidat altă şedinţă pe-o temă din acelaşi domeniu („balanţa coloranţi", orele 17.10–18.20).

Cum proceda?! Căci de la el învăţase, desigur, şi „savanta" după ce şi-o asociase la putere. Prea târziu devenit critic, Dumitru Popescu a descris astfel maniera lui Ceauşescu de-a ţine hăţurile pe drum necunoscut: „Planifica şedinţele în mici interstiţii ale programului propriu şi uneori ele nu durau nici o jumătate de oră. Răsfoia plictisit stufoasele materiale, puţin gheboşat asupra lor, parcă mai mult ca să-şi ascundă faţa acră decât pentru a căuta ceva

[1] Funcţie înfiinţată, în 1984, la nivelul comunelor în scopul reproducerii organigramei nucleului central de decizie şi al eficientizării activităţilor dedicate *formării conştiinţei socialiste* din instituţiile de învăţământ, culturale şi productive din teritoriu.

în ele, şi spunea «da» – cuvântul servind ca formulă de deschidere a discuţiei. Dacă nu vorbea nimeni, după câteva minute de tăcere, ce ar fi vrut să fie rezonanţa gândirii sale, dădea un verdict ambiguu: «Să se citească şi în colectivul respectiv şi să fim informaţi». Sau «Să se mai ceară şi avizul secţiei cutare». Dacă se emitea o cât de mică obiecţie, se lega de ea şi amâna materialul, cerând revederea lui de către autori în lumina ultimelor documente de partid. Se întâmpla să dea şi aviz, adăugând o recomandare cu valoare generală, punând apoi raportul în teancul materialelor «rezolvate». Cerceta absent feţele celor din jur, se ridica şi pleca fără un cuvânt, lăsând cancelaria să strângă mapele"[1].

În acea zi, cu excepţia vizitei matinale a Polianei Cristescu, Tovarăşa îi solicitase pe Gheorghe Oprea, I.M. Nicolae, Maria Ionescu, Iulian Vlad, Silviu Curticeanu, Vasile Nicolcioiu şi Ion Stoian.

Marţi, 30 mai

A stat mai mult ca de obicei la birou: şi-a început primirile la orele 9.40 şi le-a încheiat la 19.13.

Poliana a vizitat-o de două ori. De câte două ori i-a chemat pe Vasile Nicolcioiu şi pe Ion Teoreanu, în lungul şir de interlocutori ai zilei: Constantin Olteanu, Ion Păţan, Ion Ursu, Vasile Bărbulescu, Nicolae Constantin.

Recordul timpului petrecut în biroul ei îl deţine Bobu. N-a lipsit nici de la şedinţa pe probleme de cadre (16.46–18.55).

Dacă Tovarăşa cernea cadrele, Tovarăşul prezidase în aceeaşi zi şedinţa Consiliului de Stat. Funcţia de preşedinte al Consiliului de Stat o deţinea din 1967, după ce i-a dat-o şi i-a luat-o lui Chivu Stoica[2]. Chivu, cu aureola celor aproape 12 ani petrecuţi în

[1] Dumitru Popescu, *Cronos autodevorându-se. Memorii*, vol. I, p. 145.

[2] Chivu Stoica (1908–1975), profesia iniţială: cazangiu. Fost *ilegalist* şi deţinut politic (1933–1944). Membru al CC al PCR/PMR/PCR (1945–1975) şi al Biroului Politic/Comitetului Executiv (1945–1975). Dintre funcţiile deţinute: ministru al Industriilor (1948–1952), prim-vicepreşedinte (1952–1955) şi preşedinte al guvernului (1955–1961), preşedinte al Consiliului de Stat (1965–1967).

temniţele burghezo-moşierimii şi prestigiul de mare prieten al defunctului Dej, înclinase balanţa, în martie 1965, în favoarea alegerii lui Ceauşescu. Promisiunea „alesului" de a-l răsplăti cu şefia statului ţinuse doi ani.

Ajutorul Lenuţei în planurile ce i-au adus bărbatul la putere va rămâne, în mare parte, taină dusă de amândoi în mormânt. Au circulat şi poveşti tenebroase. Bunăoară Maria Manolescu-Chivu pretinde că a fost martora „sinuciderii" soţului ei în 1975. În casa lor se instalase mai întâi o dublă „nepoată". Pentru cei din afară, „nepoata" de care Chivu se îndrăgostise la bătrâneţe acoperindu-se de ridicol. În familia lui Chivu, ea s-ar fi prezentat „nepoata Elenei Ceauşescu", trimisă de însăşi „tovarăşa Lenuţa" şi aranjată în casă de Ion Mihai Pacepa[1].

Ceauşeştii nu au venit la înmormântarea fostului demnitar. Şi-or mai fi amintit, în primăvara lui 1989, ce emoţii le-a produs Chivu cu amintirile lui despre homosexualii din închisoare?[2] Ori că puşca, despre care s-a spus c-o folosise la „sinucidere", n-a făcut zgomot nici cât s-o audă nevasta, cumnata şi vecina sinucigaşului aflate şi ele în casă?

[1] Lavinia Betea, *Poveşti din Cartierul Primăverii* (ediţia a II-a), Curtea Veche Publishing, Bucureşti, 2017, pp. 200–219.

[2] Lavinia Betea (coord.), Cristina Diac, Florin-Răzvan Mihai, Ilarion Ţiu, *Viaţa lui Ceauşescu. Ucenicul Partidului*, Editura Adevărul, Bucureşti, 2012, pp. 180–188.

Capitolul 6

Iunie

Joi, 1 iunie

Niciun indiciu în agenda Elenei Ceauşescu că ţara e iarăşi în sărbătoare. 1 Iunie – Ziua copilului. Când şi cine anume hotărâse că aceasta e aniversarea *copilăriei fericite* era tot atât de incert pentru românul de rând ca şi data adunării ecumenice care-a decis asupra trecerii în calendarul creştin a vreunui mucenic sau sfânt.

Copii, părinţi, bunici, cadre didactice, directori de cămine culturale şi case de cultură, activişti de partid şi obşteşti, am putea zice că jumătate din România avea într-un fel sau altul, în acea zi, ceva mai altfel de făcut. Căci nu era şcoală ori grădiniţă fără serbare. Iar copiii îşi aşteptau, de ziua lor, cadourile.

Cei trei copii ai Elenei Ceauşescu erau demult adulţi. Valentin[1] avea 41 de ani, Zoia împlinea 40, iar Nicu, 38. Dar soţii Ceauşescu n-aveau decât un nepot! Fiul lui Valentin şi al Iordanei Borilă, rămas în grija mamei după recentul divorţ al părinţilor. În agenda Elenei Ceauşescu din 1 iunie 1989 nu există niciun indiciu că bunica şi-ar fi felicitat ori dăruit în vreun fel nepotul. Primii bunici ai ţării (deşi nu erau niciodată pomeniţi public astfel) avuseseră însă grijă să introducă şi un impozit pentru aceia care împliniseră 35 de ani fără a se învrednicit să aibă copii.

[1] Valentin Ceauşescu (n. 1948), fiul cel mare al cuplului Ceauşescu, fizician, membru supleant al CC al PCR (1989).

După consemnările agendei, Tovarăşa şi-a început primirile la orele 9.45 (cu Ion Stoian şi Vasile Nicolcioiu). Le-a încheiat la 18.15. Se pare că grijile ei familiale erau legate de sănătatea lui Nicolae Ceauşescu, deoarece prima parte a programului zilei o încheie printr-o discuţie cu Victor Ciobanu. După-amiaza, ministrul Sănătăţii a revenit. În total, aproape un ceas. Ce altceva decât bolile şi tratamentele soţului puteau s-o preocupe?!

Judecând după funcţiile celor pe care i-a primit, ai putea conchide că s-a ocupat de veşnicele probleme de cadre (Bobu a fost de două ori la Cabinetul 2), de învăţământ (Teoreanu şi Sasu) şi de chimie (de două ori, Ursu).

N-au lipsit din agenda ei Poliana şi Curticeanu.

O jumătate de ceas a ţinut şi şedinţa la „săliţă" cu Nicolae Ceauşescu (11.30-12.00) pe tema plăţi externe şi încasări. Căci România avea încă mulţi bani de încasat pe construcţiile de obiective şi mărfurile exportate în ţările lumii a treia.

Vineri, 2 iunie

Între orele 10.00 şi 13.00 a fost o şedinţă CPEx. Dosarele puse la dispoziţia participanţilor aveau sute de pagini de documentaţie la temele economice. Teme obişnuite pentru asemenea reuniuni au fost şi deciziile asupra *fruntaşilor pe ramură* ori pregătirea *campaniilor agricole*. Ceauşescu exclama deseori în faţa cifrelor şi realităţilor „Aşa nu se mai poate, tovarăşi!"[1] De neuitat rămâneau şedinţele cu sancţiuni. Ca aceasta. În urma ei, Venerica Pătru a fost debarcată din postul de prim-secretar al Comitetului judeţean de partid Vâlcea. Pe motiv că împreună cu alţi *tovarăşi cu munci de răspundere* plănuiseră să se învecineze, mutându-se într-un bloc nou, cu apartamente anume „îmbunătăţite" faţă de stas. În limbaj mai actualizat s-ar putea vorbi de „lupta împotriva corupţiei baronilor locali" dusă de Ceauşescu. Dar de „îmbunătăţirile" mulţimii reşedinţelor Ceauşeştilor nu îndrăznea

[1] Lavinia Betea, „Nu se poate merge mai departe aşa, tovarăşi!", în *Jurnalul Naţional*, 13 noiembrie 2007.

nimeni să vorbească public. De altfel, toate acestea aparțineau Gospodăriei de partid ale cărei uriașe fonduri erau sub controlul lui exclusiv. Antrepriza partidului făcea și producție pentru export. Din fondurile sale se construia și uriașa Casă a Republicii.

Cum ajungeau *abaterile* celorlalți la urechile Tovarășei? Pe adresa Comitetului Central, personal a Tovarășilor, soseau multe scrisori. Îndosariate ca *sugestii, sesizări, reclamații.* După temele și personajele de referință, se repartizau secțiilor CC-ului spre *rezolvare.* Dacă pârâții erau persoane cu funcții din teritoriu, se trimiteau echipe de verificare și control conduse de instructorii CC. După cercetări amănunțite, se întocmeau concluziile. Asupra sancțiunilor se decidea de sus. Deși se spunea că scrisorile anonime nu sunt luate în considerare, orice denunț era verificat pornindu-se de la prezumția de vinovăție.

La aceeași ședință CPEx s-au discutat și alte abateri de muncă de la Centrala atomo-electrică de la Cernavodă. Aceasta se construia sub licență canadiană. Diplomatul Gheorghe Tinca lucra, în 1989, în Ministerul Afacerilor Externe pe funcția de secretar I la direcția pentru America de Nord și America de Sud. Se ocupa, la modul direct, de relațiile cu producătorii canadieni. „Ceaușescu dorise ca unele dintre echipamentele centralei să fie produse de industria românească, mi-a spus el. Deci IMGB-ul trebuia să producă la standardele tehnice și de securitate cerute de canadieni. De fapt, ambiția lui Ceaușescu era să transforme industria din România, prin IMGB, în furnizor de echipament atât pentru celelalte unități de la Cernavoda, pentru centrala următoare de la Făgăraș și probabil alta în Moldova, cât și pentru programele nucleare ale altor state". Punea o presiune imensă pentru ca în România să se producă la același nivel de calitate. Insistase și ca partenerilor canadieni să li se plătească, parțial, în produse românești. Diplomații ajungeau astfel să medieze tranzacții cu vin românesc și reactoare nucleare. Deloc ușor. De la aceste reactoare pornise „neglijența și indisciplina" sancționate în acea zi, relatată astfel de Gheorghe Tinca: „Ei, bine, pereții lor trebuia astfel șlefuiți prin interior încât,

în caz de accident, praful radioactiv să nu se poată depune în porii acestora. Ai noştri şefi şi-au zis, probabil, că pot ocoli vigilenţa canadienilor şi au băgat armata la şlefuit. Este uşor de imaginat ce-au făcut soldaţii. După inspecţia canadienilor, operaţiunea de şlefuire a fost luată de la început. Toată producţia de glaspapir de la Carbochim – Cluj a fost folosită pentru a freca fiecare milimetru pătrat astfel încât şlefuirea pereţilor să fie cea prevăzută în proiect"[1].

După notaţiile agendei, Elena Ceauşescu s-a consultat cu Bobu (primit de două ori), cu Silviu Curticeanu şi cu Burciu de la Gospodăria de partid.

În aceeaşi zi, Nicu Ceauşescu, prezent şi la şedinţa CPEX, a înregistrat şi recordul celei mai lungi conversaţii la Cabinetul 2 din an: 40 de minute!

Sâmbătă, 3 iunie

Primirile la Cabinetul 2 au început la orele 10.10 şi s-au sfârşit la 14.

Cu fiecare dintre interlocutorii sfârşitului de săptămână – Constantin Radu, Mihulecea, Poliana, Victor Ciobanu şi Ursu – Elena Ceauşescu a petrecut cel puţin o jumătate de ceas.

Dac-ar fi să ne închipuim acea zi de primăvară târzie cu ajutorul mărturiilor apropiaţilor, cu mare probabilitate, Tovarăşa plecase de la reşedinţă după Tovarăşul. Uneori el mergea, sâmbăta, direct pe şantierele mari ale capitalei. Făceau drumul separat.

Colonelul (r) Adrian Eugen Cristea a fost adjunctul şefului Direcţiei a V-a a Securităţii din 1979 şi până în iunie 1989, când l-au pensionat. După mărturiile sale, niciunul dintre ofiţerii care-i aveau în obiectiv pe Ceauşeşti nu-şi depăşea competenţele stabilite. Niciunul – nici măcar comandanţii – nu puneau întrebări suplimentare subalternilor trimişi în vreo misiune mai deosebită cum ar fi depunerea salariilor Elenei Ceauşescu pe carnetele de CEC ale „copiilor". Altfel, s-ar fi „interpretat" la modul cel mai periculos, în sensul de „racolat" de către un alt serviciu de informaţii. Adică nici

[1] Interviul autorului cu Gheorghe Tinca (15 ianuarie 2009).

mai mult nici mai puţin decât spionaj, trădare de patrie etc. Deosebit habitatului celorlalţi demnitari, nici „tehnică" nu s-a introdus în spaţiile private şi birourile Ceauşeştilor. „Ascultaţi" erau, în schimb, toţi aceia care lucrau în apropierea lor – de la menajeră la bucătari. Ofiţerii care-i aveau în obiectiv pe aceştia nu aflau însă nimic despre discuţiile de la micul dejun ori cina Tovarăşilor. Instruiţi, încă de la angajare, să nu vorbească niciodată în familie sau cu prietenii despre munca lor, la cea mai mică încălcare a interdicţiei, sub un pretext sau altul, ar fi fost îndepărtaţi[1].

Astfel că „dezvăluirea" discuţiilor dintre Ceauşeşti nu e posibilă.

Luni, 5 iunie

Ea şi el au fost la două şedinţe. Le-au prezidat împreună, participanţii fiind obişnuiţi cu *indicaţiile* şi criticile amândurora.

Prima dintre ele s-a ţinut între orele 10.40 şi 11.20 pe tema „lacuri şi vopsele". A doua a fost între orele 11.55 şi 13.00, în acelaşi loc („săliţă"), despre „motoare electrice şi transformatoare". Cu membri ai CPEx, miniştri, specialişti cu înalte funcţii în domeniul industriei chimice şi construcţiilor de maşini. În ultimii ani, specialiştilor nu li se mai îngăduia să formuleze obiecţii profesionale în prezenţa Tovarăşilor. Se lăsa a înţelege că documentaţia prezentată era corespunzătoare. Iar noilor *indicaţii* urmau să li se găsească, fără cârtire, soluţii.

Aceia dintre membrii CPEx care şi-au scris memoriile după moartea Ceauşeştilor au povestit că la şedinţe, indiferent de funcţie, participanţii erau trataţi ca „figuranţi". La supărare, Ceauşescu îi ameninţa cu răspunderea „în faţa poporului". Instanţă invocată cu tot atâta deferenţă ca judecata lui Dumnezeu. Atâta doar că din ameninţarea lui Ceauşescu se înţelegea că el e „poporul" care şi acuză, şi judecă. „Detesta presiunea realului, a practicii"; „ceea ce îl scotea cel mai mult din fire era pretenţia cuiva de a produce un sistem de gândire personal, de a avea argumente, de a raţiona";

[1] Interviul autorului cu Adrian Eugen Cristea şi Dumitru Burlan (15 septembrie 2009).

„nu admitea coautori, colaboratori, își statuase dreptul autorului unic"; „găsea cuvintele cele mai sarcastice la adresa specialiștilor", a scris mai târziu Dumitru Popescu despre el. Doar Tovarășa întrecea sarcasmele lui![1]

Dar până a începe prima ședința, la Cabinetul 2 au fost chemați Cornel Pacoste[2], apoi, împreună, Curticeanu, Dincă și Oprea.

După-amiaza i-a primit pe Pană, Ursu, pe o anume Elena Burtea, pe Constantin Radu și pe Poliana. Se pare că la orele 18.25 s-a retras împreună cu fosta-i noră.

Marți, 6 iunie

Nicio zi fără ședință! – putea fi deviza cuplului Ceaușescu! La „săliță", între orele 11.00 și 11.40, s-a discutat despre „aur, argint" și „încasări și plăți externe pe luna mai".

Înaintea ședinței, la Cabinetul 2 au fost primiți Nicolcioiu și Poliana. Imediat după ședință i-a chemat pe Dăscălescu și pe Dincă. Cei doi aveau reputația de a fi întrunit, la superlativ, calitățile de „vătafi". Buni organizatori și gata oricând „să-și dea concursul" la a pune în scenă planurile Tovarășului, Dincă era poreclit „te leagă". „Te leg!", amenința el cu arestarea după descinderea într-un control. Calitățile acestea vor fi fost avute în vedere în prelungirea temelor ședinței. Ca să achite datoria externă, din rezerva națională s-au vândut 80 de tone de aur. Ceaușescu voia ca până la congresul din toamnă să le răscumpere. Până la capătul anului a reușit să achiziționeze însă abia peste 20 tone[3].

---

[1] Dumitru Popescu, *Am fost și cioplitor...*, p. 240.

[2] Cornel Pacoste (1930–1999), profesia inițială: inginer hidrotehnic. Membru al CC al PCR (1974–1979; 1982–1989) și al CPEx (1984–1989), secretar al CC (1985–1986). Dintre funcțiile deținute: prim-secretar al Comitetului județean de partid Arad (1980–1982) și Timiș (1982–1985), viceprim-ministru al guvernului (1986–1989).

3 Răzvan Belciuganu, „Dezvăluirile guvernatorului Băncii Naționale a României", http://jurnalul.ro/special-jurnalul/dezvaluirile-guvernatorului-bancii-nationale-a-romaniei-502411.html.

La București se ținea în aceste zile reuniunea la nivel ministerial a țărilor balcanice privind cooperarea industrială și transferul de tehnologie. După mărturia lui Silviu Curticeanu, în primăvara lui 1989, Ceaușescu încercase marea cu degetul și în afaceri cu americanii. Invitase la București vreo 40 de investitori, încercând să-i cointereseze. Încercarea n-a avut consecințele scontate pentru că țara nu-i mai interesa politic iar profit serios nu întrevedeau[1]. Viitorul memorialist a fost chemat la Cabinetul 2 în acea zi de trei ori.

Joi, 8 iunie

Un interesant punct din agenda zilei pare, astăzi, ședința de la „săliță" cu Nicolae Ceaușescu pe tema „Capacități de producție care nu pot fi folosite în 1990" ținută între orele 12.00 și 12.25. Să fi ajuns Ceaușeștii la concluzia că anumite întreprinderi pot intra în faliment? Ori că sunt atât de energofage încât afectează sistemul energetic? Cuvântul faliment era folosit exclusiv cu trimitere la viciile capitalismului.

Altfel, primirile la Cabinetul 2 au început la orele 9.50 cu șeful Direcției a V-a Securitate și Gardă, generalul Marin Neagoe. Cunoștință veche, din vremea când ea era „tovarășa Lenuța, soție a tovului Ceaușescu".

De patru ori a fost chemat Silviu Curticeanu, șeful Cancelariei CC. În rest, Constantin Radu, Gheorghe Pană, Constantin Olteanu, arhitectul Nicolae Vlădescu.

Și nu fără legătură cu amintita ședință va fi fost chemat și Radu Bălan cu care Tovarășa a stat mai bine de un ceas (15.50–17). Bălan era atunci președintele Comitetului de Stat al Planificării, organism creat după ideile lui Lenin de coordonare a economiei etatizate. Prin funcția aceasta se făcea, după amintirile lui Silviu Curticeanu, „ciuca bătăilor" pentru Ceaușești[2]. Planul mare al tuturor antreprizelor și livrările de materii prime și materiale, totdeauna deficitare, înregistrau sincope puse de ceilalți pe seama

[1] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 198.

[2] *Ibidem*, p. 198.

cui se putea. Cuvintele de ordine erau indisciplina şi dezorganizarea în producţie.

Născut în 1936, într-un sat din Ialomiţa, Bălan intrase în *câmpul muncii* la Caransebeş: vagonetar, ajutor de miner, miner, artificier şi, în cele din urmă, maistru minier. În paralel, activase politic – de la secretar UTM pe întreprindere până la lider al tineretului din Caransebeş. Îşi ridicase corespunzător şi „nivelul" politic prin şcoli de partid, fiind în 1989 doctorand la Academia „Ştefan Gheorghiu". După 1963, Bălan a acces la funcţia de prim-secretar UTM al Regiunii Bănat. La 41 de ani era prim-secretar al judeţului Timiş (1977–1981), apoi al Hunedoarei (1981–1985). De acolo l-au promovat preşedinte al CSP. După bătăile de cap ale unei asemenea funcţii, în noiembrie 1989 a fost fericit că l-au trimis prim-secretar la Timişoara.

La finele anului îşi va fi amintit şi el vorbele înţeleptului: ai grijă ce-ţi doreşti, să nu cumva să ţi se şi împlinească!

Vineri, 9 iunie

„Programul cu public" al Tovarăşei a început la orele 10.05 şi s-a încheiat la 18.17. Conform agendei s-a ocupat de cel puţin trei domenii: cultură, învăţământ, presă.

Prima întâlnire a avut-o cu Suzana Gâdea (10.05–10.35). Preşedintele Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste făcea excepţie de la noile indicaţii de cadre care recomandau promovarea celor cu stagii de muncitori. Calificată inginer chimist metalurg, Susănica (după numele din buletin) era ţinta batjocurii artiştilor şi scriitorilor care înţelegeau să fie reprezentaţi de o personalitate culturală. Născută în 1919, la Buzău, şi-a început cariera universitară în 1943 ca asistent, imediat după terminarea Facultăţii de Chimie Industrială de la Institutul Politehnic din Bucureşti. În 1955 era deja profesor universitar. Cum chimia a fost cotată o ştiinţă a viitorului în politica economiei socialiste, au trimis-o la specializare în Polonia. Şi au recrutat-o, concomitent, în eşalonul celor cu *munci de răspundere* în învăţământ şi cultură. A tot urcat...!

Deputat în Prezidiul MAN, președinte al Consiliului Național al Femeilor, membru corespondent al Academiei Române, ministru al Educației și Învățământului și din 1979, președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste. În vara lui 1989, Suzana Gâdea era o personalitate feminină *multilateral dezvoltată*. La proporții mai restrânse, dar pe modelul Tovarășei.

În programul primei părți a zilei, Elena Ceaușescu a mai avut o ședință (cu Constantin Radu și Ion Sasu) pe probleme de cadre în învățământ (11.35–12.50).

După-amiaza i-a chemat pe Nicolae Constantin, Constantin Radu, Lina Ciobanu și Constantin Mitea. Să fi vorbit cu vreunul dintre ei și despre vizita șefului diplomației sovietice Eduard Șevarnadze[1] la Berlin? Acela ținuse acolo o cuvântare în care anunțase că fiecare țară din blocul răsăritean își va alege propria cale de reformare. În conclavurile liderilor comuniști europeni Gorbaciov afirma răspicat că viitorul nu e posibil fără perestroika. Ceaușeștii auziseră (și făcuseră) însă prea multe declarații fără acoperire ca să mai fie sensibili la amenințări ca acestea.

Sâmbătă, 10 iunie

După ceasul de taină cu Poliana (9.10–10.05), până la orele 14.34 când termină programul de birou, Tovarășa a purtat discuții.

Două dintre ele atrag atenția. Prima s-a consumat cu secretarul CC cu propaganda Constantin Olteanu și cu Suzana Gâdea (10.35–11.05). Presupunem că atunci s-a definitivat programul „centenarului Eminescu", peste câteva zile urmând a fi fastuos comemorat decesul poetului național.

Între orele 12.15 și 13.10, Elena Ceaușescu l-a avut ca interlocutor pe Ursu, sprijinitorul savantlâcului ei în chimie. Ursu (academician din 1974, cu specializări în URSS și SUA) făcea parte din diverse organizații și comisii științifice internaționale.

[1] Eduard Șevarnadze (1928–2014), prim-secretar al RSS Georgia (1972–1985), ministru de Externe al URSS (1985–1991), președinte al Republicii Georgia (1992–2003).

Se subînțelege că funcțiile politice, pentru care optase încă din studenție, îl proptiseră pentru contactele și recomandările de reprezentare a oamenilor de știință români în străinătate. La finele lui 1988, în contextul înrăutățirii relațiilor dintre Ceaușescu și Gorbaciov, Ursu a reușit performanța de a media invitarea Tovarășei la Moscova de către Academia de Științe a URSS. I se traducea în limba rusă cu acest prilej volumul *Progrese în chimia și tehnologia polimerilor*. Ce dar mai mare i s-ar fi putut oferi „savantei"?! Cum să nu-l fi apreciat pe Ursu? În mod paradoxal, de aceste intermedieri va profita și după moartea „sinistrei", fiind trecut cu vederea la arestarea și condamnările membrilor CPEx[1]. El singur dintre foștii apropiați ai ei va apărea ca o „cârtiță sovietică". Prin urmare, în noul context, un disident al regimului comunist...

Fără cultura adecvată comparației cu inteligența și interesele altora, vanitoasa Elena n-a pus la îndoială nici „sincera admirație" a intermediarului, nici a „colegilor academicieni" sovietici. De altfel, cărțile ei scrise de alții meritau elogii științifice. În acea sâmbătă de iunie, Ursu a asistat și la discuția ei cu ministrul Sănătății, Victor Ciobanu (12.40–13.00). Să fi vorbit, în trei, și despre tratamentul lui Ceaușescu? Asta, da, informație de resortul unei spion sovietic!

„Colegii academicieni" sovietici n-au reacționat public la vestea execuției „savantei". Au intervenit, în schimb, viguros și eficient în favoarea eliberării colegului Ursu din închisoare și pentru disjungerea lui din procesul CPEx.

Luni, 12 iunie

După agendă, ai zice că aceea a fost ziua secretarului CC cu propaganda, generalul Olteanu. De patru ori chemat la Cabinetul 2!

Prima dată între orele 9.15 și 9.30, întrevederea suprapunându-se parțial și cu prezența lui Ion Stoian, de asemenea

[1] În perioada 22 decembrie 1989 – 1 februarie 1990 au fost arestați toți componenții CPEx. De asemenea, rudele apropiate ale Ceaușeștilor și personalul care venise în contact cu ei. Foștii demnitari au primit la început pedepse foarte dure. Prin recursuri repetate, acestea li s-au redus.

secretar al CC în acel moment. Peste o jumătate de ceas, Olteanu va fi rechemat (10.06–10.30). A treia și a patra oară, împreună cu Suzana Gâdea (18.50–19.00, 19.50–19.56). Discuțiile vor fi fost „la zi" – festivitățile dedicate poetului național. A doua zi, la Ateneu, era planificată o mare adunare festivă. La Cabinetul 2 s-a definitivat, probabil, mesajul transmis de liderul partidului. N-ar fi exclus ca și comunicările științifice să fi fost aprobate la acest nivel.

Participanții la acel simpozion se așteptau la un prezidiu în frunte cu Ceaușescu. Dar, după cum își va aminti Constantin Olteanu peste ani, Emil Bobu a fost mesagerul lui (în preziua adunării a fost și el chemat de două ori la Cabinetul 2). Bobu a citit mesajul președintelui României. La comemorarea a 50 de ani de la moartea lui Eminescu, regele Carol al II-lea se prezentase la Academia Română. A consemnat apoi în memoriile sale că mai mulți academicieni cuvântaseră despre poet. Niște oameni atât de mici să vorbească despre unul atât de mare! – observase malițios „voievodul culturii". De ce n-a mers Ceaușescu la Ateneu ori ce gândea despre poetul național și eminescologii actuali, nu i-a comunicat nici măcar secretarului cu propaganda. Ceaușeștii nu agreau scriitorii și artiștii. Pe parcursul anilor 1980 sistaseră primirile în uniunile de creație, ceea ce a determinat proteste din rândul tinerilor privați de avantajele profesioniștilor recunoscuți. Însăși fiica diriguitorului *realismului socialist* în România, Leonte Răutu, se raliase unui astfel de protest[1].

Cuvântul lui Ceaușescu l-a scris Constantin Mitea ori Eugen Florescu. Dar Mitea era cel agreat (ca om și ca stil, după cum constatase generalul Olteanu)[2].

Simpozioanele și manifestările cultural-educative li se păreau, probabil, Ceaușeștilor prea puțin însemnate pentru menirea lor. În după-amiaza acelei zile, Tovarășa a plecat într-o vizită la Casa Republicii (16–18.40). Să nu se fi simțit bine Tovarășul?!

---

[1] Monica Lovinescu, *Pragul. Unde scurte V*, Editura Humanitas, București, 1995, pp. 238–239.

[2] Interviul autorului cu Constantin Olteanu (24 aprilie 2009).

Miercuri, 13 iunie

Primirile la Cabinetul 2 au început la orele 9 şi s-au încheiat la 18.20.

Au fost şi două şedinţe de lucru, la „săliţă", cu Nicolae Ceauşescu: una, între orele 10.55 şi 11.15, cu tema „metale preţioase", cealaltă după-amiaza (16.15–18.00), cu subiectul „materiale pentru Congres".

De câte două ori au fost chemaţi Curticeanu, Bobu şi Constantin Radu. Interlocutori ai Elenei Ceauşescu au fost în acea zi şi Nicolcioiu, Marin Neagoe, Vasile Bărbulescu, Constantin Olteanu (chemat iarăşi împreună cu Suzana Gâdea), Cornel Pacoste şi Ion Stoian.

În vremea aceasta, simpozionul dedicat lui Eminescu la Ateneul Român alimenta supoziţii şi zvonuri, răspândite repede în ţară. Unii ziceau că Nicolae Ceauşescu nu venise deoarece se temea de scriitori. Căci agitaţia din Moldova Sovietică ori din Ungaria părea pornită din iniţiativele lor. Absenţa academicianului Zoe Dumitrescu-Buşulenga[1] era altă ştire comentată a zilei. Unii o motivau prin complexele „savantei" oficiale în faţa distinsei intelectuale, înzestrată cu talent discursiv şi scriitoricesc. Alţii ziceau că a fost protejata Elenei până când „şi-o luase în cap" cu „recunoaşterile internaţionale". Supoziţii mai palpitante veneau dinspre „organe": se zvonea că pe Buşulenga au instigat-o intelectualii reformatori din blocul comunist să-i urmeze în frondă. Iar Ceauşeştii aflaseră.

Biografia istoricului şi criticului literar Zoe Dumitrescu-Buşulenga e un semnal asupra carierelor intelectuale din epocă. Născută în 1920, a absolvit Facultatea de Drept în 1943. După război şi-a continuat studenţia. În 1944–1948 a fost, simultan, studentă a Facultăţii de Litere din Bucureşti şi a Institutul Pedagogic „Maxim Gorki" (1947–1948). A promovat şi în elita cadrelor universitare

[1] Zoe Dumitrescu-Buşulenga (1920–2006), critic literar, academician, membru al CC al PCR (1969–1974), deputat în MAN.

(şef de catedră şi prodecan la Universitatea Bucureşti) şi în aceea a cercetătorilor (director al Institutului „George Călinescu", membru corespondent al Academiei RSR) şi într-a scriitorilor (membru în comitete de acordare a premiilor literare, printre altele) şi, nu în cele din urmă, în staff-ul partidului (membru al CC al PCR între 1969 şi 1974). Se mai spunea şi că ei i se încredinţase, în 1965, sarcina secretă de a face cursuri de oratorie cu noul lider al partidului Nicolae Ceauşescu.

A doua zi Tovarăşul va pleca într-o *vizită de lucru* în unităţi agricole din judeţele Giurgiu, Teleorman, Olt şi Dolj. Vor fi două zile de zbor cu elicopterul şi aterizări în mijlocul oamenilor năclăiţi de sudoarea emoţiei şi a caniculei estivale. Arhanghelul *noii revoluţii agrare* a coborât astfel pe ogoarele CAP-urilor şi IAS-urilor din Greaca, Mihai Bravu, Adunaţii Copăceni, Drăgăneşti-Vlaşca, Alexandria, Furculeşti, Măldăeni, Crâmpoaia, Brebeni, Segarcea şi Băileşti.

Vineri, 15 iunie

După rânduiala ţărănească, femeia are grijă de casă, iar bărbatul de ogradă şi ogor. Cam aşa pare că partajaseră conducerea ţării Nicolae şi Elena Ceauşescu. El mergea peste hotare, în vizite de lucru prin ţară şi pe şantierele capitalei, iar ea avea grijă de cadrele, învăţământul, cultura şi celelalte treburi „interne".

Ceauşescu făcea însă şi *campania agricolă de vară*. Declarat şi Erou al Noii Revoluţii Agrare (altă nouă decoraţie din vremea lui), *indica* termenele şi producţiile din agricultură şi zootehnie. Presa prezenta reportaje despre ultima parte a vizitei de lucru făcută de Ceauşescu în unităţi agricole din judeţele Argeş, Dâmboviţa şi Prahova. Însoţit de Curticeanu şi de Gheorghe David[1], ministrul Agriculturii, Ceauşescu a aterizat cu elicopterul pe ogoarele din Rociu, Leordeni, Jugureni, Cornăţelu, Pucheni şi Gherghiţa.

[1] Gheorghe David (n. 1932), profesia iniţială: agronom. Membru al CC al PCR (1974–1989) şi al CPEx (1984–1989). A fost ministru al Agriculturii (1983–1989).

În ambele zile de absență a Tovarășului, Poliana o vizitase de câte două ori, zilnic, pe soața lui. Solicitudinea și atitudinea ei respectuoasă erau, în general, agreate de demnitarii care frecventau Cabinetul 2. Știau însă și că Elena Ceaușescu aștepta de la ea „informări". Bunăoară, după festivitățile de la Ateneu, Poliana a venit direct la Cabinetul 2. Conveniseră dinainte, o chemase ea ori se invitase Poliana? Dar după discuția ca între femei, secretarul cu propaganda Constantin Olteanu a fost chemat și întrebat despre festivitate. Noutăți nu erau – cuvântaseră toți vorbitorii după programul cunoscut și aprobat de Tovarășa. Liber nu se exprimase nici unul, au citit cu ce îi pregătiseră. „Lasă că nu trebuia să vorbească toți ăia", adică oamenii de cultură – a fost concluzia mustrătoare a Elenei Ceaușescu.[1]

În 15 iunie, dintre cei cu responsabilități în omagierea poetului național, la Cabinetul 2 au fost prezenți, de asemenea, Suzana Gâdea și D.R. Popescu[2], președintele Uniunii Scriitorilor și redactorul-șef al *României literare*. Ultimul a fost reținut cinci minute.

Un sfert de ceas, la capătul zilei a fost consemnată și vizita lui Nicu Ceaușescu. În criza anului 1989, prin comparație cu alte județe, sibienii erau mulțumiți de primul lor secretar. Magazinele și piețele lor erau mai aprovizionate decât oriunde în Transilvania iar fabricile aveau goluri mai mici de producție. La telefonul mezinului Ceaușescu, ceilalți primi-secretari de județ grăbeau furnizorii Sibiului din subordinea lor să-și respecte contractele. Iar miniștrii de resort percutau ca la *indicațiile* tatălui. Când golul din magazinele alimentare era prea mare, Nicu ordona descărcarea unor tiruri cu mărfuri pentru export, „raportând" isprava omologului din județul de unde veneau produsele. Acela le reîncărca și le expedia după grafic, căci se zvonea că în curând Nicu va fi „șeful cel mare"[3].

[1] Interviul autorului cu Constantin Olteanu (8 iulie 2009).

[2] D.R. Popescu (n. 1935), scriitor. Membru al CC al PCR (1979–1989), președintele Uniunii Scriitorilor și redactor-șef al revistei *Contemporanul* (1981–1989).

[3] Interviul autorului cu Gheorghe Oprea (20 mai 2015).

Sâmbătă, 17 iunie

A fost o zi foarte încărcată în agenda Cabinetului 2.

S-a ţinut şi o şedinţă CPEx (10.30–11.55). Românii au aflat din comunicatul de presă că s-a examinat şi aprobat *Proiectul Programului-Directivă al Congresului al XIV-lea al PCR cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1991–1995 şi orientările de perspectivă până în anii 2000–2010* şi alte documente. Părea că şi dincolo de viaţa lor, Ceauşeştii le vor rândui traiul urmaşilor.

Apoi altă şedinţă cu Nicolae Ceauşescu, la „sălită", pe probleme agrare (12.35–12.50). Iar după-amiaza o „vizionare pe pasarelă" a machetelor viitoarelor magazine de pe Calea Socialismului, axa viitorului centru civic al capitalei.

Altfel, între orele 9.25 şi 17.55, din anticamera Cabinetului 2 au fost înregistraţi nu mai puţin de 23 vizitatori.

Agitaţia avea legătură, fără îndoială, şi cu evenimentele de la Budapesta. Cine ştie ce-şi vor fi amintit între patru ochi Nicolae şi Elena Ceauşescu despre revoluţia maghiară din 1956. Trăiau acum momentul de neimaginat când Imre Nagy[1] şi ceilalţi comunişti executaţi pentru „trădarea în slujba imperialismului" erau veneraţi ca eroi în capitala ţării vecine. În Comandamentul general – înfiinţat la Bucureşti în 1956 pentru monitorizarea crizei din Ungaria şi prevenirea tulburărilor în România – a fost şi Ceauşescu, din partea armatei, şi Drăghici, din partea Securităţii. Între prietenele bune pe-atunci, Marta Drăghici[2] şi

[1] Imre Nagy (1896–1958), premier al Ungariei (1953–1954, 1956) care după moartea lui Stalin a adoptat o atitudine reformatoare a politicii staliniste din ţara sa, taxată de liderii URSS şi cei din ţările frăţeşti drept „contrarevoluţie". Mişcarea populară astfel generată a fost înăbuşită de trupele sovietice, iar liderii săi au fost duşi la Moscova, după care au fost condamnaţi în cadrul unui proces stalinist organizat la Budapesta (1958).

[2] Marta Drăghici (Martha Csiko), fostă *ilegalistă* şi deţinută politic în anii războiului. Soţia lui Alexandru Drăghici, motiv pentru care prin 1953–1954 a trebuit să se retragă din funcţia de şef de secţie la CC, ambii soţi neavând dreptul să deţină funcţii de conducere.

Lenuța Ceaușescu se vor fi schimbat multe păreri despre compli catele treburi ale bărbaților.

Acum nu va mai fi un comandament de criză, deși demonstrațiile de la Budapesta atingeau mai periculos interesele puterii de la București. Cuvântările și declarațiile făceau referiri la un vitor anticomunist al Ungariei și al Transilvaniei. În ședința CPEx din acea zi, Ceaușescu apreciase deschis situația din 1989 mai gravă decât în 1956. Și solicitase imperios organizarea unor proteste ale *oamenilor muncii* împotriva „amestecului în treburile interne și poziție antiromânească"[1]. În ce privește acțiunile de la vârf, a purces la convocarea ambasadorii *fraților* din Tratat, ai Chinei și ai Coreei de Nord ca să-și transmită protestele. Se sfătuise, fără îndoială, în această acțiune cu nevasta. „Subtilitatea" motivației i-a aparținut. Dacă locuitorii continentului african se preocupă de regimul apartheid al Africii de Sud, zisese el, nici ceilalți *frați* nu puteau rămâne indiferenți la evenimentele din Ungaria[2].

Sâmbătă, 17 iunie

Mai întâi o ședință la „săliță" (9.55–11.40). Funcțiile celor menționați sunt atât de diferite încât e imposibil de ghicit ce temă i-a reunit: Ion Teoreanu – ministru al Educației, Nicolae Bărbulescu – director general al Institutului Central de Chimie, „tov. Manolescu" – arhitect.

După ședință, între orele 11.55 și 12.45, a vizitat-o „tov. Poliana". A fost chemat apoi secretarul cu propaganda Constantin Olteanu (12.48–13.15). Se pregătise ori era deja în lucru comunicatul prin care conducerea de partid protesta la „manifestațiile antiromânești" de la Budapesta.

Conform declarațiilor generalului Constantin Olteanu, la Cabinetul 2 se ducea atunci când era chemat. De cele mai multe ori pentru probleme de cadre. Se creau și situații imprevizibile. În orice ierarhie politică, ca să urci ori să-ți păstrezi funcția, consensul cu

[1] ANIC, fond CC al PCR – Secția Cancelarie, dosar 47/1989, f. 5.
[2] Idem, f. 8.

superiorul e obligatoriu. Nu întotdeauna însă, la iniţiativa care părea aşteptată, îşi dădea Elena Ceauşescu acordul. Pe vremea când era ministrul Apărării Naţionale (1980–1985), bunăoară, Constantin Olteanu propusese ca Victor Stănculescu şi Ilie Ceauşescu să fie înaintaţi de la gradul de general-locotenent la cel de general-colonel. Dar Tovarăşa i-a respins pe amândoi. De ce? N-a motivat.[1]

Pe tot parcursul anului 1989, Victor Atanasie Stănculescu n-a fost înregistrat printre vizitatorii Cabinetului 2. Îi mai frecventa pe Curticeanu, Nicolcioiu, Apostoiu – înalţii funcţionari din apropierea celor doi –, din ce-şi amintesc ofiţeri din serviciul de pază şi protecţie. Dar printre legendele ţesute de ei circulă şi aceea că-n vremea când Tovarăşa era mai tânără, îl primea pe arătosul general cu totul mai altfel decât pe ceilalţi.

Luni, 19 iunie

Elena Ceauşescu şi-a început programul cu Poliana (9.40–9.55). De câte două ori au fost la ea Bobu şi Stoian. Cu secretarul CC cu probleme internaţionale Stoian şi secretarul CC cu propaganda Constantin Olteanu putem presupune că s-a vorbit despre programul măsurilor de contracarare a „manifestările antisocialiste, revizioniste şi antiromâneşti" declanşate la Budapesta în 16 iunie. Comunicatul de protest apăruse în *Scînteia* cu o zi în urmă iar *oamenilor muncii* li s-au comandat mitinguri şi proteste. Se temeau soţii Ceauşescu de *revizionismul* vecinilor? Probabil că li se tocise simţul pericolului în atâţia ani de uzaj al puterii. *Revizionism*, adică abatere de la linia ideologică a momentului, a fost şi în 1956, şi în 1968, şi la chinezi... Ziarele centrale şi locale au alocat mai mult de jumătate din spaţiul lor „relatărilor" despre „oamenii muncii care dau glas indignării poporului român".

Altfel, după însemnările agendei, la Cabinetul 2 a fost zi obişnuită. Ea s-a interesat şi de chestiuni de protocol cu Nicolcioiu, şi de construcţiile Gospodăriei de partid cu Burciu. Şi de cine mai ştie ce probleme, la zi, cu Curticeanu, un fel de factotum al cotidianului Tovarăşei.

[1] Interviul autorului cu Constantin Olteanu (8 iulie 2009).

În şedinţa ţinută între orele 16.30 şi 18.20 s-a ocupat de pregătirea Congresului al XIV-lea. Exceptându-i pe Constantin Radu şi pe Bobu, prezenţa altor participanţi nu e menţionată. Nu ştim nici dacă s-a discutat componenţa viitorului Comitet Central, selecţia membrilor comisiilor de lucru ale Congresului sau propunerile de delegaţi. Ori ceea ce era mai important – funcţionarea fără greş a mecanismului prin care secretarul general al partidului urma a fi, irevocabil, ales în organizaţiile de bază prin votul deschis al fiecărui membru al partidului.

Marţi, 20 iunie

De pregătirea Congresului al XIV-lea al PCR, Tovarăşa s-a ocupat mai mult decât s-ar bănui. În stabilirea delegaţilor, membrilor şi secretarilor viitorului CC, „mâna" ei a fost.

În două şedinţe la „săliţă" (prima între orele 11.00 şi 11.40, a doua începută la orele 15.15 cu sfârşit neprecizat), împreună cu Bobu şi Constantin Radu s-a concentrat pe viitorul eveniment. O făcuseră şi cu o zi în urmă şi cel puţin în alte şapte şedinţe anterioare. Urmărind frecvenţa reuniunilor pe această temă şi a aghiotanţilor de care s-a flancat, eşti îndreptăţit să crezi că în acest diabolic triumvirat (mai curând cvartet prin aportul preţuitului Curticeanu) a fost creat şi pus în aplicare mecanismul lui „Ceauşescu reales la al XIV-lea Congres".

Prevederile Statutului PCR privind funcţiile congresului erau însă demult călcate în picioare. „Organul suprem al partidului" nu se mai convoca când decidea Comitetul Central, ci când propunea Ceauşescu în CPEx. Congresul delegaţilor PCR nu mai stabilea linia generală a partidului în problemele fundamentale ale politicii interne şi externe, nu mai alegea Comitetul Central, nici nu mai modifica Statutul partidului... Toate acestea le făceau soţii Ceauşescu, „aleşii" având sarcina unică de a-şi declara aderiunea. În partajul domestic al cuplului, Tovarăşul îşi reţinuse, probabil, un ultim cuvânt asupra „liniei generale a politicii" şi modificărilor la Statut. În celelalte, hotăra Tovarăşa totul.

A mai luat parte Elena Ceauşescu şi la o a treia şedinţă în acea zi: probleme de plan şi export (11.40–12.40), prezidată de Tovarăşul. Între şedinţe a discutat cu Nicolcioiu, Burciu, Curticeanu, Ilie Văduva (consilier al secretarului general), Bobu, Ştefan Andrei şi Marin Neagoe.

Interlocutorii au asigurat-o, probabil, de strălucirea ideii cu *oamenii muncii* care condamnă din răsputeri *revizionismul* ungar. lar „zvonerii" şi „răspândacii"[1] îşi făceau treaba, difuzând mesajul convenit: „Rău cu Tovarăşii, dar şi mai rău fără ei; căci ungarii cer iarăşi Ardealul, iar ruşii sunt de partea lor"[2].

Joi, 22 iunie

Din nou, Tovarăşa s-a ocupat de cadre. Miercuri făcuse acelaşi lucru în două şedinţe.

Joi, între orele 10.10 şi 11.05, împreună cu Bobu, Radu Constantin şi Curticeanu a ţinut o primă şedinţă. A doua a fost după-amiaza (17.30–18.30), tot la „sălită", cu aceeaşi echipă, minus Curticeanu care-l deservea, probabil, pe Tovarăşul.

Cu excepţia celor menţionaţi la respectivele şedinţe, la Cabinetul 2 au fost prezenţi Oprea, Nicolcioiu, Olteanu, Nicolae Constantin şi Stoian. I-a chemat în biroul ei şi în afara şedinţelor pe Curticeanu (de două ori) şi pe Bobu (de patru ori). În ziua respectivă, Bobu a stat faţă în faţă cu Elena Ceauşescu aproape trei ceasuri şi jumătate. Adăugate şi ceasurile serii petrecute la Club şi orele de pregătire a informărilor şi rapoartelor, reiese că viaţa demnitarului gravita pe orbita fixă a cabinetelor 1 şi 2. „Bobu reprezintă un caz de depersonalizare dramatică, va scrie despre el Dumitru Popescu. Nu ştiu cum îi arăta în realitate firea, dar din nenorocire i-a fost percepută, de la bun început, numai uriaşa disponibilitate de subordonare. N-am mai întâlnit un om capabil să disimuleze în asemenea grad,

[1] În epocă, „zvoneri" şi „răspândaci" erau numiţi agenţii Securităţii care se ocupau de dezinformarea populaţiei.

[2] „Aici Radio Europa Liberă! Noua doctrină de apărare a Ungariei: «Inamicul nu e Vestul, ci România»", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 18 iunie 2009.

să nu poată ieşi nici un milimetru din cuvântul superiorului, să nu găsească puterea de a-l contrazice măcar într-un punct cât de mic, sau de a face ceea ce credea el de cuviinţă pe ascuns." Îi va reproşa acelaşi Dumitru Popescu şi servilismul în relaţiile cu ceilalţi: „Bănuiesc, mai degrabă, că i se dereglase aparatul de reacţie. Nici nu apuca celălalt să-şi termine fraza, şi el începea să bâţâie din cap, în semn de aprobare. Ba nici nu era nevoie să vorbească acela, el îi citea gândul din privire şi-i venea frenetic în întâmpinare". Pygmalionul acestei „perfecţiuni" fusese Elena Ceauşescu. Ea îi cultivase „laşitatea neîmpotrivirii, jocul penibil al sclaviei galante, redându-i-l de fiecare dată lui N.C. [Nicolae Ceauşescu] mai plecat, mai flasc şi, în acelaşi timp, mai energic supus"[1].

Vineri, 23 iunie

Întâi au fost primiţi Stoian şi cu Nicolcioiu (10.00–10.07). Secretarul CC cu relaţii internaţionale şi şeful Protocolului de Stat îi vor fi relatat, probabil, cum a decurs vizita de patru zile în România a grupului de ofiţeri şi marinari americani condus de viceamiralul J.D. Williams, comandantul Flotei a 6-a americane. Au ancorat la Constanţa, au vizitat capitala şi nordul Moldovei. Pretutindeni întâmpinaţi, ospătaţi şi găzduiţi după programul rodat al primirilor de musafiri străini care trebuiau să vadă cât de frumoasă e România, cât de harnici românii şi cât de înţelepţi conducătorii.

Tovarăşa dialogase apoi cu interlocutorii obişnuiţi: Curticeanu şi Constantin Radu. După 20 de minute de la ieşirea din biroul ei, Curticeanu a revenit împreună cu Ion Badea (11.25–12.00), care îndeplinea atunci funcţia de preşedinte al Consiliului Naţional pentru Protecţia Mediului Înconjurător. I-au prezentat, probabil, forma finală a proiectului privind protecţia şi folosirea apei ce urma a fi adoptat în viitorul apropiat. Născut în 1923 la Bucureşti, Badea era inginer specialist în hidroamelioraţii. Când Ion Iliescu[2]

[1] Dumitru Popescu, *Cronos autodevorându-se. Memorii*, vol. IV, *Angoasa putrefacţiei*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2006, p. 179.

[2] Ion Iliescu (n. 1930), inginer. Membru al CC al PCR (1969–1984) şi al CPEx (1969–1979). Printre funcţiile deţinute: prim-secretar al CC al UTC şi

a fost schimbat din funcția de prim-secretar la Iași în aceea de președinte al Consiliului Național al Apelor (1979), îl aflase pe Badea ca vicepreședinte al respectivei instituții. Prin paralelismul biografiilor, specialistul școlit la Moscova în „gospodărirea apelor și ecologie" (1950–1954) apare ca surclasat de Badea. După cinci ani de colaborare, Badea a avansat în funcția cea mai înaltă a instituției (1984), înlocuindu-l pe Iliescu. Pe acela Tovarășii l-au expediat director la Editura Tehnică. Un post de la periferia nomenklaturii. În anii 1980 însă, un șef de promoție de la o facultate cu profil umanist s-ar fi socotit fericit dacă ar fi putut ocupa un post de bibliotecar sau de corector într-un ziar sau într-o editură[1].

Ultimul intrat la Elena Ceaușescu a fost consilierul de presă Constantin Mitea. A fost reținut fix cinci minute, cât să prezinte un comunicat: probabil cel destinat presei despre festivitățile Zilei Pionierilor. Se împlineau 40 de ani de la înființarea Organizației Pionierilor în România. Spectacolul festiv la care a luat parte și Elena Ceaușescu a început la orele 18 pe Stadionul „23 August".

Sâmbătă, 24 iunie

Tovarășa a stat exact trei ore la birou (9.25–12.25).

Timp în care i-a avut ca vizitatori pe Poliana, Burciu, Bobu și Ursu.

Mare parte a timpului a petrecut-o cu fosta noră (9.25–10.15). Într-o anumită parte a întrevederii a fost prezent și Radu Burciu,

---

ministru cu Problemele Tineretului (1967–1971), secretar cu propaganda al CC (febr. – iul. 1971), secretar cu propaganda în județul Timiș (1971–1974), prim-secretar al Comitetului județean de partid Iași (1974–1979), președinte al Consiliului Național al Apelor (1979–1984). Ulterior a fost numit director al Editurii Tehnice (1984–1989). În evenimentele din decembrie 1989, a fost desemnat președintele Frontului Salvării Naționale. A fost președintele României (1990–1996, 2000–2004).

[1] Începând din 1981, orașele cu peste 100 000 de locuitori n-au mai afișat posturi în listele guvernamentale de repartiții ale absolvenților. Majoritatea posturilor din aceste liste se găseau în comune și orășele din sudul și estul țării, conform politicii de dezvoltare echilibrată a tuturor județelor țării și a apropierii condițiilor de viață (materială și spirituală) din mediul rural de cel urban.

şeful secţiei Reprezentare a Gospodăriei de partid (9.40–9.52). Neîndoielnic că au discutat şi spectacolul festiv din seara precedentă prin care Organizaţia Pionierilor din România sărbătorise patru decenii de existenţă. Printre mulţumirile care li s-au adus şi cu acest prilej „scumpilor părinţi" ai tuturor pionierilor ţării, Nicolae şi Elena Ceauşescu, nu se amintise, desigur, că şi pionierii apăruseră în România ca imitaţie a unui model sovietic. Semn al naţionalismului, prin anii 1970 a intervenit o schimbare în confecţionarea simbolicei cravate roşii. Pe marginile sale exterioare au tivit-o cu tricolorul românesc. Cuvântul „pionieri" putea fi astfel înlocuit în frazele limbajului oficial prin sintagma *purtătorii cravatei roşii cu tricolor*.

Spectacolul girat de fosta-i noră a plăcut Elenei Ceauşescu. Aşa cum a povestit în memoriile sale lt.-col. (r) Dumitru Burlan, ofiţer de contrainformaţii în Direcţia a V-a în 1989, Elena Ceauşescu o remarcase pe Poliana tocmai după o astfel de *realizare*. La scară locală însă. „La o vizită oficială în Târgovişte, familia prezidenţială a asistat la un spectacol de pionieri, scrie Burlan. Organizator al festivităţii a fost Poliana Cristescu, cea care răspundea de organizaţiile de pionieri din judeţul Dâmboviţa. Tovarăşei i-au plăcut mult atât spectacolul, cât şi Poliana. A dat indicaţii să fie adusă la Bucureşti la CC al UTC ca să se ocupe de organizaţiile de pionieri din toată ţara. Nicu Ceauşescu era prim-secretar la UTC. Elena Ceauşescu s-a gândit la o apropiere între cei doi. Poliana a fost invitată la vila din Primăverii. Mama-mare (mama Elenei Ceauşescu) a plăcut-o foarte mult. Zilnic, uneori de două ori pe zi, Poliana venea în obiectiv la Mama-mare.[1]

Aşa cum îşi vizita zilnic fosta soacră, Poliana a continuat s-o frecventeze asiduu şi pe Mama-mare. Se întâlnea, se pare, mai mult cu cele două femei decât cu subalternii din instituţiile unde devenise persoană însemnată.

[1] Dumitru Burlan, *După 14 ani, sosia lui Ceauşescu se destăinuie*, Editura Ergorom, Bucureşti, 2003, p. 69.

Sursa: Agerpres

Elena Ceaușescu, fotografiată în cabinetul de lucru, de ziua ei de naștere (7 ianuarie 1989).

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale

Elena Ceaușescu ținând în mâini un portret al lui Nicolae Ceaușescu (1968).

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale

Soții Ceaușescu la Predeal (ianuarie 1974).

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale

Împreună cu mezinul familiei, Nicu Ceaușescu, în timpul vizitei oficiale în Republica Federală Germania (iunie 1973).

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale

Tovarășii la o partidă de table în timpul concediului petrecut în URSS (august 1976).

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale

Moment de tandrețe al Ceaușeștilor (anii 1970).

La Scornicești, la înmormântarea Lixandrei Ceaușescu, mama Tovarășului, împreună cu Maria Bărbulescu, Nicolae Ceaușescu, Emil Bărbulescu, Nicu Ceaușescu (1977).

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale

Cu ocazia unei petreceri organizate cu ocazia aniversării Tovarășului, în 26 ianuarie.

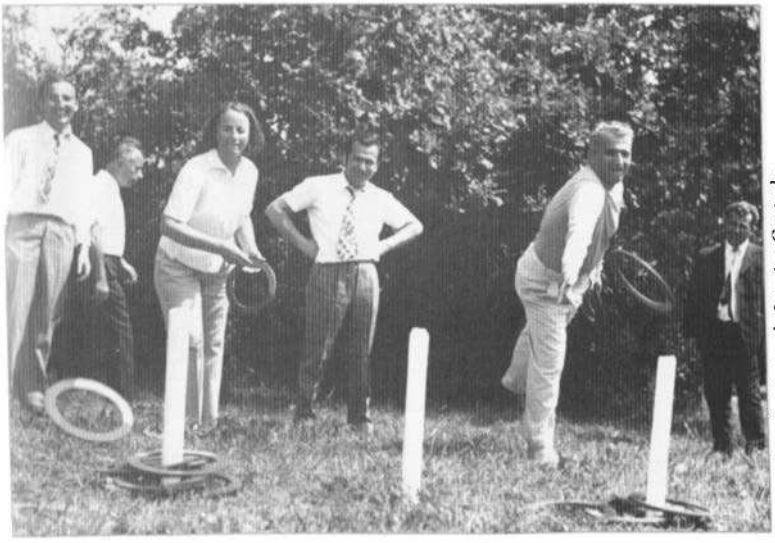

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale

Soții Ceaușescu în vizită la Iași, atent supravegheați de prim-secretarul Ion Iliescu, într-un moment de destindere (anii 1970).

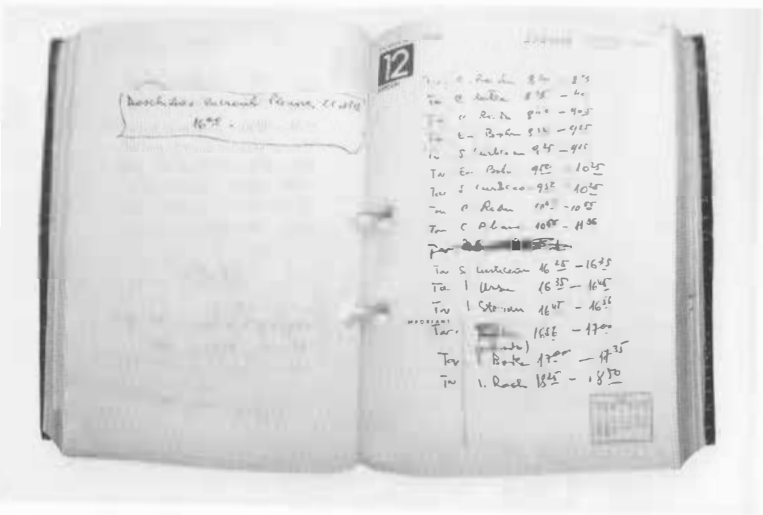

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale

Agenda Elenei Ceaușescu din data de 12 aprilie 1989: în după-amiaza zilei au început lucrările Plenarei CC al PCR în urma căreia s-a dat publicității vestea încheierii plății creditelor externe, dar Tovarășa n-a participat la lucrări.

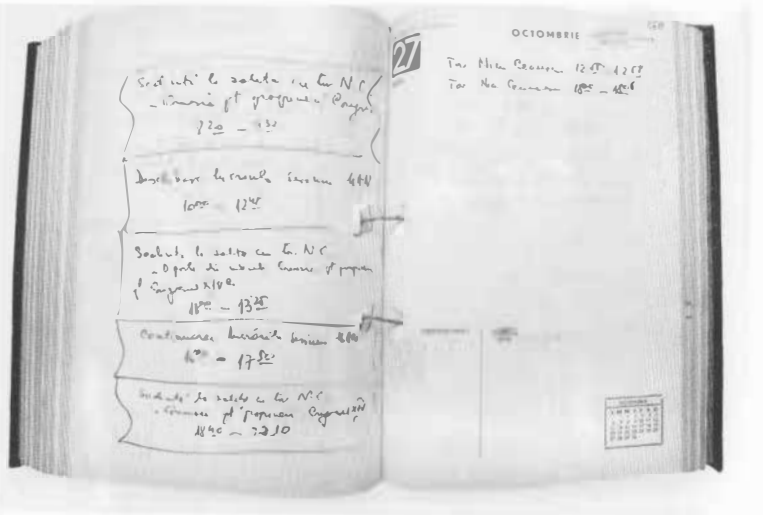

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale

Agenda Elenei Ceaușescu din data de 27 octombrie 1989: pregătirea ultimului Congres – cinci ședințe și două scurte întrevederi cu fiul Nicu, prim-secretarul Comitetului județean de partid Sibiu.

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale

Agenda Elenei Ceaușescu din data de 19 decembrie 1989: Nicolae Ceaușescu e în Iran, Timișoara se află în a patra zi de tulburări, iar Elena Ceaușescu dirijează operațiunile de reprimare și înlăturare a urmelor acestora.

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale

Album dedicat Elenei Ceaușescu, în care sunt reproduse distincțiile și diplomele primite din partea unor instituții și orașe străine în cinstea „academicianei doctor inginer"

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale

Unul dintre nenumăratele omagii aduse Elenei Ceaușescu.

Imagine din timpul vizitei cuplului Ceaușescu în Marea Britanie: prințul Philip, Elena Ceaușescu, regina Elisabeta a II-a și Nicolae Ceaușescu, 13–16 iunie 1978, Londra.

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale

Nicolae Ceaușescu (în prim-plan), Elena Ceaușescu și Ion Dincă (în plan secund), la una dintre nenumăratele manifestări ale partidului (anii 1980).

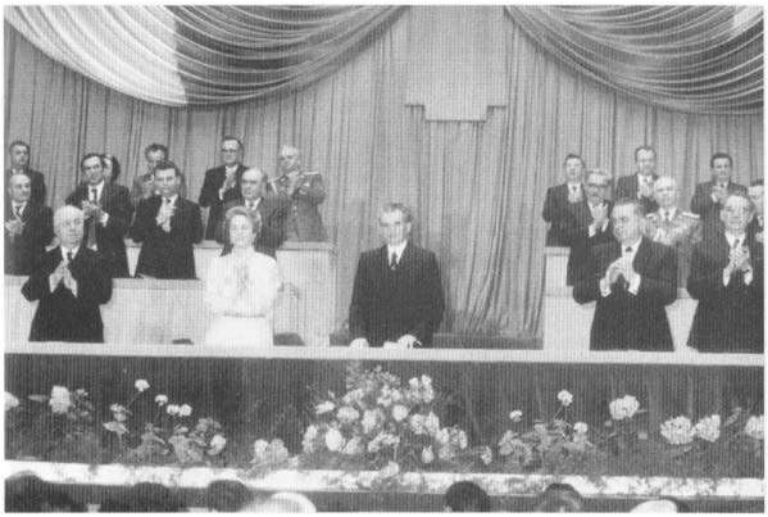

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale

Aspect din timpul lucrărilor Congresului al XIII-lea al partidului. În prim-plan, de la stânga la dreapta: Emil Bobu, Elena și Nicolae Ceaușescu, Constantin Dăscălescu și Manea Mănescu.

Sursa: Arhivele Naţionale Istorice Centrale

Vizita Raisei Gorbaciova la Palatul Pionierilor. Îmbrăcată în negru, Poliana Cristescu, preşedinta Organizaţiei Pionierilor (mai 1987).

Sursa: Arhivele Naţionale Istorice Centrale

Tovarăşa împreună cu Lina Ciobanu, la Buzău (1976).

Gogu Rădulescu, Emil Bobu și Elena Ceaușescu. În spate, printre alții, Constantin Olteanu (în uniformă) și Nicu Ceaușescu (în plan secund, al doilea de la dreapta) în 1984.

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale

Împreună cu membrii Comitetului Politic Executiv și soțiile acestora, de Revelion (1988/1989).

Generalul Iulian Vlad, șeful Departamentului Securității Statului în 1989.

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale

Generalul Constantin Olteanu, în timpul discursului ținut la Congresul al XIII-lea al PCR (19–24 noiembrie 1984).

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale

La Scornicești, întâmpinată de soții Elena (Lina) și Vasile Bărbulescu (anii 1980).

Tovarășa primind salutul respectuos al soțiilor membrilor CPEx.

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale

Elena Ceaușescu și Raisa Gorbaciova, la Palatul Pionierilor (mai 1987).

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale

Fizicianul Ion Ursu, unul dintre colaboratorii Elenei Ceaușescu în construcția carierei sale „științifice", adjunctul ei în Consiliul Național al Științei și Învățământului.

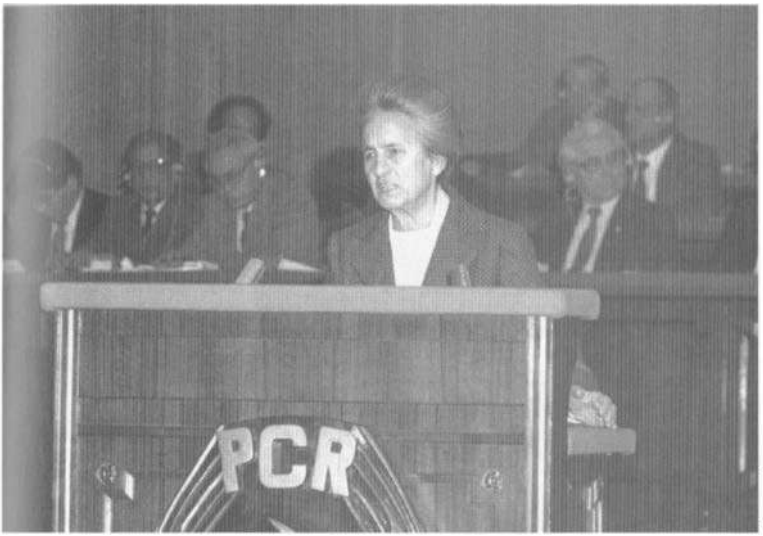

Sursa: Agerpres

Imagine neprelucrată din timpul discursului Elenei Ceaușescu la Congresul al XIV-lea al partidului (24 noiembrie 1989).

Sursa: Agerpres

Vizitându-și mama, Alexandrina Petrescu (7 ianuarie 1989).

Sursa: Fototeca Online a Comunismului Românesc

Ultimul Revelion al Ceaușeștilor (31 decembrie 1988).

Sursa: Agerpres

Elena și Nicolae Ceaușescu, în timpul adunării festive consacrate zilei de 1 Mai (29 aprilie 1989).

Luni, 26 iunie

Primirile au început la orele 9.25 şi s-au încheiat la 18.40.

O listă lungă de demnitari a fost astfel înregistrată din anticamera ei. Mulţi dintre aceştia vor fi fost chemaţi în legătură cu regia şi scenariul Plenarei CC al PCR şi al şedinţei MAN din zilele următoare. Astfel poate fi înţeleasă prezenţa secretarilor CC: Bobu (de patru ori), Stoian şi Olteanu (de câte două ori); a şefului Cancelariei CC Curticeanu (de trei ori) şi a şefului Protocolului Nicolcioiu (de două ori). Au mai fost Ion Ungur (ministrul Comerţului Exterior şi Cooperării Economice Internaţionale), arhitectul Vlădescu şi, separat, Poliana Cristescu şi Nicu Ceauşescu.

Între orele 17.30 şi 18.25, cu o pauză de cinci minute, s-au ţinut două şedinţe prezidate de Nicolae Ceauşescu. Prima dintre ele – proiectul legii privind protecţia şi folosirea apei – şi cealaltă, pe tema planului din 1990. Mai mare, desigur, decât pe anul în curs.

În „săliţa", cu o capacitate de 10–15 persoane, unde se ţineau asemenea şedinţe restrânse, nu exista aer condiţionat. Nici măcar în cabinetele 1 şi 2, nici în reşedinţele Ceauşeştilor. Cu atât mai puţin în cele ale miniştrilor şi celorlalţi demnitari. Din spusele generalului (r) Ion Coman, secretar al CC cu probleme speciale în 1989, programul de austeritate energetică impus ţării se aplica şi în instituţiile puterii. Periodic, iarna, Tovarăşa trimitea pe câte cineva în control inopinat să depisteze reşouri şi radiatoare în sediul CC. Suferind de arterită, Coman îşi instalase, cu fereală, un radiator. Iar secretara înştiinţată de colegi binevoitori îl ascundea la control. Tovarăşa însăşi, mai friguroasă, îşi primea vizitatorii, purtând pe umeri cojocul în care a ajuns-o şi moartea. Iar în canicula verii era şi mai rău[1].

Mesianismul Tovarăşilor anesteziase însă şi judecata celor care împărtăşeau plăcerile puterii cu ei. Li se părea mai uşor să suporte inconvenientele decât să-i înfrunte pe cei doi.

[1] Interviul autorului cu Ion Coman (4 decembrie 2008).

Marți, 27 iunie

În zilele de 27 și 28 iunie s-a ținut Plenara CC al PCR. Punctul de interes al ordinii ei de zi a fost propunerea viitorului secretar general al PCR. Cu excepția unor „intimi" ai puterii precum Bobu ori Manea Mănescu, ceilalți de până la 446 membri plini și supleanți ai CC așteptaseră plini de speranțe ziua când se va pune, statutar, în discuție alegerea secretarului general. Va renunța ori nu „șeful cel mare" în favoarea lui Nicu?

Oricât de paradoxală ar părea astăzi îngustimea acestui orizont de speranță, expectanțele omului de rând și componentului CC coincideau în schema unei filiații privind succesiunea la putere. În vremea acesta, mai puțin optimiștii analiști ai Europei Libere îi creditau pe Elena Ceaușescu sau Emil Bobu ca succesori, dar ai unui defunct Ceaușescu. Notațiile din 27 iunie 1989 din agenda Cabinetului 2 susțin și ipoteza că niște discuții s-au consumat și între protagoniști.

Deschiderea lucrărilor Plenarei CC – unde-au fost prezenți soții Ceaușescu și mezinul Nicu – s-a făcut fix la 9, conform programului anunțat. Între orele 8.20 și 8.27, la Cabinetul 2 a fost prezent cumnatul Vasile Bărbulescu, secretarul CC cu agricultura. Probabil că discuțiile le-au continuat în cabinetul lui Ceaușescu. La mai puțin de un sfert de ceas după deschiderea plenarei (cât a ținut discursul lui Ceaușescu și ovațiile celorlalți), Tovarășa a plecat într-o vizită la Casa Republicii (9.12–9.50). Ce anume reclamase prezența ei acolo? Mister.

La întoarcerea în sediul CC i-a convocat imediat în biroul ei pe șeful Protocolului Nicolcioiu (9.55), pe secretarul CC cu relații internaționale Stoian (9.58) și pe șeful Cancelariei CC Curticeanu (10.00). În vremea aceasta, Plenara continua cu raportările *realizărilor* și exprimarea *angajamentelor*. La orele 10.10, Elena Ceaușescu s-a debarasat de primii doi vizitatori (lămurită, probabil, asupra a ceea ce voia să știe ori să facă). L-a chemat pe Bobu și împreună cu Curticeanu au vorbit până la 10.31. Pare să fi avut trebuință și de confirmarea secretarului cu propaganda Constantin Olteanu (10.31–10.35).

Din nou o pauză (s-au deplasat la Cabinetul 1?), după care reintră în scenă Nicu Ceauşescu (10.50–11.10). Şi iar pauză în agenda ei (cel mai probabil indicând mutarea acţiunii în Cabinetul 1). Mama – omul de partid şi de stat cu cea mai mare putere reală – şi-a rechemat fiul (11.57–12.15). Ce şi-au spus unul altuia atunci, au dus cu ei în mormânt.

Urmează o fulgerătoare şedinţă CPEx, de zece minute, cu un singur punct pe ordinea de zi – „prop. pt. secret. gral" (12.40–12.50). Documentul de arhivă demonstrează că acolo Manea Mănescu a propus realegerea lui Nicolae Ceauşescu.

Pauză de masă (ca de obicei în doi cu Tovarăşul sau în trei – şi cu Nicu?!) şi iarăşi „consultări" (15.20–15.48) cu Nicolcioiu, Curticeanu şi... Nicu Ceauşescu.

Între orele 16 şi 20.20, conform agendei, lucrările Plenarei au continuat.

„Ceauşescu reales la al XIV-lea Congres!", lozinca lansată aici, a îngheţat sufletele românilor. Urmau să-l aleagă însă toţi cei aproape patru milioane de comunişti, prin vot direct, în şedinţele organizaţiilor de bază. Făcea parte şi această strategie din planul lui Ceauşescu de sfidare a sovieticilor. Acolo se făceau greve şi demonstraţii, în România partidul întreg votase *politica înţeleaptă a conducătorului.*

Cine inspirase strategia? După moartea lui, Curticeanu a susţinut că însuşi Ceauşescu a conceput procedura realegerii sale de fiecare membru de partid[1]. Aşa să fi fost, oare?!

Şi-a semnat însă, în felul acesta, condamnarea la moarte.

Joi, 29 iunie

A treia zi de ieşire televizată a soţilor Ceauşescu. După două zile de plenară s-a întrunit Marea Adunare Naţională pentru adoptarea unor legi ecologiste, în limbajul de azi.

Dimineaţa, coafeza Tovarăşei se prezenta la ora convenită la reşedinţa ei. „Tovarăşa Mihalache" era, din declaraţiile apropiaţilor,

[1] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 384.

una dintre confidentele Elenei Ceauşescu, alături de menajera Suzana Andreiaş şi de Poliana Cristescu. Erau, oarecum, în familie, căci soţul coafezei era şoferul Tovarăşului. Cine-ar fi bănuit însă că această „intimă" cu prima femeie a ţării îşi lua salariul într-o unitate de stat? Ce-i drept, una de lux, la Hotelul „Intercontinental". Pe de-o parte, ca să-şi „întreţină mâna", pe de alta, să-şi execute norma. Mai târziu, despre Elena Ceauşescu vor circula fanteziilor unor călătorii, incognito, la celebrul Alexandre din Paris! Dac-ar fi aflat bucureştencele cine-o coafa pe Tovarăşa, ce mai cozi s-ar fi făcut la „hair-stylista" Mihalache!

În acea zi au urmat patru ceasuri de expunere publică: la deschiderea lucrărilor MAN (orele 10–12) şi după-amiază în continuarea lor (16–17.55).

Înainte de a se aşeza însă în prezidiul MAN, Elena Ceauşescu îl primise în biroul ei pe secretarul cu propaganda, generalul Olteanu. Iar între cele două participări la şedinţe, pe Nicolcioiu, şeful Protocolului, şi, de două ori, pe Curticeanu. L-a rechemat pe şeful Cancelariei şi după încheierea şedinţei MAN. În memoriile sale, fostul şef al Cancelariei CC şi-a amintit despre bătaia de cap ce i-o dădeau soţii Ceauşescu cerându-i să le prefacă ideile şi toanele în texte valide, cu putere de lege. Scrupulosul expert în ştiinţe juridice nu şi-a făcut niciodată *mea culpa* pentru încălcarea legii prin aceea că se supunea *indicaţiilor* Tovarăşei – deputată de Argeş în MAN.

Vineri, 30 iunie

Din păcate, nu putem compara încă agendele de lucru ale Cabinetelor 1 şi 2.

Astfel că nu putem şti de ce Elena Ceauşescu a prezidat şedinţa despre planul economic centralizat pe semestrul II al anului 1989 (cum a făcut între orele 12.10 şi 12.40). Ar fi fost *sarcina* Tovarăşului! În aceeaşi zi, Tovarăşa a prezidat a doua şedinţă (16.40–18.20). Deducem că în chestiuni de învăţământ după funcţiile celor menţionaţi.

E îndoielnic că în ultima zi a lui iunie 1989, Tovarăşa a ajuns la birou abia la orele zece când e menţionat primul vizitator.

Nu toate treburile ei erau însă consemnate în agendă. Colonelul (r) Dumitru Burlan răspundea în vremea aceea de întregul personal care deservea într-un fel sau altul familia prezidenţială: de la supravegherea doctorilor lui Nicolae Ceauşescu până la selecţionarea şi verificarea celor patru surori medicale care o îngrijeau, în trei schimburi, pe Mama-mare, cum îi spuneau toţi soacrei lui Ceauşescu. Toate chestiunile familiei Ceauşescu erau, după spusele ofiţerului, raportate ministrului de Interne, Tudor Postelnicu. Acela era omul lor de încredere, nu şeful Securităţii, generalul Iulian Vlad. De la Postelnicu primea rapoartele despre familie şi servitorii ei, de la el afla ce făceau şi spuneau ceilalţi demnitari. Cu Postelnicu, Tovarăşa purta lungi convorbiri telefonice de la reşedinţă şi din birou.[1]

Dar, în vinerea aceea, şeful de cabinet consemnează prima vizită la orele 10.03 şi plecarea ultimului interlocutor la 19.03. În total au fost 12 vizitatori (printre care şi Nicu Ceauşescu). Dintre ei, pe Bobu l-a chemat de câte trei ori, iar pe Curticeanu, Olteanu şi Constantin Radu de câte două ori.

[1] Interviul autorului cu Adrian Eugen Cristea şi Dumitru Burlan (15 septembrie 2009).

Capitolul 7

Iulie

Sâmbătă, 1 iulie

L-a primit întâi pe Nicolcioiu. Apoi a venit Poliana (9.07–10.07). Au urmat Pană, iarăşi Nicolcioiu şi în cele din urmă Bobu (11.20–11.28). Cu Bobu şi Constantin Radu a ţinut şi o şedinţă (la „săliţă") pe teme de cadre (11.30–12.42).

Nu e deloc exclus ca după-amiaza să fi continuat lucrul însoţindu-l pe Ceauşescu în vizită la *obiective*. Nu o pasiona construcţia edificiilor, după cunoştinţele celorlalţi, dar desele ei conclavuri cu arhitectul Vlădescu par să demonstreze o fixaţie recentă. Iar dacă la birou îşi proteja soţul de „supărări", de ce să-l fi lăsat singur pe şantiere?

Nu-l mai însoţea decât rar în *vizitele de lucru* pentru că cineva trebuia să rămână la sediu. Şi nu mergea cu el la vânătoare decât în rare ocazii. De-a lungul vremii, el îşi procurase ori primise cadou dotările de lux ale acestui hobby a cărui practicare fusese apanajul aristocraţiei. Când vâna îşi punea în evidenţă cele mai pregnante date ale personalităţii sale, afirmă fostul şef al Cancelariei, detaliind astfel: „... În primul rând, exclusivismul, prin eliminarea, aproape totală, a celorlalţi vânători; îi plăcea chiar să spună: «eu trebuie să le fac la ăştia singur planul de vânătoare». Cultul personalităţii şi megalomania urmau imediat, fiindcă vânatul trebuia să se transforme în trofeu «de aur»; cel mai mare urs din lume, cel mai mare cerb etc.; îi lipsea şi aici măsura. Când se apuca să tragă, nu se oprea până nu făcea zeci şi chiar sute de

victime"[1]. Într-adevăr, Ceauşeştii nu consumau vânat, iar victimele Tovarăşului intrau în planul la export al cărnii şi blănurilor preţioase. În istoria cinegeticii, Nicolae Ceauşescu încă deţine un palmares de invidiat cu 418 medalii, dintre care 270 de aur[2].

Iar ea, *tovarăşa de viaţă* model, îl aştepta să revină de la vânătoare. Ofereau scene de neverosimil romantism celor din anturaj, piloţilor elicopterului şi ofiţerilor de Securitate. Tovarăşul cobora „din cer" ţinând un buchet de flori de câmp, culese nu de aghiotant, ci de el personal. Îi oferea soţiei adolescentinul simbol de dragoste la scara elicopterului, neincomodat de prezenţa celorlalţi. „O iubea, oare, chiar aşa de mult?!", se întreba Curticeanu la ani după dispariţia lor[3].

Luni, 3 iulie

Elena Ceauşescu şi-a început lucrul la birou cu o şedinţă prezidată de Nicolae Ceauşescu în sala CPEx pe tema planului pe semestrul I (9.45–10.20).

În aceeaşi zi, a organizat şi ea o şedinţă la „săliţă" – cu aceiaşi Bobu şi Constantin Radu – pe probleme de cadre (12.00–12.35). Între cele două reuniuni, i-a primit pe Ursu, Nicolcioiu, Bobu şi Poliana. Cu toată ziua încărcată a gazdei, fosta noră a beneficiat din plin de atenţia Tovarăşei, fiind reţinută aproape trei sferturi de ceas (11.00–11.40). A revenit şi după-amiaza, deşi între orele 15.30 şi 18.32, la Cabinetul 2 au fost nu mai puţin de 13 primiri.

Ca şi în alte dăţi, pe câte unii i-a chemat de mai multe ori – Curticeanu, Bobu, Stoian, Nicolcioiu, Olteanu. A fost chemat şi ministrul Sănătăţii Victor Ciobanu. Nu avem cum şti dacă pentru chestiuni privind sănătatea Tovarăşului ori pentru altele.

Discuţii anterioare vor fi fost multe (între soţii Ceauşescu mai ales), dar oficial în acea zi s-a anunţat – cu o lună mai devreme decât fusese planificat! – adoptarea Decretului Consiliului de

[1] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, pp. 108–109.

[2] Mitică Georgescu, *Vânătorile lui Ceauşescu aşa cum au fost*, Editura Corint, Bucureşti, 2003, p. 16.

[3] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 109.

Stat privind majorarea salariilor pe întreaga economie națională. Adică economia României mergea atât de bine încât se devansase termenul răsplății!

Majoritatea românilor erau cuprinși de neputincioasă furie cu asemenea prilejuri. Pe hârtie trăiau din ce în ce mai bine, producția creștea neîncetat... În realitate, creșterile salariale erau condiționate de planul la export, recuperări de materiale refolosibile, economie de energie etc., toate imposibile sub raportul cifrelor primite de „sus".

Fondul acestor decizii lipsește însă din documente. Iar Tovarășii menținеau relații impermeabile cu anturajul – nu făceau confesiuni, nici nu acceptau discuții asupra realității.

Marți, 4 iulie

Nici mai mult, nici mai puțin decât trei ședințe. Toate prezidate de Nicolae Ceaușescu. O primă ședință pe probleme financiare la sfârșit de lună și de trimestru (11.40–12.12); apoi ședința CPEx de numai șase minute (12.20–12.26); și ultima – „exportul construcției de mașini" – începută la 19.15 (fără menționarea sfârșitului).

În biroul ei, de la orele 9.15 și până la 19.10, între ședințe a fost ca la moară. A avut 15 întrevederi cu 8 persoane. Au intrat și au ieșit în mai multe rânduri Bobu (de patru ori), Nicolcioiu, Olteanu și Curticeanu.

Cei care-au cunoscut-o astfel mărturisesc că nu prea știai la ce să te aștepți atunci când intrai în biroul ei. „Altceva era să fii chemat la Cabinetul 1, a relatat fostul secretar CC al PCR, Ion Coman. Membrii CPEx puteam merge la el neanunțați. Sigur că nu intrai peste un alt interlocutor. La Ceaușescu știai imediat cât intrai dacă era de rău sau de bine. Când era de bine, ieșea de la birou, te întâmpina și-ți întindea mâna. Dacă era mai puțin bine, îți întindea degetele peste birou și-ți spunea să iei loc. La faza rău, rămânea la birou fără să-ți întindă mâna dar te invita să iei loc. Când era foarte rău, te ținea în picioare. Ea, în schimb, avea un continuu neplăcut fel de-a fi".[1]

[1] Interviul autorului cu Ion Coman (4 decembrie 2009).

Probabil că s-a comentat în timpul zilei ori urmărise, seara, la televizor – căci ea nu citea nici ziare – că „oamenii muncii primiseră cu satisfacție" *Programul-Directivă al Congresului al XIV-lea al PCR* unde li se planifica viața până în 2010. Aflaseră că până în 1995, producția netă a României urma să înregistreze, pe ansamblu, o creștere de 30–35% față de 1989. Conform „documentului programatic", ei vor munci cu o treime mai mult dar salariul le va crește abia cu 5–8%. Dacă fac planul! Adică, o creștere pe hârtie. Că vor munci mai mult și mai bine, nu mai credeau *producătorii-proprietarii-beneficiarii* tot mai ofensați de reținerile din salariu motivate propagandistic prin calitatea de acționari ai antreprizelor unde-și aveau cartea de muncă[1].

Joi, 6 iulie

Din agenda Cabinetului 2 și din presa cotidiană reiese că săptămâna a fost extrem de încărcată. Ceaușeștii și-au împărțit sarcinile. Cu o zi în urmă Tovarășul l-a primit pe „fratele Arafat[2]" și alți oaspeți străini. Tovarășii au inaugurat și lucrările de construcție a Centrului Național de Creație și Cultură Socialistă „Cântarea României". În mod curios, în agenda ei momentul este menționat ca „festivitatea inaugurării lucrărilor de construcție a Operei Române". Nici măcar în vocabularul activ al Tovarășilor și demnitarilor să nu fi funcționat pompoasele denumiri? Ori poate instituția Operei Române, spre deosebire de aceea a unui mega-centru de „creație și cultură socialistă", avea și pentru Elena Ceaușescu reală consistență?

Joi au sosit delegațiile pentru ședința Comitetului Politic Executiv al Tratatului de la Varșovia planificată la București[3]. De ele s-a ocupat Tovarășul. Ceaușeștii și-au început însă ziua printr-o

[1] Lavinia Betea, „Jurnalul zilei", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Național*, 4 iulie 2009.

[2] Yasser Arafat (1929–2004), cofondator și președinte al Organizației pentru Eliberarea Palestinei (1969).

[3] Ședințele Comitetului Politic Executiv al Tratatului de la Varșovia se organizau, prin rotație, în capitalele țărilor membre.

activitate comună: şedinţa de lucru, la „săliţă", pe tema exportului în industria construcţiilor de maşini (9.15–9.31).

Apoi drumurile li s-au despărţit. Tovarăşul şi-a intrat în rolul de comandant suprem al Armatei Române. Ar fi trebuit să fie şi Tovarăşa la aeroport ca să-i întâmpine pe Gorbaciovi deoarece liderul sovietic venea însoţit de nevastă din vizita efectuată în Germania de Est. Elena Ceauşescu s-a eschivat, încălcând grav protocolul. Când Gorbaciov a vrut să urce în maşina sa cu echipamente speciale care sosise cu o zi înainte pe aeroport, i-a lăsat şi Ceauşescu de căruţă. Supărat că nu urcă în maşina sa de gazdă, le-a întors spatele, pretextând că merge să viziteze nişte *obiective*. Pe Gorbaciovi i-a însoţit de la aeroport secretarul cu propaganda, Olteanu[1].

Iar Tovarăşa a trecut la conclavurile obişnuite cu Bobu şi Curticeanu (câte două întrevederi), Ioan Totu, Olteanu, Nicolcioiu, Stoian, Dăscălescu, Oprea, I.M. Nicolae. Şi aproape trei ceasuri, în două rânduri, cu Poliana (între 11.15–12.25 şi 18.03–19.20). Pentru fosta-i noră îşi făcuse timp, pentru Raisa Gorbaciova nu avea.

Pe Constantin Olteanu l-a chemat să-i dea raportul despre sosirea Gorbaciovilor. După relatarea lui, întrevederea s-a petrecut astfel: „Am ajuns la sediul CC. Era după-masă, în jur de ora 17.00. Şi m-a chemat Elena Ceauşescu: «Cum a fost?». «A fost discuţie...» şi i-am zis şi eu, pe scurt, care a fost situaţia pentru că trebuia informată. «Tu cu cine ai venit de-acolo?... A, şi ai discutat cu ea buletinul meteo?!» «Am discutat şi buletinul meteo». Dacă aşa a fost întrebarea, aşa i-am răspuns. Şi am încheiat aici: «Mai multe elemente n-am, i-am lăsat la reşedinţă, s-au instalat... Mâine dimineaţă mă duc să îi iau de-acolo şi să-i conduc la Consiliul de Stat»"[2].

---

[1] Lavinia Betea, Constantin Olteanu, *„Şedinţa Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varşovia: Gorbaciov a întârziat un ceas şi a refuzat maşina lui Ceauşescu"*, în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 8 iulie 2009.

[2] *Ibidem*.

A doua zi, seara, Ceaușeștii urmau să dea un dineu în onoarea Gorbaciovilor. Ce se va servi la masă, ce-i va spune Raisei și mai ales ce va îmbrăca gazda – nu a lipsit, cu siguranță, din lunga discuție a celor două apropiate femei, foste soacră și noră. Raisa era pentru Tovarășa mai importantă decât Gorbaciov. De altfel, după cum mărturisește în memoriile sale Silviu Curticeanu, despre politica lui Gorbaciov, Tovarășa i-a împărtășit soțului ei părerea că „toate prostiile" (a se înțelege ideile reformatoare) i-au fost băgate în cap de nevastă[1].

Vineri, 7 iulie

Matinale, Elena Ceaușescu și Poliana Cristescu s-au întâlnit în biroul celei dintâi la orele 8.50. Până la 10.07 au vorbit.

Apoi, Tovarășa a trebuit să facă față la două întâlniri cu Raisa Gorbaciova[2]. Întâi a fost o întrevedere a celor doi lideri, acompaniați de soții, despre care presa a scris că marchează împlinirea a 19 ani de la încheierea ultimului tratat de prietenie între România și URSS. În agenda ei s-a consemnat exclusiv „dineu oferit. Tov. Raisa Gorbaciova" cu o durată considerabilă (20.10–0.45).

Altfel, Elena Ceaușescu și-a văzut de ședințe pe resortul ei (cu Bobu și Constantin Radu între orele 10.40 și 12.35) și al Tovarășului („agricole" cu Bobu, Pacoste și Bărbulescu – orele 16.35–16.50). În acea zi, doar Ștefan Andrei a mai fost primit la Cabinetul 2 (15.30–16.30).

Cine știe cum și când concepuse ea strategia de-a se sustrage protocolului întâmpinării pe aeroportul Otopeni a cuplului Gorbaciov. Înțelegea astfel să-i arate Raisei (simplă nevastă!) că ea – al doilea om de stat și partid al României (și *savant de renume mondial*!) – nu coboară la rolul de simplă soție a gazdei? Ori, pur și simplu, nu-și putea stăpâni invidia față de femeia care strălucea

[1] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 319.

[2] Raisa Gorbaciova (1932–1999), profesor de filozofie marxist-leninistă. După ce soțul ei a devenit lider al URSS, l-a însoțit în toate călătoriile sale în pofida tradiției de la Kremlin.

alături de un mare lider mondial în stilul lui Jacqueline Kennedy[1]? Ţinuta elegantă şi charisma Raisei au fermecat presa lumii libere. Nu şi pe sovietici, care-i criticau prezenţa continuă lângă soţ. Şi mai ales cheltuielile, până la ea, modestia ţinutei şi purtării fiind „floarea darurilor" în etica de partid. Se bârfea că o imită pe Jackie Kennedy chiar şi în comenzile fabuloase la casele pariziene de modă Chanel, Givenchy şi Dior. Deşi mai sigur e că-şi datora *look*-ul creatorilor moscoviţi. Cu darul talentului de designer erau şi la Moscova creatori. „Croitoreasa" Adjubei care concepea şi cosea ţinutele doamnelor Kremlinului a fost atât de respectată încât fiul ei a ajuns ginerele lui Brejnev. Dar în secretomania comunistă, nici stiliştii Kremlinului care compuneau ţinutele Raisei nu puteau să se mândrească public cu aprecierea primei doamne.

Sâmbătă, 8 iulie

Şedinţa Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varşovia a continuat. Au fost conduşi la aeroport şi delegaţii străini, dar la Cabinetul 2 programul de lucru a fost unul de sâmbătă obişnuită.

A început prin a sta la cafea cu Poliana (8.50–9.45). Dineul din seara precedentă şi întâlnirile cu Raisa Gorbaciova vor fi fost în centrul discuţiei. Din agenda zilei precedente nu reiese că Elena Ceauşescu şi-ar fi onorat musafira, însoţind-o în programul stabilit. Se întâmplase şi în urmă cu doi ani, când o acompaniase până la APACA, abandonând-o „tovarăşelor din industria uşoară"[2]. Din preaplinul responsabilităţilor de partid, de guvern şi ştiinţifice, Elena Ceauşescu nu-şi pierde vremea ca musafira, a fost mesajul subînţeles al încălcării de protocol.

Până la orele 12.45, la Cabinetul 2 au mai fost primiţi: Olteanu, Victor Ciobanu, Bobu, Ursu şi Bărbulescu.

[1] Jacqueline Kennedy (1929–1994), soţia lui John F. Kennedy, preşedintele SUA (1961–1963). După asasinarea acestuia s-a recăsătorit cu armatorul grec Aristotel Onassis.

[2] Interviul autorului cu Constantin Olteanu (24 aprilie 2009).

În josul celei de-a doua pagini a agendei, în acea zi s-au făcut și următoarele notații: Petrești – orz = 8 543 kg/ha, grâu = 9 124 kg/ha. Producții imposibile care urcau însă comuna natală a Tovarășei în topul mondial al cultivatorilor de cereale. Să înțelegem că șeful de cabinet se interesase, la cererea ei, de victoria consătenilor pe *frontul recoltării păioaselor*? Se putea și ca acesta să fi fost raportul cumnatului Lică Bărbulescu, secretarul cu agricultura. Iar ea să fi cerut confruntarea cifrelor cu raportul primarului comunei natale. Ori să fi transmis că acestea le erau „obligațiile" de raportare.

De altfel, Tovarășa deseori își făcea datoria de deputat de Argeș, vizitând unitățile agricole din circumscripția ei, însoțită de secretarul CC cu agricultura. Pe *frontul recoltei*, întreg activul de partid era *mobilizat* vara. În astfel de ocazii însă, doar cumnatul din Scorniceşti ținea legătura cu notabilitățile din Petrești.

Luni, 10 iulie

Primirile la Cabinetul 2 au început la orele 9.25 și s-au încheiat la 19.05.

Întâi a venit șeful Protocolului, Nicolcioiu. Pentru două minute a fost chemat la Elena Ceaușescu un anume N. Apetrei (11.04–11.06). După o discuție ceva mai lungă cu secretarul cu propaganda Constantin Olteanu, tot două minute a fost reținut un al doilea Apetrei (11.35–11.37). Din notația „Ed. Apetrei" îl deducem pe Eduard Apetrei, medicul personal al lui Nicolae Ceaușescu din respectiva perioadă.

Ce voia Elena Ceaușescu să afle, între patru ochi, de la el? Un alt specialist din colectivul lui Ceaușescu de doctori, cardiologul Gherasim Apetrei, contactat telefonic și-a reînnoit refuzul de a vorbi despre bolile lui Ceaușescu. Deși evoluția și simptomatica lor sunt acum mai curând date de domeniul istoriei decât al deontologiei medicale. Din declarația cardiologului reiese și că istoricii nu vor intra niciodată în posesia dosarelor medicale ale soților Ceaușescu pentru că n-au existat. Amândoi interziseseră categoric consemnarea anamnezei de către medicii lor curanți.[1]

[1] Interviul autorului cu Gherasim Apetrei (20 iunie 2009).

La Cabinetul 2 au mai fost Poliana, Curticeanu, Dăscălescu, Bărbulescu şi Oprea.

S-a ţinut şi o şedinţă cu Nicolae Ceauşescu, la „săliţă" (17.32–17.50), pe tema pregătirii plenarei Consiliului Naţional al Oamenilor Muncii. Nu se întâlniseră degeaba cu Gorbaciov! Cum revenirea la leninism – pe care-o propovăduiau propagandiştii sovietici – însemna o restauraţie a „democraţiei sovietelor", Ceauşescu voia, probabil, să-şi impresioneze „rivalul". Căci consiliile oamenilor muncii (COM) din România erau teoretizate în manieră asemănătoare sovietelor leniniste. Prezentate însă, desigur, ca o creaţie autohtonă şi funcţionând pe principiul *centralismului democratic.*

După *indicaţia* de sus, la judeţe s-a calculat apoi numărul membrilor din fiecare COM de întreprindere şi instituţie şi componenţa lor. O dată încheiate acele operaţii, componenţa fiecărui COM a fost aprobat (unanim) în *adunarea generală a oamenilor muncii.* Se întrunea şi aproba apoi planul şi programul trimis „de sus". Garantul acestei *democraţii* socialiste era – cum altfel?! – tot Ceauşescu.

Marţi, 11 iulie

Dar ce plăceri îi aducea puterea acestei vârstnice femei?! – îţi vine să exclami empatizând cu programul ei.

În acea zi de marţi din mijlocul verii a fost prezentă la birou între orele 9.30 şi 18.40. Zi toridă bucureşteană, închisă în spaţiul mai mult somptuos decât confortabil, după standardele lumii de azi. Din declaraţiile personalului de pază şi protecţie, Nicolae Ceauşescu se odihnea, la amiază, în camera din spatele biroului. Înainte, când nu lucrau împreună în sediul CC, prânzeau la reşedinţă iar el trăgea un pui de somn. Ea nu dormea după-amiaza. După prânz, „se întindea" uneori câte-o jumătate de ceas în camera de odihnă alăturată biroului. Altfel era mereu atentă, veghind ca o cloşcă cu aripile deschise asupra cuibului puterii.

La Cabinetul 2 intrau și ieșeau cam aceiași oameni. Vedea zilnic aceleași fețe și expresii, asculta același uzat repertoriu cu sărut-mâna, raportez, permiteți, binevoiți, să trăiți... Ea, prefăcându-se (cu ce efort, oare?), atotștiutoare și vigilentă, înger protector al Tovarășului și cârmaciul din umbră al țării! Ori poate că nu depunea nicio strădanie – intrase în convingerea ei că e „cea mai" în toate dintre toți. Iar lingușelile celor cu care se vedea și vorbea, o încredințau că așa este.

În acea zi, bunăoară, de câteva ori au intrat la ea Curticeanu, Bobu și Nicolcioiu. În pomelnicul șefului de cabinet se regăsesc Poliana, Ștefan Andrei, Pacoste, Constantin Radu, Gheorghe Oprea, I.M. Oprea.

Dar fără ședințe și subalternii „tembeli" ce i-ar fi rămas de făcut? Nicio muză n-o atinsese vreodată cu aripa ei. Nu-i plăcea să citească, nu aprecia nicio artă. De pe urma calificării ei de repasatoare la Jackard și Gros îi făcuse menajerei sale, odată, o demonstrație de coasere a nasturelui... Altfel, nici măcar goblen, macrameu ori tricot n-a lucrat. Deși, cum se lăuda Violetei Năstăsescu, învățase să facă de toate. Un stagiu de slujnică într-o casă avută, în anii războiului, o îndreptățea la astfel de pretenții[1].

O variație în notațiile agendei e „vizită în capitală" (11.15–12.25) cu Tovarășul. Putem presupune că au plecat în control neanunțat pe șantierele din Centrul Civic, la Casa Republicii și la Metrou căci în presă n-a fost nimic consemnat. N-au oprit însă niciodată coloana să intre, neanunțați, într-o măcelărie sau într-un magazin oarecare. Nu văzuseră niciodată cum arăta pe dinăuntru un aprozar ori un imobil de locatari nepregătit pentru vizita lor.

Joi, 13 iulie

De la orele 9.00 și până la 13.20, Ceaușeștii au întepenit în prezidiul Plenarei Consiliului Național al Oamenilor Muncii. Consiliile oamenilor muncii erau considerate de Ceaușescu returul la democrația sovietelor statuat de Lenin. Numai că *adunările*

[1] Interviul autorului cu Violeta Năstăsescu (5 mai 2017).

oamenilor muncii pe baza cărora funcţionau, nu aveau alt cuvânt de spus decât cel venit de sus, de la partid. Iniţiativele admise erau doar cele care promovau angajamente şi soluţii de depăşire a sarcinilor repartizate.

Operatorii filmau momentele de închidere şi deschidere, discursul Tovarăşului şi, uneori, extrase din cuvântările participanţilor. Ceauşescu aborda aceleaşi teme, în acelaşi stil. Discursurile celorlalţi desemnaţi de organizatori să ia cuvântul, se concepeau în laboratoarele secţiei de propagandă, pe baza unui „punctaj", cum i se spunea atunci algoritmului său. Imuabile erau şi sarcinile de lucru ale gazetarilor şi operatorilor selectaţi pentru cea mai înaltă responsabilitate din breaslă: prezentarea Tovarăşilor ori relatarea despre faptele lor. Astfel că într-o transmisie a unei plenare de către televiziune, ca să fie demonstrate adeziunea şi entuziasmul participanţilor la spusele conducătorului, timpii mesajelor verbale se selectau aproape la paritate cu cei de aplauze şi scandări de lozinci. Greu de descris ar fi acum saturaţia cetăţenilor expuşi de aproape o jumătate de secol la noxele în continuă creştere ale propagandei de partid.

Se pare că înşişi Ceauşeştii erau sătui de zecile de reprezentaţii anuale date cu aceeaşi piesă şi în acelaşi rol. După ce operatorii şi reporterii de televiziune părăseau sala, deseori în vreme ce reuniunea continua în plen sau pe secţiuni, Tovarăşul pleca în scurte vizite pe şantierele capitalei. Iar ea se retrăgea la birou unde-şi găsea interlocutori.

În agenda Cabinetului 2, variaţia începe după-amiaza. Între orele 16.14 şi 18.25 au fost primiţi Olteanu (de două ori), Mitea şi Florescu. Cei trei pentru definitivarea comunicatelor de presă. Aceasta înseamnă că preluase ea şi această prerogativă a lui Ceauşescu. N-au lipsit Bobu, Curticeanu (de câte două ori fiecare) şi Nicolcioiu.

Vineri, 14 iulie

La prima oră a venit Poliana (9.15–9.38).

Urmează o pauză în programul înregistrat. După care începe prima dintre cele patru şedinţe ale zilei, şedinţa CPEx (10.30–11.30).

După aceea l-a primit pe Nicolcioiu, apoi pe Olteanu.

Interesant poate fi socotit următorul punct al programului ei, consemnat astfel în agendă: „Ședință de lucru la Săliță în legăt. cu ziua de 23 August. Tov. S. Curticeanu, C. Olteanu, Em. Bobu, V. Milea, B. Petrescu. 11.57–12.35". Absentează Nicolae Ceaușescu. Prin urmare, secretarul general al partidului trecuse pe umerii nevestei și importanta responsabilitate a organizării zilei naționale a României[1]. Fapt important întrucât aceasta presupunea și noutățile din interpretările ideologice ale genezei comunismului românesc și ceea ce se întâmpla în vecini. Veștile despre succesele sindicatului polonez Solidarnošč îl incitau pe Ceaușescu la reflecții. O „agentură a imperialismului străin", catalogase el sindicatul *oamenilor muncii* din Polonia. Iar discuțiile dintre liderii sovietici și americani le considera tot atât de periculoase pentru viitorul Europei ca Pactul Ribbentrop-Molotov[2] a cărui primă victimă fusese Polonia. Din sărbătoarea lui 23 August 1989 urma a fi făcut, în consecință, „o puternică manifestație antiimperialistă, antirăzboinică împotriva oricărui amestec al imperialismului în țările socialiste"[3].

În 14 iulie, Ceaușescu a fost prezent la cele două ședințe de după-amiază când s-a discutat rentabilizarea prețurilor la Metrou. Și despre „lacuri și vopsele". Acestea din urmă erau predilect produse din import iar Ceaușeștii au menținut și după plata datoriei externe restricția cumpărăturilor pe valută. Totul ar fi trebuit produs de români în cel mai scurt timp și cu costuri minime!

---

[1] Începând cu anul 1945, 23 august a fost sărbătorit ca zi națională a României, omagiindu-se astfel ieșirea țării din războiul împotriva Aliaților. După abdicarea regelui Mihai (1947) și arestarea majorității celor implicați în arestarea generalului Antonescu și întoarcerea armelor împotriva foștilor aliați naziști, evenimentele de la 23 august 1944 au fost resemnificate propagandistic în *revoluție proletară, antifascistă, antiimperialistă* etc.

[2] Pactul Ribbentrop-Molotov s-a semnat în 23 august 1939 de către șefii diplomației sovietice și germane. Conținea și un protocol secret prin care Hitler și Stalin și-au împărțit zonele de interes strategic din Europa.

[3] ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 57/1989, ff. 4–6.

Prezenţe insolite la Cabinetul 2 au fost ministrul Sănătăţii Victor Ciobanu (15.45–16) şi Angelo Miculescu[1] (12.40–12.43). Cel din urmă presupunem că trecuse prin Cabinetul 2 pentru o atenţionare sau o precizare la solicitarea Elenei Ceauşescu.

Diplomatul Angelo Romeo Constantin Miculescu s-a născut la Constanţa şi avea ca bază profesia de inginer agronom. Începuse modest ca referent pentru plante tehnice în minister, apoi şef de secţie la o antrepriză agricolă din raionul Mediaş. După stagii serioase în ministerul de profil (între 1969–1971 şi 1972–1981 fiind chiar ministrul Agriculturii), aterizase direct în elita diplomaţiei. Miculescu deţinea, din 1983, funcţia de ambasador extraordinar şi plenipotenţiar al României în China, cumulând de doi ani şi funcţia de ambasador al României în Republica Socialistă a Uniunii Birmane.

În China se întâmplau lucruri extrem de interesante în vara lui 1989[2]. În mai, Gorbaciov vizitase Pekinul. După un sfert de veac, aceasta a fost prima întâlnire între conducerile URSS şi Chinei. Anunţase şi veşti spectaculoase precum retragerea a 200 000 de soldaţi sovietici de la graniţa cu China. Ceauşescu pierduse acum şi atuul de-a fi singurul lider comunist care întreţinea relaţii cu ambele ţări. Dar liderii chinezi se manifestau în consens cu Ceauşescu în dezavuarea *perestroikăi* lui Gorbaciov. Nu vor urma linia lui. Reformele lor începuseră însă altfel dar Ceauşescu nu se abătea de la linia lui. Aprobase fără rezerve intervenţia sângeroasă a armatei chineze împotriva protestatarilor din Piaţa Tiananmen[3]. Ca şi execuţia generalului cubanez

[1] Angelo Miculescu (1929–1999), profesia iniţială: inginer agronom. Membru al CC al PCR (1969–1984). Dintre funcţiile deţinute: ministru al Agriculturii(1969–1971, 1972–1981), viceprim-ministru al guvernului (1975–1981), ambasador în China (1983–1990).

[2] Între 15 aprilie şi 5 iunie 1989, în Piaţa Tiananmen din Pekin s-au desfăşurat mari mişcări de protest. S-a intervenit armat, numărul celor ucişi nefiind făcut public nici în prezent.

[3] ANIC, fond CC al PCR – Secţia Cancelarie, dosar 53/1989, f. 19.

Arnaldo Ochoa prin care Fidel Castro suprimase debutul unui curent reformator gorbaciovist în Cuba[1].

Sâmbătă, 15 iulie

O zi importantă din vara lui 1989: sâmbătă, 15 iulie, Ceaușeștii au plecat la Neptun. Gorbaciov îi invitase, în 1986, să-și petreacă în URSS concediul, dar precauți, evitau să plece ori să stea acolo mai mult decât strictul necesar[2].

Până în 1 septembrie, toată „curtea" secretarului general s-a stabilit, în jurul acestuia, în vilele de la malul mării. Cu toții migrau, din porunca Tovarășilor, la Neptun. Au fost și acolo ședințe și primiri dar mai puține. Deosebit celorlalți cetățeni ai României care aveau dreptul la o singură proprietate, Ceaușeștii și curtenii lor dispuneau de câte patru reședințe: în București, la Neptun, Snagov și Predeal. Plus hotelurile, vilele și cabanele partidului din toată țara. Vor spune că nu le aparțineau cu acte de proprietate, dar le foloseau ca și monarhii medievali neavând măcar grijile plății personalului și a cheltuielilor de întreținere.

În prima parte a zilei, la Cabinetul 2 au fost primiri obișnuite. Poliana, întâi! A petrecut cu ea aproape un ceas (10.10–11.05). Apoi secretarul cu propaganda Olteanu, ministrul Finanțelor Ion Pățan[3] (de două ori), Ursu și Curticeanu.

Plecarea la Neptun a fost consemnată, în agendă, la orele 16.50. Ceaușeștii s-au deplasat cu elicopterul. Pregătirea și transportul garderobei și obiectelor personale au luat zile întregi personalului

[1] ANIC, fond CC al PCR – Secția Cancelarie, dosar 56/1989, f. 19.

[2] Lavinia Betea, „După ce refuzaseră invitația lui Gorbaciov, Ceaușeștii și-au petrecut concediul acasă", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Național*, 3 septembrie 2009.

[3] Ion Pățan (n. 1926), profesia inițială: contabil. Membru al CC al PCR (1965–1987) și al Comitetului Executiv/CPEx (1972–1987). Dintre funcțiile deținute: ministrul Comerțului Interior (1968–1969) și Exterior (1974–1978), ambasador în Cehoslovacia (1987–1989), ministrul Finanțelor (martie – dec. 1989).

administrativ. Bucătari, ospătari, femei de serviciu şi-au urmat stăpânii. Plus că şi Neptunul avea personalul lui.

Fiecare familie de înalt demnitar repeta parcursul primei familii a ţării. Fiecare avea, după rang, vila lui în apropierea reşedinţei lui Ceauşescu. Aceasta a fost o primă schimbare în vieţile demnitarilor după venirea lui la putere. În vremea lui Dej, staţiunea nomenklaturii pe litoral a fost Eforie. Construcţia Neptunului şi modernizarea litoralului românesc începuse însă în vremea primului lider comunist. În 1965 s-au finalizat vilele destinate familiilor Ceauşescu, Maurer, Apostol, Bârlădeanu şi Bodnăraş[1]. Vile luxoase cu multă marmură, mese de masaj, băi mari...

[1] Emil Bodnăraş (1904–1976), profesia iniţială: ofiţer. A dezertat în URSS (1932) unde a fost instruit pentru misiuni de diversiune şi spionaj. Trimis în România, a fost recunoscut din întâmplare şi condamnat la zece ani închisoare. Membru al CC al PCR/PMR/PCR (1945–1976) şi al Biroului Politic/Comitetului Executiv/CPEx (1948–1976). Dintre funcţiile deţinute: ministru al Armatei (1947–1955), ministru al Transporturilor şi Telecomunicaţiilor (1957–1959), vicepreşedinte şi prim-vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri (1967–1976).

Capitolul 8

Ultima vară a Ceauşeştilor

Elena Ceauşescu a petrecut vara în compania aceloraşi însoţitori, cu aceleaşi obiceiuri şi preocupări. Chiar dacă de la mijlocul lui iulie şi până la începutul lui septembrie şi-a părăsit biroul şi reşedinţa din Bucureşti, şedinţele şi chemările tovarăşilor apropiaţi la ordin au continuat. „Şedinţomania" a fost, de altfel, element clasic în stilul de viaţă al demnitarilor comunişti.

După amintirile unora din anturaj, în anii 1980, aproximativ trei luni, Ceauşeştii îşi mutau „curtea" din Bucureşti. Vara o petreceau mai mult la Neptun. Programul lui de lucru se suprapunea şi aici, în bună parte, cu al ei. Între orele 9 şi 11 lua legătura cu judeţele, interesându-se mai ales de campaniile agricole şi citea documentele care i se păreau de mai mare interes. Apoi mergea cu Tovarăşa şi aghiotanţii lor la Techirghiol pentru baia de nămol. Prânzeau împreună, el se odihnea. Venea după aceea al doilea rând de corespondenţă, adus cu elicopterul de la Bucureşti. La orele 18 îi convocau pe ceilalţi şi îi ardeau câte-o şedinţă[1]. Formală sau informală. Reşedinţele de la Neptun şi Snagov erau amenajate astfel încât Tovarăşului şi curtenilor săi să nu le lipsească nimic din cele trebuitoare vieţii şi muncii. Aveau birouri, săli de recepţie şi de şedinţe.

Perioada 15–28 iulie 1989, Ceauşeştii, suita demnitarilor, ofiţerilor din serviciul de pază şi protecţie şi personalul care-i deservea

[1] Ştefan Andrei, Lavinia Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceauşescu...*, p. 242.

au petrecut-o în complexul de la Neptun. În agenda Cabinetului 2 acestea au fost zilele cele mai relaxante din acest an.

În 19–24 iulie, pe durata a cinci zile, s-a sărbătorit împlinirea a 24 de ani de la Congresul al IX-lea al PCR. Acesta era de mai bine de un deceniu jalonul care despărţea trecutul de „fericitul" prezent datorat conducerii lui Nicolae Ceauşescu. În fiecare din aceste zile, întreaga presă a revenit asupra „istoricului" eveniment când partidul îşi schimbase conducătorul, statutul şi chiar numele. Partidul Muncitoresc Român se rebotezase atunci Partidul Comunist Român. „Ţara îşi omagiază marele erou!", au titrat ziarele în rubricile dedicate aniversării congresului din 1965. Sub conducerea lui Nicolae Ceauşescu, ţara trăieşte o prosperitate şi un progres fără precedent, a fost mesajul difuzat isteric de maşinăria propagandei. O „demonstrează" prin comparaţii ca acestea: faţă de 1965, în 1989 producţia agricolă a crescut de şase ori; salariul mediu de 3,3 ori; venitul naţional de 33 de ori; iar producţia industrială de 120 de ori. S-au construit 3,3 milioane apartamente iar în procesul de învăţământ a ajuns să fie cuprins un sfert din populaţia ţării... Nimic despre produsele cartelate, întreruperile de curent şi apă menajeră... care continuau, deşi datoria externă a fost plătită. Din buncărele puterii, Ceauşeştii şi apropiaţii lor nu-şi puteau închipui saturaţia şi ura românilor de rând. Oamenii se săturaseră de nesfârşitele *revoluţii* şi mai cu seamă de mincinoasele planuri şi angajamente impuse în numele lor. Iar imaginea Ceauşeştilor şi sloganurile afişate pe zidurile clădirilor şi marginea drumurilor depăşise de mult simpla uzură trezind resentimentele care vor alimenta flăcările urii de la sfârşitul lui decembrie. Dacă acum Ceauşeştii se împăunau cu toate meritele, ei şi numai ei vor fi vinovaţi de toate...

De la Neptun, Tovarăşii au făcut şi *vizite de lucru*: în judeţul Constanţa (19 iulie) şi în municipiul Constanţa (26 iulie). Au vizitat noul pod de la Mangalia şi unităţi agricole din CUASC-urile Albeşti şi „23 August". „Cuvintele «Ceauşescu reales la al XIV-lea Congres!» au fost rostite pretutindeni", a consemnat presa. În ziua următoare s-au deplasat la CAP-ul din Dragoş Vodă, judeţul Călăraşi. Astfel înţelegeau ei *legătura cu poporul*.

Tovarășa a onorat festivități (Ziua pionierilor), mese și dineuri pentru oaspeții primiți de Nicolae Ceaușescu la reședința de pe litoral. A fost activă, ca de obicei, la cele două ședințe prezidate de el (în 21 iulie despre modernizarea proceselor de producție și în 26 iulie despre sarcinile de plan pe luna august).

În prima lor duminică de la Neptun și-a făcut apariția și Poliana. Printre notațiile din agenda Elenei Ceaușescu prezența fostei nurori este consemnată în zilele de 19, 23, 24 și 25 iulie. Altfel, apar puține nume: un anume „Tov. Gh. Ogica"; Burciu, șeful sectorului construcții de la Gospodăria de partid, și nelipsiții cotidianului ei: Bobu, Curticeanu și Constantin Radu.

Obișnuitele lor împachetări de nămol de la Techirghiol nu sunt consemnate în agendă. Aghiotanții de serviciu asistau însă la ele și vedeau cum se ajutau unul pe celălalt să-și întindă mâlul negru pe spate. O asistentă medicală era continuu în preajma lor.

Neptunul era în acea vreme o stațiune a *activiștilor* de partid. Dispuși în vile și hoteluri după rang. Zona celor din Olimpul puterii a fost bine păzită iar turiștii erau întorși de milițieni din plimbările lor când ajungeau la marginea ei. Mai altfel decât în hotelurile destinate *oamenilor muncii*, veniți și ei cu bilete de odihnă și tratament pe litoral, *activiștii* se bucurau de distracția la „păcănele". Mergeau cu fise de un leu, amplasate în zona hotelurilor destinate *activiștilor* de nivel local. Stațiunile de pe litoral și celelalte din țară nu erau făcute însă pentru distracția debordantă a turiștilor. Cu câteva excepții, barurile și discotecile se închideau la orele 22. Ocrotite ca niște menajerii, mai ales pentru ochii străinilor, se păstrau stațiunile de la Costinești și 2 Mai cu plajele lor de nudiști și alaiurile de bișnițari. Cât de edificată asupra lor și cât de implicată a fost Tovarășa în decizia menținerii acestor practici, nu se știe.

Nici alt eveniment excepțional al verii n-a lăsat urme scrise. În 21 iulie, o instanță militară l-a condamnat la moarte pe diplomatul Mircea Răceanu. Tribunalul l-a prezidat colonelul Gică Popa. În așteptarea prezentării în fața plutonului de execuție,

Mircea Răceanu a fost adus în celula lui[1]. Peste mai puțin de șase luni, același Gică Popa îi va condamna pe Ceaușești la moarte. Ei însă vor fi executați imediat[2]. Să nu anticipăm însă...

De sâmbătă, 29 iulie, și până luni, 4 septembrie, Ceaușeștii s-au mutat cu cățel și purcel, cum se spune, la Snagov. Urmărindu-le programul, ai putea deduce că la Neptun își făcuseră concediul iar la Snagov munceau cu jumătate de normă. Erau bătrâni, nu li se mai potrivea litoralul. În tinerețe, pe vremea lui Dej, cea cunoscută, în Primăverii doar ca Lenuța Ceaușescu călătorea, de plăcere, cu Dana, soția lui Corneliu Mănescu, și cu buna ei prietenă Martha Drăghici la Viena și Karlovy Vary...[3]

De la Snagov însă, Ceaușeștii s-au deplasat des la București pentru ședințe și primiri. În agenda ei sunt consemnate următoarele activități:

3 august – vizită la București și discuții privind Congresul XIV cu Bobu și Constantin Radu;

4 august – la București, participarea la patru ședințe prezidate de Nicolae Ceaușescu (ședință CPEx, pe teme de agricultură și de pregătire a Congresului al XIV-lea).

În luna august, Elena Ceaușescu a fost și în trei *vizite de lucru* în capitală (în zilele de 6, 12 și 17 – ultima cu prilejul inaugurării tronsonului III Metrou). Urmărind programul dedicat sărbătorii naționale a României poți deduce că zilele de 21, 22 și 23 august au fost, probabil, cele mai obositoare.

Cel mai des, la Snagov, Tovarășa i-a convocat pe Curticeanu, Nicolcioiu și Burciu. De câte trei ori i-a primit pe generalii Vasile Milea și Constantin Olteanu. Pe Vasile Bărbulescu și Ion Teoreanu

[1] Lavinia Betea, „Ultima sentință capitală și ultimul proces politic cu public din regimul Ceaușescu. Diplomatul Mircea Răceanu a fost condamnat la moarte", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Național*, 21 iulie 2009.

[2] În 25 decembrie 1989, în urma unui proces care reitera practicile din anii terorii staliniste, Nicolae și Elena Ceaușescu au fost condamnați la moarte. În consonanță cu aceleași practici, sentința a fost executată imediat.

[3] Ștefan Andrei, Lavinia Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceaușescu...*, p. 242.

de câte două ori. Câte o întrevedere a avut în acest interval cu Ursu, I.M. Nicolae, Barbu Petrescu (primarul capitalei), Ştefan Andrei şi Lina Ciobanu. Arhitecţii Vlădescu şi Lăzărescu au fost solicitaţi de două ori într-o singură zi (16 august). Proiectele lor ţinteau însă peste viitoare zile naţionale. În 1989, Lăzărescu coordona proiectul Bibliotecii Naţionale, iar Vlădescu pe cel al „noii capitale" de la Târgovişte. După relatarea lui Curticeanu, ideea cu Târgovişte apăruse după o adunare populară atât de reuşită încât l-a mulţumit şi pe secretarul general. Binedispus, acesta a promis participanţilor că va face din oraşul lor o a doua capitală a ţării. Pentru proiectarea unui edificiu reprezentativ pe ruinele vechiului palat domnesc a fost desemnat arhitectul Vlădescu[1].

Ceva deosebit să se fi petrecut în vara lui 1989 între mamă şi fiul cel mic?! Pe Nicu l-a primit, oficial, nu mai puţin de cinci ori (4, 9, 30 şi 31 august şi 1 septembrie). Să fi fost în chestiuni privind cadrele din Sibiu? Dar niciunui alt prim-secretar de judeţ nu i-a făcut onoarea unei consultări.

Aproape zilnic, cu cel puţin o şedinţă prezidată de soţ, s-a menţinut Elena Ceauşescu în „forma" ei de peste an şi la Snagov. Uneori s-a deplasat la Bucureşti. A avut astfel:

Luni, 31 iulie: două şedinţe de lucru (probleme de agricultură şi comerţ exterior);

Marţi, 1 august: patru şedinţe (probleme de agricultură şi industrie alimentară; probleme organizare şi modernizare; problema defilării la 23 August; Problema Congresului XIV);

Miercuri, 2 august: şedinţă de lucru (a fost precizată prezenţa lui Nicolae Ceauşescu, nu şi tema);

Luni, 7 august: şedinţă pe teme de agricultură;

Miercuri, 9 august: trei şedinţe (agricultură, Congresul XIV, metalurgie);

Vineri, 11 august: Plenara Consiliului Naţional al Agriculturii, Industriei Alimentare şi Apelor (la Bucureşti), iar după-amiaza, la Snagov, altă şedinţă despre metalurgie;

---

[1] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii*..., p. 319.

Vineri, 18 august: şedinţa CPEx. Aici s-a vorbit şi despre memoriul adresat de Gheorghe Apostol lui Ceauşescu prin care se dezicea de „scrisoarea celor 6"[1]. În cuibul puterii de la Bucureşti nimic nu pare să răzbată din ireversibilele schimbări care se produc în Ungaria vecină[2]. Ziua următoare însă, Nicolae Ceauşescu va adresa o scrisoare conducerii din *ţările frăţeşti* cerând discutarea situaţiei din Polonia unde *cauza* părea mai periclitată ca oriunde. Ocupaţi cu grijile din propria ţară, niciunul dintre adresanţi nu-i va răspunde.

Marţi, 22 august, şi *vineri, 25 august*: şedinţe despre planul pe luna septembrie; toate *manifestările* lunii august au fost „dedicate celei de-a 45-a aniversări a revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă" de la 23 august 1944.

În acest interval s-a consumat şi această ultimă aniversare. O aniversare jubileu – 45 de ani de la „revoluţie". Festivităţile au debutat la Palatul Republicii cu Adunarea solemnă de luni, 21 august (orele 17.00–21.20 în agenda Elenei Ceauşescu). Adunarea a deschis-o Manea Mănescu. De observat ar fi fost că pauzele de respiraţie din discursul lui Ceauşescu – umplute cu aplauze şi scandări de lozinci – au fost mai dese şi mai lungi ca-n alte dăţi. În final, participanţii au asistat la un „vibrant spectacol omagial" (regizat de profesioniştii Dan Micu şi Cristian Hadjiculea). În aceeaşi zi, Tovarăşii au vernisat o expoziţie omagială (menţionată în agendă între orele 10.30 şi 11.10). Protagoniştii spectacolului şi expozanţii au fost amintiţi doar ca laureaţi ai ediţiei a VII-a a Festivalului „Cântarea României"[3]. În vreme ce românii păreau să debordeze de entuziasm pentru *traiul fericit*, la Praga, poliţia avea

[1] „Din arhiva CC al PCR", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 18 august 2009.

[2] În 19 august, peste 600 de cetăţeni est-germani aflaţi în vacanţă în Ungaria trec în Austria datorită deschiderii unui post de frontieră. A fost primul exod în masă din Est spre Vest.

[3] Lavinia Betea, „Ultimul 23 August", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 21 august 2009.

necazuri cu protestatarii care comemorau invazia de trupe ale Tratatului de la Varşovia din 21 august 1968[1].

Marţi, 22 august: s-a marcat recepţia la Palatul din Piaţa Victoriei. Spre deosebire de anii anteriori când erau menţionate ca gazde Nicolae şi Elena Ceauşescu, în 1989 recepţia a apărut ca oferită de CC al PCR, Consiliul de Stat şi Guvernul RSR (alt semn de *democraţie socialistă*!). În aceeaşi zi, în calitate de comandant suprem, Nicolae Ceauşescu s-a adresat Forţelor Armate din RSR printr-un ordin de zi: „În ziua de 23 August, la Bucureşti, se vor trage, în semn de salut, 21 salve de artilerie". În preambulul ordinului, liderul partidului a omagiat armata (deosebit anilor precedenţi când evenimentele din 23 august 1944 erau prezentate ca meritul conducerii partidului – întâi a lui Dej, apoi exclusiv strategiei lui Ceauşescu, deşi niciunul dintre ei nu se aflase măcar în capitală!). Casta subofiţerilor şi ofiţerilor a fost, de altfel, singura categorie care-a simţit şi la portofel ultimul 23 august.

Miercuri, 23 august: pe esplanada din faţa edificiului noului Muzeu Naţional de Istorie s-a produs „grandioasa demonstraţie a oamenilor muncii". A început cu intonarea *Imnului de Stat al RSR*. Au defilat unităţi militare, gărzi patriotice, delegaţii de pionieri, Cruce Roşie, *oameni ai muncii* şi sportivi. S-a încheiat cu Imnul FDUS (*E scris pe tricolor Unire*). După demonstraţie, demnitarii i-au însoţit pe Ceauşeşti la Casa Republicii unde s-au comportat ca nişte gazde, ghidându-i pe ceilalţi prin interioarele finisate şi decorate.

Simultan s-au desfăşurat demonstraţii la scară redusă în marile oraşe din ţară. Iar adunări festive s-au ţinut în toate întreprinderile şi instituţiile din mediul rural şi urban.

În 23 şi 24 august, paginile din agenda Elenei Ceauşescu sunt albe. Dacă programul Tovarăşilor îl găsim consemnat de presă şi din amintirile demnitarilor, nicăieri, din aceste surse, nu aflăm opiniile Tovarăşilor despre 23 augustul balticilor. În micile republici sovietice baltice, la 45 de ani de la semnarea Pactului

[1] Acest moment a fost punctul culminant al popularităţii lui Ceauşescu în plan intern şi de creştere al prestigiului său internaţional. Din balconul sediului CC al PCR a condamnat invazia, entuziasmând ţara.

Ribbentrop-Molotov, două milioane de oameni şi-au dat mâna. Lanţul uman de peste 600 de km traversa cele trei state. Un protest care-a atras atenţia întregii lumi asupra „aniversării" de către Lituania, Estonia şi Letonia a 50 de ani de la ocuparea lor de sovietici[1].

La Bucureşti şedinţele au continuat după următorul calendar:

Sâmbătă, 26 august: şedinţă de lucru (din nou precizată prezenţa lui Nicolae Ceauşescu, nu şi tema);

Luni, 28 august: două şedinţe (una cu Tovarăşul – probleme nucleare, cealaltă cu Tovarăşa, Bobu şi Radu Constantin);

Marţi, 29 august: trei şedinţe (teleconferinţă, chimie, pregătirea Congresului);

Miercuri, 30 august: vizionarea machetelor noului centru civic.

În 1989 ţările vecine erau în fierbere. Ştiau, vorbeau soţii Ceauşescu despre schimbările mari din jurul lor, se gândeau să renunţe la putere?, l-am întrebat pe Constantin Olteanu în calitatea sa de martor îndreptăţit la informaţii pertinente pe această temă. „Din «vânzoleala» celorlalte ţări vecine, informaţii erau doar acelea care se refereau la schimbările de conducători, mi-a răspuns. Noi le percepeam ca făcându-se în cadrul sistemului socialist. Elena Ceauşescu îmi spusese odată în vara lui 1989. «Am auzit că se vorbeşte de schimbările acestea... cine să fie în locul Tovarăşului...» «Nu ştiu, am zis eu, că nu prea comunică alţii cu mine.» Şi a continuat: «Spun că să fie Nicu în locul Tovarăşului. Dar noi nu suntem monarhie ca să moştenească fiul conducerea. Şi nu suntem nici în Coreea de Nord. De-o fi cu Tovarăşul, se va stabili atunci cine să fie în această funcţie. Dar nu se pune problema ca Nicu să fie la putere»"[2].

---

[1] În 11 martie 1990, Lituania şi-a declarat independenţa, urmată de Estonia în 20 august 1991 şi, în ziua următoare, de Letonia. Din aceste ţări ultimele trupe sovietice au fost retrase abia în 1994, deşi, formal, URSS încetase să mai existe din 1991.

[2] Lavinia Betea, „Confesiunile Elenei Ceauşescu despre primul ei Întâi Mai. Interviu cu Constantin Olteanu", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 30 aprilie 2009.

Capitolul 9

Septembrie

Şi iarăşi şedinţe peste şedinţe:

Duminică, 3 septembrie: două şedinţe (realizarea planului, probleme de cadre).

Luni, 4 septembrie: două şedinţe (şedinţă CPEx, şedinţă la „sălită") şi zece primiri în sediul CC.

Marţi, 5 septembrie: două şedinţe (şedinţă de lucru la Cabinetul 1 pe insolita temă „Problema macului şi a plantelor aromatice" şi şedinţă la „sălită" pentru pregătirea congresului); i-a primit pe Stoian, Nicolcioiu, Victor Ciobanu şi... de patru ori pe Ion Teoreanu. Cu câteva zile mai înainte, Ceauşescu trecuse printr-o nouă criză. Nevasta îl convinsese să renunţe la insulină iar el o ascultase. Profesorul Mincu a fost, din nou, chemat să-i readministreze insulină[1]. Cu fereală îi va spune lui Ştefan Andrei, care-i iscodea cât putea pe ceilalţi, că-l chemase Tovarăşa iarăşi foarte îngrijorată că de trei zile Tovarăşul nu mai doarme.[2]

Miercuri, 6 septembrie: a fost o zi de vizite speciale, adică o vizionare de pe pasarelă a machetelor Sălii Congreselor, Bibliotecii Naţionale şi Muzeului (?!) împreună cu Tovarăşul; şi o altă vizionare, împreună cu Teoreanu şi Vasile Bărbulescu a Institutului Naţional de Chimie. Cu aceştia a stat de vorbă şi în birou. N-au lipsit Nicolcioiu şi Constantin Radu, chemaţi, fiecare, de câte două ori.

---

[1] Interviul autorului cu Iulian Mincu (30 aprilie 2009).

[2] Ştefan Andrei, Lavinia Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceauşescu...*, p. 264.

Joi, 7 septembrie: a fost o *vizită de lucru* la Casa Științei, încă în șantier. A ținut și două ședințe, ambele cu Tovarășul („Problema aurului și metale rare"; „Problema reparații capitale"). Dintre cei nouă vizitatori ai Cabinetului 2 atrage atenția „tov. Ionel Ceaușescu" primit în intervalul 12.17–12.37). Cine altul decât cumnatul Ion Ceaușescu, trecut de la catedra universitară și funcția de adjunct al ministrului Agriculturii la președinția Academiei de Științe Agricole și în conducerea Comitetului de Stat al Planificării.

Vineri, 8 septembrie: a luat parte la două ședințe (una la „săliță" cu Ursu și Teoreanu în care au stabilit organigramele Ministerului Educației, Învățământului și Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie; alta de pregătire a congresului cu Bobu și Dăscălescu). S-a întreținut în birou și cu alți vizitatori obișnuiți.

Sâmbătă, 9 septembrie: a avut, de asemenea, două activități distincte – o vizionare, cu Nicolae Ceaușescu, a Institutului Național de Chimie și altă ședință de pregătire a Congresului); iar dintre cele șase vizite consemnate atrage atenția reapariția Polianei Cristescu și cele două întâlniri cu ministrul Sănătății, Victor Ciobanu.

Luni, 11 septembrie: nu a avut ședințe, în programul de birou dintre orele 9.15 și 18.03 s-a limitat la întâlniri. Printre interlocutori, din nou Poliana, din nou Victor Ciobanu. A reapărut și Marin Neagoe. Nimic nu te lasă să bănuiești ce discuții s-au purtat după accidentul petrecut cu o zi în urmă pe Dunăre, în aval de Galați. În condiții de vizibilitate redusă, o navă românească de pasageri s-a ciocnit cu un remorcher care naviga sub pavilion bulgar. Accidentul s-a soldat cu scufundarea navei. Dintre cei 169 de pasageri și 10 membri ai echipajului, au fost salvate doar 18 persoane. Cu o zi înainte s-a petrecut altă catastrofă pentru *cauza* comunismului: Ungaria și-a deschis toate granițele spre Vest. Est-germanii și nu numai aveau cale liberă către Occident.

Marți, 12 septembrie: o ședință cu Nicolae Ceaușescu pe chestiuni de comerț exterior și alte primiri. Deosebite sunt prezențele

feminine – Lina Ciobanu şi Ana Mureşan[1]. Prima tovarăşă a României nu prea agrea discuţiile cu alte *tovarăşe cu munci de răspundere*. În *lagărul comunist* alt eveniment deosebit: după alegerile câştigate de Solidarnošč, Seimul polonez a adoptat componenţa guvernului, cu Tadeusz Mazowiecki[2] în funcţia de preşedinte al Consiliului de Miniştri. Primul premier necomunist din *lagăr*!

De *miercuri, 13*, şi până *duminică, 18 septembrie*, Ceauşeştii au efectuat cea mai lungă *vizită de lucru* prin ţară a anului: cinci zile prin judeţele Iaşi, Botoşani şi Suceava. Era, de altfel, penultima lor deplasare de control şi comandă în priză directă cu mulţimea. De la locul aterizării elicopterului, au trecut printre „aplaudacii" scoşi din fabrici şi uzine. În maşină deschisă cu cei doi câini, Corbu şi Şarona, în spatele lor. Apariţia patrupedelor stârnea şi mai tare ura reprimată a mulţimii. În fiecare reşedinţă de judeţ a fost, după obicei, o mare *adunare populară* unde secretarul general a ţinut un discurs, întrerupt de aplauze şi scandări comandate şi amplificate de benzile înregistrate. În judeţul Iaşi au vizitat Întreprinderea de Traductoare, Întreprinderea mecanică de material rulant, Întreprinderea pentru industrializarea sfeclei de zahăr, Staţiunea de cercetări agricole Podu Iloaiei, CAP Movileni etc. La Suceava au avut în program vizitarea Întreprinderii miniere Fundu Moldovei şi a expoziţiei realizărilor agriculturii judeţului.

S-au întors duminică după-amiază. În viziunea lor, relaţia cu poporul era o chestiune de „organizare". Dacă *activul de partid* al unui judeţ dobândise rezultate în *dezvoltarea conştiinţei socialiste*, acestea se dovedeau în mulţimea pancartelor şi tăria uralelor mulţimii la vederea lor. Lesne de înţeles strădania *activiştilor* mari şi mărunţi de-a popula traseul cu personaje „fericite" să-i vadă,

[1] Ana Mureşan (1925–2010), profesia iniţială: sudor autogen. Membru al CC al PCR (1969–1989) şi al CPEx (1979–1989). Dintre funcţiile deţinute: ministru al Comerţului Interior (1980–1989), preşedintele Consiliului Naţional al Femeilor (1985–1989).

[2] Tadeusz Mazowiecki (1927–2013), fost lider al Solidarnošč şi primul premier necomunist dintr-o ţară cu regim comunist (1989–1991).

să-i aplaude şi să strige „trăiască". Scoşi din fabrici şi şcoli, oamenii scăpau cel puţin o zi de muncă. Dar ce mai conta planul în astfel de împrejurări?! Îşi spuneau unii altora bancurile prin care răbufnea frustrarea de-a cumpăra pâinea şi celelalte alimente de bază, ca-n vremuri de război, pe cartele, şi de „petrecere" la cozi a timpului de după schimbul de lucru. Apăruse unul nou care zicea că la plecarea în Uniunea Sovietică, cosmonautul Prunariu[1] îi lasă mamei un bilet: „Dragă mamă, plec în Cosmos. Revin peste 30 de zile". Întors din misiune acasă, Prunariu constată că mama lipseşte. Pe frigider găseşte un bilet: „Dragul mamei, am plecat să cumpăr brânză, nu ştiu când revin." După ce râdeau îndestulător, din grupul celor înveseliţi, se trezea altul să întrebe: Cum se numeşte organizaţia politică a pensionarilor? Şoimii pieţelor, era răspunsul.

S-a declarat mai târziu, de către înşişi foşti organizatori, că vizita de la Iaşi, Botoşani şi Suceava – cu prim obiectiv deschiderea noului an şcolar şi universitar – a fost planificată tocmai în Moldova din raţiuni pur populiste. Mai sărăcuţi, moldovenii ar fi fost mai dispuşi la ploconeală ca alţii. Ceauşeştii au ales însă capitala Moldovei româneşti ţintind şi efectele asupra lui Gorbaciov: să vadă acela – îngrijorat, fără îndoială de mişcările naţionaliste din Moldova sovietică – dragostea şi preţuirea de care se bucură Ceauşescu în coasta graniţelor măreţei Uniuni.

Românii îşi şopteau speranţa că Tovarăşii n-o mai duc mult. Împuţinaţi şi bătrâni, arătau altfel decât la televizor. Despre el se ştia de demult că e suferind. Despre ea, ultimele zvonuri spuneau că scăpase ca prin miracol dintr-un accident rutier. O pată de bătrâneţe de pe obrazul fardat fără artă ar fi fost „semnul" rămas.

Duminică, 18 septembrie

La orele 14, Ceauşeştii au fost întâmpinaţi pe aeroportul Băneasa aşa cum se cuvine. Adică de toţi ceilalţi demnitari în atribuţiile cărora intrase şi compunerea alaiului care-i însoţea pe

[1] Dumitru Prunariu (n. 1952), primul şi singurul cosmonaut român. În 1981 a fost inclus în misiunea sovietică Soiuz 40.

Ceauşeşti la fiecare plecare şi întâmpinare din vizitele prin ţară şi din străinătate. Presa informa acestea în vechi clişee şi stereotipii.

De la Botoşani însă, Tovarăşii decolaseră nu prea mulţumiţi. Ca de obicei, o *vizită de lucru* în judeţe era cuplată şi cu o vânătoare. De data aceasta, la mistreţi. Rezultatele ei n-au fost însă pe măsura aşteptărilor. De vină era proasta organizare a gazdelor, în viziunea secretarului general.

Silviu Curticeanu a evocat urmările acestei insatisfacţii. După relatarea sa, Tovarăşul i-a cerut să transmită organizatorilor că vrea să fie condus la plecarea de pe aeroportul din Botoşani exclusiv de membrii biroului comitetului judeţean de partid. Privind la alaiul sărac, Tovarăşa s-a isterizat în reproşuri asupra şefului Cancelariei CC. În faţa ei, Ceauşescu nu şi-a mai asumat „greşeala". Recunoştea astfel implicit că ea judecase mai bine: priveliştea grupului mic de tovarăşi din imaginile televizate dăuna ideii de monolit a partidului în jurul conducătorului[1].

Altădată ar fi potolit-o şi nu ar fi lăsat-o să-i corecteze ori infirme deciziile. Acum, apropiaţii vedeau că moşneagul împuţinat de vârstă şi boală se lasă dirijat, fără crâcnire, de baba lui. Mai văzuseră unii astfel de situaţii în copilăria petrecută la ţară. Bărbaţi aprigi, setoşi de viaţă în tinereţe, cu muieri supuse în urma lor, încărunţiţi se cocârjau sub ocările lor... Tovarăşa afişa o energie şi o putere cât pentru amândoi. „Exemplu mobilizator" pentru ceilalţi, la Cabinetul 2, în chiar după-amiaza zilei de duminică (orele 17.15–18.27), au fost primiţi trei demnitari: Eugen Florescu, Curticeanu şi Bobu. Cel dintâi pentru aprobarea comunicatului de presă, Curticeanu pentru probabile concluzii asupra vizitei, iar Bobu pentru posibile observaţii asupra urcuşului sau coborâşului unora dintre *activiştii* judeţelor vizitate.

Pare puţin probabil s-o fi interesat articolele defăimătoare la adresa României din presa străină. Ziarele occidentale scriau tot mai des despre încercările disperate ale românilor de a părăsi ţara riscându-şi viaţa prin trecerea Dunării înot. În mod paradoxal,

[1] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 105.

ţiganii români au pus deja statornic temelia unui anumit mod de trai în emigraţie[1].

Luni, 19 septembrie

După atâta absenţă din capitală, draga ei Poliana a fost vizitatorul aşteptat. Între orele 10.50 şi 13.15 (cu o pauză de un sfert de ceas) fosta soacră şi noră s-au întreţinut la Cabinetul 2.

De două ori a fost primit şi secretarul cu propaganda, Constantin Olteanu (9.12–9.26 şi 18.20–18.49). Olteanu conducea delegaţia românească la Consfătuirea secretarilor cu problemele ideologice ai partidelor comuniste şi muncitoreşti din unele ţări socialiste, planificată pentru 21–22 septembrie, la Berlin. Despre reformele sovietice şi mişcările din Polonia şi Ungaria, Ceauşescu îşi declarase cu diverse prilejuri nemulţumirea. De data aceasta s-a adresat liderilor comunişti din Europa printr-o scrisoare. Sesiza în ea pericolul schimbărilor din Polonia datorate victoriei Solidarnošč în alegerile electorale şi numirea unui prim-ministru necomunist. Căzuse însă în propria sa capcană. Clamând principiul neamestecului în treburile interne tăiase şi calea discuţiilor despre ceilalţi. Dacă în propria-i ţară, nimeni nu-i putea aminti că una a zis în urmă cu ceva vreme şi altfel făcea acum, între tovarăşii din *ţările frăţeşti* nu-şi putea permite „amneziile" salvatoare.

Întâlnirile cu secretarul cu propaganda în astfel de împrejurări pot indica amestecul ei şi în chestiuni de relaţii internaţionale. „N-a fost nici atât de deşteaptă pe cât s-a spus, nici atât de proastă precum se spune", mi-a spus mai târziu Constantin Olteanu, menţionând şi amestecul ei în treburi pentru care nu avea nici cunoştinţe, nici competenţe[2].

În acea zi au fost iarăşi chemaţi, la Cabinetul 2, Bobu şi Constantin Radu. Dacă de luni, Tovarăşa luase iarăşi frâul şi

[1] În 12 septembrie, bunăoară, ziarul *La Repubblica* a publicat un articol despre victimele trecerii clandestine a Dunării, iar *Le Monde* despre mizeria ţiganilor români în exil.

[2] Interviul autorului cu Constantin Olteanu (8 iulie 2009).

biciul în responsabilitățile de resort, nu putea lipsi din agenda ei nici Ursu (18.50–18.58).

După-amiaza a fost și o lungă ședință de lucru la „săliță" (16–18.20) cu Nicolae Ceaușescu pe tema probleme economice pe trimestrul IV și octombrie 1989. Economii la sânge, productivitate, eficiență, disciplina muncii – *imperativele* care ridicau tensiunea țării întregi: de la membrii CPEx până la părinții copiilor înscriși la școli în trei serii și cu recreații reduse la cinci minute, pe motiv de utilizare exclusivă a luminii naturale. Despre „gaura" făcută săptămâna trecută în planul producției, de vizitele Ceaușeștilor, nu vorbea, public, nimeni...

Joi, 21 septembrie

Neobișnuit, primirile au început la orele 8.35 și s-au încheiat la 19. Între ele, Elena Ceaușescu a fost și la o ședință de lucru, prezidată de Nicolae Ceaușescu la „săliță" pe tema „Lacuri și vopsele. Materii prime-norme" (17.55–18.30).

„Oaspeții" Elenei Ceaușescu au fost Marin Neagoe, Teoreanu, Ion Badea (președintele Consiliului Național pentru Protecția Mediului Înconjurător), Bobu (de două ori), Radu Burciu, Iulian Vlad, Dăscălescu și Bumbăcea.

În programul consemnat în agendă, spațiile goale sunt mai lungi ca de obicei (între orele 9.05 și 10.12, precum și între 11.20 și 12.15). Putem presupune că a fost la Cabinetul 1 unde-a participat activ la discuțiile de care era interesată. Nu este exclus ca prioritare să fi fost în acea zi noutățile primite de la departamentul Securității: cu generalul Neagoe a început ziua de lucru iar pe generalul Iulian Vlad l-a reținut mai bine de o jumătate de ceas. Putem presupune că asistase și ea la întrevederea dintre Vlad și Ceaușescu între orele 11.20 și 12.15 după care îl chemase pe șeful Securității în biroul ei. Conform memoriilor lui Silviu Curticeanu, până la mijlocul lui decembrie 1989, Ceaușescu a păstrat o relație directă și nemijlocită cu Securitatea. Făcea, în acest caz, și operații funcționărești de primire și restituire a rapoartelor, tăind și lipind el însuși plicurile. Astfel a dus cu el în mormânt secrete

(„chiar dacă ele priveau simple escapade bahice sau amoroase ale unor cadre cu funcţii de răspundere", opinează memorialistul). Niciodată activitatea Securităţii nu fusese analizată în CPEx sau în CC, nici nu i s-au adus laude sau critici din care ai fi dedus informările făcute.[1]

Nimeni altul decât Nicolae Ceauşescu nu putea da dispoziţii Securităţii, a menţionat Curticeanu. Dar după cum reiese din agenda Cabinetului 2, informări solicita şi Elena Ceauşescu. Printre noutăţile ultimelor zile, erau multe de interes special pentru „sectorul" generalului Vlad: la Moscova se încheiaseră, în acea zi, lucrările plenarei CC al PCUS; săptămâna trecută o delegaţii de activişti ai PCUS, condusă de secretarul CC Ponomariov, a vizitat oraşele Bucureşti, Constanţa şi Timişoara; altă delegaţie a tineretului din Uniunea Sovietică, condusă de Viktor Mironenko, încă vizita capitala; la Berlin începuseră lucrările Consfătuirii secretarilor pentru problemele ideologice ai Comitetelor Centrale ale partidelor comuniste şi muncitoreşti din unele ţări socialiste; urma, la Varna, consfătuirea secretarilor pentru probleme internaţionale ale Comitetelor Centrale din ţările socialiste.

Poţi să-ţi închipui şi că amândoi Ceauşeştii ceruseră şefului Securităţii veşti despre ecourile „Zilelor Culturii Româneşti în URSS" organizate în 18–28 septembrie la Moscova şi în alte oraşe de pe teritoriul Uniunii Sovietice. Ori poate că-i primiseră raportul asupra accidentului de la Minele Vulcan în care pieriseră, în urmă cu trei zile, 29 de mineri. Concluziile unor astfel de întâmplări tragice erau puse totdeauna în seama indisciplinei şi proastei organizări. Niciodată pe factori obiectivi precum condiţii de lucru sau tehnologii inadecvate.

Vineri, 22 septembrie

Nicolae Ceauşescu se închipuia şi se voia a fi omul cu voinţa şi ştiinţa căruia se fac toate în ţară. Conştient ori nu, şi el se supunea însă cenzurii soţiei. Elena Ceauşescu îi controla informaţiile şi îi

[1] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 278.

influenţa deciziile. În funcţie de evenimentele interne şi externe asupra cărora decidea şeful de partid şi de stat se modela şi programul Cabinetului 2.

În acea vineri, acolo a fost o zi încărcată. A început cu primirea lui Curticeanu (9.10–9.17). A continuat cu Ştefan Andrei, viceprim-ministru al guvernului cu responsabilităţi în export. În calendarul CAER-ului, luna septembrie excela în târguri internaţionale. Pavilioanele româneşti organizate la Leipzig, Brno, Zagreb şi Plovdiv trebuiau să convingă asupra progresului tehnologic al României.

Au fost două şedinţe în acea zi şi „vizionarea unor machete pe pasarelă" (17.25–18.45). Prima a fost şedinţa CPEx, între orele 10.30–12.45, iar după-amiaza, şedinţă de lucru la „săliţă" cu Nicolae Ceauşescu (probleme ale industriei alimentare: 16.15–17.00).

Cinci minute, la Cabinetul 2 a fost reţinut Nicolcioiu şi Curticeanu rechemat după vizionarea machetelor. Ultimul ei „invitat", cumnatul Lică Bărbulescu (19.05–19.27).

De trei ori însă în acea zi e semnalată prezenţa lui Nicu Ceauşescu la Cabinetul 2 (de două ori înaintea şedinţei CPEx şi imediat după şedinţa de lucru cu problemele industriei alimentare). Fără îndoială că vizitele acestea au alimentat imaginaţia şi raţionamentele angajaţilor din apropierea soţilor Ceauşescu. Ofiţerii din serviciul de pază şi protecţie, care-şi încheiau cariera la vârste tinere comparativ cu anii înalţilor tovarăşi, închipuiau demult scenarii de retragere şi succesiune pentru Ceauşescu. Executanţi docili ai ordinelor Cabinetului 2 – lipsite de orice temei legal –, de a fi continuu supravegheată intimitatea mezinului Nicu Ceauşescu, au imaginat concurenţa dintre mamă şi fiu la succesiune. Aşa au apărut şi variantele de guvern – după simpatiile atribuite lui Nicu Ceauşescu şi frecvenţa prezenţei unor demnitari la Cabinetul 2.

Cei introduşi în aceste scenarii nu-şi asumă vreo „combinaţie". „Despre mine au circulat o seamă de fabulaţii, că am fost în legătură cu un viitor Guvern", neagă, bunăoară, Constantin Olteanu. Se pregăteau de schimbări soţii Ceauşescu?, l-am întrebat. „Nu ştiu,

a răspuns interlocutorul. Nu l-am auzit, nu știu... Dar era preocupat de conducere și mi-a spus, așa, nu știu cum și în ce scop: «La Congresul al XIV-lea n-o să facem schimbări în domeniul administrativ, le facem după alegerile din martie de la anul»"[1].

Sâmbătă, 23 septembrie

Prima înregistrare din agendă menționează orele 9.25 când a intrat la ea Curticeanu. Se pare că amândoi Ceaușeștii îl întrebuințau pe șeful Cancelariei CC în egală măsură, fiind favoritul amândurora. Iar frecvența sa la prima oră la Cabinetul 2 induce presupunerea că după configurarea programului de la Cabinetul 1, Curticeanu îl raporta Cabinetului 2; apoi își croia și Tovarășa planul zilei.

A urmat alt om de-al casei, secretarul cu agricultura, Vasile Bărbulescu. S-ar fi putut întâlni și în curtea reședinței din Primăverii. Cumnatul se pare că nu ducea dorul nevestei și al fiului care păstoreau învățământul, respectiv miliția județului Dolj.

După o scurtă întrevedere cu Bobu, Elena Ceaușescu l-a primit pe Cornel Mihulecea. Născut în 1925, de profesie inginer electrotehnic, Mihulecea era în 1989 membru supleant al CC al PCR și președinte al Comitetului de Stat pentru Energie Nucleară.

Te-ai aștepta ca după ședința la „săliță" cu Bobu și Constantin Radu (11.00–11.20) și o vizită pe șantierul Bibliotecii și Casei Științei (11.20–13.45), Tovarășa să pună punct săptămânii de lucru la birou.

L-a chemat însă iarăși pe Curticeanu (13.50–13.55) și pe Stoian, atunci secretar al CC cu relațiile internaționale. Născut în vecinătatea Doftanei (la Telega, în 1927), Stoian intrase în *câmpul muncii* ca strungar. După doi ani de *facultate muncitorească* (1949–1951), urmase (prin ceea ce s-ar numi astăzi specializare intensivă) Institutul de Relații Internaționale (1951). „Sărise" de acolo direct în doctorat la „Ștefan Gheorghiu" (1955–1959). *Activistul* a cumulat experiență în variate domenii: șef al secției literatură și artă a CC

[1] Interviul autorului cu Constantin Olteanu (8 iulie 2009).

al PCR (1965-1968), rector la „Ştefan Gheorghiu" (1968–1971), ambasador în Albania (1971–1978), prim-secretar la Constanţa (1979–1983). La Congresul al XIV-lea a fost „desărcinat" de funcţia de secretar al CC pe care-o deţinea din 1984 şi numit ministru al Afacerilor Externe.

Luni, 25 septembrie

Prima întrevedere Tovarăşa a avut-o la birou cu Constantin Olteanu (8.45–8.55). Era cel mai implicat în pregătirea documentelor Congresului.

Uneori se iveau chestiuni deosebite, precum Pactul Ribbentrop-Molotov despre care în vecini se vorbea tot mai mult. Mărturia fostul demnitar legat de abordarea acestei teme este următoarea: „Pentru Congresul acesta s-au format patru comisii. Eu am fost în fiecare comisie. Şi am făcut raportul cu Dumitru Popescu, cu Mircea Mușat şi cu Mitea. Am avut fiecare câte una şi ansamblul l-am făcut noi şi cu Eugen Florescu, care era consilier pentru presă. Şi noi am pus acolo în raport, ca să se discute problema aceasta, noi ne-am gândit la ONU iniţial. Acest tratat, că e în vigoare, nu l-a anulat nimeni, nici sovieticii, nici nemţii. Mă rog, am terminat materialul, raportul, i l-am prezentat lui Ceauşescu, l-a citit şi m-a chemat. «În legătură cu pactul acesta, nu aşa se întâmplă, cum aţi pus-o voi. Să punem aşa!» şi aşa a rămas şi în document, nu mai ştiu cuvânt cu cuvânt, deşi l-am scris atunci. «Deşi au trecut 45 de ani de când s-a terminat al Doilea Război Mondial, totuşi au rămas o seamă de tratate nefavorabile unor ţări care trebuie să fie anulate...» Asta putea fi coroborată cu ce spunea cu Basarabia, pentru că acolo s-a făcut obiectul de când se ştie. Deci numai dacă putea să se producă o acţiune în legătură cu acest pact, cu o reconsiderare a poziţiilor faţă de el..."[1] Mulţi au auzit, puţini au priceput însă.

La Cabinetul 2 a fost chemat apoi Gheorghe Oprea (9.00–9.12). Probabil că după aceea, Tovarăşa s-a dus, după obicei, la Cabinetul 1. În prelungirea discuţiilor cu Ceauşescu, la Cabinetul 2 au

[1] Lavinia Betea, „Ultimul 23 August", *op. cit.*

fost reţinuţi Ştefan Andrei şi Ilie Văduva (10.00–10.40). În timpul acesta, la Leipzig, circa opt mii de est-germani protestau în favoarea reformelor şi liberalizării. Ca şi Ceauşescu, Erich Honecker[1] nu achiesa la schimbări. Va fi ştiut fostul ministru de Externe Andrei despre acestea? Mai târziu, s-a plâns şi el de carenţele informării. La Radio Europa Liberă demnitarii nu puteau asculta, ştiindu-se ei înşişi ascultaţi, iar buletinele speciale Agerpres dispăruseră. Pe motiv de economie, Tovarăşa tăiase abonamentele la presa străină. Elena Ceauşescu le voia pe bază de reciprocitate. Doar două agenţii de presă au fost de acord: Kuna din Kuweit şi EFE din Spania. Într-un final, Tovarăşul a aprobat un abonament la Reuters pentru Comerţul Exterior de unde lua şi Agerpresul[2].

Mai mult de un ceas, a stat de vorbă cu Poliana (11.05–12.10). După o altă jumătate de ceas petrecută cu Bobu, Tovarăşa a încheiat prima rundă a programului său.

A început întâlnirile de după-amiază cu primirea ministrului Sănătăţii, Victor Ciobanu (16.05–16.28). Cu Bobu (de două ori) şi cu Curticeanu a încheiat seria întrevederilor din acea zi.

La orele 17.40 a intrat într-o şedinţă de lucru la „săliţă" cu Bobu şi cu Constantin Radu (sfârşitul ei nu a fost menţionat).

Marţi, 26 septembrie

Între orele 9 şi 10, Elena Ceauşescu i-a primit pe „ai casei": Nicolcioiu, Bobu şi Curticeanu.

Apoi au început şedinţele. Patru într-o singură zi!

Prima dintre ele – în „troika" de cadre (cu Bobu şi Constantin Radu) la „săliţă" a ţinut peste jumătate de ceas. A întrerupt-o pentru a merge, după o pauză scurtă de zece minute, la şedinţa de lucru prezidată de Nicolae Ceauşescu pe probleme financiare (11.00–12.00).

---

[1] Erich Honecker (1912–1994), lider al comuniştilor est-germani (1971–1989). După reunificarea Germaniei s-a refugiat în Chile unde a decedat.

[2] Şt. Andrei, L. Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceauşescu...*, p. 18.

A reluat, într-o a doua repriză, ședința cu cadriștii ei (12.05–13.00). În mod excepțional, deși Tovarășul a fost mai marele peste cadre din 1954 până-n 1965, iar Tovarășa a preluat sectorul, dosarele lor de cadre s-au păstrat. Niciunul n-a avut curiozitatea să-l ceară, ori n-a îndrăznit de teama de-a nu atrage atenția asupra lor. Niciunul nu era „curat". În dosarul întocmit în februarie 1945 pentru Nicolae Ceaușescu în vederea introducerii sale în conducerea partidului, apare menționat că tatăl Andruță a făcut politică liberală. Iar fratele, celălalt Nicolae (menționat Nicu, în 1945, iar mai târziu când ajunge comandantul școlii de securitate de la Băneasa, Nicolae-Andruță), a manifestat simpatii legionare[1].

În după-amiaza zilei de marți, s-a ținut altă ședința prezidată de Tovarășul pe tema organizării și modernizării metalurgiei (16.30–17.25). Că metalurgia și celelalte ramuri industriale trebuiau modernizate, *indica* și Ceaușescu. Și-o închipuia însă în stilul „marelui salt înainte" lansat de Mao[2]: operă anonimă și gratuită a colectivelor de inventatori și inovatori din întreprinderi, fără importuri de tehnologie. Pentru stimularea lor a creat secțiunea creației tehnico-științifice a Festivalului „Cântarea României" unde se făcuseră strigări la întrecere și la categoria cercetătorilor din institutele de profil și la aceea a amatorilor din *câmpul muncii*.

După ultima ședință, mai puțin de zece minute, Tovarășa a avut trebuință de Ion Ursu.

Joi, 28 septembrie

Neobișnuit a început ziua, la orele 8.45 cu o ședință. Prezidată de Tovarășul, la „săliță", în chestiuni de agricultură și industrie alimentară. A ținut aproape un ceas. Putem presupune că n-au fost felicitați capii agriculturii. Căci la finele săptămânii, soții Ceaușescu au ținut să iasă în teren. Ochiul stăpânului îngrașă vita – învățaseră ei, de mici, acasă. *Neprecupețind efortul*, după

[1] ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 5.

[2] Mao Zedong (1893–1976), revoluționar, teoretician și lider al Partidului Comunist Chinez (1943–1976).

expresia atât de dragă lui, sâmbătă vor vizita piețele capitalei, iar duminică au pornit-o în unități agricole din Ialomița.

După acea ședință, pentru 5 minute, la Cabinetul 2 a intrat Curticeanu. A urmat o nouă ședință la „săliță" cu Tovarășul care a cerut socoteală și a trasat sarcini institutelor de cercetări din metalurgie (10.10–10.45). În urmă cu două zile analizase organizarea și modernizarea producției metalurgice. Acum impunea soluții noi cercetătorilor.

O scurtă repriză de convorbiri la Cabinetul 2: patru minute a fost reținut Milea, ministrul Armatei, și, o jumătate de ceas, Ursu (orele 11.16–11.50).

Pe „pasarelă", soții Ceaușescu au vizionat apoi machetele „Operei" (12.00–12.45).

Înainte de prânz, la Cabinetul 2 a fost primit Ion Teșu (12.55–13.03). După ce urcase până la rangul de ministru al Agriculturii (1981–1984), inginerul agronom a fost trimis ambasador al României în Polonia. Avea ce informa la București despre schimbările petrecute acolo și victoriile Solidarnošč. Interesant de știut ar fi ce informări suplimentare i-a solicitat Elena Ceaușescu. În paranteză fie spus, peste două zile *La Reppublica* își informa cititorii că liderul român cere o intervenție împotriva guvernului Solidarității. Deși multe denigrări de peste hotare ale conducerii României s-au dovedit îndreptățite, acuzele că ar fi cerut o intervenție armată împotriva Poloniei nu au suport. Dimpotrivă, la începutul anilor 1980 când Solidarnošč zguduia din temelii statu-quoul comunist, Ceaușescu și Kádár au respins categoric ideea unei intervenții externe pentru calmarea tensiunilor poloneze. Opinia sa, împărtășită și de consoartă în ședințele CPEx, era aceea a greșelilor făcute de conducerea poloneză prin îndepărtarea de *clasa muncitoare*. În ultima vreme îl muncise tot mai mult ideea organizării unei conferințe internaționale cu conducerile partidelor comuniste și muncitorești pentru a pune în discuție viitorul comunist amenințat de *perestroika* și de schimbările reformatoare din celelalte *țări frățești*.

După-amiază, Elena Ceauşescu a avut o lungă întrevedere cu Bobu (16.20–17). Vor fi comentat, oare, şi raportul lui Teşu despre Polonia? Căci pentru chestiunile curente de cadre, la „săliţă", alături de Bobu şi Constantin Radu a fost chemat şi prim-ministrul Dăscălescu.

După consemnările agendei, ziua de lucru la Cabinetul 2 s-a încheiat la orele 19.10.

Vineri, 29 septembrie

În vreme ce Nicolae Ceauşescu se ocupa de primirile unor delegaţii externe, Cabinetul 2 dirija sectoarele ce şi le asumase – cadre, cultură, ştiinţă, învăţământ...

Seria întrevederilor cu ea le-a deschis Olteanu (9.55–10.20). Elena Ceauşescu i-a primit apoi, împreună, pe Curticeanu şi pe Teoreanu (10.25–10.40). O mai lungă discuţie a purtat după aceea cu Bobu (11.05- 11.40), răstimp în care l-a chemat, pentru câteva minute, şi pe şeful protocolului, Nicolcioiu.

După-amiaza, l-a rechemat pe Curticeanu (15.54–16.15). Nu a lipsit din programul ei Poliana (16.15–16.35).

Două ceasuri şi un sfert a petrecut în două şedinţe de lucru la „săliţă" cu Bobu şi Constantin Radu (între orele 11.40 şi 12.55, respectiv 16.35 şi 17.35). A câta şedinţă de cadre să fi fost aceea, ţinută de acelaşi triumvirat, în pregătirea Congresului al XIV-lea al PCR? Şi până la care dintre palierele structurii de cadre intervenea oare, la modul direct, Elena Ceauşescu?

Curticeanu a povestit şi o întâmplare cu tâlc legată de Ceauşescu şi cadre. Dorind să verifice dacă anumite propuneri ale acelei comisii întrunesc criteriile de promovare, secretarul general şi-a cerut „ghidul". Negăsindu-l la o primă căutare în hârtiile de pe biroul său, s-a înfuriat ameninţând „hoţul" cu Procuratura. La o privire mai atentă, l-a zărit Curticeanu pe biroul lui Ceauşescu. Care n-a pregetat să- l acuze pe şeful Cancelariei CC de spionaj. „Cui i-ai dat-o?, s-a înfuriat Tovarăşul. Ambasadei americane sau ruseşti?" Noroc că martoră la „descoperire" o avea pe Tovarăşa[1].

[1] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii*..., p. 387.

Dificilă de finalizat trebuie să fi fost componența participanților la Congres. Căci sutele de delegați din întreaga țară se voiau a fi un eșantion reprezentativ al structurii PCR și implicit al populației adulte din România.

Spre deosebire însă de regulile eșantionului reprezentativ dintr-o cercetare sociologică, delegații „aleși" trebuiau cernuți și prin sitele de cadre. În profilul standard al acestora intrau obligațiile de fruntaș în muncă și în *activitățile obștești*, membru de partid cu o anumită vechime, *dosar curat* (căsătorit, cu copii, fără rude cu condamnări politice și în străinătate și fără abateri de la *Codul eticii și echității socialiste*). Indiscutabilă era și fidelitatea declarată și dovedită, în prilejurile consacrate, față de Tovarășul și Tovarășa.

O dată definitivate listele delegaților, triumviratul condus de Elena Ceaușescu a verificat și componenții numeroaselor „comisii de lucru" și „validare" care urmau a fi propuse și aprobate (în unanimitate, desigur) în deschiderea Congresului. I-au selectat și verificat mai cu seamă pe „aleșii" în Comitetul Central.

Sâmbătă, 30 septembrie

Neobișnuit a fost acel sfârșit de săptămână al Elenei Ceaușescu, cu program prelungit sâmbăta după-amiaza și program de duminică.

Sâmbătă, la orele 9, la Cabinetul 2 a intrat Constantin Radu, secretar al CC și membru al Comisiei Centrale de Revizie. A urmat Poliana (9.20–10.41). De față cu Poliana, Elena Ceaușescu a avut și o întrevedere cu Ștefan Andrei (9.30–10.15).

Ca pentru a-și saluta și întreba de noutăți cumnata, a durat vizita lui Bărbulescu (10.41–10.44). Un sfert de ceas, ea l-a reținut apoi pe Bobu.

Neconsemnată de *Scînteia* a fost vizita ei în capitală cu Nicolae Ceaușescu (orele 11.00–12.10). A revenit pentru continuarea ședințelor cu Bobu și cu Radu. Sâmbătă s-au întrunit iarăși la 12.20 și au terminat nu se știe când.

Iar duminică, Tovarășa l-a însoțit pe Nicolae Ceaușescu într-o vizită de lucru în județul Ialomița. Exemplu pentru cei obligați la muncă șapte zile din șapte pe săptămână.

Capitolul 10

Octombrie

Luni, 2 octombrie

Prima întâlnire a fost cu Poliana (9.20–10.05). Un moment de destindere când, la o cafea, prima doamnă a României îi va fi povestit sfârşitul de săptămână celei pe care şi-o dorea succesoare.

Prezenţa lui Bobu (10.20–10.35) făcea parte din programul comisiei de cadre. A urmat una dintre cele mai lungi şedinţe din an ale triumviratului Elena Ceauşescu, Bobu şi Constantin Radu (10.45–13.00). Se apropia cu paşi repezi Congresul, iar ei nu încheiaseră operaţiunea selecţiei. După mărturia lui Ştefan Andrei n-o finalizaseră nici în zilele premergătoare evenimentului. Tovarăşa găsea câte-un „clenci" în fiecare dosar, printre rudele celor propuşi aflându-se câte un emigrant sau fost deţinut de drept comun sau politic. A intervenit Tovarăşul care şi-a petrecut aproape o noapte întreagă să facă ordine.[1]

După-amiaza a fost consacrată şedinţelor de lucru de la „săliţă" prezidate de Nicolae Ceauşescu. Prima dintre ele e consemnată în agendă ca fiind pe probleme de chimie (16.15–17.00), cea de-a doua – organigrama Ministerului Metalurgiei (17.15–19.20). Cuvânt greu în stabilirea acelei organigrame l-au avut, desigur, concluziile comisiei de cadre. Ştia Tovarăşa că aplica învăţătura lui Stalin după care „cadrele decid totul"?!

---

[1] Ştefan Andrei, Lavinia Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceauşescu...*, p. 434.

Dar ce auzise Tovarăşa despre acestea? „Învăţase" şi ea, probabil, ceva istorie din prietenia cu foste *ilegaliste* şi soţii de foşti cominternişti: nevasta lui Răutu, a lui Borilă[1], a lui Drăghici... Dar să-i aducă aminte, dintre nomenklaturişti cine-ar fi îndrăznit?

De altfel dosarul ei n-a fost găsit corespunzător pentru a i se recunoaşte apartenenţa la partid înainte de 23 august 1944. Abia după ce Nicolae Ceauşescu s-a instalat în funcţia de secretar cu organizatoricul, nevestei i s-a recunoscut stagiul de *ilegalistă*.

Marţi, 3 octombrie

Între orele 8.20 şi 8.50 la Cabinetul 2 au fost primiţi generalul Marin Neagoe, Vasile Nicolcioiu şi Constantin Radu. A urmat prima şi cea mai lungă dintre cele patru şedinţe ale zilei – în sala CPEx, prezidată de Nicolae Ceauşescu pe tema planului pe luna septembrie (9.00–10.45). După şedinţă, la Cabinetul 2 au fost chemaţi Ursu (11.25–11.42) şi Olteanu (11.45–12.55).

După masa de prânz au trecut, fiecare, pentru câteva minute, Curticeanu şi Nicolcioiu. Apoi au urmat trei şedinţe. Toate pe tema agriculturii, prezidate de Nicolae Ceauşescu. Înţelegerile cu sovieticii prevedeau livrări de gaz şi ţiţei la schimb cu produse agricole. Prima dintre ele (16.15–16.50) pe o temă generatoare de supoziţii: fabrici de ulei, zahăr şi dulciuri. Voia Ceauşescu să construiască noi antreprize de profil? Era nemulţumit de producţia celor existente ori prisosea materia primă din recolta anului? Căci uleiul şi zahărul erau în continuare „produse raţionalizate" în consumul populaţiei. Cât despre dulciuri... în comerţ se găseau, „la liber", două-trei sortimente de bomboane-vrac („bomboane de lapte" şi „bomboane de mentă") şi cam tot atâtea sorturi de napolitane şi biscuiţi.

[1] Petre Borilă (Iordan Dragan Rusev, 1906–1973), profesia iniţială: electromecanic. Comunist *ilegalist*, fost luptător în brigăzile internaţionale din Spania. Membru al CC al PMR/PCR (1948–1969) şi al Comitetului Executiv (1965–1969). Dintre funcţiile deţinute: ministrul Construcţiilor (1950–1951) şi al Industriei Alimentare (1953–1955), vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri (1955–1957).

Printre primele restricţii de la începutul anilor 1980 a fost reducerea cantităţii de zahăr din reţetarele industriei alimentare. Plus eliminarea importurilor de materii prime, printre care, bineînţeles, praful de cacao. Să vezi pe raftul magazinului Alimentara ciocolata cu rom – devenise o „senzaţie tare" a comerţului socialist!

În şedinţa a doua a după-amiezii au fost reuniţi directorii de centrale din ministerele industriei alimentare şi agriculturii (17.10–18.30).

După o pauză de doar cinci minute, a început ultima şedinţă care-a ţinut... 20 de minute. Tema ei depăşeşte imaginaţia omului ce-şi propune să enumere gama preocupărilor şi intereselor unui şef de stat: problema ambalajelor în industria alimentară! Necunoscând criza de alimente din România, l-ai putea crede pe Ceauşescu interesat de design şi reclamă. Campania de presă care a urmat acestei şedinţe, arată cu totul altceva: nemulţumiri şi critici pentru „risipa" de lemn, hârtie şi alte materii prime utilizate la ambalarea, transportul şi comercializarea produselor alimentare. Hârtia a fost în deceniul nouă unul dintre cele mai prohibite produse. Din economie s-a limitat şi tirajul ziarelor de partid (în presa judeţeană la maximum 40 000 de exemplare). Cum hârtia igienică se găsea pe sub mână, nimeni nu arunca, după lectură, ziarul partidului.

Joi, 5 octombrie

De dimineaţă i-a primit pe Nicolcioiu, Olteanu şi Constantin Radu.

Un timp mai lung a petrecut cu secretarul CC cu propaganda, Olteanu (9.25–9.41). A doua zi, Nicolae Ceauşescu urma să plece la Berlin la aniversarea a 40 de ani de la fondarea RDG. Pe-atunci schimbările li se păreau tuturor de resortul propagandei care „nu făcuse totul" pentru a-i convinge pe cetăţeni de clarviziunea conducătorului şi de fericirea viitorului comunist. În ce priveşte prezenţa asiduă a lui Nicolcioiu, Tovarăşa decidea şi asupra meselor oferite oaspeţilor, şi a cadourilor pe care le înmânau Ceauşeştii în calitate de gazde sau oaspeţi.

Între orele 11.15 şi 13.05, Tovarăşa a fost într-o vizită pe şantierul Casei Republicii (în mod excepţional prezenţa lui Nicolae Ceauşescu nu e menţionată).

După-amiaza, la Cabinetul 2 au fost primiţi Ursu şi Bumbăcea.

La „săliţă" se pare că a avut loc o premieră în acea zi – vizionarea de „texturate" (15.12–15.35). Ce sunt „texturatele"? – imposibil de ghicit. Cu o zi înainte, în acelaşi loc, Tovarăşii au avut altă inedită activitate consemnată ca „vizionarea unor eşantioane de conserve". Îi interesau gustul, ambalajul, valoarea calorică ori nutritivă? Îi preocupau conservele ca marfă de export ori pentru satisfacerea consumului intern? Asemenea momente unice în guvernarea unui stat n-au fost încă descrise de memorialişti. În ce-o priveşte pe ea, devenise din 1979 preşedinte al Comisiei de partid şi de stat pentru tipizare şi standardizare în economie. Se prea poate ca şi acest punct să se fi încadrat în proiectul Ceauşeştilor de a-i deprinde pe cetăţeni să înlocuiască din obiceiurile alimentare carnea cu peşte oceanic conservat pe pescadoarele româneşti.

Două ceasuri (16.00–18.00) a durat şedinţa de lucru la Sala Plenarelor cu cadre de conducere din ministerele economice şi din centrale. Din nou, prezenţa lui Ceauşescu nu e consemnată în agenda Cabinetului 2. Se pregătea ori se odihnea Tovarăşul pentru călătoria de-a doua zi?

Ziua de lucru la Cabinetul 2 s-a încheiat târziu. După şedinţă, Elena Ceauşescu a continuat discuţiile cu Bobu până la orele 19.35.

Vineri, 6 octombrie

Un program, de asemenea, încărcat. În absenţa soţului, Tovarăşa îi preluase sarcinile şi prerogativele. Vizita la Berlin a Tovarăşului pentru aniversarea a 40 de ani de la fondarea RDG i-a adunat pe toţi liderii blocului european. Ceauşescu a fost primit de Erich Honecker. S-a întâlnit aparte cu liderul comunist vietnamez, cu prietenul bulgar Todor Jivkov[1] şi cu Ali Salem al-Beidh, liderul Partidului Socialist Yemenit. Cu conservatori, adică, în calea spre comunism.

[1] Todor Jivkov (1911–1998), lider al comuniştilor bulgari (1954–1989), prim-ministru al Bulgariei (1962–1971) şi preşedinte al Consiliului de Stat (1971–1989).

Gorbaciov a fost aplaudat îndelung de berlinezi care-au exprimat astfel simpatia de care se bucura liderul sovietic devenit o vedetă a politicii mondiale. La el acasă însă avea tot mai mulți nemulțumiți. Începând cu gloata iubitorilor de spirtoase, Gorbaciov intenționând să întărească ordinea și disciplina printr-o dură campanie antialcoolică. Mult prea târziu, ajunși la închisoare, foștii demnitari din CPEx s-au interesat la fostul șef al Securității generalul Iulian Vlad cum se face că n-a știut ce se întâmplă, „ce puneau la cale Gorbaciov și Bush[1]". Am știut, răspundea acesta. Atunci de ce nu l-a informat și pe Ceaușescu? „Nu se mai putea discuta cu el. Nu mai era în stare să recepteze". În 1989, Tovarășul căzuse într-un „sindrom autist", conchide și naratorul[2]. Un autism al puterii de care se contaminaseră și ceilalți, s-ar putea spune acum.

La Cabinetul 2, între orele 9 și 20.26 au fost 15 primiri. Elena Ceaușescu a prezidat în acea zi și două ședințe. Public a fost însă un singur moment din programul ei: ceremonia de plecare a lui Nicolae Ceaușescu de pe aeroportul Otopeni spre Berlin. Cu acest moment televizat și-a început ziua de lucru. Ceilalți demnitari veniseră și mai devreme. Ceaușeștii trebuiau să îi găsească totdeauna adunați în sala de protocol a aeroportului. După ce apăreau și Tovarășii, intrau în funcțiune și camerele de luat vederi. Așa arăta unitatea conducerii partidului. Plus bucureștenii scoși, cu fiecare ocazie de acest gen, pe traseu!

De la aeroport, Elena Ceaușescu a revenit cu prim-ministrul Dăscălescu la birou (9.35–9.40). Până la 11.52, la Cabinetul 2 au fost primiți Poliana, Bobu, Curticeanu (de două ori), Milea, Bărbulescu și Ursu. Milea tocmai venise de la Phenian. Aducea de acolo, ca totdeauna, noutăți liniștitoare.

Într-o ședință la „săliță" (11.55–12.35) i-a adunat pe cei cu răspunderi în aprovizionarea capitalei. Printre ei se aflau obișnuiții Bobu, Curticeanu, Bărbulescu, Barbu Petrescu... Plus Ana Mureșan, Ion Necșoiu și un „etc." care colorează lista.

---

[1] George Bush (n. 1924), președinte al SUA (1989–1993).

[2] Dumitru Popescu, *Cronos autodevorându-se. Memorii*, vol. V, p. 296.

Împreună, după şedinţă, au fost primiţi Bobu şi Bărbulescu (12.40–13.05).

În absenţa lui Nicolae Ceauşescu, pauza de prânz a durat mai puţin. La 14.30, la Cabinetul 2 a intrat un anume „Tov. V. Tasman". I-au urmat Curticeanu (de două ori), Totu şi Bobu. După ce-l reţinuse pe ultimul mai bine de un ceas (16.30–17.45), au continuat discuţiile într-o altă şedinţă pe probleme de cadre. Până la orele 20.26, celor doi li s-a alăturat şi Constantin Radu.

Anul 1989 n-a fost doar anul celui de-al XIV-lea Congres, ci şi anul diverselor alegeri: în partid, în consiliile populare şi în organizaţiile de masă şi obşteşti. Iar ea, şefa supremă a cadrelor, a aranjat „totul".

Sâmbătă, 7 octombrie

A început ziua cu Constantin Radu. Apoi a apărut Poliana (9.07–9.35). Pe parcursul acestei întrevederi a fost primit şi Vasile Bărbulescu (9.21–9.25).

Vizitatorii nu s-au simţit stingheriţi căci se întâlneau uneori, ca între neamuri, şi la Petreşti. O gospodărie mai arătoasă, îngrijită de conducerea CAP-ului, devenise în urmă cu câţiva ani „casa părintească" a Elenei Ceauşescu. Mama-mare venea la curte cu nepoţii, când erau adolescenţi. Dar Poliana şi Lică Bărbulescu o vizitau pe bătrână, în 1989, mai des decât nepoţii ei. Ei îi ţineau companie şi la Petreşti. Acolo avea prilejul să-şi retrăiască amintirile cu satisfacţia unor nesperate împliniri. Se căsătorise, în tinereţe, cu un bărbat mai în vârstă, dar cu prăvălie. O recomandase boiernaşul dintr-un sat vecin la care a fost slujnică. Acum fuma doar Kent şi i se plecau toţi la picioare: era soacra atotputernicului Ceauşescu. La Petreşti se lăuda preotului care ţinea cheile casei cu apariţiile Lenuţei la televizor[1].

În biroul ei, după acest intermezzo cu neamurile, Elena Ceauşescu s-a retras, la „săliţă", cu Bobu într-o altă şedinţă de cadre (9.35–12.03). Au continuat-o în Cabinetul 2. După care l-a primit pe Nicolae Vlădescu. Era specialistul care proiectase succesivele

[1] Interviul autorului cu Gheorghe Dinulescu (10 februarie 2009).

măriri şi modernizări ale reşedinţelor Ceauşeştilor din Primăverii şi de la Snagov. Printre altele, arhitectul se ocupase de restaurarea Palatului Cotroceni, pe placul ei, după cutremurul din 1977. Acolo plănuia, se pare, Tovarăşa să-şi stabilească reşedinţa din Bucureşti. Vlădescu proiectase şi renovarea Palatului Snagov unde se ţineau, uneori, şi şedinţele CPEx. Acum avea alte planuri mari...

Un ciudat punct al programului Tovarăşei a fost înregistrat la mijlocul zilei: „Şedinţă săliţă, vizionare, Ambasada RDG etc." (12.39–13.40)... Nicio menţiune asupra participanţilor însă. Să fi dorit Elena Ceauşescu să i se prezinte documentare primite de la ambasada RDG pe tema evenimentului recent aniversat la Berlin? Ori să se fi pregătit un imobil pentru ambasadă?

În absenţa lui Ceauşescu – ocupat cu primirea oaspetelui Yasser Arafat – Tovarăşa s-a însărcinat iarăşi cu „aprovizionarea" capitalei (şedinţă între orele 13.30 şi 14.45).

Probabil că raportul *tovarăşei de muncă şi de viaţă* asupra chestiunilor aprovizionării l-a nemulţumit, seara, pe Ceauşescu. Căci a doua zi, duminica, la prima oră, secretarul general al partidului şi şeful statului român a prezidat, la „săliţă", o lungă şedinţă pe tema aprovizionării capitalei (9.30–10.50). Ştia Ceauşescu că în magazine şi pieţe nu se găseau mezeluri, carne şi lapte? Categoric, da, răspund cei care-l însoţeau prin ţară. Nu admitea însă nicio discuţie asupra acestor realităţi, tratându-le, cum se vede, ca simple deficienţe de „aprovizionare". Nu se gândeau să livreze mai multe produse alimentare, nici să elimine cartelele. Dar se îngrijea de construcţia a şase mega-centre comerciale din care cozile bucureştenilor la unt, salam, „petreuşi"[1] sau „adidaşi"[2] să nu mai poată fi văzute de diplomaţi şi vizitatori străini. Mall-urile apăruseră în Statele Unite ale Americii la începutul anilor 1980. Ceauşescu încerca să le copieze. Necunoscând raţiunea lor, bucureştenii le-au

[1] În hazul de necaz făcut de români, „petreuşii" erau perechea de pui rahitici vânduţi într-o singură pungă, numiţi astfel după cuplul de succes în muzica populară format din fraţii Petreuş.

[2] „Adidaşii" erau oasele de la extremităţile picioarelor de porc, resturi de la marfa destinată exportului.

poreclit „circurile foamei", arhitectura lor fiind asemănătoare clădirii Circului de Stat. Iar ziariştii de la Radio Europa Liberă i-au „informat" că funcţionalitatea marilor construcţii ar fi aceea de cantine care urmau „să furajeze" locuitorii fiecărui cartier. Românii au crezut... Credeau orice veste rea şi se îndoiau de una bună. Un banc pe care-l ştiau cu toţii desfiinţa *viitorul luminos*: Ce e mic, negru şi bate la uşă? Viitorul!

Duminică dimineaţa, în aşteptarea soţului încă reţinut cu Arafat, Elena Ceauşescu s-a întreţinut la birou cu Poliana (11.05–13.12).

Luni, 9 octombrie

A avut şase şedinţe şi două primiri: Curticeanu (12.45–12.52) şi Mihulecea (16.16–16.30).

A condus-o pe prima cu tema industriei alimentare (9.20–10.45) ca prim-viceprim-ministru al guvernului. Pe celelalte, le-a condus Ceauşescu. Cu aportul ei. Următoarea şedinţă e menţionată ca fiind pe probleme de agricultură (11.05–11.45). Apoi: „Factor de răspundere la construcţia Casei Poporului" (16.00–16.15). Greu de dedus dintr-o asemenea formulare ce anume a vrut Ceauşescu. La următoarea şedinţă a fost convocat şi Comitetul Municipal de Partid Bucureşti pentru a discuta măsuri şi termene de aprovizionare a capitalei (16.38–18.01). Să fi fost Ceauşescu impresionat de ceea ce văzuse la Berlin sau informaţiile primite de la Securitate asupra stării de spirit a bucureştenilor nu erau mulţumitoare? După obiceiul lui, i-a bruftuluit pe *activiştii de partid*. I-a atenţionat, ca şi alte dăţi, „aşa nu mai merge, tovarăşi!" Dar cu picioarele pe pământ n-a vrut să coboare.

Pentru prima dată în anul 1989 e consemnată în agenda Cabinetului 2 şi o şedinţă cu Ministerul de Interne (orele 18.05–18.25). Pe ce temă? Mister.

Dar, de la chestiunile de domeniul Internelor, după o pauză de cinci minute, Ceauşescu a trecut la... „şroturi de floarea-soarelui"! Între orele 18.30 şi 18.42 s-a ocupat de destinaţia reziduurilor rămase după extragerea uleiului. Folosite în urmă cu ani

exclusiv ca furaj pentru vite, Tovarăşul hotărâse să prepare din ele halva. Fabricată pentru intern din rămăşiţe de calitate proastă, halvaua era cleioasă şi greţoasă. Greu vandabilă cu toată criza de alimente şi dulciuri. Nu semăna cu halvaua dinaintea crizei pe care vârstnicii o consumau cu pâine.

Marţi, 10 octombrie

Aproape două ceasuri şi jumătate i-a ţinut companie Poliana (8.35–10.55)!

După plecarea ei, a urmat altă vizită neobişnuit de lungă. Cumnatul Lică Bărbulescu, secretar cu agricultura, prin urmare mâna dreaptă a secretarului general care mai nou se voia a fi şi promotorul *noii revoluţii agrare* a fost reţinut un ceas şi jumătate (10.55–12.25). O preocupa ori punea la cale ceva anume Elena Ceauşescu şi avea nevoie de sfatul acestor apropiaţi? În vremea aceasta, Tovarăşul vizita, cu alaiul demnitarilor şi al ziariştilor de grad zero[1], pieţele şi centrele comerciale agroindustriale din capitală: Dorobanţi, Floreasca, Obor, Pantelimon, Unirea, Ilie Pintilie. Dacă oamenii nu aveau ce mânca, măcar să vadă că el se îngrijeşte să le fie mai bine.

Cu sănătatea Tovarăşul nu se putea lăuda. După mărturia profesorului Iulian Mincu, cu câteva zile mai înainte a fost chemat pentru un consult de specialitate la Ceauşescu. Acesta renunţase din nou la tratamentul cu insulină şi intrase în comă diabetică. Savanta în chimie persista în opinia că diabetul soţului se trata exclusiv prin regim alimentar.[2]

Până la pauza de prânz, la Cabinetul 2 au fost primite Lina Ciobanu şi Maria Ionescu, directoare la ICECHIM.

După-amiază a avut o scurtă întrevedere cu Nicolcioiu. Apoi a revenit Lina Ciobanu (15.41–15.50). Stenogramele oferă multe surprize. Ridiculizată adesea pentru „baza" de ţesătoare şi absenţa preocupărilor pentru eleganţă, Lina Ciobanu dovedea mai mult

[1] Ziariştii de grad zero erau cei acreditaţi pentru a însoţi cortegiul prezidenţial în ţară şi în străinătate.

[2] Interviul autorului cu Iulian Mincu (30 aprilie 2009).

curaj în a spune adevărul despre plan şi realizări în şedinţele CPEx decât viitorii memorialişti cu mari pretenţii de intelectuali critici. Luată la rost, bunăoară, în calitate de ministru al industriei uşoare că nu făcuse planul la încălţări, femeia i-a amintit secretarului general că... lipseau pieile de porcine şi de bovine. Ca de obicei, Ceauşescu i-a băgat pumnul în gură. L-a susţinut în neadevăr, nimeni altul decât... Curticeanu. Planul la sacrificările de animale nu doar că s-a realizat, ci s-a şi depăşit, minţea şeful Cancelariei CC citând raportările false. „Ce tot vii să spui poveşti?", o apostrofează Ceauşescu astfel susţinut de prea fidelul Curticeanu. „Vă raportez, tovarăşe secretar, situaţia corectă!", a insistat aceasta. Degeaba...[1]

Ceilalţi „oaspeţi" ai Tovarăşei au fost Ursu, Suzana Gâdea, Olteanu şi Curticeanu.

Împreună cu Nicolae Ceauşescu a făcut apoi o „vizionare pe pasarelă – detalii la Casa Poporului" între orele 18.30 şi 18.55. Ultimul punct din programul zilei a fost o şedinţă de lucru, la „săliţă", prezidată de Tovarăşul pe „probleme de agricultură şi industrie alimentară (aprovizionare)", la ore târzii (19.00–20.12).

Joi, 12 octombrie

Seria primirilor a început cu Olteanu (9.05–9.20).

Până la orele 10, activitatea Tovarăşei pare suspendată. La Cabinetul 1 însă se petreceau lucruri mai interesante. Putea lipsi? Secretarul general a primit delegaţia americană condusă de Larry Napper care a participat la lucrările Consiliului economic româno-american. A fost o ultimă încercare de a-i face pe oamenii de afaceri americani să fie interesaţi de România. Nimeni nu dorea afaceri cu o ţară care voia exclusiv să exporte. Cu atât mai puţin americanii[2].

Două-trei minute l-a primit Elena Ceauşescu pe Stoian, apoi pe Emilian Dobrescu, atunci consilier al lui Ceauşescu.

[1] ANIC, fond CC al PCR – Secţia Cancelarie, dosar 17/1987, f. 29.

[2] Interviul autorului cu Constantin Olteanu (8 iulie 2009).

Între orele 10.30 și 11.50 s-a ținut ședința CPEx. Atipică a fost izbucnirea lui Ceaușescu, înaintea intrării în ordinea de zi, împotriva națională de fotbal a României. Cu o seară înainte pierduse, în deplasare, cu 3-0, în fața Danemarcei. Comentariile Elenei Ceaușescu dovedeau că soții urmăriseră meciul împreună[1]. Vor fi rememorat amintiri de demult? Căci Nicolae Ceaușescu pe vremea când era *comisar politic* la Armată se ocupase și de înființarea echipei Steaua. Iar Elena Ceaușescu a avut prima ceartă cu Marta Drăghici, cea mai bună prietenă a ei de până atunci, în tribuna unui meci de fotbal Dinamo-Steaua[2].

După ședința CPEx, la Cabinetul 2 au fost primiți Ursu, Curticeanu și Victor Ciobanu. Ministrul Sănătății a fost reținut între orele 12.47 și 13.15.

După amiaza l-a primit pe Vasile Bulucea, în acel moment vicepreședinte al CSP. Peste câteva zile, Bulucea urma a fi „rotit" vicepreședinte la Primăria capitalei. A stat de vorbă apoi cu Curticeanu, Ștefan Andrei, Nicolcioiu, Teoreanu și Nicu Ceaușescu. Înaintea începerii ședinței de lucru la „săliță" cu Nicolae Ceaușescu (organizarea și modernizarea chimiei între orele 18.10 și 19.45) și-a reținut fiul aproape un ceas (17.20–18.10).

Nu-i de mirare că dinspre ofițerii din serviciul de pază și protecție apăruseră zvonuri că fiul cel mic și puternica-i mamă se înfruntau pentru succesiune.

Vineri, 13 octombrie

În prima parte a zilei s-a concentrat pe întâlnirea cu Hans-Joachim Böhme, ministrul Învățământului Superior și de Specialitate din Germania de Est (10.00–10.45). Ultimele pregătiri le-a făcut cu Stoian și Nicolcioiu.

---

[1] „Stenograma Ședinței CPEx din 12 octombrie 1989", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Național*, 12 octombrie 2009.

[2] Lavinia Betea, *Partea lor de adevăr*, Editura Compania, București, 2007, p. 170.

Greu interpretabilă este participarea lui Nicu Ceauşescu la respectiva întâlnire. În agendă, prezenţa i-a fost menţionată între orele 9.50 şi 11.10. Să fi fost reţinut în calitatea de prim-secretar al judeţului Sibiu, unde funcţionau şcoli în limba germană? Într-o asemenea ipostază, Nicu ar fi putut să-şi sprijine mama – diriguitoarea, printre altele, a învăţământului, ştiinţei şi culturii din România – vorbind despre politica („justă") a PCR în asigurarea învăţământului şi a manifestărilor culturale în limba maternă a *naţionalităţilor conlocuitoare*. Ori poate se tatonau reacţiile celorlalţi lideri ai *lagărului socialist* în eventualitatea succesiunii lui Nicu prin asemenea participări la întâlniri protocolare?

O lungă întrevedere a avut Elena Ceauşescu apoi cu Bobu (11.20–13.10).

După-amiaza, pentru scurte informări şi *indicaţii*, l-a primit pe Curticeanu (16.10–16.18). Ultimul punct din programul zilei a fost şedinţa de lucru, la „săliţă", cu Bobu şi Constantin Radu (17–19.30).

Doar în acea vineri, Elena Ceauşescu a colaborat, direct, cu Bobu pe parcursul a 3 ore şi 20 de minute. Cum rezista acela? Dumitru Popescu l-a descris ca fiind modelul funcţionarului cu personalitatea anihilată. Cei care l-au cunoscut în calitate de şef ar spune că dimpotrivă. Servilul Bobu în faţa soţilor Ceauşescu era simultan zbir de temut în relaţia cu subordonaţii săi direcţi. De aceea l-au şi preţuit, o vreme atât de lungă, amândoi Ceauşeştii.

La Snagov s-a făcut, probabil, curăţenia mare de toamnă. Prilej cu care întregul personal, chiar şi femeile-ofiţer au fost puse la treabă de menajera Suzana. Fetele acestea au apărut după ce Elena Ceauşescu a lăudat ideea lui Gaddafi[1] de-a avea bodyguarzi femei. Crezând că-şi doreşte şi ea un corp de ofiţerese, au selectat fete frumoase, cu origine bună şi le-au şcolit la Băneasa. Repartizate după absolvire în Direcţia a V-a, s-au pomenit fără obiectul muncii. Tovarăşa uitase de ofiţeresele lui Gaddafi şi nu părea să le observe pe-ale ei. Astfel că şefii serviciului de pază şi

[1] Mu'ammar al Gaddafi (1942–1914), liderul, *de facto*, al Libiei (1969–2011).

protecţie le-au folosit pentru filajul lui Nicu ori ca ajutoare la menajul reşedinţelor[1].

Uneori supravegherile personalului din reşedinţe aduceau surprize. Imprevizibilă, Tovarăşa putea să reacţioneze cu mai mare îngăduinţă decât speraseră vinovaţii. Odată, un anume bucătar Vasile s-a dovedit a fi şi hoţ, şi vorbăreţ. Fura alimente iar acasă povestea nevestei ce vedea şi auzea la locul de muncă. Femeia se lăuda apoi şi altora cu anturajul soţului. Tovarăşa a decis să i se dea alt loc de muncă, dar unul bun. Aşa a ajuns Vasile bucătar-şef la un mare restaurant din Bucureşti[2]. Şi unde, zice el acum, „i-ar cauza" să-şi amintească public cum gătea pentru Ceauşeşti.

Sâmbătă, 14 octombrie

La orele 9.03 în biroul Tovarăşei a intrat Curticeanu, colaboratorul cel mai apropiat al Ceauşeştilor. Anunţa, probabil, finalizarea pregătirilor pentru programul complicat al sfârşitului de săptămână.

La 9.30 s-a deschis Târgul Internaţional Bucureşti în prezenţa Tovarăşilor. Ziarele şi televiziunea au prezentat *in extenso* vizita acestora şi primirea „călduroasă" la diverse pavilioane. Cum să-ţi închipui dialogul dintre ei? În memoriile sale, Curticeanu relatează cum, vizitând pavilionul Bulgariei, Ceauşescu l-a apostrofat grosolan pe şeful delegaţiei. De 20 de ani voi prezentaţi la târguri aceleaşi obiecte simple pe care le poate face oricine, ar fi zis el[3]. Critica, în fapt, dependenţa Bulgariei de sovietici şi încercările lui Jivkov de a-i fi pe plac lui Gorbaciov.

La fiecare stand vizitat, Tovarăşii au primit cadouri. Pe cele simbolice le vor expedia la secţia de profil a Muzeului Naţional. Cele valoroase ori cele care le plăceau rămâneau la reşedinţe, după cum arată inventarele.

La orele 14, cuplul prezidenţial a plecat într-o vizită de lucru în judeţul Bistriţa-Năsăud. A fost ultima vizită a lui Ceauşescu în

[1] Interviul autorului cu Adrian Eugen Cristea şi Dumitru Burlan (15 septembrie 2009).

[2] *Ibidem.*

[3] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 220.

Transilvania. O vizită combinată, aşa cum obişnuia, între muncă şi destindere (cum îi ziceau distracţiei în acea vreme). După ce a vizitat *obiectivele* programate şi a cuvântat în faţa unei impresionante mulţimi strânse în oraşul Bistriţa, s-a deplasat şi la Cluj-Napoca. Între cuvântări şi *indicaţii* şi-a făcut timp de o vânătoare. Câte sute de „organizatori" au ostenit pentru reuşita ei impecabilă nu s-a consemnat în statistici şi raportări.

Paginile ziarelor abundă în telegrame adresate lui Ceauşescu, vestind unanimitatea emoţiei, satisfacţiei, fericirii etc... de la conferinţele de dare de seamă şi alegeri comunale şi orăşeneşti ca el să fie reales secretarul general al partidului. Altfel, exportul era tratat ca prioritate şi necesitate mai imperativ încă decât înaintea încheierii plăţii datoriei externe.

Luni, 16 octombrie

Capii judeţelor Bistriţa-Năsăud şi Cluj au respirat uşuraţi abia după ce luni la amiază Tovarăşii au urcat în avion. Cei 12 ofiţeri care asigurau protecţia preşedintelui României se aflaseră şi ei în situaţie specială. Din informaţiile foştilor angajaţi ai Direcţiei a V-a, coloneii (r) Cristea şi Burlan, reiese că totdeauna opt ofiţeri îl însoţeau pe Ceauşescu în călătorie, în vreme ce patru rămâneau la bază[1].

Membrii CPEx au fost mobilizaţi *in corpore* să-i întâmpine pe „stimaţi şi iubiţi" la orele 14.20, pe aeroport. Iar cei cu mari responsabilităţii îşi aşteptau, cu emoţie, raportul programat chiar în acea zi. Imediat după masa de prânz, la Cabinetul 2 au început primirile: Poliana, Constantin Radu, Bobu, Curticeanu, Bărbulescu. Ultimul a plecat la orele 18.46.

În această lună premergătoare congresului, presa românească se întrecea în laude la adresa lui Ceauşescu. Dar şi presa străină în defăimări. În acea zi, cotidianul belgian *Le Soir* a publicat articolul „Operaţiunea «Satele româneşti»". O manipulare de enorm succes, generată de obiectivul sistematizării aşezărilor rurale

[1] Interviul autorului cu Adrian Eugen Cristea şi Dumitru Burlan (15 septembrie 2009).

menționat continuu de Ceaușescu, în consens cu *Manifestul Partidului Comunist*. Acolo, Marx și Engel recomandaseră apropierea condițiilor de viață de la sat de cele ale mediului urban[1]. Așezările rurale românești, cu case ridicate la voia întâmplării, urmau a suporta o acțiune de modernizare în sensul dotării lor cu brutării, școli, spitale, blocuri pentru specialiști și de delimitare strictă a extravilanului de intravilan. Astfel încât, construite după planuri urbanistice, să poată fi introdusă canalizarea. Și apariția unor elemente distincte în centrul lor – blocurile pentru specialiștii stabiliți, în forță, la locul de repartiție. De aici, până la acuzarea lui Ceaușescu că introdusese buldozerele în sate (mai ales a celor cu populație preponderent de etnie maghiară!) și că urmează să mute toți sătenii la bloc, n-a fost decât un pas. Persuadat astfel, Occidentul și-a imaginat Transilvania o ruină, iar pe locuitorii săi, sinistrați trăind în corturi. Astfel că în decembrie 1989 au venit cu ajutoarele de rigoare în astfel de situații. România a fost singura țară fostă comunistă unde occidentalii au apărut cu pături, haine, hrană și medicamente pentru prezumtivii trăitori în aer liber[2].

Marți, 17 octombrie

Între orele 9.05 și 10.00, Tovarășa și-a însoțit soțul într-o vizită pe șantierul Casei Republicii.

Ajunsă la birou a primit-o pe Poliana (10.15–10.35), apoi i-a chemat, pentru două minute, pe Curticeanu și pe Bobu. Cât să-și simtă scurtimea lesei! O lungă ședință, pentru obiceiul din ultima vreme, s-a ținut apoi la „săliță", consemnată „Program autoaprovizionare" (10.37–11.40). „Autoaprovizionarea" fusese o altă decizie la începutul anilor 1980 prin care județele erau obligate să asigure populației necesarul de hrană. Se interzicea, de asemenea,

[1] K. Marx, Fr. Engels, *Manifestul Partidului Comunist*, Editura Nemira, București, 2006, pp. 38–39.

[2] Laure Hinckel, „Nașterea oficială a Operațiunii Satele Românești", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Național*, 3 februarie 2009.

transportul de alimente dintr-un județ într-altul, precum și stocarea lor de către cetățeni. Să ai mai multe kilograme de zahăr acasă ori mai mulți litri de ulei decât toți membrii familiei pe o lună constituia un delict penal.

Ceaușeștii știau, fie și din statistica prezentată prin Cancelaria CC, că le erau adresate multe plângeri legate de „aprovizionare". El nu contenea să vorbească despre bunăstarea generală omițând însăși realitatea cartelelor și rațiilor alimentare. În duplicitatea lor, cultivau cetățenilor iluzia că prin organizarea aprovizionării de către *activul de partid*, alimentele urmau să apară în magazine și piețe, cu promptitudinea Gospodăriei de partid în deservirea locatarilor Cartierului Primăverii. Le făcuse, e drept, și acestora *rație*, dar mai mare decât celorlalți români.

După ședință, Tovarășa s-a întreținut cu Bobu (11.45–12.35). Între secretarul general al partidului și atribuțiile acestui secretar cu probleme organizatorice, ea funcționa ca o instanță de decizie și control. Funcția ei de șefă a cadrelor nu exista însă în documentele programatice ale partidului. Nu avea nici dreptul legal de-a solicita Securității să urmărească viața intimă a copiilor săi, demult majori. Dar cine să cârtească?! Astfel că și-a încheiat ziua de birou cu altă lungă ședință de lucru la „săliță" cu Bobu, Nicolae Constantin și Constantin Radu pe probleme de cadre (16.25–19.10).

Între convorbirea cu Bobu și ședința de cadre, la Cabinetul 2 i-a primit pe Nicolae Constantin și pe Ursu.

În acea zi, Agerpres a informat că la a IX-a Plenară a comuniștilor est-germani de ieri, Erich Honecker ceruse să fie eliberat din toate funcțiile pe motive de sănătate. În fapt, pe fondul exodului a peste 130 000 de cetățeni est-germani în RFG și a manifestațiilor de o amploare fără precedent, Honecker a fost constrâns să renunțe la șefia partidului. Presa românească anunța și alegerea unanimă a unui nou secretar general, în persoana lui Egor Krenz[1]. Deja, presa românească publicase telegrama de felicitare adresată noului lider est-german de omologul român.

[1] Egon Krenz (n. 1937), liderul comuniștilor est-germani (octombrie-decembrie 1989). După reunificarea celor două Germanii, avea să fie condamnat

Joi, 19 octombrie

Între orele 9.02 și 10.40, Tovarășa a discutat cu Constantin Mitea, consilierul de presă. Adjunct al șefului Secției Propagandă, Presă, Radio și Televiziunea a CC al PCR, Mitea trebuie să-și fi început însă ziua de lucru mult mai devreme. Căci în deprinderile sale intra și raportul matinal al redactorilor șefi de la ziarele centrale și județene. Avea printre ei reputația de „șef cumsecade" care știa meserie. Cu unii fusese coleg la facultatea de ziaristică de la „Ștefan Gheorghiu", promoția 1965. Ajuns șef, lucru mai rar, Mitea continua să-i abordeze colegial.

Lunga întrevedere cu Elena Ceaușescu se datora fără îndoială schimbărilor petrecute în Germania de Est și comentariilor agențiilor străine. S-a gândit atunci, oare, Tovarășa și la nevasta lui Honecker, cățărată, de ani buni, în funcția de ministru al învățământului est-german? La urechile Tovarășului nu trebuiau să ajungă prea multe vești neplăcute pentru a nu-l supăra. Și a nu-i provoca o altă criză.

Cu Mitea, Tovarășa putea să fi discutat și strategiile de prezentare în presă a alegerii Tovarășului direct de către membrii de partid. În acea săptămână, presa din întreaga țară difuza știri despre adunărilor de dare de seamă și alegeri în organizațiile de partid comunale. Unanim comuniștii din mediul rural încredințau delegaților în forul ierarhic superior mandatul realegerii lui Nicolae Ceaușescu în funcția de secretar general.

Discuții pe aceeași temă s-au purtat, probabil, și cu apropiații Bobu și Bărbulescu, primiți împreună la orele 10.45.

După atâtea informări și consultări nu este exclus ca ea să fi mers la Tovarășul pentru dezbaterea acelorași chestiuni căci în intervalul 10.53–11.20 la Cabinetul 2 nu este consemnată nicio vizită.

Ședința la „săliță" cu Bobu și Constantin Radu a ținut până la masa de prânz (11.20–13.05).

O lungă întrevedere cu Ursu (16.00–19.45) a fost programul după-amiezii. Între președinta și prim-vicepreședintele

---

la șase ani și jumătate de închisoare pentru omor din culpă în comiterea crimelor regimului.

Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie s-au copt deciziile apropiatei ședințe a acestei instituții.

Vineri, 20 octombrie

Bobu a vizitat-o primul (9.50–10.09). În timpul întrevederii l-a solicitat și pe Constantin Olteanu. Discuțiile se puteau purta fie pe temele ședinței CPEx din acea zi, fie ale Plenarei Consiliului Național al Științei și Învățământului din ziua următoare.

Ședința CPEx (10.30–11.50) a avut teme diverse. De la recolta de toamnă, „programul autoconducerii și autoaprovizionării" populației până la analiza ședințelor de dare de seamă și alegeri din organizațiile de bază. Ceaușescu s-a referit chiar și la recentele schimbări de la Berlin cu concluzia că acolo a fost mâna lui Gorbaciov[1].

Apoi, Tovarășa a chemat-o pe Suzana Gâdea (12.00–12.10). Ca și în întrevederea cu Ursu (orele 12.25–12.55), discuțiile s-au axat pe tema aceleiași plenare a CNSI. Prezidiul s-a stabilit din vreme, de asemenea textele „cuvântătorilor" și discursul Tovarășei.

După-amiaza, la Cabinetul 2 au fost rechemați Bobu și Olteanu (16.00–16.25).

O ședință la „sălița" cu Nicolae Ceaușescu (16.50–19.50) a încheiat programul zilei. Tema ei – „problema uleiului" – ar putea inspira teatrul absurdului. Care ulei? De consum alimentar sau industrial? Ori poate de întreținere a parcurilor de mașini și tehnologii agricole? Să fi constatat Ceaușescu, în ședința CPEx, că nu s-a produs cât să acopere producția de export și rațiile alimentare ale populației? Că ar fi vreo problemă de plan la indicatorul „ulei" nu s-a anunțat public. După atâția ani, par ireale asemenea reuniuni ale „patronului" Ceaușescu care plănuiește, adună, împarte și chiverniseşte, în amănunt, toate bunurile economiei naționale.

Schimbările din conducerea comuniștilor est-germani n-au avut nici pe departe semnificațiile actuale pentru Ceaușești.

[1] „Stenograma ședinței CPEx din ziua de 20 octombrie 1989", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Național*, 20 octombrie 2009.

Discursul noului lider Egon Krenz le-a plăcut atât de mult, încât i-au acordat spaţii substanţiale în presa română. „Urmăm fără şovăială legea istoriei, anume că socialismul este singura alternativă umană la capitalism", s-a angajat Krenz. Admitea o „înăsprire a contradicţiilor sociale", dar scopul comuniştilor est-germani viza „construirea în continuare a socialismului în RDG". Iar Germania de Est „este şi rămâne un stat suveran". Pe placul lui Ceauşescu a fost şi luarea de poziţie a lui Krenz împotriva amestecului în problemele interne ale ţării sale. *Scînteia* îl citează astfel: „Dau aici glas solicitărilor şi protestelor cetăţenilor RDG, exprimate în numeroase convorbiri avute în ultimele zile şi săptămâni, care cer guvernului de la Bonn şi mijloacelor de informare în masă de acolo să nu se mai amestece în treburile interne ale RDG"[1].

În ce priveşte presa occidentală, ziariştii din Vest făceau cunoştinţa unor noi subiecte de interes în viitoarele decenii: ţiganii din România. În acea zi, *Le Monde* scria despre români refugiaţi în Franţa, precizând, încă din titlu, că e vorba de 160 de ţigani care urmează a fi plasaţi într-un camping. Nici în cele mai negre visuri ale militanţilor pentru dreptul la liberă circulaţie nu existau consecinţele răsturnării Balcanilor asupra Occidentului. Chestiunea deplasării în voie a mulţimilor din fostul URSS nu va mai fi, curând, acceptată ca temă în termenii unei democraţii dezirabile.

Sâmbătă, 21 octombrie

Prima parte a zilei a fost ocupată cu Plenara Consiliului Naţional al Ştiinţei şi Învăţământului (8.30–13.05).

Înveşmântată aşa cum îşi imagina că trebuie să fie o „savantă militantă", Tovarăşa a fost elementul central al ceremoniei. Cu toate titlurile sale: academician doctor inginer, membru al CPEx, prim-viceprim-ministru al guvernului, preşedintele CNSI... Al doilea om în stat. Dar românii o bănuiau de mai mult: bărbatul era capul, iar ea, nevasta lui, gâtul. Care-l răsucea, după voie, în direcţia dorită.

[1] „Jurnalul zilei", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 20 octombrie 2009.

Nu bilanțul CNSI pe 1986–1989 a fost partea de bază a ordinii de zi, ci aprobarea unanimă a propunerii realegerii lui Ceaușescu în funcția de secretar general. Tovarășa și-a citit cuvântarea, a aplaudat elogiile vorbitorilor la adresa Tovarășului și a ei, precum și lectura telegramei adresate soțului ei. Amândoi Ceaușeștii, deși trecuseră de 70 de ani, refuzau portul ochelarilor. O mașină specială dactilografia textele cu corp de literă mare pentru ei. Problema erau paginile repede citite – să nu le încurce. Ea și-a citit textul rar și răspicat, fără inflexiuni. Deși plămâni de oțel ți-ar fi trebuit pentru fraze ca aceasta: „Lucrările plenarei noastre se încadrează în acțiunea de largă dezbatere democratică a documentelor ce vor fi adoptate de cel de-al XIV-lea Congres al partidului – la care participă practic întregul nostru popor, aceasta fiind cea mai cuprinzătoare și aprofundată dezbatere din istoria țării și care ilustrează cu putere adeziunea întregii națiuni la politica de construcție socialistă, hotărârea tuturor oamenilor muncii de a înfăptui neabătut această politică (sic!) ce corespunde deplin intereselor fundamentale ale României socialiste, de dezvoltare liberă, independentă și suverană pe calea progresului economic și social, de ridicare continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului"[1]. Ș.a.m.d.

Scăpată de grijile lecturii, s-a plictisit prefăcându-se atentă la vorbitori. După „desfășurător" au urcat, pe rând, la tribună: Aurel Sandu (directorul general al Institutului Central pentru Industria Electronică), Ion Anton (directorul Institutului Politehnic Timișoara), Nicolae Bărbulescu (directorul general al Institutului Central de Chimie), Rodica Vâlcu (rectorul Institutului Politehnic București), Mircea Drăgulin (directorul Institutului de Cercetare Științifică și Inginerie Tehnologică pentru Sectoare Calde și Metalurgie), Ion Dodu Bălan (rectorul Universității București), Ioan Folea (șeful Centralei Departament a Geologiei), Cameluța Beldie (rectorul Institutului Politehnic Iași), Ion Badea (președintele Consiliului Național al Apelor), Alexandru Puiu (rectorul Academiei

[1] Lavinia Betea, „Jurnalul zilei", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Național*, 21 octombrie 2009.

de Studii Economice), Marin Ivaşcu (director general al Institutului Central de Fizică), Gheorghe Marcu (directorul Institutului de Chimie Cluj-Napoca), Florea Tănăsescu (directorul Institutului de Cercetare Ştiinţifică şi Inginerie Tehnologică pentru Electrotehnică), Corneliu Rizescu (director al Institutului Central de Cercetări Metalurgice), Maria Nichita (rectorul Institutului Agronomic Timişoara), Emanoil Dogăroiu (inspector şcolar general al judeţului Brăila), Iulia Petrescu (directorul Institutului de Cercetări Textile), Cristian Hera (directorul Institutului de Cercetări pentru Cereale şi Plante Tehnice Fundulea), Doina Ivan (director general al Institutului de Biologie) şi Vlad Bâlbîie (directorul Institutului „Cantacuzino"). Şi-au exprimat cu toţii adeziunea şi angajamentele faţă de amândoi Ceauşeştii[1].

Invidiaţi şi felicitaţi de subalterni, peste câteva săptămâni toţi aceştia vor fi alungaţi din funcţii ca lingăi ai „odiosului dictator" şi ai „sinistrei sale soţii". Cuvântările din acea zi vor fi citate ca o dovadă incontestabilă.

Luni, 23 octombrie

A intrat în programul de birou după orele opt şi jumătate şi a ieşit după orele 19. A fost la patru şedinţe şi a avut 12 primiri.

La o primă rundă de discuţii i-a luat pe Constantin Radu, Bobu şi Olteanu. I-a rechemat într-o a doua (10.25–10.35).

Apoi s-a retras cu Radu şi Bobu în „săliţă", în acelaşi conclav al selecţiei finale de cadre (10.37–12.00). L-au întrerupt pentru a merge la altă şedinţă, prezidată de Ceauşescu, tot în „săliţă", despre planul pe luna noiembrie.

După prânz, s-au regăsit în aceeaşi „săliţă" şi, probabil, în aceeaşi formulă, pe tema exportului pe noiembrie (15.40–16.00). Ca nicio altă ţară din lagărul comunist european, România nu mai avea datorii externe, ci semnificative creanţe de încasat. Dar ei amândoi stăruiau, în planuri făcute între patru ochi, să vândă „afară" tot ce-ar fi fost cumpărat. Orbi şi surzi la reacţiile cetăţenilor obligaţi

[1] *Ibidem.*

la „a strânge cureaua" şi „a pune o haină în plus", tocmai când ei îi fericeau cu bunăstarea şi progresul „celor mai înalte culmi"!

Intrând în pielea personajului cu funcţii guvernamentale, Elena Ceauşescu l-a primit şi pe Gheorghe Oprea (16.08–16.20). Amândoi aveau funcţia de prim viceprim-ministru al guvernului. Dar între ea şi ceilalţi săpase o prăpastie chiar mai mare decât a bărbatului ei. De limba ei slobodă de parvenită se temeau cu toţii. Ceauşescu îi îngheţa prin privire şi ameninţarea „te trimit în faţa judecăţii poporului". Dar, învăţat din tinereţe cu disciplina de *ilegalist* şi de deţinut politic în cei şase ani şi jumătate de închisoare şi lagăr, îşi ţinea limba în frâu.

Olteanu şi Curticeanu au fost primiţi împreună (16.20–16.31). A doua zi era planificată Plenara CC al PCR şi se finalizau ultimele detalii. Vor fi discutat şi noutatea din ţara vecină: Ungaria a suprimat din Constituţia sa termenii „populară" şi „socialistă", proclamându-se Republica Ungară. Ştirea că preşedintele Mátyás Szűrös a declarat solemn sfârşitul Republicii Populare Ungare n-a apărut în presa românească. Budapesta a fost pomenită, a doua zi, doar ca locul unde s-a ţinut reuniunea comisiei CAER pentru colaborarea în domeniul statisticii[1].

Altă şedinţă la „săliţă" (16.50–17.25), prezidată de Nicolae Ceauşescu, a reluat tema zilei anterioare: uleiul. De data aceasta, apare în agendă cu precizarea „fabricarea uleiului vegetal şi halva".

Aproape o oră şi jumătate (17.40–19.00) l-a reţinut pe secretarul CC cu propaganda Constantin Olteanu. Dispoziţii finale a primit premierul Dăscălescu.

Marţi, 24 octombrie

Şase curteni s-au plecat, pe rând, în faţa ei, ca în faţa reginei, la prima oară: Nicolcioiu, Mitea, Nicolae Constantin, Bobu, Olteanu, Curticeanu şi, din nou, Olteanu...

[1] Lavinia Betea, „Jurnalul zilei", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 23 octombrie 2009.

Un sfert de ceas (10.00–10.16) a ţinut ritualul şedinţei la „săliţă" cu Nicolae Ceauşescu pe aceeaşi temă – planul pe luna noiembrie.

Până la pauza de prânz, prin biroul Tovarăşei a continuat pelerinajul: Teoreanu (de două ori), Constantin Radu, Bărbulescu şi Nicu Ceauşescu. Poate că şi-au reţinut fiul şi la masa de prânz. Apoi Tovarăşii s-au odihnit, fiecare la cabinetul şi în felul lui.

Căci a urmat lungul plictis al Plenarei CC al PCR (16.00–19.55). Mai atenţi ca în alte dăţi au fost participanţii din marea sală a Ateneului Român. Expunerea lui Ceauşescu se intitula *Cu privire la problemele socialismului, ale activităţii ideologice, politico-educative, de dezvoltare a conştiinţei revoluţionare, de formare a omului nou, constructor conştient al socialismului şi comunismului în România*... Aşteptaseră să se „încălzească" secretarul general şi „să scape" ceva despre schimbările din vecini. Începuse promiţător: „pe plan mondial au apărut diferite teze şi concepţii cu privire la făurirea socialismului şi la perspectivele luptei revoluţionare"; „are loc o intensificare a activităţii cercurilor reacţionare, antisocialiste şi anticomuniste, de amestec în treburile interne ale ţărilor socialiste, în scopul destabilizării situaţiei în aceste ţări şi slăbirii construcţiei socialiste"[1]. Spre dezamăgirea participanţilor, deşi conform Statutului partidului Comitetul Central era forul puterii, n-au aflat mai mult. Semnalul era clar – orice s-ar întâmpla în vecini, Ceauşeştii nu se vor clinti din locul şi de la linia lor. Ceilalţi trebuiau s-o urmeze neabătut cu motivaţia *conştiinţei socialiste*. Din expunerea Tovarăşului, deseori citată a fost următoarea frază: „Aşa cum am subliniat la întâlnirea cu oamenii muncii din domeniul creaţiei literar-artistice din luna mai 1965, sursa cea mai sigură de inspiraţie trebuie să fie poporul, realităţile societăţii noastre socialiste. Să nu se alerge după «ulcioare» străine, chiar dacă sunt poleite cu aur, ci să se bea apă din izvoarele limpezi ce izvorăsc din pământul strămoşesc, să se bea apă vie, dătătoare de viaţă din glia română"[2].

---

[1] *Idem*, 25 octombrie 2009.

[2] *Ibidem*.

Cu Curticeanu și Olteanu s-a încheiat, aproape de orele 20.30, ziua de lucru a Elenei Ceaușescu. Comunicatele de presă și documentele aveau acum și aprobarea ei finală. „Competența" nu i-o mai punea nimeni la îndoială: însuși Tovarășul își citea discursul privind peste umăr la ea ca și cum ar fi avut nevoie de aprobarea Tovarășei. La scandări și aplauze își întorcea capul să-i vadă reacția ca un copil la serbarea de grădiniță care-și recită poezia agățat de ochii mamei.

Joi, 26 octombrie

Ea s-a întâlnit devreme cu apropiații Bobu, Curticeanu, Constantin Radu și Vasile Bărbulescu. A încheiat întrevederile (9.40) pentru o posibilă consultare cu Nicolae Ceaușescu pe teme de cadre. Tovarășul a făcut însă și o *vizită de lucru* prin capitală, intrând și în magazine alimentare. Bine garnisite cu o zi înainte, miliția și securiștii au ținut la distanță cumpărătorii care s-ar fi năpustit ca niște vulturi flămânzi asupra prăzii.

Imaginile parțiale ale vizitei sale erau pentru televiziune și ziare: voiau să demonstreze grija conducătorilor și versiunea că lipsurile se datorează carențelor de aprovizionare. Ori *speculanților* care dosesc mărfuri pentru a le vinde pe „piața neagră" atât de înfloritoare sau a face troc cu ele așa cum proceda mai toată lumea cu mărfurile și serviciile la care avea acces. O manipulare care a prins, uneori, la contemporani, convinși că subalternii le ascund Ceaușeștilor adevărul despre grava criză care continua în țară. La rându-le, aceia se prefăceau, public, a nu ști nimic despre sustragerile din *avutul obștesc* ale *oamenilor muncii* și schimburile de pe piața neagră între *producători*. Muncitorii se simțeau cu totul îndreptățiți „să ia" în tripla lor calitate conferită de propaganda de partid: *producători, proprietari și beneficiari*. De când Ceaușescu îi obligase să contribuie cu *părți sociale*, reținute direct din salariu, la fondul întreprinderilor, „luau" dintr-al lor. „Ai văzut pe cineva mort de foame?", a fost replica Tovarășei din ultimele zile de viață la reproșurile paznicilor săi că înfometaseră poporul.[1]

[1] Viorel Domenico, *Ceaușescu la Târgoviște. 22–25 decembrie 1989*, ediția a II-a, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2014, p. 210.

Din presă însă cetățenii aflau că în acea zi s-a ținut Plenara Consiliului Național al FDUS care dezbate documentele viitorului congres. Altă *expresie a democrației*, la fel de bine orchestrată ca și congresul care va urma. Simultan s-au anunțat și plenarele consiliilor oamenilor muncii maghiari și germani. S-a cuvântat și acolo, fără poticnire, aidoma vorbitorilor din celelalte organizații.

În joia aceea (10.15–13.12), la „săliță", s-a ținut o ședință („probleme de cadre – Congres") prezidată de Tovarășul. Aparențele erau salvate – pentru cei care nu făceau parte din anturajul Ceaușeștilor: secretarul general al partidului decidea, în final, și asupra cadrelor. Despre nesfârșitele reuniuni ale troicii – Elena Ceaușescu, Bobu și Constantin Radu – știau doar înalții funcționari din birourile situate în apropierea cabinetelor 1 și 2.

O vizită – poate de curtoazie – a făcut apoi Vasile Bărbulescu la Cabinetul 2 (14.40–14.55).

După-amiaza, Tovarășa s-a retras iarăși la „săliță" în troika extinsă cu Curticeanu (15.10–20.15).

O noutate de cadre a adus Congresul al XIV-lea și în familia Ceaușescu. Ca membru supleant în CC al PCR a fost propus și aprobat unanim și fiul cel mare, Valentin. Născut în 1948, pentru creșterea lui și a fiicei Zoia, mama „se delăsase" (după cum s-a exprimat într-o *autobiografie*) doi ani, acasă. Băiatul a învățat foarte bine. A fost singurul dintre copiii lor fără „gașcă". Pe fondul deschiderii către Occident, Valentin și alți câțiva urmași de nomenklaturiști au făcut studii în Occident. S-a căsătorit, imediat după revenirea din Marea Britanie, cu prietena din adolescență, Iordana Borilă. Deși soții Ceaușescu și soții Borilă au fost în relații bune, după venirea lui la putere, i-au îndepărtat pe toți cei care-au avut contacte apropiate cu sovieticii în tinerețe. O manevră preventivă, în ideea că legăturile acelea puteau fi reluate și în alte locuri decât la Moscova. Practicile prin care serviciile speciale își făceau colaboratori printre studenții și cetățenii străini cu sejururi mai lungi în țară, activate la momentul și cu presiunile potrivite, le erau prea bine cunoscute Ceaușeștilor. Teama de a nu fi schimbat de sovietici prin manevrarea unor apropiați, nu antisemitismul

Ceauşeştilor[1], a cauzat şi dezaprobarea căsătoriei lui Valentin. Şi nu în ultimul rând, antipatia dintre soacra mare şi această primă noră. În 1989 însă, Valentin a divorţat. După opinia unora, promovarea lui în CPEx a fost un cadou pentru acel eveniment. Deşi fiul său şi al Iordanei a fost şi a rămas singurul nepot al Ceauşeştilor.

Vineri, 27 octombrie

Tovarăşii au ţinut cinci şedinţe!

La orele 8.20 a început şedinţa restrânsă de la „săliţă" menţionată „Comisie pentru propuneri la Congres". Poţi deduce că s-au luat şi măsuri ca nu cumva vreunul dintre participanţi să tulbure buna organizare a viitoarei reuniuni. Îşi aduceau cu toţii aminte de ieşirea „huliganică" a lui Pârvulescu la Congresul al XII-lea. Fostul *ilegalist* şi secretar al PCdR de la 23 august 1944 până la sosirea Anei Pauker în Bucureşti stârnise multe ecouri în presa internaţională. Pârvulescu ceruse cuvântul la sfârşitul Congresului din 1979. A spus cu voce tare ceea ce gândeau toţi: de ce unul şi acelaşi om candidează mereu pentru funcţia de secretar general al comuniştilor din România? N-au apucat ceilalţi să se dezmeticească bine că ieşirea lui Pârvulescu a fost corespunzător „înfierată" de oamenii potriviţi: George Macovescu[2] care l-a acuzat că e mânjit de sângele lui Pătrăşcanu[3] şi Ion Popescu-Puţuri[4]

[1] Din 1967 şi până la venirea lui Gorbaciov la putere, România a fost singura ţară din blocul socialist care a menţinut relaţii diplomatice cu Israelul. Antisemitismul lui Ceauşescu a fost o manipulare orchestrată atât de sovietici, cât şi de propagandiştii celuilalt front al Războiului Rece, „probată", în general, cu citate din Pacepa.

[2] George Macovescu (1937–2002), jurist şi scriitor. Membru al CC al PCR(1969–1974). Dintre funcţiile deţinute: ministru al Afacerilor Externe (1972–1978), preşedinte al Uniunii Scriitorilor (1972–1981).

[3] Lucreţiu Pătrăşcanu (1900–1954), doctor în drept şi ştiinţe economice. Membru fondator al PCdR. Ministru al Justiţiei (1944–1948), victimă a celui mai lung proces politic stalinist din istoria comunismului mondial. A fost condamnat la moarte şi executat (1954), fiind „reabilitat" ulterior (1968).

[4] Ion Popescu-Puţuri (1906–1993), comunist *ilegalist*. Membru al CC al PMR/PCR (1960–1989). Dintre funcţiile deţinute: vicepreşedinte al CSP

care l-a criticat că „n-a înțeles noul". Incidentul s-a transformat însă într-o manifestație pro-Ceaușescu a delegaților. Culmea, neregizată dinainte!

În contextul internațional atât de nefavorabil stabilității, pregătirea Congresului al XIV-lea era mai complicată ca întotdeauna. Vor fi delegați și mai ales sute de ziariști străini. Niciodată nu se ceruseră atât de multe acreditări, presa străină anticipând momente deosebite. Sperau la demisia dictatorului în plenul congresului.

În pregătirea evenimentului, Ceaușescu a prezidat, vineri, trei ședințe (8.20–9.32; 13.00–13.25; 18.40–22.10). Profilactic, nici Ziua Armatei[1] n-a fost sărbătorită altfel decât în cazărmi și în presă.

În aceeași zi de vineri, aproape patru ceasuri, Elena Ceaușescu a decorat și prezidiul sesiunii Marii Adunări Naționale (între orele 10.00 și 12.45, respectiv 16.00 și 17.50). De două ori, de fiecare dată pentru câteva minute, Nicu Ceaușescu a intrat la Cabinetul 2.

Tovarășa a avut cea mai lungă zi de muncă a anului la birou căci ultima ei ședință s-a încheiat la orele 22.10.

Sâmbătă, 28 octombrie

Prima și ultima ei interlocutoare din acea zi a fost Poliana. De ambele dăți „șefa pionierilor", cum i se spunea în țară, a stat câte 20 de minute în biroul fostei soacre (9.00–9.20 și 12.20–12.40).

Vizitele Polianei au fost întrerupte de același program al ședințelor la „săliță", prezidate de Tovarășul (9.40–10.10 și 12.45–12.52), consemnate astfel în agenda ei: „O parte din Comisia de propuneri pt. Congres".

Culisele alegerii și funcționării forului de conducere al PCR erau mecanisme complicate, ascunse omului de rând. La vedere, fiecare secțiune și plenul congresului aveau comisii de propuneri

---

(1951–1954), ambasador în Ungaria (1955–1959), director al Institutului de Istorie al partidului (1961–1989).

[1] Începând din 1959, Ziua Armatei Române se sărbătorește în 25 octombrie, în memoria acelei zile din 1944 când a fost eliberat ultimul teritoriu din Transilvania de Nord (orașul Carei) de sub ocupația horthistă.

desemnate la faţa locului. Dar, după cum reiese şi din agenda Cabinetului 2, componenţii lor au fost numiţi de înşişi Ceauşeştii. Dată fiind mulţimea şi durata şedinţelor pe această temă, putem presupune că ei au regizat, în detaliu, spectacolul. În acea „sălită" se hotărâse deja cine vor fi delegaţii şi aleşii la Congres. Patru zile, congresmenii n-aveau decât să-şi joace rolul de „aplaudaci", iar unii să-şi mai şi citească discursurile deja revăzute şi aprobate.

În aceeaşi zi, Elena Ceauşescu i-a primit pe Constantin Radu (de două ori), Nicolae Constantin şi Tudor Postelnicu (ultimul între orele 11.10 şi 11.35). Acest ultim ministru de Interne era bine introdus în viaţa primei familii a ţării. Continua s-o informeze despre anturajul lui Nicu de la Sibiu şi din Bucureşti. Temătoare, mama nu-l scăpa din ochi pe bărbatul de 38 de ani care dirija un judeţ! Prin Postelnicu a interzis prezenţa oricărui musafir, pe timpul nopţii, în reşedinţa lui sibiană. *Indicaţiile* Tovarăşei erau comunicate direct oaspeţilor, fără menajamente, de către ofiţerul de serviciu. Nicu îşi instala însă musafirele la cabana de la Sălişte. Zilnic, din Bucureşti, lui Nicu, ştiut cu ficatul sensibil, i se trimitea hrană preparată în reşedinţa Ceauşeştilor. Sticla de whisky însă, mama nu i-a putut-o smulge din mână nici în adolescenţă. Nici să stârpească roiul frumoaselor din jurul lui.

Postelnicu putea fi chemat şi în legătură cu organizarea Zilei recoltei la Brăila. În acea după-amiază Tovarăşii au plecat într-o *vizită de lucru* de două zile în unităţi agricole şi industriale din judeţul Brăila. După obicei, au stricat duminica brăilenilor cu o *adunare populară*. Iar ei au vizitat IAS Urleasca, Întreprinderea de Utilaj Greu „Progresul", Combinatul de Fibre, Celuloză şi Hârtie din Brăila. De „Ziua Recoltei" i-au cadorisit pe brăileni cu titlul de „Erou al Noii Revoluţii Agrare" pentru producţiile mari la hectar. Fantastice, în toată ţara, după înştiinţările presei şi discursurilor lui Ceauşescu.

Luni, 30 octombrie

Programul ei a început la orele 9.05 şi s-a încheiat la 20.20.

Primul chemat la Tovarăşa a fost Ion Dincă, prim-viceprim-ministru al guvernului, începând din anul 1980, şi component al

Secretariatului CC şi al CPEx. Dincă a fost, probabil, cel mai preţuit „vătaf" al Ceauşeştilor. Tovarăşii au apreciat talentul de „organizator" şi duritatea strungarului dâmboviţean, şlefuit de politrucii şcolilor militare. Ridicat la rangul de general-maior pe baza meritelor probate în *verificările de partid* din armată, tribunale militare şi propaganda din cazărmi, Dincă a revenit, în 1973, în „civilie". Prim-secretar la Comitetul judeţean de partid Argeş şi primar al capitalei, a trecut cu brio probele organizării şi mobilizării maselor. Astfel că, din 1979, patrona comisii şi comitete de rang naţional, fiind soluţia finală a Ceauşeştilor pentru sectoarele cu „greutăţi". Cum pe „autoaprovizionarea populaţiei" se concentrase Ceauşescu în toamna lui 1989, la Dincă au apelat după constatările vizitei la Brăila.

După Dincă a fost chemat Olteanu. Secretarul CC cu propaganda intrase deja în pâinea de secretar al CC cu probleme internaţionale. Oficial însă, abia peste două săptămâni urma a fi „ales" în Congres. În locul lui, va fi numit Ilie Matei[1], fost prim-secretar la Timişoara care-i impresionase pozitiv pe Ceauşeşti cu organizarea deschiderii anului universitar din anul precedent.

Nicolae Constantin şi Constantin Radu au fost chemaţi împreună la Tovarăşa (9.31–9.34).

La orele 10 a început prima şedinţă de lucru, la „săliţă", prezidată de Nicolae Ceauşescu pe tema aceleiaşi comisii de propuneri a Congresului al XIV-lea. În totul trei şedinţe, cu acelaşi subiect, doar în acea zi (10.00–11.40; 12.00–12.40 şi 18.00–20.00).

Între aceste întâlniri, şeful de cabinet al Elenei Ceauşescu a înregistrat alţi vizitatori: Constantin Radu – de patru ori în acea după-amiază! –, Nicolae Constantin (de două ori), Vasile Bărbulescu (orele 15.55–16.25) şi Silviu Curticeanu.

[1] Ilie Matei (n. 1932), profesia iniţială: turnător. Membru al CC al PCR (1979–1989) şi al CPEx (1986–1989). Printre funcţiile deţinute: secretar cu propaganda al Comitetului judeţean de partid Mehedinţi (1972–1977) şi Brăila (1981–1983), prim-secretar al Comitetului judeţean de partid Caraş-Severin (1983–1985) şi Timiş (1985–1989).

În acea zi, librăriile și bibliotecile țării s-au îmbogățit cu volumul intitulat *Cuvântare la Plenara Consiliului Național al Științei și Învățământului*, apărut la Editura Politică sub semnătura Elenei Ceaușescu[1].

Marți, 31 octombrie

Primirile au început la orele 8.55, iar ultima ședință s-a încheiat la 20.55.

Programul e repetitiv. Fiecare dintre segmentele lui a început printr-o discuție cu Silviu Curticeanu. A vorbit și cu Constantin Radu.

Restul s-a consumat în trei ședințe cu Nicolae Ceaușescu (orele 9.40–11.15; 11.40–13.15; 17.25–20.15). Toate pe aceeași temă: „Membri ai Comisiei de propuneri pentru Congres". S-au decis greu, prin urmare, asupra celor care urmau să facă propunerile celor deja hotărâte pentru congresul care statutar conducea partidul și implicit țara. Nu cumva să zică unul altfel!

De câteva săptămâni, spațiile ziarelor, radioului și televiziunii erau înghițite de telegrame, adeziuni, raportări și omagii aduse liderului suprem de către organizațiile de partid. Cei aproape patru milioane de comuniști încredințaseră delegaților mandatul lor pentru realegerea lui Ceaușescu. Peste nici două luni de zile însă, cât ce s-a ridicat elicopterul prezidențial cu Ceaușiști de pe sediul CC-ului, colosul partidului s-a autodizolvat. Aproape toți componenții săi se vor reseta însă repede în adepți ai noii formațiuni Frontul Salvării Naționale.

[1] Prin Ordinul 82/1990, Andrei Pleșu, ministrul Culturii va desființa Editura Politică transferându-i patrimoniul noii edituri private Humanitas al cărei director a fost numit Gabriel Liiceanu.

Capitolul 11

Noiembrie

Joi, 2 noiembrie

Trei ceasuri au ţinut şedinţele la „săliţă" prezidate de Nicolae Ceauşescu unde s-a discutat „o parte din membrii Comisiei de propuneri" (11.00–13.05 şi 18.50–19.40). În ziua precedentă, pe lângă şedinţa CPEx, alte două ceasuri s-a dezbătut aceeaşi „comisie de propuneri". Ziarele nu anunţau asemenea teme.

Dar pe pagina agendei unde au fost consemnate primirile la Cabinetul 2, apare un lucru deosebit: ştergerea unui nume. Cu siguranţă nu din ordinul Elenei Ceauşescu care n-ar fi putut să-şi imagineze un timp al socotelilor. Se pare că vizitatorul – care putea fi (ulterior) „compromis" printr-o întrevedere cu Tovarăşa – îl însoţise pe Radu Bălan în biroul ei. După Bălan (9.28–9.35), a urmat vizitatorul şters din agendă şi Ion Stoian (9.37–9.45).

Motivul întrevederii cu Bălan şi Stoian putea fi comun: „rotirea" lor. Stoian părăsea postul de secretar al CC cu relaţii internaţionale pentru cel de ministru de Externe. Rămânea în acelaşi sector dar „la vedere". Mai curând o chestiune de imagine decât de schimbare de atribuţii.

Se spune că Bălan a fost fericit de schimbare. Născut în 1936 (Căzăneşti, jud. Ialomiţa), de profesie tehnician minier, după rodajul în UTC, a ajuns prim-secretar la Hunedoara (1981–1985). Promovat în Secretariatul CC al PCR, funcţia de preşedinte al Comitetului de Stat al Planificării (1988) l-a adus la exasperare.

Să fii chemat de câteva ori pe zi de Tovarășul sau de Tovarășa și tras la răspundere pentru sarcinile de plan, de export, de economisire ș.c.l., însemna a fi adus în pragul nebuniei. Să scape de funcție, Bălan a tras sfori și și-a pus pile la șeful Cancelariei și înalții cadriști ai Tovarășei. Funcția de prim-secretar al Timișoarei i-a convenit prin depărtarea de București și amintirile bune din tinerețe. Căci el își începuse ascensiunea în fosta regiune Banat, ca angajat al Întreprinderii Carbonifere din Caransebeș. Secretar și prim-secretar al Comitetului regional UTM Banat (1963–1965), *ajunsese* până la rangul de prim-secretar al Comitetului județean partid Timiș (1977–1981). A fost o vreme și adjunctul lui Ion Iliescu – și vecini pe scara aceluiași bloc! – pe când acela îndeplinea funcția de secretar cu propaganda la Timișoara (1971–1974).

Deosebite la Cabinetul 2 au fost prezențele lui Pleșiță, Dăscălescu și a unui anume Aurel Neacșu.

Și spectaculoasă, în presa internațională despre România, povestea celor trei ciobani care-au trecut cu nevestele, copiii, turma de o mie de mioare și alte bunuri, granița în Ungaria[1].

Vineri, 3 noiembrie

Primul interlocutor al ei a fost Bobu (8.53–9.05).

Apoi prima parte a zilei s-a scurs în ședințe. Prima, la „sălița", prezidată de Nicolae Ceaușescu (9.30–10.55) pe tema aceleiași buclucașe comisii de propuneri. Nu contează cine și cum votează, ci cine numără voturile, îi învățase Stalin pe adepții săi după război. Acum, dacă voiau să-și păstreze puterea împreună cu oamenii lor, contau propunătorii. Orice ar zice aceia, ceilalți vor vota și aplauda. După cum reiese din asemenea consemnări, toate celelalte documente „programatice" ale Congresului par, la nivelul puterii cuplului Ceaușescu, lipsite de importanță față de „propunători". Căci după ședința CPEx (11.30–12.45), seara s-a mai

[1] Agenția Infomina, *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Național*, 2 noiembrie 2009, apud „Opt ciobani români au fugit împreună cu întreaga gospodărie", *La Repubblica*.

ţinut încă o şedinţă pe aceeaşi temă (17.00–19.20). Ziarele vor informa doar că la şedinţa CPEx s-a dezbătut planul la indicatori fizici şi valorici în industrie, comerţ exterior şi investiţii în luna octombrie; şi propunerea pe care CPEx urma să o facă plenului CC de a-i elibera din funcţia de secretari ai CC pe Ion Stoian şi Ion Sârbu[1]; aceştia urmau să fie înlocuiţi cu Ilie Matei şi, respectiv, Iosif Szasz[2].

Se aplicau şi tuşele finale la raportul secretarului general şi la expunerea lui de închidere a Congresului. După mărturiile lui Constantin Olteanu, împreună cu el au lucrat la aceste documente Dumitru Popescu, rectorul Academiei „Ştefan Gheorghiu", istoricul Mircea Muşat, consilierul de presă Constantin Mitea şi Eugen Florescu. De Dumitru Popescu, care coordonase colectivul de redactare a documentelor Congresului al IX-lea al PCR din 1965, Ceauşescu nu s-a despărţit niciodată. Distant faţă de ceilalţi membri CPEx, a străbătut parcursul lui Ceauşescu în funcţii de coordonare şi control al presei, ideologiei, propagandei şi culturii. Aura lui de scriitor sporise şi prin aceea că l-a criticat cea mai importantă revistă culturală moscovită pentru romanul *Pumnul şi palma*. Zvonurile ţesute împrejurul lui îi confereau o bizară popularitate. Se spunea, bunăoară, că atunci când lucra la „documentele Tovarăşului" se retrăgea, departe de Bucureşti, în solitudinea vreunei case de protocol sau reşedinţe de vânătoare. Şi consuma... funii întregi de usturoi. Remediul naturist al tensiunii arteriale şi stresului a făcut astfel mulţi prozeliţi prin sediile comitetelor judeţene de partid şi ale Securităţii. Ceauşescu îl aprecia deosebit pentru rezistenţa lui la cântecele de sirenă ale

[1] Ion Sârbu (1924–1977), profesia iniţială: tâmplar. Membru al CC al PCR (1969–1989), secretar al CC (1988–1989). Dintre funcţiile deţinute: prim-secretar al Comitetului judeţean de partid Buzău (1968–1976) şi Argeş (1978–1984).

[2] Iosif Szasz (n. 1932), profesia iniţială: lăcătuş. Membru al CC al PCR (1972–1989) şi al CPEx (1979–1989). Dintre funcţiile deţinute: prim-secretar al Comitetului judeţean de partid Harghita (1978–1987) şi Caraş-Severin (1987–1989).

actriţelor, dansatoarelor şi cântăreţelor, precum şi pentru „insensibilitatea" acestuia la interesele diverselor grupuri de creatori.

Stabilitatea simpatiei secretarului general pentru Dumitru Popescu era, în acea vreme, unul dintre puţinele argumente că nu se făceau toate pe voia Tovarăşei. Avea şi ea preferaţii ei, cultivaţi aparte. În acea vineri s-a revăzut cu Poliana. N-au lipsit Bobu (de două ori), Curticeanu şi Constantin Radu.

Sâmbătă, 4 noiembrie

Muncitorii erau convocaţi la zile şi ore suplimentare la lucru pentru a raporta depăşirea sarcinilor de plan în cinstea Congresului. În vârful puterii se întreceau limitele imaginaţiei stahanoviste[1] la capitolul şedinţe. S-au dus şi sâmbetele scurte şi duminicile de odihnă la Snagov.

Ceauşeştii au avut iarăşi două şedinţe cu aceeaşi temă – „o parte din membrii Comisiei de propuneri" (12.30–13.20 şi 17.05–18.45). Duminică au reluat subiectul, în alte două şedinţe, în aceeaşi „săliţă" (9.05–13 şi 18.16–19.55). Cu cine şi ce au discutat, nu vom şti niciodată deoarece la asemenea şedinţe n-au chemat stenografi, nici n-au redactat procese verbale.

La sfârşitul primei săptămâni de noiembrie, în agenda Tovarăşei e consemnată o a treia şedinţă: duminică după-amiaza, cu Curticeanu (14.40–16.00). Doar ei doi?! Sau i-au prezidat ei, pe alţii? Nu vom şti niciodată. În memoriile sale, fostul secretar al Cancelariei CC nu lasă să transpară această excepţională colaborare cu Elena Ceauşescu. Ba, chiar, dimpotrivă!

Sâmbătă şi duminică au fost implicit zile lungi de lucru pentru toţi membrii CPEx şi funcţionarii de la CC. În ceea ce-o priveşte pe Tovarăşa, în pauzele dintre şedinţe s-a întreţinut îndelung, în biroul

[1] Mişcarea stahanovistă este o formă de mobilizare a maselor pentru îndeplinirea şi depăşirea planului. Numele i s-a dat după minerul Aleksei Stahanov căruia i s-a creat legenda că în noaptea de 30 spre 31 august 1935 şi-a depăşit de 14 ori norma. Pe acest model au fost creaţi performeri stahanovişti în toate ţările sovietizate.

ei, cu colaboratorii cei mai apropiați. Astfel, sâmbătă dimineața i-a primit pe Constantin Radu (de două ori), pe Totu și pe Bobu.

Dacă sâmbătă s-a focalizat pe cadre, duminică a fost rândul propagandei. S-a întâlnit cu Mitea (16.20–17.00) și cu Olteanu (17.40–18.00). Ori poate discutase cu ei chestiuni externe. În acea zi, circa trei sferturi din populația Berlinului de Est a demonstrat, cu efectul demisiei guvernului condus, din 1976, de Willy Stoph[1].

În noiembrie însă, Agerpres a întocmit pentru Ceaușescu o sinteză despre poziția celorlalte partide comuniste din țările frățești privind viitorul lor. În ansamblu, inclusiv sovieticii, reiterau stabilitatea relațiilor socialiste și visul comunismului[2]. Un document liniștitor. Cu toate acestea, Ceaușescu încetase să-i alimenteze cu astfel de sinteze și pe ceilalți componenți ai conducerii zise colective. Presa românească, în schimb, deborda în descrieri entuziaste ale *eroismului muncitoresc* „în spiritul sarcinilor și exigențelor subliniate de tovarășul Nicolae Ceaușescu".

Luni, 6 noiembrie

Fix la orele 9, la Cabinetul 2 au intrat Curticeanu și Constantin Radu. La o jumătate de ceas după raportul celor doi, a apărut și Poliana (10.00–10.43).

A urmat prima ședință a zilei, la „săliță", cu Nicolae Ceaușescu pe aceeași nebuloasă temă („o parte din membrii Comisiei de propuneri", orele 11.00–11.42). În aceeași formulare, partea aceasta de program s-a repetat și după-amiaza (17.35–18.35).

După prima ședință din cele patru ale zilei, Tovarășa l-a chemat iarăși pe Curticeanu (12.45–13.01). S-ar zice că făcuse o pasiune pentru calitățile șefului Cancelariei CC, că devenise dependentă de ajutorul lui. Se bazau Tovarășii pe *clasa muncitoare* dar fără „limbile de catifea" ale unor intelectuali, ce s-ar fi făcut?!

---

[1] Willy Stoph (1914–1999), lider comunist est-german, printre funcțiile sale fiind și aceea de premier (1964–1973; 1976–1989).

[2] Lavinia Betea, „Ultima sinteză Agerpres citită de Ceaușescu", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 - Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Național*, 4 noiembrie 2009.

După prânzul luat ca de obicei în sediul CC, Ceauşeştii au ţinut altă şedinţă. Între orele 16.30 şi 17.00 au *indicat* ce trebuia făcut, în România socialistă, la capitolul „minerale". Cui?! Alt mister. După 1989, niciunul dintre foştii înalţi funcţionari din ministerele, centralele industriale şi comerciale nu şi-a dorit publicitate la prezenţa sa în conclavurile „ceauşiste".

O întrevedere cu consilierul de presă Mitea (17.10–17.33), apoi cea de-a doua şedinţă de pregătire a Congresului, după care s-a intrat în Teleconferinţă (18.35–18.50). Echipată cu tehnologia adecvată, „săliţa" devenea în astfel de situaţii cabina de comandă a României. Toate sediile comitetelor judeţene de partid erau înzestrate cu „studiouri" de unde primii-secretari, flancaţi de ceilalţi membri din conducerea judeţelor de partid, să-i raporteze direct secretarului general. Ni-i putem închipui, în vâlvătăile stresului, pregătindu-se de insolitul raport. La apelul „Ce zici, Aradule?" ori „Ce-ai păzit, Ialomiţa?" (căci aşa li se adresa şeful în toate suprem), ţâşneau, ca la armată, în poziţie de drepţi. Chiar aşa şi începeau: cu „Tovarăşe secretar general, permiteţi să raportez". Producţie de export, arături de toamnă, economii de energie şi combustibil, orice indicator economic şi oricare temă socială sau politică puteau fi subiectele abordate, fără drept de apel, de către Ceauşescu.

Imediat după teleconferinţă, Curticeanu a revenit în biroul Tovarăşei (18.52–19.05). Părea că şeful Cancelariei se ataşase de Cabinetul 2 mai mult decât de Cabinetul 1.

Marţi, 7 noiembrie

Măreaţa şi glorioasa victorie a revoluţiei bolşevice nu se mai aniversa la Bucureşti după *Declaraţia din aprilie 1964*[1] altfel decât prin simpozioane, expoziţii şi conferinţe. Trecuse demult vremea

[1] „Declaraţia din aprilie 1964" este denumirea prescurtată a documentului „Declaraţia cu privire la poziţia Partidului Muncitoresc Român în problemele mişcării comuniste şi muncitoreşti internaţionale" despre care se poate spune că marchează un nou curs în relaţiile externe ale României.

paradei militare, a ARLUS-ului[1], declarațiilor de veșnică frăție și recunoștință față de măreața Uniune și conducătorii ei. Să amînteşti de ele era, în 1989, o blasfemie la București. Pe acest fond se lansase și bancul cu Bulă, întrebat la școală ce ne sunt sovieticii – prieteni sau frați? Răspunsul corect era frați deoarece prietenii ți-i alegi pe plac.

La orele 10.05, în biroul Tovarășei a intrat Poliana. „Discutau și ele așa ca între femei", după părerea unor demnitari care frecventau Cabinetul 2.[2] Pe parcursul anului 1989, șeful de cabinet al Elenei Ceaușescu nu a avut niciodată prilejul să consemneze vizita ginerelui, a fiicei Zoia ori a fiului cel mare, Valentin.

După 35 de minute de discuții cu fosta noră, următorul interlocutor al Elenei Ceaușescu a fost generalul Iulian Vlad. Aproape o oră și jumătate (10.40–12.03), șeful Securității a vorbit între patru ochi cu Tovarășa. Să-i fi cerut ea, personal, informații despre tulburările din Germania de Est, Cehoslovacia și Bulgaria? Fie și prin aceea că se ocupa din 1978 de pregătirile vizitelor lui Ceaușescu în străinătate, generalul Vlad era în măsură să cunoască configurațiile de forțe din exterior[3]. Ce i-a spus el? Ce-a înțeles ea? Adevărul l-au dus cu ei pe lumea cealaltă.

A doua zi va cădea Zidul Berlinului[4]. Unii istorici vor considera evenimentul ca marcând sfârșitul Războiului Rece.

Au venit apoi, împreună, Bobu, Curticeanu și Constantin Radu. După-amiaza l-a reținut îndelung pe Constantin Radu (16.00–17.05). Cu Silviu Curticeanu, la orele 18.46, s-a încheiat programul ei de birou.

---

[1] Acronimul Asociației Române pentru Strângerea Legăturilor cu URSS care a început să fiinţeze oficial din 20 octombrie 1944. Primul ei președinte a fost academicianul Constantin Parhon.

[2] Interviul autorului cu Constantin Olteanu (8 iulie 2009).

[3] „Vinovatul de serviciu, Generalul Iulian N. Vlad", dosarele ziarului *Cotidianul*, 2/2017, pp. 26–34.

[4] Zidul Berlinului a fost un simbol al Războiului Rece, construit în 1961 pentru a despărți, în fapt, Estul de Vestul Europei.

A doua zi ar fi fost pentru amândoi Ceauşeştii una de *teren*. El a făcut o vizită de lucru în capitală: Întreprinderea „Electronica", Întreprinderea de Utilaj Chimic „Griviţa Roşie", Întreprinderea de Confecţii şi Tricotaje, Institutul de Cercetare Ştiinţifică, Inginerie şi Proiectare pentru sectoarele calde şi metalurgice, Institutul de Cercetare Ştiinţifică, Inginerie Tehnologică pentru Construcţia de Maşini, Întreprinderea de ţevi „Republica". Ea, deputată de Argeş, s-a dus la conferinţa de la Piteşti, prezidând aderiunea unanimă a liderilor judeţeni faţă de susţinerea propunerii realegerii soţului în funcţia de lider al partidului.

Joi, 9 noiembrie

Printre documentele accesibile din arhiva CC al PCR, niciunul nu te ajută să afli cum primiseră Nicolae şi Elena Ceauşescu vestea căderii Zidului Berlinului, simbol al despărţirii Vestului capitalist al Europei de Estul socialist[1].

Între orele 9.05 şi 9.18, la Cabinetul 2 a fost primit generalul Constantin Olteanu, noul secretar cu relaţiile internaţionale. La amiază a fost prezent în biroul ei şi Ilie Matei, noul secretar al CC cu propaganda (13.10–13.20). Aproape zilnic, în vremea din urmă, Tovarăşul făcea faţă câte unui interviu pentru presa străină.

Altfel zi obişnuită, petrecută cu subalternii direcţi: Emil Bobu (10.10–11.00), Radu Constantin (10.12–12.00), Ion Ursu (12.20–12.35), Silviu Curticeanu (16.50–17.02) şi Nicolae Constantin (17.15–17.35). Poliana a fost în două rânduri la Cabinetul 2 (între orele 9.18 şi 10.05, respectiv 12.35 şi 13.10).

S-a ţinut şi o şedinţă la „săliţă", prezidată de Nicolae Ceauşescu, pe tema „Probleme gospodăreşti ale Congresului al XIV-lea" (orele 17.40–18.45). Adică de meniu şi cazare pentru delegaţiile din ţară şi din străinătate?! Cuvântul ultim asupra meniurilor de la dineuri şi mese oficiale îl avea, de asemenea, Tovarăşa.

[1] După ce oficialităţile est-germane au emis un decret care permitea trecerea liberă a frontierei, mulţimi uriaşe de est-berlinezi au luat cu asalt Zidul şi s-au unit entuziasmate cu mulţimea din Berlinul Occidental.

La Petreşti, în satul natal al Elenei Ceauşescu, au circulat în acea zi multe şoapte. În drumul de întoarcere de la Piteşti unde prezisese şedinţa, ea s-a oprit în fostul ei sat. Preotul Gheorghe Dinulescu, căsătorit cu o nepoată mai îndepărtată a ei, povesteşte că maşina a poposit lângă cimitir. Iar ea a început să scoată din portbagaj pachete cu pomană pentru tatăl demult decedat şi să le împartă trecătorilor. Nae Petrescu a fost ţăran cu pământ de „mijlocaş" şi prăvălie. Vindea gaz, sare, zahăr, aţă, ace şi cuie... Poate şi băutură. Casă aveau unde s-a ridicat brutăria CAP-ului – în mijlocului satului, puţin peste drum de biserică. A murit în 1949. I-a fost tăiată crucea frumoasă din cimitir într-o noapte, se spune, de oameni trimişi de Lenuţa ajunsă „om mare"[1].

Consătenii Tovarăşei povesteau neobişnuita întâmplare. „Şi-a presimţit şi ea sfârşitul", vor spune, amintindu-şi-o, peste numai şase săptămâni.

Vineri, 10 noiembrie

Tovarăşa l-a primit pe cumnatul Bărbulescu (9.15–9.25). Judecând după însemnările agendei, dintre toate neamurile Ceauşeştilor, acest cumnat i-a fost singurul pe plac. Avea şi funcţia cea mai înaltă.

La Cabinetul 2 au fost apoi primiţi împreună Bobu şi Constantin Radu. Dacă la Bucureşti nu era nimeni încă la curent cu ceea ce se petrecea la Sofia în acea zi, calde erau evenimentele din Germania estică. „Mergem înainte, Nicolae", îl asigurase Honecker pe Ceauşescu la ultima întâlnire prilejuită de festivităţile împlinirii a patru decenii de la fondarea RDG. În urmă cu o lună de zile, la 7 octombrie, îi arătase lui Ceauşescu atâta preţuire încât l-a aşezat la masă între Mihail Gorbaciov şi Yasser Arafat. I se comunicase, oare, Tovarăşei că multe critici a primit Honecker pentru funcţia dată nevestei? Margot Honecker, poreclită „Vrăjitoarea mov", a fost ridicată de soţ în postul de ministru al Educaţiei în Germania estică încă din 1963.

[1] Interviul autorului cu Gheorghe Dinulescu (10 februarie 2009).

De ieri pe granița dintre Estul comunist și Vestul capitalist al Europei nu se mai putea conta. Se clătina serios și noul lider al RDG, Egor Krenz. În presa românească n-a apărut însă nimic din toate acestea.

O conversație lungă a purtat Tovarășa cu arhitectul Vlădescu (9.45–10.30). Împreună au fost primiți Olteanu și Nicolcioiu (10.30–10.55). Apoi l-a primit pe Vasile Bumbăcea de la Gospodăria de partid. Tandemul Bobu și Curticeanu a precedat ședința de la „sălița" unde li s-au alăturat Olteanu și succesorul său la propagandă, Ilie Matei (12.00–12.55). Tema ei nu este specificată, dar componenții sunt „sfatul de taină" al organizării ultimului Congres.

Din prezența îndelungată a lui Curticeanu în biroul ei (15.45–17.15) putem deduce că apăruseră și veștile noi din Bulgaria. Jivkov, prietenul și vecinul lor atât de apropiat, a fost debarcat[1]. După care Bumbăcea a primit scurte *indicații* (17.15–17.32). Și, din nou, aproape un ceas, la sfat de taină cu Curticeanu, intelectualul ei preferat (orele 17.45–18.35).

N-a ajuns singură la zid, au ajutat-o și alții, va spune peste ani translatoarea ei de limbă engleză, Violeta Năstăsescu, referindu-se la favoriții pe care i-a promovat și ocrotit de-a lungul anilor.[2]

Sâmbătă, 11 noiembrie

O cafea prelungită cu Poliana a fost plăcerea zilei (10.00–11.15).

După plecarea fostei nurori l-a primit pe viceprim-ministrul guvernului, I.M. Nicolae (11.15–11.55). Responsabil, printre altele, cu sistemul energetic național se prea poate să fi discutat și

[1] Fricțiunile au început în Bulgaria din 1984 când Jivkov a hotărât să asimileze minoritatea turcă. În vara anului 1989, aproape un sfert de milion de etnici turci din Bulgaria au emigrat în Turcia. O grupare civică importantă a fost mișcarea ecologistă Ecoglasnost. Jivkov a fost debarcat în urma unei lovituri de stat. Partidul Comunist a fost apoi redenumit Partidul Socialist Bulgar, iar un an mai târziu a câștigat alegerile parlamentare. În 1990, Todor Jivkov a fost urmărit penal și arestat la domiciliu până în 1996. A murit în vara anului 1998 de pneumonie.

[2] Interviul autorului cu Violeta Năstăsescu (5 mai 2017).

programul consumului casnic din zilele Congresului al XIV-lea. Nu era de dorit ca ziariştii străini să vadă cartiere cufundate în întuneric, nici cozi la alimente. Discuţii despre apropiatul eveniment va fi purtat Tovarăşa şi cu Ion Catrinescu, prim-adjunct al secţiei organizatorice a CC (12.45–12.48).

La amiază, între orele 12.50 şi 13.05, s-a ţinut altă şedinţă, la „săliţă", cu Nicolae Ceauşescu. Tema ei e neobişnuită: „aprovizionare Braşov". Se împlineau curând doi ani de la protestele muncitorilor braşoveni. Închişi sau mutaţi disciplinar, nu aveau a se teme de contestatarii de-atunci. Presa străină şi demonstraţiile populare din alte ţări aduceau însă mereu în discuţie Braşovul ca focar de revoltă anticeauşistă. Iar jurnaliştii străini solicitaseră acreditări de presă în număr mai mare ca la orice alt congres al PCR. Majoritatea soseau înaintea începerii lucrărilor şi voiau să rămână câteva zile după încheierea lor. Se aşteptau ca la Braşov să fie un adevărat exod de jurnalişti dornici „să dezgroape morţii" şi „să denigreze realizările socialismului". Butaforia aprovizionării o cunoştea Ceauşescu prea bine încă de la Festivalul Internaţional al Tineretului organizat la Bucureşti în 1953. Cu săptămâni înainte se ocupaseră şi atunci de depozitele capitalei astfel încât *viaţa nouă* să fie corespunzător reprezentată în magazinele comerţului socialist.

De două ori, la Cabinetul 2 a fost Mitea (12.07–12.32 şi 15.50–16.16). Să fi discutat despre documentele Congresului al XIV-lea ori conţinutul telegramei de felicitare pentru Mladenov[1]? Presa străină vorbea despre plecarea lui Jivkov, „patriarhul bulgar"[2], schimbarea fiind trecută în contul lui Gorbaciov[3].

---

[1] Petăr Mladenov (1936–2000), lider al Partidului Comunist Bulgar (1989–1990), o scurtă perioadă preşedinte al Bulgariei (1990).

[2] Agenţia Infomina, *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 11 noiembrie 2009, apud „Pleacă Jivkov, patriarhul bulgar", *La Repubblica*.

[3] Agenţia Infomina, *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 12 noiembrie 2009, apud „Schimbări în Europa de Est; Influenţa sovietică bănuită în debarcarea liderului bulgar", *The Washington Post*.

Luni, 13 noiembrie

Ceauşeştii au avut trei şedinţe: între orele 10.00 şi 10.20 – şedinţă de pregătire a Congresului al XIV-lea; între orele 11.30 şi 12.30 – şedinţa CPEx; şi ultima, cea mai lungă, numită simplu „de lucru", între orele 17.50 şi 19.30.

În aceeaşi zi, la Cabinetul 2 au fost înregistrate 15 primiri. La prima oră a intrat în biroul ei perechea Bobu şi Curticeanu (9.15–9.46). Legat de chestiunile Congresului a fost chemat, probabil, şi şeful protocolului Nicolcioiu.

Şi iarăşi, după prima şedinţă, Bobu şi Curticeanu. Trei minute a fost reţinut apoi în biroul ei ministrul învăţământului, chimistul Ion Teoreanu.

Circa un ceas, Elena Ceauşescu pare a nu fi avut niciun program. După şedinţa CPEx le-a alocat câte două-trei minute lui Milea, Ursu şi Mitea. Să fi comentat cu aceştia evenimentele din RDG şi Bulgaria? Căci în stenograma CPEx nu au rămas indicii că ar fi fost abordate noutăţile din ţările frăţeşti. Nici Ceauşescu nu i-a informat, nici ei n-au întrebat... Membrii CPEx vor declara după moartea Ceauşeştilor că erau privaţi de informaţii.

Primul interlocutor al Elenei Ceauşescu din programul de după-amiază a fost... Curticeanu. Merita primirea în Comitetul Central, cum s-a şi întâmplat la Congres.

După scurtele întrevederi succesive cu Ion Coman, Ilie Matei şi Constantin Mitea, l-a primit iarăşi pe Curticeanu împreună cu Constantin Olteanu (16.30–16.48).

Dar Elena Ceauşescu petrecuse şi duminica în discuţii cu Curticeanu. Între 9.30–13.05 ţinuse cu el şi cu Bobu o şedinţă la „săliţă". După amiaza, îi cooptaseră şi pe Constantin Olteanu şi Ilie Matei într-o nouă şedinţă (15.45–18.55). Şedinţele în care-şi treceau zilele Tovarăşa, Bobu şi Curticeanu şi încă doi-trei iniţiaţi erau pregătirile finale ca „marele forum" să fie ce-a fost – un omagiu adus secretarului general.

Se întâmplase ceva neobişnuit cu unul dintre cei care vor interveni în destinul Ceauşeştilor. Generalul Victor Atanasie

Stănculescu n-a mai fost propus printre membrii CC. Apropiat şi util Ceauşeştilor prin responsabilităţile sale legate de înzestrarea armatei (a se înţelege prin aceasta şi exportul de arme şi complicatele misiuni de studiere a înzestrării altora), s-a pomenit scos din liste. Faţă de charismaticul general cu mare priză şi la femei, Tovarăşa manifestase în urmă cu câţiva ani o simpatie deosebită, fapt remarcat de apropiaţi[1]. Orgoliosul ofiţer s-ar fi adresat, plângând, lui Ştefan Andrei, cu care colabora în chestiuni de export, să afle de ce pierduse încrederea Tovarăşilor[2]. Aceeaşi explicaţie a rezervelor faţă de fostul protejat al Elenei Ceauşescu, oferită de Ştefan Andrei, a reiterat-o şi Ion Coman. Se spune, mi-a relatat el, că în vara lui 1989 între nişte grupări speciale ale trupelor sovietice staţionate în Ungaria şi anumiţi reprezentanţi ai armatei române – printre care şi Stănculescu – au avut loc nişte contacte[3]. Colaborarea bună a lui Stănculescu cu sovieticii data din vremea construcţiei sistemului de fortificaţii de la graniţa noastră cu Iugoslavia în schisma dintre Tito şi Stalin. Acolo s-a aflat şi tânărul locotenent-major Vasile Milea. Amândoi i-au căzut cu tronc generalului Nicolae Ceauşescu, politrucul-şef al Armatei. Ajuns la putere, pe Stănculescu l-a avansat, în mod excepţional, general şi şef al Direcţiei Organizare, Mobilizare, Planificare şi Înzestrare a Armatei.[4]

Marţi, 14 noiembrie

Primul vizitator a fost Bobu (9.05–9.20), urmat de Olteanu (9.35–9.48). La o oră şi jumătate după vizita celor doi, a apărut Poliana (11.25–11,55). Pentru câteva minute a fost chemat Curticeanu. După care a avut o întrevedere cu Iulian Vlad (11.55–12.15). Să fi dorit de la şeful Securităţii măsuri ori informaţii mai speciale decât Cabinetul 1?

---

[1] Interviul autorului cu Ion Coman (4 decembrie 2008).

[2] Ştefan Andrei, Lavinia Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceauşescu...*, pp. 255–260.

[3] Interviul autorului cu Ion Coman (4 decembrie 2008).

[4] Petre Opriş, „O schiţă biografică a generalului de armată Victor Atanasie Stănculescu", în *Jurnalul Naţional*, 17 februarie 2010.

Asupra relaţiilor dintre Cabinetele 1 şi 2 s-au făcut multe speculaţii. Colonelul Dumitru Burlan din Direcţia a V-a a declarat că din dispoziţia Elenei Ceauşescu a fost introdusă *tehnică de ascultare* în cabinetul şefului statului. Sub pretext că-l supraveghează ca bolnav, ea putea asculta, din birou, convorbirile lui[1]. Consultat asupra veridicităţii informaţiei, fostul secretar al CC Ion Coman mi-a declarat că a avut impresia, în mai multe rânduri, că Elena Ceauşescu nu apărea întâmplător în biroul soţului ei. I se întâmplase şi lui să fie confruntat cu situaţii în care pe parcursul unei discuţii mai deosebite cu Ceauşescu, în cabinet să dea buzna Tovarăşa. Ce faceţi voi aici? – era întrebarea ei. I se răspundea, evident, de către interlocutorul lui Ceauşescu, comunicându-i-se şi soluţia la care se convenise deja. Ca şi cum tocmai de aceea venise, Elena Ceauşescu emitea altă opinie. Cu care soţul ei se declara imediat de acord, „uitând" că altfel a decis puţin înainte[2].

Şedinţa de lucru, la „săliţă", cu Nicolae Ceauşescu a fost scurtă (12.20–12.50). Flancată de Bobu şi Curticeanu, Tovarăşa a petrecut însă toată după-amiaza (16.20–18.15) într-o altă şedinţă.

Joi, 16 noiembrie

Mult a fost, puţin a mai rămas până la începerea Congresului al XIV-lea. Organizarea manifestărilor publice a fost cel puţin dublată de pregătirile de culise.

Elena Ceauşescu urma să stea mult în prezidiu. Ceasuri întregi, lucrările din plenul Congresului s-au transmis în direct la televiziune. În program – primiri şi recepţii cu fotografii şi relatări în presa străină. Dacă Agerpres nu difuza şi nu aviza fotografii neretuşate, reporterii străini vânau amănuntele compromiţătoare. Ca femeie, Tovarăşa trebuie să-şi fi pregătit din vreme ţinutele. Un sfat va fi cerut şi Polianei cu care s-a întâlnit în acea zi de două ori: la prima oră (între 9.16 şi 9.30) şi alte câteva minute după-amiaza, înaintea începerii şedinţei CPEx.

[1] Interviul autorului cu Dumitru Burlan (15 septembrie 2009).

[2] Interviul autorului cu Ion Coman (4 decembrie 2008).

Din anturajul Elenei Ceauşescu n-au apărut relatări despre pregătirile primei tovarăşe a ţării înaintea unor evenimente unde era cap de afiş. Că s-ar fi coafat şi cosmetizat săptămânal la Paris, s-a dovedit ştire falsă. Printre ofiţerii Direcţiei a V-a se păstra însă în 1989 legenda măgăriţei dăruite de soţia lui Maurer. Măgăriţa apăruse în primul sau al doilea an de după înscăunarea lui Ceauşescu la putere. Iar prietena ce-i era pe-atunci Lilica Maurer şi-a permis gluma acelui cadou. Să se îmbăieze în laptele ei precum împărătesele romane![1]

Chiar dacă Tovarăşa a făcut pregătiri mai speciale de imagine şi ţinută pentru Congres, între atâtea întâlniri şi şedinţe pregătitoare nu i-a rămas multă vreme. Între orele 10.00 şi 12.18 a avut o şedinţă cu Nicolae Ceauşescu în „sălița" de lângă Cabinetul 2.

După-amiază, în biroul ei s-a întreţinut vreme lungă cu Bobu şi Curticeanu (15.55–17.15) şi zece minute cu Constantin Mitea.

Ultimul punct a fost o scurtă şedinţă CPEx (17.55–18.20).

Nu se ştie ce reacţie au avut Tovarăşii la informaţia că ieri s-a manifestat în faţa ambasadelor României de la Moscova, Budapesta şi Potsdam. Nu se mai întâmplase în istoria comunismului ca împotriva unei ţări socialiste să se facă demonstraţii în altă ţară[2]. Se împlineau doi ani de la revolta muncitorilor braşoveni şi aceste manifestaţii de protest dădeau glas întrebării unde au dispărut liderii muncitorilor din noiembrie 1987. Iar demonstranţii cereau demisia lui Ceauşescu[3].

În ţară, criza energetică şi celelalte restricţii păreau să se fi intensificat. Dacă la începutul anilor 1980, în conclavul puterii s-a mers pe ideea să se dea energie industriei cât e nevoie pentru plan

---

[1] Interviul autorului cu Adrian Eugen Cristea şi Dumitru Burlan (15 septembrie 2009).

[2] Agenţia Infomina, în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 - Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 17 noiembrie 2009, apud „Manifestaţii anti-Ceauşescu la Moscova, Potsdam şi Budapesta", *Le Monde*.

[3] Lavinia Betea, „15 noiembrie 1987 – 15 noiembrie 2012. Vieţi distruse de revolta de la «Steagul Roşu» din Braşov. 25 de ani fără dreptate", în *Adevărul*, 15 noiembrie 2012.

iar populației ce mai rămâne, acum se intrase în fundătura de a se repartiza economiei cât se poate, iar consumului populației, aproape nimic[1].

Vineri, 17 noiembrie

Secretarul general a pus însă cireașa pe tort, mai bine zis, bomboana pe colivă.

La „săliță", Ceaușescu a prezidat două lungi ședințe cu tema „Organizarea Congresului". Prima dintre ele, între orele 10.45 și 12.28, iar cea de-a doua după amiaza (16.50–19.55).

La Cabinetul 2, dincolo de participarea la ședințe, au fost consemnate și 15 primiri. Primul a fost Mitea (8.50–9.05). La externe erau două puncte asupra cărora comunicatele din presa română puteau primi bunul de tipar de la acest înalt nivel – Plenara CC al PC Bulgar și Prezidiul CC al Partidului Comunist din Cehoslovacia. Ambele cu noutăți periculoase. După Mitea au fost primiți Curticeanu și Nicolcioiu.

De trei ori a fost chemat la Cabinetul 2 noul secretar al CC cu propaganda Ilie Matei. Oltean din Găneasa (născut în 1926), după meseria de turnător-formator, Matei se formase în școli de partid. Deținea însă și titlul de doctor în economie. De la funcția de instructor al Comitetului regional UTM Oltenia (1956–1957), în anii 1980 se găsea pe cai mari – secretar cu propaganda la Brăila, prim-secretar la Caraș-Severin, apoi la Timiș (1985 – noiembrie 1989). Primirea ce i-o făcuse lui Ceaușescu la deschiderea anului școlar 1988–1989 a plăcut atât de mult înalților oaspeți încât au decis promovarea lui. Peste o lună, Matei va fi trimis la Timișoara în dubla lui calitate – responsabil cu *dezvoltarea conștiinței socialiste* și bun cunoscător al municipiului și județului. Nu i-au folosit competențele niciuneia!

După-amiaza au fost primiți Ștefan Andrei, Milea, Bobu, arhitectul Vlădescu și iarăși... Curticeanu.

[1] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, pp. 416–419.

Lumea comunistă era plină de evenimente. În aceeași zi, la Madrid au avut loc funeraliile unui patriarh al mișcării comuniste, Dolores Ibárruri[1], bine cunoscută Ceaușeștilor. Iar la Sofia, liderul comunist de nouă generație Petăr Mladenov a fost înscăunat și în funcția supremă din stat. Cu motivația coordonării mai eficiente a reformei, așa cum făcuse și Gorbaciov. La Praga aveau loc manifestații de amploare în memoria lui Jan Opletal, studentul omorât de trupele naziste în anul 1939. Odată mulțimile adunate, se contesta și prezentul – ocupația și prezența trupelor sovietice care-i obliga pe cetățenii Cehoslovaciei să trăiască după regulile altora. Poliția a ripostat cu violență. Însă peste două zile, ca răspuns la opresiune, s-a creat Forumul Civic, condus de Vaclav Havel[2]. Protestele zilnice a noii forțe de opoziție vor conduce la demisia liderului comunist Miloš Jakeš[3] în favoarea lui Karel Urbánek[4].

La București nu va fi nicio mișcare, iar dacă, prin absurd, ar apărea ceva, vor avea grijă să nu se extindă, așa cum au făcut în Valea Jiului și la Brașov, cugetau, probabil, Ceaușeștii.

Dacă Tovarășul părea a se crede nemuritor, curtenii abili își pregăteau de ceva timp viitorul de după el. Ștefan Andrei, bunăoară, va recunoaște că tatona „pista" Nicu de ceva vreme. Pe când mezinul Ceaușeștilor umbla prin lume și petrecea multă vreme la Washington în calitate de reprezentant al tinerilor români[5], diplomatul îl ispitise atrăgându-l în discuții de genul „cum ar fi bine

[1] Dolores Ibárruri (1895–1989), liderul partidului comunist spaniol (1942–1989).

[2] Vaclav Havel (1936–2011), dramaturg și disident ceh, ultimul președinte al Republicii Cehoslovacia (1990–1992) și primul președinte al Republicii Cehe (1993–2003).

[3] Miloš Jakeš (n. 1922), lider al comuniștilor cehoslovaci (1987–1989).

[4] Karel Urbánek (n. 1941), lider al comuniștilor cehoslovaci (noiembrie-decembrie 1989).

[5] În 1984, Nicu Ceaușescu a fost președintele Comitetului Consultativ al ONU pentru Anul internațional al tineretului, aceasta fiind o inițiativă a Bucureștiului.

să fie..." Nicu marşase cu viziunea lui. Cel ştiut ca partenerul de şah preferat al Tovarăşului şi sfetnic de taină al lui a încercat să-i atragă şi pe alţii într-o partidă pro-Nicu. I-a numit pe Ion Traian Ştefănescu, Ioan Totu, Nicolae Giosan. Orice şi oricine, a mărturisit el peste ani, doar să nu preia Tovarăşa cârma[1]. În 1989, Tovarăşul lăsa senzaţia că ştie că Nicu are nişte sprijinitori şi că nu-i displace ideea. Nu la fel părea ea să gândească[2]. Cu bolile lui şi cu celelalte schimbări din *lagărul comunist*, Andrei şi alţii din cercul puterii se aşteptau ca „zdruncinătura" din România să se producă prin martie – aprilie 1990[3]. Fără manifestaţii şi demonstraţii, fără procese şi condamnări...

Sâmbătă, 18 noiembrie

Şi sâmbătă, şi duminică, înaintea începerii ultimului congres al PCR, amândoi Ceauşeştii au fost mai mult decât zi-lumină la birou. Se pare încă că încercaseră să se asigure că nu vor fi tulburaţi în vremea Congresului, considerat, în acele împrejurări, un veritabil eveniment.

Ţara era plină de zvonuri privind fuga peste graniţa cu Ungaria a tot mai multor români. După consumarea faptelor, au aflat că imigranţi din Ungaria s-au aflat şi în tabere de antrenament special. În toamna lui 1989 apăruse un fenomen ciudat: graniţa română-ungară era trecută de mai mulţi clandestini dinspre vest către est decât invers. Presa americană a transmis vineri seara ştirea potrivit căreia România şi-a închis graniţa cu Ungaria, citând Radioul din Budapesta. Acesta informase că la toate cele patru puncte ale frontierei maghiare cu România, oamenii au fost întorşi din drum de grănicerii români[4].

---

[1] Şt. Andrei, L. Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceauşescu...*, p. 271.

[2] *Ibidem*, p. 274.

[3] *Ibid.*, p. 442.

[4] Agenţia Infomina, în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 17 noiembrie 2009, apud „România închide graniţa cu Ungaria", *Chicago Sun-Times*.

Plângeri în presa străină erau şi pe motivul neacreditării unor jurnalişti străini la Congres. Mai târziu, cei care vor cerceta evenimentele din decembrie 1989 vor admite că în România se aflau în jur de 60 000 turişti sovietici şi maghiari. Iar în Ungaria se aflau circa 20 000 transfugi români, mulţi grupaţi la Tatabánya, Debreţin şi Békéscsaba, în tabere de pregătire paramilitară[1].

La Bucureşti însă Cabinetele 1 şi 2 s-au reunit în muncile premergătoare Congresului. Mai mult de patru ceasuri, în două reprize, Tovarăşa şi-a ţinut conclavurile de la „săliţă", cu Bobu şi Constantin Radu (9.50–13.00; 13.50–15.10).

În aceeaşi zi a participat la Plenara CC. Cei aproape 500 de componenţi ai CC au fost adunaţi pentru o şedinţă mai scurtă de-o jumătate de ceas (16.00–16.25). A continuat cu altă şedinţă restrânsă, prezidată de Ceauşescu (17.55–20.05). Cât despre contribuţia Elenei Ceauşescu, nu a fost vreuna explicită în elaborarea raportului la congres. Ea a participat continuu la discuţiile pentru alegerea candidaţilor şi propunerile pentru funcţiile de conducere în partid. Cel care hotăra, în final, era Tovarăşul, va spune mai târziu Constantin Olteanu[2].

Între cele patru şedinţe a avut şi şase primiri: Ilie Matei, Bobu, Nicu Ceauşescu (5 minute!), Curticeanu, un anume „Tov. Băluţă" şi Constantin Radu.

De dimineaţa până seara (9.00–19.55), Tovarăşa a fost la birou şi în duminica de 19 noiembrie 1989. După un scurt intermezzo cu Curticeanu, a primit-o pe Poliana, apoi pe Bobu, Nicolcioiu şi Ilie Matei.

În febra pregătirilor finale, Tovarăşii au mai ţinut şi două şedinţe la „săliţă" (10.15–12.07 şi 17.15–19.45). Nu s-au menţionat, în agendă, participanţii. Congresul pentru demnitarii partidului începuse cu întâmpinarea delegaţilor străini. Îi primeau la

[1] Interviul autorului cu Ion Coman (4 decembrie 2008).

[2] Dan Constantin, „Membrii CPEx aşteptau demisia lui Ceauşescu la Congres", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 21 noiembrie 2009.

aeroport, după protocolul stabilit în lumea comunistă, după care îi conduceau la locurile de cazare. Lista repartizării acestor responsabilităţi a fost făcută cu mult înainte.

Printre pregătiri a fost publicarea în *Scînteia* a interviurilor acordate de Ceauşescu ziarelor partidelor comuniste din China şi Coreea de Nord. Un semn că Asia roşie aprecia politica liderului român.

Luni, 20 noiembrie

Pe paginile agendei este o singură însemnare: „Deschiderea lucrărilor Congresului XIV al PCR 9.00–16.50".

Spectacolul pregătit în ultimele luni voia să demonstreze lumii întregi că niciodată nu s-au făcut progrese mai mari în istorie decât în România din 1965 încoace. Şi că nu există conducător mai înţelept şi mai iubit de poporul lui decât Ceauşescu.

În vreme ce Gorbaciov se zbătea între greve muncitoreşti şi demonstraţii naţionaliste, iar în conducerea partidului său se afla între ciocanul conservatorilor şi nicovala reformatorilor radicali, gloata partidului şi conducerea de la Bucureşti se pronunţau „unanim" pro-Ceauşescu. Cât despre mişcările din vecini, Tovarăşilor părea să nu le mai pese. Supravieţuiau de prea multă vreme în jungla puterii. Ceauşescu îl ajutase pe Gheorghiu-Dej să-şi menţină locul după cutremurul iscat de Hruşciov cu „raportul secret"[1]. Îl auzise pe acesta vorbind despre reforme prin revenirea la leninism. Până la urmă, va fi cugetat Ceauşescu, ca Hruşciov va sfârşi şi Gorbaciov – înlăturat de ai lui. Interzicerea alcoolului, magazinele tot mai goale, conflictele etnice şi nemulţumirile ofiţerilor Armatei Roşii de concesiile făcute NATO vor cauza căderea lui. Dacă nu, Gorbaciov va duce de râpă *lagărul comunist*.

În locul de cinste al prezidiului, Tovarăşa a mimat atenţia şi devoţiunea la lectura de şase ceasuri a Raportului făcută de

[1] La Congresul al XX-lea al PCUS, Nikita Hruşciov a citit un „raport secret" prin care l-a denunţat pe Stalin ca promotor al cultului personalităţii. A condamnat crimele predecesorului, deşi el însuşi făcuse multă vreme parte din nucleul conducerii sovietice.

consort[1]. Îi primea de fiecare dată privirea în pauzele dintre aplauze şi ovaţii. S-a ridicat şi ea – abia mai ţinând-o picioarele bolnave de artrită – de peste 500 de ori ca să-l aplaude. Asemenea omagii au fost orchestrate de fidelul între fideli Bobu care-a dat tonul aplauzelor şi scandărilor[2]. Acestea au ţinut însă mai bine de o oră şi jumătate ceea ce l-a ajutat pe bătrânul bolnav să-şi ducă la capăt istovitoarea sarcină. Dacă în presa românească imaginea lor a apărut prelucrată, presa străină i-a înfăţişat aşa cum erau – doi moşnegi ce se agăţau de putere.

Când nu-şi privea soţul, Tovarăşa scruta sala. La prima pauză, după cum a scris în memoriile sale Curticeanu, a dispus mutarea unui delegat din primul rând tocmai în ultimul: nu se manifestase destul de entuziast[3].

După lectura Raportului, Ceauşescu a primit delegaţii străine. Gorbaciov nu-l onorase cu prezenţa, trimiţând ca şef al delegaţiei sovietice pe un anume Vorotnikov.

Marţi, 21 noiembrie

Mare dezamăgire pentru gazetarii străini pregătiţi să asiste la un transfer de putere cum n-a mai fost în lumea comunistă. „România: «Până la urmă tot o să moară»" şi-a intitulat Alexandra Arbore corespondenţa pentru *Le Monde*.[4] A descris cititorilor francezi o Românie încremenită în „pesimism, disperare şi descurajare". Salariul mediu este de 2 500–3 000 lei, însă bunuri de strictă necesitate nu se află în magazinele de stat. Pe piaţa neagră poţi cumpăra cu el două kilograme de cafea. Ţăranii vând porcul de 100 kg cu 10 000–12 000 lei iar brânza de oaie cu 80–100 lei kilogramul. Şi totuşi, ţăranii sunt cei mai greu loviţi, venitul lor

[1] Monica Iordache, „Ceauşescu – Raport la cel de-al XIV-lea Congres al PCR", *în Jurnalul Naţional*, 17 noiembrie 2004.

[2] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii*..., p. 389.

[3] *Ibidem*, p. 390.

[4] Agenţia Infomina, *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 21 noiembrie 2009, apud Alexandra Arbore, „Până la urmă tot o să moară", *Le Monde*.

lunar fiind la jumătatea salariului mediu pe economie. Pensionarii de la oraş şi-au găsit o ocupaţie profitabilă – ţinutul rândului la cozi contra cost. Medicii, în special chirurgii şi mecanicii auto, sunt categorii favorizate de criză. Primesc ţigări străine, damigene de vin şi ţuică, miei şi găini. Situaţia aceasta a generat apariţia unei înfloritoare pieţe negre şi a „castei bişniţarilor". Şi peste toate frica de Securitate. Românii cred că liderii braşovenilor şi alţi contestari au fost iradiaţi („mor ca muştele"!) şi că toate telefoanele lor sunt ascultate[1]. Speranţa tuturor este că până la urmă Ceauşescu va muri, conchide pertinent jurnalista.

Altele erau însă gândurile Ceauşeştilor. El îi ceruse lui Constantin Olteanu, noul secretar cu relaţii externe, să propună şefilor delegaţiilor străine organizarea unei conferinţe internaţionale. Ei au răspuns, aşa cum făcea şi Ceauşescu altădată, că n-au mandat să se exprime în acest sens. Că vor transmite propunerea acasă şi vor comunica răspunsul. N-au mai comunicat nimic.[2]

Ea a stat în prezidiu între orele 9 şi 14.05. Îmbrăcată în culori pastelate astfel încât să atragă atenţia şi prin contrastul cu veşmintele închise ale celorlalţi. „Modestă", niciodată în ieşirile televizate din ţară nu arbora alte bijuterii decât verigheta, cerceii şi lănţişorul subţire de aur. Cei care aveau acces şi la culisele vieţii lor, îi cunoşteau bine ipocrizia. Avea multe şi preţioase bijuterii, cumpărate şi purtate în străinătate.

Din locul ei de onoare, Tovarăşa privea acum exclusiv sala. „Proştii ăia" care cuvântau nu meritau atenţie. Şi Tovarăşul avea ieşiri. Cuvântătorii sunt mândri şi fericiţi de aplauze, a zis el într-o pauză celor din prezidiu; pomenesc numele Ceauşescu şi cred că pe ei îi aplaudă sala![3]

O legendă urbană a epocii spune că printre cuvântătorii Congresul al XIV-lea şi-a făcut apariţia o delegată şi frumoasă, şi elegantă.

[1] Ideea aceasta a fost vehiculată de Ion Mihai Pacepa, *Orizonturi roşii*, traducere de Horia Gănescu şi Aurel Ştefănescu, Editura Venus, Bucureşti, 1992.

[2] Interviul autorului cu Constantin Olteanu (24 aprilie 2009).

[3] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 391.

O apariţie năucitoare care nu purta uniforma deux-pièces-ului, tăiat colţuros din stofe grele şi închise la culoare. Reprezenta însă muncitoarele sibience, selectată de însuşi „tovarăşul Nicu". Tovarăşa s-a ofuscat, dar fiul i-a ţinut piept. Întrevederea dintre Nicu Ceauşescu şi mama sa (16.00–16.20) putea fi tocmai pe temă.

După discuţia cu fiul prim-secretar de Sibiu, a intrat la lucrările Secţiunii a II-a din Congres. Plictisită de-atâta vorbărie, a zăbovit 20 de minute (16.30–16.50). Avea treburi mai importante de discutat şi pus la punct la „săliţă", cu Bobu şi Constantin Radu (16.55–20.35).

Între reuniunile Congresului i-a primit pe Curticeanu, pe Ursu (de două ori) şi pe Emilian Dobrescu.

Joi, 23 noiembrie

Lucrările Congresului al XIV-lea au continuat. Tovarăşa a bifat prezenţa între orele 8.30 şi 14.05, respectiv 16.30 şi 19.00.

După ce delegaţii s-au dus la cină, din nou Tovarăşa a ţinut o şedinţă cu „comisia de propuneri" (19.20–20.35). Schimbaseră ceva? Se asigura că nimeni nu va greşi? Nu vom şti niciodată...

Cu o zi înainte, Elena Ceauşescu a participat la şedinţa plenară a Congresului (9.00–14.05). Înaintea începerii şedinţei de la Secţiunea a doua (orele 16.30), s-a reîntâlnit cu Curticeanu, Nicolcioiu şi Ursu. A părăsit şedinţa de după-amiază la orele 17.40 şi s-a izolat iarăşi, în „săliţă", cu Bobu şi Radu. De la orele 19.05 (nu se ştie până când), celor trei li s-a alăturat şi Nicolae Ceauşescu. Cu el s-au definitivat „alegerile".

Multe lucruri se petreceau în culisele celui din urmă Congres! Relatarea ce mi-a făcut-o Ion Coman, fost secretar al CC, este relevantă: „Şi eu am făcut, ca şi ceilalţi, oficiul de gazdă. Primirea la aeroport a delegaţilor străini, să stai cu ei în pauze şi să-i întreţii... Şi unul dintre delegaţii din Israel m-a anunţat, după două zile, că trebuie să plece într-o altă misiune. Bine, zic, mai sunt două zile de congres... Poate vrei să servim mâine seară masa împreună ca să avem un schimb de păreri. Şi am mâncat împreună la

Hotel Bucureşti unde erau cazaţi toţi delegaţii în ideea că nu trebuiau maşini până la Sala Palatului. Împreună cu un translator. Iar el îmi spune ceva extraordinar: «Domnule Coman, dacă dvs. – se referea la ţară – mai rezistaţi doi ani de zile, nu vă mai mişcă nimeni din loc. Eu vă rog să reţineţi că cercul s-a strâns puternic în jurul vostru». Voia să vorbească cu Ceauşescu. L-am asigurat că în acea seară, cel târziu a doua zi dimineaţa îi voi aduce la cunoştinţă. Iar hotărârea îi va aparţine lui Ceauşescu. Am făcut-o. Şi l-a primit. Era o informaţie că nu mai era dorit pe plan internaţional. Şi nici de populaţie"[1].

Ceauşeştii însă nu mai plecau urechea la informaţii neconvenabile. Delegaţii la Congres votaseră unanim „Programul Directivă cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1991–1995 şi orientările de perspectivă până în anii 2000–2010".

Vineri, 24 noiembrie

A fost cea din urmă zi a ultimului congres comunist din România. Ziua îndelung pregătită a alegerilor în structurile de vârf ale partidului. Ca să iasă bine spectacolul, în seara precedentă la Cabinetele 1 şi 2 s-a lucrat până târziu căci faptele cu adevărat însemnate s-au petrecut departe de ochii delegaţilor la congres şi ai ziariştilor. De altfel, componenţa CPEx s-a stabilit în Plenara CC al PCR convocată în timpul Congresului.

Se pare că Nicolae Ceauşescu ştia să întreţină un extraordinar suspans în cercul puterii. Deşi membru al Secretariatului CC, Curticeanu susţine că a avut „surpriza" să afle abia în plenară că va fi membru supleant al CPEx. Ceauşescu, pretinde el, scotea lista scrisă de mâna lui şi o citea în faţa Comisiei de propuneri[2]. Şi participanţii la Congres se puteau aştepta la surprize. Într-o pauză, Ceauşescu i-a cerut şefului Cancelariei CC situaţia salariilor celor cu funcţii de conducere. Plănuia să micşoreze lefurile

[1] Interviul autorului cu Ion Coman (4 decembrie 2008).

[2] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 394.

demnitarilor. Nu povesteşte însă Curticeanu în memoriile sale cum el însuşi a propus în 1984 mărirea lefii de preşedinte a lui Ceauşescu (la 20 000 de lei!), deşi mai încasa un salariu, cam tot atât de mare, de la partid[1].

Cine-l „iubea" însă pe Ceauşescu?! La orele 14.30, după închiderea Congresului, câteva zeci de mii de bucureşteni l-au ovaţionat îndelung în piaţă. „Fericiţi" de vestea realegerii lui! Şi sute de ziarişti străini s-au înghesuit să-l fotografieze cât mai din aproape în lumina nemiloasă a zilei.

După întâlnirea cu „susţinătorii", între orele 15.30 şi 17.00, Ceauşeştii i-au onorat pe participanţi cu prezenţa lor la „masă (recepţie) la EREN" (cum a fost consemnat momentul în agenda Cabinetului 2). Adică la Expoziţia Realizărilor Economiei Naţionale. Unii oaspeţi se exprimaseră însă critic la adresa gazdelor. În întâlnirea cu Constantin Olteanu, Pierre Blatin, liderul comuniştilor francezi, a întrebat de ce tot Ceauşescu a fost ales. Şi de ce gradul de etatizare a economiei româneşti este atât de mare[2].

După recepţie, Elena Ceauşescu l-a primit pe secretarul cu propaganda Ilie Matei (17.15–17.21). La orele 17.30 a intrat Curticeanu. Ieşirea acestui apreciat colaborator al ei n-a fost consemnată.

Sâmbătă, 25 noiembrie

Nici măcar după oboseala pregătirii şi şedinţelor Congresului, Tovarăşa nu şi-a luat liber. A venit la birou, primul vizitator, cumnatul Bărbulescu fiind primit la orele 9.55. Prin biroul ei au trecut apoi Ion Radu, Ioan Totu şi Nicolae Constantin. Mai mult au fost reţinuţi Tudor Postelnicu, ministrul de Interne (10.06–10.25), şi şeful Securităţii, generalul Iulian Vlad (10.25–10.44).

Să fi dorit Elena Ceauşescu informări despre reacţiile de peste hotare privind congresul? Să le fi cerut amănunte despre prezenţa şi interesele sutelor de ziarişti străini veniţi la congres care îşi prelungiseră şederea şi încercau să se documenteze, liber, prin ţară?

[1] ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 43/1984, ff. 16–17.

[2] Interviul autorului cu Constantin Olteanu (24 aprilie 2009).

Ori i se prezentau noutăţile de la Praga? Căci în acea zi, urmare a turbulenţelor din Cehoslovacia, liderul comunist Miloš Jakeš a fost înlocuit cu Karel Urbánek, iar premierul Ladislav Adamec şi-a prezentat demisia.

După plecarea lui Vlad, la Cabinetul 2 s-au prezentat împreună secretarul CC cu relaţii internaţionale Constantin Olteanu şi şeful protocolului Vasile Nicolcioiu. A urmat Ursu (10.48–11.03).

Un vizitator neobişnuit al Cabinetului 2 a fost Iosif Szasz (11.03–11.09). Szasz era în acel moment prim-secretar al judeţului Caraş-Severin, dar urma să-şi ia în primire peste câteva zile postul de preşedinte al Consiliului Central de Control Muncitoresc al Activităţii Economice şi Sociale. Va reveni la Reşiţa în zilele fierbinţi din decembrie ca bun cunoscător al problemelor. Încă din dimineaţa zilei de 21 decembrie, Szasz a pactizat însă cu demonstranţii.

Un ceas a povestit apoi Elena Ceauşescu cu Poliana (11.10–12.05).

La orele 12.50, în birou a intrat Bobu. Să fi avut şi şeful ei de cabinet sâmbătă scurtă? Finalul întrevederii a rămas neconsemnat în agendă. Funcţionarii cabinetului aveau sâmbătă scurtă.

Luni, 27 noiembrie

Noutăţile din *ţările frăţeşti* arătau halucinant. Cu o zi înainte, Sovietul Suprem al URSS adoptase legea cu privire la autonomia economică a celor trei republici unionale baltice – Letonia, Lituania şi Estonia. Tulburările persistente din ţară au determinat conducerea partidului din Cehoslovacia să convoace o plenară. Aceasta a decis convocarea unui congres extraordinar la sfârşitul lui ianuarie 1990. Dar istoria a luat-o înaintea planificărilor.

Din notaţiile agendei, la Cabinetul 2 a fost o zi obişnuită. La orele 8.55 a intrat Curticeanu. După o întrevedere de o jumătate de ceas cu şeful Cancelariei CC, Elena Ceauşescu l-a primit pe ministrul Armatei, Vasile Milea, apoi pe Ioan Totu.

Dacă pentru capii armatei şi ai externelor n-a alocat decât două-trei minute, a stat de vorbă mai mult cu Bobu (9.50–10.25) şi

cu Poliana (11.00–11.25). O şedinţă cu Nicolae Ceauşescu s-a ţinut la „săliţă". I-a fost consemnată durata (11.55–12.25), nu şi tema.

După amiaza, şeful protocolului Nicolcioiu a fost chemat la Cabinetul 2 pentru trei minute. La şedinţa CPEx (16.10–16.50) în stilul caracteristic, secretarul general, secondat de consoartă, a exprimat opinii vagi despre tulburările din *lagărul comunist*. Acolo însă s-a discutat plecarea Tovarăşului la Moscova la invitaţia făcută de Gorbaciov liderilor din Tratat. Ceauşescu şi-a condiţionat însă participarea de o întâlnire bilaterală cu liderul sovietic[1].

După şedinţă, prin biroul Elenei Ceauşescu au trecut mai-marii propagandei şi culturii socialiste: Ilie Matei (17.10–17.17) şi Suzana Gâdea (17.20–17.40).

După mărturia unor apropiaţi, după congres Tovarăşul părea epuizat şi confuz, Tovarăşa excela însă în a fi „tot mai euforică, mai prezentă, mai încrezătoare, mai proastă şi mai impertinentă", a relatat tocmai Curticeanu[2]. Prerogativele sale sporesc cu statutul de invitat permanent al Secretariatului, solicitat de soţul ei.[3] Nu mai avea nevoie de aprobările celorlalţi, nici de propuneri formale. Drogat de putere, secretarul general şi-a imaginat că numeroşii ziarişti străini rămaşi în ţară sunt curioşi să-l vadă într-o *vizită de lucru*. A croit-o pe dată: la Uzinele „23 August"[4].

Chiar şi apropiaţii lui se întreţineau cu zvonuri. Circula atunci zvonul că la începutul lui 1990 va fi cea mai mare rotaţie de cadre din „epoca Ceauşescu". Zvon întreţinut şi de faptul că, după congres, Tovarăşul le ceruse celorlalţi propuneri de îmbunătăţire a stilului de lucru. Şi că nu operase schimbări la congres tocmai pentru a-i demonstra lui Gorbaciov că unitatea partidului din România e monolitică. În consecinţă, nu are rost să tatoneze oameni pentru schimbarea lui aşa cum procedase în vecini[5].

---

[1] Ştefan Andrei, Lavinia Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceauşescu...*, p. 387.

[2] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 414.

[3] *Ibidem*, p. 415.

[4] *Ibidem*, p. 416.

[5] Dumitru Popescu, *Cronos autodevorându-se. Memorii*, vol. V, p. 13.

Marți, 28 noiembrie

Veștile neliniștitoare din *țările frățești* au continuat să sosească. După Praga, la Bratislava a fost altă plenară extraordinară a conducerii comuniștilor slovaci care au decis, de asemenea, convocarea unui congres extraordinar în ianuarie 1990. „Revoluția de catifea" era în plină desfășurare. După protestul a trei sferturi de milion de praghezi pe câmpul Letna și o grevă care-a paralizat Cehoslovacia, în acea zi parlamentul a eliminat din Constituție articolul care specifica „rolul conducător" al partidului comunist în țară. Acesta a pierdut astfel puterea. Iar la Moscova, înaintea plecării la întâlnirea cu Papa de la Roma, Gorbaciov a prezidat ședința unei comisii de elaborare a proiectului unei noi constituții pentru URSS. Cea veche era depășită de realități.

Ajungeau veștile acestea la Ceaușești? Se pare că nu în întregul semnificațiilor. O serie de informații în legătură cu situația internațională și cu situația din Europa de Est erau cenzurate de Elena Ceaușescu în ideea de a nu-l supăra pe Tovarășul, cum se exprima ea, va spune mai târziu secretarul CC cu probleme speciale, Ion Coman[1]. El se temea de o „provocare" din exterior împotriva lui. Dar niciodată nu s-a temut că ar fi o revoltă a mulțimii. Tovarășul se credea iubit de popor. Dacă l-ar fi atacat din afară, era convins că l-ar fi apărat *clasa muncitoare*[2]. O greșeală i se părea și accentul pus pe intelectuali și specialiști în perestroika lui Gorbaciov. Aici comanda aparținea Tovarășei. Ea *indicase* să nu mai dea premii băneși mari celor care fac știință și artă deoarece n-au muncit fizic[3]. Își închipuia, probabil, că în raport cu „eforturile" ei în performanța intrării în Academia Română și obținerii atâtor recunoașteri internaționale, ceilalți nici nu erau de luat în seamă. După mărturia lui Ștefan Andrei, anomalia de-a nu se mai fi făcut promovări în învățământul

[1] Interviul autorului cu Ion Coman (4 decembrie 2008).

[2] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 420.

[3] Șt. Andrei, L. Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceaușescu...*, p. 278

superior, în anii 1980, se datora unei inadvertenţe generată de altă *indicaţie* a ei. Ceruse să nu se mai publice posturile în presă dar legea prevedea anunţarea publică a concursului. Aşa că nu s-au mai ţinut concursuri de ocupare a posturilor[1]. Nimeni nu îndrăznise să sesizeze însă consecinţele acestei „economii" din veniturile elitelor artistice şi universitare.

Deocamdată, la Ceauşeşti „şedinţa continuă", după expresia preferată a lui Ostap Bender, nemuritorul escroc din *Viţelul de aur* al lui Ilf şi Petrov. Marţi s-a ţinut o altă şedinţă, la „săliţă" (9.35–11.00). A fost şi a doua, cu amândoi, şi după-amiaza (16.25–17.00). La aceasta din urmă a fost menţionată şi tema – contracte pentru export pe luna decembrie.

Să fi vorbit Elena Ceauşescu mai mult la telefon în acea zi? Ori poate să fi asistat la întrevederile de la Cabinetul 1? Cei care-au trecut prin biroul ei – Curticeanu, Stoian, Ursu şi Matei – n-au zăbovit. L-a reţinut însă pe secretarul CC Ion Coman mai mult de jumătate de ceas. A fost şi el o „descoperire" a lui Ceauşescu din vremea când răspundea de armată. Născut în 1926, în Teleorman, la zece ani Ion Coman ucenicea într-un atelier de cizmărie. Propus de către Direcţia Superioară Politică a Armatei pentru specializare la Moscova, Coman a refuzat. Motivaţia oferită – poate învăţa foarte bine şi în ţară – îi va fi plăcut mult lui Ceauşescu. A intrat în CC în 1965, în CPEx era din 1979, iar în Secretariatul CC, din 1980.

În acea zi, secretarul cu probleme speciale putea fi chemat pentru extraordinarul eveniment petrecut în noaptea de 27 spre 28 noiembrie: fuga stelei gimnasticii mondiale Nadia Comăneci în Ungaria şi de acolo în Canada[2]. Românii au auzit vestea de la posturile străine. Şi tot de acolo au aflat şi detalii despre povestea

[1] *Ibidem*, p. 19.

[2] Agenţia Infomina, în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 28 noiembrie 2009, „Comăneci fuge din România «de dragul libertăţii»", *Chicago Sun-Times*.

de iubire dintre ea şi Nicu Ceauşescu. Cu ajutorul lui, Nadia a trecut graniţa, şopteau ei...

Joi, 30 noiembrie

Şedinţe, vizite de lucru şi discuţii – în astfel de activităţi se rutinaseră Ceauşeştii.

În vreme ce Gorbaciov se afla în vizită oficială la Roma, Tovarăşul a făcut şi el o nouă *vizită de lucru* prin capitală. Prilej de a scrie ziarele şi a se transmite la televizor cât îl iubea poporul!

Ea, şefa cadrelor, îşi continua conclavurile. Joi, între 10.05 şi 12.45 s-a reîntâlnit la „săliţă" cu Bobu şi Constantin Radu. Să fi început, în trei, pregătirile pentru schimbările aşteptate de toţi, şi promise, se pare, de Ceauşescu pentru anul viitor? Tuşele finale se puneau în alcovul Tovarăşilor. În aceeaşi „săliţă", după-amiaza (16.30–17.10) s-a discutat cu Nicolae Ceauşescu planul pe 1990.

Prin cabinetul ei au trecut Gheorghe Oprea, Curticeanu (de trei ori!), Nicolcioiu, Teoreanu şi Nicu Ceauşescu (18.00–18.09).

Altfel, ziua a curs în ritmul şi obişnuitele ritualuri. Ceauşeştii luaseră micul dejun împreună la reşedinţă şi prânziseră amândoi în biroul lui. Generalul Marin Neagoe a notat astfel meniul lui Nicolae Ceauşescu din acea zi („oarecare"):

„La micul dejun – lapte dulce, albuş de ou cu brânză de vaci, cruditäţi (roşii, ardei), pâine, suc de grepfrut;

La ora 11 – ruladă de şalău cu legume, pâine, acelaşi fel de suc;

La dejun – vinete împănate, budincă de täiţei cu brânză de vaci, ciorbă de fasole verde cu verdeaţă, perişoare cu verdeaţă, spumă de albuş cu mere, pâine;

La ora 17 – suc de grepfrut;

La cină – ţelină cu legume (sic!), rasol de fasole verde (sic!), crap la grătar cu mămăliguţă, salată asortată, pâine, portocale;

La culcare – acelaşi suc de peste zi".

„Nimic exagerat ori formidabil, a comentat în amintirile sale fostul şef al Direcţiei a V-a Era vorba de diabet, cu mese dese dar

cu un gramaj substanţial redus. Partea nelalocul ei este că pentru omul obişnuit se aruncau pe piaţă cantităţi enorme de peşte congelat şi oase afumate."[1]

Să-l fi notat corect, oare?! Şi tăiţei, şi mămăligă, şi pâine (de trei ori!) într-o zi e cam mult pentru un diabetic. O-mbucătură, două, pentru diversificare... nicio oboseală ori cheltuială nu contau pentru binele şi plăcerea Tovarăşului.

[1] Marin Neagoe, 35 *de ani. Umbra lui Ceauşescu*, Editura Lumea Magazin, Bucureşti, 2005, p. 127.

Capitolul 12

Decembrie

Vineri, 1 decembrie

Primirile la Elena Ceauşescu au început cu mezinul Nicu. Prim-secretarul Comitetului judeţean de partid Sibiu a stat în biroul ei un sfert de ceas.

Judecând după evenimentele recente, subiectele lor puteau fi mai mult decât interesante. Fuga Nadiei Comăneci va fi fost unul dintre ele. Relaţia amoroasă a campioanei mondiale cu „Prinţişorul României" a fost amplu comentată de presa străină. În secretomania epocii, printre români circulau zvonuri diverse. Se spunea, printre altele, că Nicu nu voise ori nu putuse să se însoare cu ea dar nici nu-i acceptase măritişul cu altul. Astfel că, din ordinul lui, securiştii craioveni au „spart" nunta Nadiei cu fotbalistul Geolgău. Alţii spuneau că Nadia era scaiul. Că apărea nedorită la Sibiu, iar Nicu cerea să i se spună că a plecat din oraş. Din ordinul lui Nicu Ceauşescu, secretarul CC Ion Coman se îngrijise cu ani în urmă să i se repartizeze, renoveze şi mobileze o casă „corespunzătoare" în Bucureşti. Coman a fost „însărcinat" şi cu diligenţele înzestrării sportivei cu diplomă de studii superioare.[1]

Cât adevăr şi câtă minciună?! La capitolul viaţă personală, Elena Ceauşescu putea să-i reproşeze fiului şi chefurile dese cu noua lui gaşcă din Sibiu şi alte nepotrivite flirturi şi iubiri. Mama putea fi chiar îngrijorată că fiul continua să-şi ruineze sănătatea. Bolnav în adolescenţă de hepatită, nu se cruţa de la tării.

[1] Interviul autorului cu Ion Coman (4 decembrie 2008).

Ori poate să fi discutat, împreună, treburi de stat?! Căci și după ședința CPEx, ținută între orele 10.30 și 12.20, Nicu a revenit în biroul mamei sale (12.33–12.58).

După fiu, Elena Ceaușescu a primit-o pe fosta-i noră, Poliana (13.10–13.45).

Imediat după masa de prânz, la Cabinetul 2 a intrat Aneta Spornic[1], ambasador extraordinar și plenipotențiar al României în Venezuela (15.45–15.55).

Curticeanu împreună cu Ilie Văduva, consilier al secretarului general, au fost chemați împreună la ora 16.00.

O ședință de lucru la „sălița" (16.55–17.40), fără Tovarășul dar cu participanți deosebiți – Oprea, Ștefan Andrei, Ion Pățan, I.M. Nicolae, Văduva – poate alimenta ipoteza că, după Congres, prerogativele Cabinetului 2 erau în plină extensie.

Cu Bobu a încheiat programul zilei (18.03–18.25).

Sâmbătă, 2 decembrie

A sosit la birou devreme. Înainte de 9 l-a primit pe Nicolcioiu.

Pe Nicolae Constantin l-a reținut ceva mai mult (9.16–9.42). Printre alte responsabilități (membru CPEx, funcții în guvern și Marea Adunare Națională) Constantin era și președintele Colegiului Central de Partid. Din mulțimea comitetelor, comisiilor și organizațiilor păstorite de Nicolae și Elena Ceaușescu, ar fi greu de precizat rolul numitului Colegiu. Funcționa însă ca o instanță de anchetă a abaterilor demnitarilor. Înaintea procuraturii ori a miliției, îi cerceta partidul. O parte din întrevederea cu Constantin a decurs în prezența lui Bobu (9.25–9.36). S-a hotărât ceva deosebit legat de semnatarii „scrisorii celor 6"?

Neobișnuit de mult a zăbovit la Cabinetul 2 premierul Dăscălescu (9.53–10.25).

---

[1] Aneta Spornic (n. 1930), profesia inițială: jurist. Membru al CC al PCR (1974–1989) și al CPEx (1979–1982). Dintre funcțiile deținute: ministrul Educației și Învățământului (1979–1982), viceprim-ministru al guvernului (1986–1987), ambasador în Venezuela (1987–1990).

A urmat ceea ce ne închipuim a fi un moment de destindere: vizita Polianei (10.25–11.22). Lui Curticeanu, Elena Ceauşescu i-a acordat de asemenea o porţie copioasă din timpul ei (12.00–12.33) în vreme ce lui Ursu şi Ilie Matei le-a rezervat abia câteva minute. Presa mergea ca pe roate – pe manşetele tuturor ziarelor apărea zilnic înştiinţarea „aprobării", „satisfacţiei" etc. faţă de realegerea lui Ceauşescu şi angajamentul muncii în spiritul sarcinilor trasate de acesta.

După săptămâni bune, Tovarăşa a prins o sâmbătă după-amiaza şi o duminică libere. Probabil că s-a destins şi vizionând filme. Ceauşeştii erau cinefili. Lucra pentru distracţia aceasta a lor o întreagă echipă de oameni mai mult sau mai puţin profesionişti. Funcţionarii din străinătate le procurau filme de aventuri şi comedii de ultimă oră. Traduse de colaboratori ai TVR, erau proiectate apoi în sala special amenajată din reşedinţa lor. În ultimii ani el gusta mai puţin plăcerile celei de-a şaptea arte. Despre ea se ştia că, uneori, viziona şi două filme pe zi. Pe căi ocolite şi ocrotite, casetele traduse pentru ea ajungeau în videourile românilor. O afacere patronată de Securitate care permitea inocente defulări. Şi supravegheri. Căci locuinţele unde se organizau vizionări erau deseori *case conspirative* ale temutei instituţii.

Luni, 4 decembrie

Fără îndoială că Tovarăşii au discutat între ei informarea făcută lui Ceauşescu cu trei zile înainte de generalul Iulian Vlad. Dacă i-a ignorat pe toţi cei în funcţii asupra felului în care se va comporta la Moscova, nevasta i-a fost sfetnic.

Pe scurt, şeful Securităţii îi adresase secretarului general un raport asupra întâlnirii liderilor mondiali Mihail Gorbaciov şi George Bush la Malta din 2–3 decembrie. Cu precizie şi corectitudine a rezumat noul context geopolitic şi intenţiile celor doi lideri de a stabili „un nou echilibru pe continentul european". Întâlnirea a fost planificată la iniţiativa sovieticilor iar cele două părţi „vor aborda cu prioritate probleme privind redefinirea sferelor de influenţă şi elaborarea unei noi strategii comune care să

le asigure, în continuare, un rol dominant în toate problemele internaţionale. În schimbul altor ajutoare economice şi financiare, URSS va face noi concesii americanilor. Se va discuta şi despre noi şi coordonate presiuni asupra ţărilor socialiste care nu s-au aliniat «reformelor reale» (China, Cuba şi România). Şi celelalte ţări din NATO vor continua restricţiile în relaţiile cu România şi vor solicita acelaşi lucru Moscovei (reducerea livrărilor de ţiţei, gaz metan şi minereu de fier). În ce priveşte relaţiile Washingtonului cu partenerii europeni, guvernele Angliei, Franţei, R.F. Germania si Italia vor insista pentru evitarea adoptării de către SUA şi URSS a unor decizii cu impact asupra continentului fără consultarea şi consimţământul lor. Vor insista şi ca fiecare dintre ele să aibă influenţe marcante în Europa de Est, promovându-şi aici propriilor interese pe termen lung"[1].

În spiritul acestei informări va acţiona Ceauşescu la Moscova[2].

---

[1] „Raport olograf, exemplar unic, semnat şi parafat de generalul colonel Iulian Vlad – şeful D.S.S. –, adresat preşedintelui României, Nicolae Ceauşescu, privind problemele ce urmau a fi abordate în cadrul întâlnirii de la Malta, între Mihail Gorbaciov şi George Bush", Nr. 0075/989, Strict Secret, 1 decembrie 1989. http://civicmedia.ro/acm/index.php?option=com_content&task=view&id=765&Itemid=1.

[2] În 4 decembrie 1989 a avut loc, la Moscova, o întâlnire la nivel înalt a conducătorilor statelor participante la Tratatul de la Varşovia. În cadrul întâlnirii, conducătorii Bulgariei, R.D. Germane, Poloniei, Ungariei şi Uniunii Sovietice au declarat că introducerea trupelor statelor lor în Cehoslovacia în 1968 a constituit un amestec în treburile interne ale Cehoslovaciei şi trebuie prin urmare să fie condamnată. Ceauşescu, care în august 1968 condamnase agresiunea, a replicat că ar trebui discută nu invazia din urmă cu 24 de ani, ci retragerea trupelor sovietice din Cehoslovacia. De asemenea, l-a contrazis pe Gorbaciov, demonstrându-i cu buletinul Agerpres în mână că la Bruxelles Bush a declarat că va creşte rolul NATO. Deoarece îşi condiţionase venirea la Moscova de o întâlnire bilaterală cu Gorbaciov, a pledat iarăşi, fără succes, pentru organizarea unei consfătuiri internaţionale. Din dialog reiese că petrolul şi gazele sovietice antamate nu sunt livrate conform graficului convenit. Nici România nu fusese capabilă să livreze, după graficul stabilit de Ceauşescu, contravaloarea lor în carne şi alte produse

Tovarăşa l-a condus la aeroport, după obicei, cu tot alaiul. Apoi şi-a văzut de primirile la birou. A început cu Poliana.

Îi va fi împărtăşit, oare, grijile şi opiniile despre perestroika lui Mihail Gorbaciov? A reţinut-o aproape o jumătate de ceas (10.25–10.45).

L-a primit apoi pe Radu Burciu (10.45–11.07). Printre ofiţerii din serviciul de pază şi protecţie se zvonise că soţii Ceauşescu plănuiau revelionul 1989–1990 în noua lor vilă de la Olăneşti. Discutase, poate, cu Burciu şi ultimele amenajări.

Pe postul de la comandă, soaţa lui Nicolae Ceauşescu l-a primit pe generalul Vlad, şeful Securităţii. A fost lungă această primă întrevedere (11.07–12.04), urmată de alta, după-amiaza (17.35–18.00). I-a prezentat şeful serviciilor speciale noi note şi rapoarte ca lui Nicolae Ceauşescu? Ori îl chemase ea ca să comenteze informaţiile prezentate Tovarăşului în 1 decembrie? Între cele două întâlniri cu şeful Securităţii, de două ori l-a solicitat pe Curticeanu (12.15–12.33; 16.00–16.32).

La a doua întrevedere a fost prezent şi Ion Teoreanu. Ministrul Învăţământului a fost reţinut mai mult, poate şi legat de telegrama publicată a doua zi în *Scînteia*. După UTC şi UASCR venise rândul Ministerului Educaţiei şi Învăţământului să-şi exprime „recunoştinţa" pentru majorarea cu 10% a burselor studenţeşti. Să nu fi cugetat niciodată Ceauşeştii la furia şi umilinţa românilor obligaţi să-i elogieze şi să le mulţumească ca unor zei?

A urmat, câteva minute, Nicolcioiu (16.57–17.03). Aproape două ceasuri s-a sfătuit însă cu Bobu (orele 18.05–19.50) după cea de-a doua vizită a lui Iulian Vlad. Din biroul ei au plecat la aeroport, probabil împreună, să-l întâmpine pe Ceauşescu la sosire.

---

agroalimentare. Cf. Lavinia Betea, „Drumul lui Ceauşescu spre Iad a început la Moscova", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 - Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 10 decembrie 2009.

Marți, 5 decembrie

Nu în ședință CPEx, ci în întruniri ale Biroului Permanent al CPEx s-a discutat a doua zi după vizita lui Ceaușescu la Moscova[1]. După Statutul partidului, acest Birou „asigura coordonarea operativă a activității de partid și de stat, adopta hotărâri în limita competențelor stabilite de CPEx". Din el făceau parte, în decembrie 1989, soții Ceaușescu, Constantin Dăscălescu, Manea Mănescu, Gheorghe (Gogu) Rădulescu, Emil Bobu, Gheorghe Oprea și Ion Dincă.

De două ori s-au întrunit aceștia (11.00–11.45 și 18.15–18.33). Dar nici măcar în agenda Cabinetului 2 n-au fost menționate temele ședințelor. La Răsărit se petreceau alte evenimente de neconceput pentru ei. Biserica greco-catolică ucraineană desființată în 1946 va primi drept de înființare de parohii, alte culte fiind autorizate la manifestări. Gorbaciov le acorda și dreptul înființării de școli confesionale și de întreținere a unor relații internaționale în cadrul fiecărui cult.

Altfel, programul de birou al Elenei Ceaușescu a fost dominat de prezența lui Curticeanu. Venit la ea din proprie inițiativă ori chemat de nu mai puțin de patru ori în acea zi. În total o oră și 20 de minute!

Bobu, Teoreanu (de două ori), secretarul cu propaganda Ilie Matei, ministrul de Externe Ion Stoian și Poliana au fost ceilalți vizitatori ai Cabinetului 2.

Joi, 7 decembrie

Cu o zi înainte, Elena Ceaușescu a petrecut trei ceasuri la „săliță" (9.27–12.25) în ședință cu Bobu, Constantin Radu și Curticeanu. În martie 1990 erau programate alegerile pentru Marea Adunare Națională și consiliile populare din țară. Astfel că vechea comisie de cadre își intrase iarăși în atribuții.

---

[1] Lavinia Betea, „În exclusivitate, gen. Constantin Olteanu, fost secretar al CC al PCR cu probleme internaționale. Mărturii despre ultima vizită a lui Ceaușescu la Moscova", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Național*, 4 decembrie 2009.

Au continuat şi joi şedinţele cu cei menţionaţi, în aceeaşi „săliţă", dar în prezenţa lui Nicolae Ceauşescu. Prima (între orele 10.30 şi 11.25) nu are consemnată tema. Într-a doua şedinţă (12.10–12.45) s-au discutat nu mai puţin de trei chestiuni: comisii ale CC al PCR (Ceauşescu voia „perfecţionarea stilului de muncă"!), alegeri de deputaţi şi viitorul altui congres – al FDUS! După două decenii, puţini sunt aceia care mai vor să-şi amintească că în FDUS (Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste) erau înglobaţi, cu sau fără voie, toţi cetăţenii României – începând cu vârsta de 4 ani (Şoimii Patriei) şi până la moarte. Bătrânii erau înregistraţi de preoţii bisericilor (ortodoxe, catolice ori neoprotestante) ca membri ai ODUS (Organizaţia Democraţiei şi Unităţii Socialiste, componentă a FDUS), plătindu-se pentru ei, din donaţii ecleziaste, cotizaţii de câte 1 leu pe lună. Astfel, ţara întreagă era înregimentată politic, laolaltă cu membrii de partid, în mamutul „organizaţiei de masă şi obşteşti" al FDUS. De altfel, statutul FDUS anunţa, în principal, aceleaşi obiective ca şi statutul PCR. Iar şedinţele de partid din ultimii ani erau, de regulă, şedinţe lărgite astfel încât să cuprindă toţi angajaţii, fie ei membri de partid sau nu, în ideea ridicării *conştiinţei socialiste* a tuturor.

La Cabinetul 2 au fost primiţi, în acea zi, secretarii CC Constantin Olteanu (de două ori), Ion Coman (9.55–10.06) şi Ilie Matei (18.12–18.26). De două ori a intrat şi Vasile Milea, ministrul Apărării Naţionale (9.20–9.28 şi 15.40–16.12). I-a mai chemat pe Constantin Radu (9.36–9.45), Curticeanu (16.20–16.25) şi Burciu (17.10–17.18).

Capul partidului era bicefal. Ori şi mai rău, cu un lider subordonat controlului nevestei. Când tânărul Ceauşescu intrase în ordinul *revoluţionarilor de profesie*, codul acestora prevedea ruptura cu societatea şi măruntele „interese personale, treburi private, sentimente, legături particulare, proprietate..."[1] La bătrâneţe însă Ceauşescu căzuse la nevastă.

[1] Citatul provine dintr-o scriere semnată de nihilistul Serghei Neceaev în 1869 din care Lenin s-a inspirat în crearea partidului bolşevic ca partid al *revoluţionarilor de profesie*.

Vineri, 8 decembrie

La orele 9.25 l-a primit pe Bobu. Putem presupune că împreună cu acest apropiat colaborator al ei a încropit şi programul zilei. Căci următoarea menţiune din agendă se referă la o şedinţă ţinută în „săliţă", cu Bobu şi Constantin Radu (10.05–11.15).

După întrunirea rodatei comisii de cadre, a urmat şedinţa Biroului Permanent (împreună cu „minister de sinteză"?!) pe tema planului şi bugetului pe 1990 (11.20–12.50).

După-amiaza, Tovarăşa i-a primit, împreună, pe Teoreanu şi Ion Sasu (15.55–16.40). Fost secretar cu propaganda la Cluj, profesorul Sasu era din luna februarie a acelui an instructor teritorial al secţiei propagandă şi presă a CC al PCR. Să fi proiectat cei trei, împreună, noi măsuri de perfecţionare a *educaţiei socialiste* în vederea formării *omului nou* – acel perpetuum mobile al căii spre comunism?

Zece minute, l-a reţinut pe Milea. Consecinţă a informaţiilor îngrijorătoare primite despre mulţimea turiştilor străini şi trecerile clandestine de frontieră, efectivele armatei se vor reduce prin trecerea unităţilor de grăniceri în subordinea Ministerului de Interne.

Programul consemnat în agenda Cabinetului 2 s-a încheiat printr-o altă întrevedere cu Curticeanu (18.05–18.30).

Sâmbătă, 9 decembrie

De la orele 9 şi până la 13.30 a ţinut sâmbăta scurtă de la Cabinetul 2.

Câteva minute le-a acordat Elena Ceauşescu, pe rând, lui Nicolae Constantin, Ion Stoian şi Vasile Nicolcioiu.

Reper în programul zilei a fost Bobu, reţinut un ceas şi jumătate (9.26–11.00). Un sfert de ceas i-a fost apoi interlocutor ministrul Sănătăţii Victor Ciobanu (11.00–11.16). Mai rezista sănătatea lui Ceauşescu la atâtea zdruncinături de veşti neplăcute, şedinţe şi primiri?! Imposibil de precizat starea lui de vreme ce s-a interzis doctorilor ce-l tratau referinţe scrise despre bolile sale. Interzise au fost şi referinţele la Ceauşeşti în transcrierea înregistrărilor făcute de Securitatea ce-i păzea pe toţi ceilalţi apropiaţi de cercul puterii.

A fost rândul Suzanei Gâdea (11.20–11.34). Apoi Tovarăşa a reţinut-o mai mult de un ceas pe Poliana (11.35–12.45). Singurul agreat dintre membrii familiei, Vasile Bărbulescu, s-a văzut şi el, între patru ochi, cu cumnata (12.45–13.05).

Întâlnirea cu Ilie Matei a încheiat ziua.

S-a lucrat însă şi duminica la Cabinetul 2. Între 10.10 şi 13.30, Tovarăşa a discutat, pe rând, cu Constantin Radu, Curticeanu şi Ilie Matei.

Luni, 11 decembrie

O zi furtunoasă la Cabinetul 2! Cu o zi înainte, se reuniseră în plenare conducerile partidelor comuniste din Moscova, Berlin şi Sofia. Iar la Praga, Gustáv Husák a devenit preşedintele Cehoslovaciei[1]. Pe străzile Iaşiului apăruseră însă manifeste[2]. S-o fi afectat veştile primite?

La orele 9.05, Elena Ceauşescu l-a primit, pentru zece minute, pe Nicolcioiu. Apoi, tot pentru zece minute, pe Ion Traian Ştefănescu, preşedintele Comitetului judeţean de partid Dolj. Printre activiştii timpului, Ştefănescu avea bună reputaţie. Şef de promoţie al Facultăţii de Drept (Universitatea Bucureşti) în 1968, a fost predecesorul lui Nicu în funcţia de lider al tineretului comunist. După rodajul la Radioteleviziune şi în funcţia de secretar cu propaganda în Prahova, a fost numit prim-secretar la Sălaj (1984). După o nefericită vânătoare organizată de prim-secretarul doljean, soldată cu accidentarea mortală a unuia dintre secretarii judeţeni de partid în toamna lui 1987, Ştefănescu a fost transferat la Craiova. Era, cum se vede, apreciat de Ceauşeşti.

Nicu Ceauşescu a intrat de patru ori în biroul mamei sale (9.40–9.52; 11,40–11.48; 16.20–16.48; 18.00–18.07). Şi, fapt deosebit, cumnatul Ion Ceauşescu (11.30–11.36).

---

[1] Evenimentele s-au precipitat, astfel că, înainte de sfârşitul anului 1989, Vaclav Havel a ajuns la şefia statului, iar Alexander Dubček (fostul lider al partidului în timpul Primăverii de la Praga), la preşedinţia Parlamentului. În iunie 1990 au avut loc primele alegeri democratice.

[2] Mircea Bunea, Adriana Vela, *„Ţara trebuie să afle:* «Pe 14 decembrie, Iaşul putea fi Timişoara»", în *Adevărul*, 24 februarie 1990.

L-a primit patru minute şi pe Iulian Vlad. Până la 18.07, la Cabinetul 2 au fost chemaţi – ori au solicitat primirea – Totu, Ursu, Bobu (de două ori), Curticeanu, Stoian şi Oprea.

Cinci minute – atât cât era nevoie pentru telejurnalul de seară şi fotografiile din ziare – a stat Elena Ceauşescu la deschiderea lucrărilor Plenarei CC al PCR (16.00–16.05).

Marţi, 12 decembrie

Primirile la Cabinetul 2 au început devreme cu Ion Bogdan Băluţă, prim-secretar al Comitetului judeţean de partid Argeş (8.34–8.38). După plecarea lui, i-a primit împreună pe Bobu şi pe Curticeanu (8.38–8.52).

Începute cu o zi în urmă, au continuat lucrărilor Plenarei comune a CC al PCR, Biroului Permanent şi birourilor secţiunilor Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice şi Sociale al CC al PCR (9.00–13.10).

Formal, ţara trăia culmea democraţiei: CPEx-ul s-a întrunit (conform atribuţiilor prevăzute în statutul PCR) – şi a decis ca în cursul lunii decembrie să se acorde oamenilor muncii din unităţile economice un avans de 1,7 miliarde de lei din Fondul anual de participare la realizarea producţiei, a beneficiilor şi la împărţirea beneficiilor. Un fel de dividende în contul participaţiei cu „părţile sociale" obligatorii. Orbi şi surzi la noul curs politic internaţional, Ceauşeştii se închipuiau a-i da lecţii lui Gorbaciov, iar vecinilor strălucit exemplu de guvernare reformatoare.

Tovarăşa a fost prezentă în sala de şedinţe şi atunci când s-au aprobat propunerile organizării revelionului, pomului de iarnă şi viitoarelor alegeri de deputaţi în Marea Adunare Naţională.

După-amiaza l-a primit pe Olteanu (15.45–15.55). După care acesta a plecat în zona Iaşi unde existau informaţii că se pune la cale de-o mişcare contestatară. Bobu şi Curticeanu au intrat împreună în biroul ei la orele 15.55. După ieşirea lui Bobu, a fost chemat Cornel Mihulecea, preşedintele Comitetului de Stat pentru Energie Nucleară. Câteva minute după plecarea lui, a revenit Curticeanu împreună cu Gheorghe Oprea (16.50–16.56).

Nicu Ceauşescu şi-a vizitat iarăşi mama (18.15–18.26). Mama şi fiul păreau a se afla într-o nouă şi curioasă complicitate.

Joi, 14 decembrie

La birou, Elena Ceauşescu l-a primit exclusiv pe Vasile Milea (8.55–9.00). Să fi fost un preambul al unei întâlniri la Cabinetul 1? Din agenda ei reiese o pauză de un ceas, timp petrecut, probabil, în biroul lui Ceauşescu. La Iaşi începuse în acea zi repetiţia pentru debutul „revoluţiei". Cine să ştie însă când şi cum au fost înştiinţaţi Ceauşeştii. În diverse locuri apăruseră fluturaşi care anunţau că la o anume oră „se dau" portocale în Piaţa Unirii. Autorităţile au avut grijă să nu-i lase pe potenţialii protestatari să se apropie de piaţa centrală a capitalei Moldovei.[1]

Cu o zi înainte, programul de birou al Elenei Ceauşescu fusese mai variat. A participat la două şedinţe pe tema energiei, prezidate de Tovarăşul. Prezidase şi ea o a treia şedinţă despre controlul activităţii economico-financiare.

Se întâmpla ceva neobişnuit în relaţia primei tovarăşe a ţării cu familiile Petrescu şi Ceauşescu. Îl primise pe Barbu Petrescu, primarul capitalei (despre care gurile rele şopteau că e fiul nelegitim al fratelui ei Gogu Petrescu), şi de două ori pe Nicu Ceauşescu. Făceau împreună, mama şi fiul, planuri de viitor? În prima întâlnire au convorbit, între patru ochi, un ceas (16.00–17.02). A doua oară, prim-secretarul Sibiului a intrat la orele 17.08, nefiindu-i consemnată ieşirea. Poate au plecat împreună la reşedinţa prezidenţială la cină.

Joi, la 10, cu Ceauşeştii în centrul prezidiului, s-au deschis lucrările sesiunii a 10-a a celei de-a 9-a legislaturi a Marii Adunări Naţionale (10.00–12.30). Au continuat şi după-amiaza (15.30–18.45). Ce „dezbătuseră" în ultimele zile membrii CPEx a fost unanim aprobat, devenind Legea planului unic de dezvoltare economico-socială a RSR, Legea planului de dezvoltare a agriculturii, industriei

[1] Mircea Bunea, Adriana Vela, „Ţara trebuie să afle: «Pe 14 decembrie, Iaşul putea fi Timişoara»", în *Adevărul*, 24 februarie 1990.

alimentare, silviculturii și gospodăririi apelor al RSR și Legea bugetului de stat al RSR – toate pe anul 1990. În anul așteptat, veniturile aduse la bugetul țării urmau a fi cu o pătrime mai mari decât cheltuielile! Pe moșia României socialiste, chivernisiții proprietari Ceaușescu se îngrijiseră, din vreme, de toate!

Vineri, 15 decembrie

Toate sunt la locul lor, totul merge înainte!

Dacă citești ziarele, conform graficului întocmit de secția de propagandă anul trecut, a început Săptămâna științei și tehnicii pentru tineret; *oamenii muncii* raportau succese și împliniri după sarcinile trasate de conducător; Ceaușescu lupta (neobosit) pentru pacea mondială, bunăstarea și fericirea poporului...

Obișnuit a decurs și această zi de vineri. O primă ședință de lucru la „săliță" cu secretarul general al partidului (9.38–10.10) pe tema planului din anul următor. Nicu și-a vizitat din nou mama (10.14–10.25). După plecarea fiului, Tovarășa s-a întreținut cu Ilie Matei (10.30–11.05).

Altă ședință (fără temă menționată) a ținut Elena Ceaușescu cu Ioan Totu, Ion Pățan (ministrul Finanțelor), Curticeanu și Ursu (11.20–12.45). Economist de profesie, Totu fusese până la începutul lui noiembrie 1989 șeful diplomației românești. Dar îl „rotiseră" președinte al Comitetului de Stat al Planificării și Aprovizionării Tehnico-Materiale.

După ședință, la Cabinetul 2 a intrat pentru câteva minute Ursu. Decebal Urdea, guvernatorul Băncii Naționale din primăvara lui 1989 a fost reținut și el într-o scurtă întrevedere.

Programul de lucru al după-amiezii a început cu Curticeanu (15.40–15.51). În agendă pare să nu se fi petrecut nimic în biroul Elenei Ceaușescu mai bine de un ceas. Au fost apoi consemnate o scurtă ședință CPEx (17.20–17.55), urmată de întrevederi cu Stoian (18.00–18.20) și Pățan (18.25–18.42).

Așa a decurs, după agenda Cabinetului 2, ultima zi liniștită din viața Ceaușeștilor.

Sâmbătă, 16 decembrie

A fost ultima sâmbătă petrecută de Ceauşeşti în jilţul puterii. Şi ultima lor vizită pe şantierele capitalei („Muzeu, Casa Republicii etc." – e menţionat în agendă) între orele 10.00 şi 11.40.

Înainte de inspecţia *ctitoriilor*, Tovarăşa i-a primit pe Nicolcioiu (8.43–8.55), pe Bobu (9.10–9.40) şi pe Decebal Urdea (9.40–9.42).

În legătură cu Timişoara i-a raportat, mai mult decât probabil, şeful Securităţii, generalul Iulian Vlad (11.55–12.10)[1].

În agenda Cabinetului 2 au fost înregistrate şi intrările lui Păţan, ministrul Finanţelor (12.45), şi Curticeanu (12.53), dar nu şi ora când au ieşit aceştia.

Din ziua de sâmbătă, 16 decembrie 1989, a încetat liniştea soţilor Ceauşescu[2]. Nimic grav, sperau ei. În acel sfârşit de săptămână, el a făcut o vânătoare[3]. Revenit la Snagov, a băut, cum demult nu mai făcuse, un pahar şi jumătate de ţuică. Ca şi cum şi-ar fi luat rămas-bun de la acea reşedinţă iubită, după spusele menajerei Suzana Andreiaş, s-a învârtit de trei ori pe lângă nucul din faţa vilei, uitându-se la cer[4].

Tovarăşii au decis să-i informeze şi pe ceilalţi membri CPEx şi pe primii-secretari judeţeni despre demonstraţiile şi protestele din oraşul de pe Bega. Duminică după-amiază, între orele 16.20 şi

[1] În 15 decembrie, un grup de enoriaşi ai Bisericii Reformate s-au adunat în faţa casei parohiale a preotului László Tőkés care urma să fie evacuat într-o altă parohie. Tőkés apăruse de câteva ori la emisiunea „Panorama" a televiziunii budapestane cu critici la adresa Ceauşeştilor. În acea zonă circulată, grupul a atras atenţia. A doua zi, susţinătorii lui Tőkés au crescut cu mulţi curioşi şi, de bună seamă, mulţi informatori ai miliţiei şi ai securităţii. Un tramvai a fost decuplat blocând circulaţia în zonă. În mulţimea astfel adunată s-a strigat „Jos Ceauşescu!" Acesta a fost scânteia care nu va mai putea fi stinsă.

[2] „Stenograma şedinţei CPEx din 17 decembrie 1989", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 17 decembrie 1989.

[3] Maria Dobrescu, *La curtea lui Ceauşescu...*, p. 230.

[4] *Ibidem*, p. 278.

17.30 s-a ţinut faimoasa şedinţă CPEx în care Ceauşescu a ordonat „măsuri ferme" împotriva oricui ar ataca armata ori ar aduce atingere vreunei instituţii. S-a petrecut atunci un moment neconsemnat în arhive dar povestit, cu detalii şi interpretări aparte, de martori. Ceauşescu s-a supărat că membrii CPEx nu achiesează grabnic la ideea sa de trimitere în faţa plutonului de execuţie a lui Postelnicu, Milea şi Vlad pe motiv că nu i-au respectat ordinele de „liniştire" a Timişoarei. Gogu Rădulescu, Dăscălescu şi Oprea îndrăzneră, în fapt, să încerce să-l tempereze cu „să mai aşteptăm". „Atunci să vă alegeţi alt secretar general!", s-a răţoit el, îndreptându-se spre uşă. L-au împiedicat s-o deschidă femeile din conducere.[1] Tovarăşa n-a încercat să-l oprească, străfulgerându-i cu ochii pe cei prezenţi. „L-aţi supărat pe Tovarăşul", i-a mustrat ea când acesta şi-a ocupat locul şi a continuat, în forţă de-acum, să-şi impună voinţa criminală.

Între timp au fost convocate şi secretariatele comitetelor judeţene de partid ca să asculte versiunea lui Ceauşescu despre tulburările iscate la Timişoara prin teleconferinţă (17.30–18.00)[2]. A doua teleconferinţă au avut-o soţii Ceauşescu cu cei trimişi la Timişoara să facă ordine. Aceasta însă nu a fost marcată în agenda Cabinetului 2.

Cât ştia Elena Ceauşescu din cele ce se petreceau la Timişoara? Din stenogramele şedinţei CPEx şi ale teleconferinţelor nu reiese că soţii Ceauşescu au fost informaţi şi despre coloanele de muncitori care se îndreptaseră spre sediul comitetului judeţean de partid cântând *Deşteaptă-te, române!* şi scandând „Jos Ceauşescu!" Nu poţi deduce din respectivele documente nici dacă din ordinul ori fără ştirea Ceauşeştilor autorităţile Timişoarei au încercat să liniştească populaţia prin încălcarea programului de economisire.

---

[1] „Vinovatul de serviciu, Generalul Iulian N. Vlad", dosarele ziarului *Cotidianul*, 2/2017, pp. 65–67.

[2] „La Timişoara, toată problema trebuia rezolvată într-o oră-două, teleconferinţa din 17 decembrie 1989", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 17 decembrie 2009.

Căci începând din noaptea de 16 spre 17 decembrie, în apartamentele timişorenilor a fost neîntrerupt căldură şi apă caldă, iar curentul nu s-a mai luat.

Înaintea plecării Tovarăşului în Iran, la reşedinţa din Primăverii au fost chemaţi Milea, Postelnicu şi Vlad. Le-a cerut să se filmeze distrugerile de la Timişoara[1]. În ideea unui proces, desigur, cu multe condamnări.

Luni, 18 decembrie 1989

Liniştit de subalternii direcţi că situaţia Timişoarei e sub control, în dimineaţa acelei zile, Ceauşescu a plecat în Iran.[2] Îi anunţase pe membrii CPEx că pe durata absenţa sale la cârma ţării va fi Tovarăşa, ajutată de Manea Mănescu. S-au luat şi nişte măsuri de precauţie suplimentare dar discuţiile acestea, după mărturia unuia dintre aghiotanţii prezidenţiali, s-au purtat la reşedinţa din Primăverii. Fapt deosebit, avionul prezidenţial a fost escortat pe teritoriul României, şi la plecare şi la sosire, de patru MIG-uri[3].

Toate s-au făcut cu convingerea că pericolul va trece. În acele zile fierbinţi, Tovarăşa îi telefona menajerei s-o întrebe cum a avansat personalul cu curăţenia de Crăciun. Aşa a şi zis: „de Crăciun", nu de Anul Nou[4].

În agenda Cabinetului 2, primele două zile din ultima săptămână de viaţă a Elenei Ceauşescu au fost cele mai încărcate. Pe filele zilei de luni au fost menţionate 20 de primiri şi patru şedinţe în intervalul dintre orele 8.55 şi 20.35.

Prim interlocutor i-a fost Dăscălescu (8.55–9.10). Cât primul ministru era în cabinetul ei, au intrat Manea Mănescu şi Gheorghe Oprea. Tovarăşa a ţinut apoi, la „săliţă", o şedinţă cu Bobu, Mănescu şi Curticeanu (9.15–10.05).

---

[1] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 423.

[2] Lavinia Betea, „Enigma vizitei lui Ceauşescu la Teheran, interviu cu Ion Stoian", http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/enigma-vizitei-lui-ceausescu-teheran.

[3] http://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1198577-aghiotantii-lui-ceausescu.htm.

[4] Maria Dobrescu, *La curtea lui Ceauşescu...*, p. 278.

O pauză de două ceasuri. N-a fost, desigur, tăcere. Cei trimişi să facă ordine la Timişoara i-au dat, telefonic, raportul. Mai târziu, unii se vor prevala de secretul acestor rapoarte – dus în mormânt de Elena Ceauşescu – şi vor declara că o informaseră corect despre revolta timişorenilor contra Ceauşeştilor. Din amintirile ofiţerilor din dispozitivul ei de protecţie reiese şi că ea a vorbit la telefon de mai multe ori cu Nicolae Ceauşescu în acea zi. Dezinformase însă şi ea. Despre ordinul dat capilor Miliţiei trimişi la Timişoara de a face să dispară cadavrele celor împuşcaţi în noaptea de duminică spre luni, nu-i suflase o vorbă secretarului general. A ei fusese, oare, ideea aceea ori a cuiva dintre bunii săi apropiaţi[1]?

La amiaza zilei, Dăscălescu a intrat iarăşi la Cabinetul 2. O nouă şedinţă la „săliţă" cu Bobu, Dăscălescu, Manea Mănescu şi Curticeanu, constituiţi într-un fel de celulă de criză (12.25–13.05). După o scurtă întrevedere cu Lina Ciobanu (13.11–13.15), pe rând au intrat la Cabinetul 2: Dăscălescu (de două ori), Curticeanu şi adjunctul secretarului CC cu propaganda Gheorghe Sprinţeroiu[2].

Pentru draga ei Poliana a găsit însă 40 de minute.

O a treia şedinţă – fără menţionarea participanţilor – a ţinut între orele 16.45 şi 17.40.

Au venit ori au fost chemaţi după aceea la Cabinetul 2, Decebal Urdea (18.06–18.28), Curticeanu (18.42–18.50) şi Tudor Postelnicu împreună cu Iulian Vlad (19.05–19.30).

Într-o a patra şedinţă presupunem că Vlad şi Postelnicu i-au informat pe cei ce păreau a alcătui comitetul de criză: Elena Ceauşescu, Bobu, Mănescu şi Curticeanu (orele 19.35–20.10). După acea restrânsă reuniune, Tovarăşa a revenit în birou împreună cu Vlad şi Postelnicu (20.12–20.16).

Cumnatul Vasile Bărbulescu, apoi Gheorghe Oprea i-au fost ultimii interlocutori din acea zi.

---

[1] Operaţiunile Trandafirul şi Vama au fost numele de cod ale scoaterii din morga spitalului, transportării şi incinerării la Bucureşti a corpurilor neînsufleţite a peste 40 de demonstranţi împuşcaţi la Timişoara.

[2] Gheorghe Sprinţeroiu (n. 1940), profesia iniţială: ziarist. Membru al CC al PCR (1984–1989).

Marți, 19 decembrie

Ce somn au avut soții Ceaușescu? El se afla încă la Teheran, iar deciziile capitale îi aparțineau soției. Care-l informa cum și cu ce voia.

Cabinetul 2 a fost punctul de comandă al acțiunilor cruciale pentru cele ce-au urmat. Elena Ceaușescu a ținut patru ședințe la „săliță" și i s-au înregistrat 18 primiri în birou. I s-a spus că se strigă tot felul de lozinci dușmănoase, dar nu „Jos Ceaușescu!"[1]. În dimineața de 22 decembrie, chiar și fiul ei, Nicu a mințit-o spunându-i că la Sibiu e totul în ordine, deși răzmerița începuse acolo. La Sibiu muriseră patru oameni, la Cisnădie, doi[2].

Primii ei interlocutori au fost Bobu și Curticeanu (8.45–8.52). Apoi, cu Bobu, Postelnicu, Vlad și Dăscălescu a avut o primă ședință (8.55–10.00). Se subînțelege că la aceste ședințe nu s-au făcut stenograme sau procese-verbale.

Din săliță a revenit în birou împreună cu generalul Vlad (10.03–10.11). I-a cerut informații ori i-a dat ordine aparte?!

Cu ministrul Armatei Vasile Milea a vorbit, de asemenea, între patru ochi, un sfert de ceas (10.15–10.30). Un sfert de ceas și tot confidențial a vorbit și cu ministrul de Interne Tudor Postelnicu (10.30–10.45).

Probabil că intervalul liber de 10 minute din agenda ei a fost folosit pentru o convorbire la telefon cu Ceaușescu.

Au fost rechemați, împreună, Manea Mănescu, Bobu și Curticeanu (10.55–11.25), apoi Dăscălescu (de două ori) și Ioan Totu.

A doua ședință cu Bobu, Dăscălescu, Mănescu și Curticeanu a durat un sfert de ceas (12.05–12.20). O pauză de 40 de minute în agendă (consultări telefonice cu Ceaușescu?!) și iarăși ședință cu Bobu, Curticeanu, Postelnicu și Vlad (13.00–13.55). Aurel Duma[3],

---

[1] Șt. Andrei, L. Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceaușescu...*, p. 440.

[2] „Nicu Ceaușescu, declarație la ancheta din 30 decembrie 1989", *Historia*, decembrie 2001, pp. 41–45.

[3] Aurel Duma (1919–1993), profesia inițială: lăcătuș. Membru al CC al PCR (1965–1989) și al Secretariatului CC (1976–1978). Dintre funcțiile deținute:

ministru secretar de stat la Externe din 1979, a fost primit între orele 15.10 şi 15.20. Ministrul de Externe Stoian se afla şi el la Teheran. Mai târziu va declara că pe tot parcursul călătoriei, legăturile sale cu ministerul au fost întrerupte. Şi că toate convorbirile lui Ceauşescu acasă s-au purtat cu nevasta. Conţinutul lor n-a fost comunicat şi celorlalţi din delegaţie[1].

Curticeanu, Bobu şi Mănescu au fost rechemaţi între orele 16.30 şi 16.45. Cea mai lungă întrevedere în acea tensionată zi a avut-o cu Poliana (16.50–18.32). Cât fosta noră era în biroul ei, i-a primit pe Eugen Rădulescu şi pe Suzana Gâdea.

Şi în sfârşit a patra şedinţă (18.40–19.55) cu Bobu, Mănescu şi Curticeanu.

Vor fi convenit între ei, cei patru, cu ce să-l informeze pe Ceauşescu sau a fost exclusiv opera ei?

Miercuri, 20 decembrie

Încă mai funcţionau regulile la Cabinetul 2. Şeful de cabinet a consemnat, disciplinat, şedinţele, intrările şi ieşirile vizitatorilor.

Primul vizitator a fost Manea Mănescu (9.00–9.03). A urmat o lungă şedinţă, la „săliţă", cu Bobu, Mănescu, Curticeanu, Vlad şi Postelnicu (9.15–11.05).

După şedinţă Tovarăşa l-a primit pe Vasile Bărbulescu, apoi pe Gheorghe Oprea. Mănescu şi Curticeanu au intrat împreună la orele 12.25. Pe parcursul celor 20 de minute de discuţii cu ei, li s-a alăturat şi Oprea.

În consemnările agendei urmează o pauză de 45 minute. În fapt, vor fi fost telefoane la Timişoara pentru ştirile de ultimă oră înainte de revenirea lui Ceauşescu. Înainte de a-şi întâmpina soţul pe Aeroportul Otopeni (orele 14.40), a mai purtat o discuţie de un sfert de ceas cu Curticeanu (13.30–13.42) pe parcursul căreia au

---

ambasador în China (1966–1972), şef al Cancelariei CC (1972–1978), secretar de stat în Ministerul Afacerilor Externe (1979–1989).

[1] Lavinia Betea, „Enigma vizitei lui Ceauşescu la Teheran. Interviu cu Ion Stoian", *op. cit.*

intrat în birou Lina Ciobanu și Ion Stănescu, ministrul Turismului[1]. Nimic din această apropiere de Elena Ceaușescu, nici detalii asupra discuțiilor din aceste ultime zile nu transpar din memoriile lui Curticeanu. Nici în procesul prin care-au trecut toți aceștia, n-au vorbit despre acele consultări de mare taină. S-au apărat cu toții motivând absența informațiilor. Așa să fi fost, oare?

De la aeroport, Tovarășul a venit direct la sediu, unde-a primit-o pe ea, pe cei doi sfetnici de taină, Mănescu și Curticeanu, și alți apropiați[2]. Dăscălescu i-a spus că la Timișoara sunt 58 morți, dar el știa de 11. Abia atunci a aflat că 44 au fost incinerați[3]. Făcea și această dezinformare parte din strategia Tovarășei de a nu-l supăra, spăimoasă la glicemia lui?!

De ordinul evidenței erau însă reacțiile de peste hotare. Cât fusese Tovarășul în Iran, la Ministerul de Externe sosiseră informații tulburătoare. Printre altele, șefii adjuncți ai statelor majore ai armatelor din Tratatul de la Varșovia s-au întâlnit la Kiev, cu o zi înainte, fără invitarea reprezentantului României. Ceaușescu a taxat reacțiile externe neplăcute ca „amestec în treburile interne" ale țării[4].

Pus în temă, Ceaușescu a ținut ședința cu CPEx sub forma unei teleconferințe de doar zece minute (17.10–17.20). În particular, Tovarășa îi mai primise doar pe Ursu și pe Curticeanu. Ziua de joi, 20 decembrie 1989 – ultima zi cu programul minuțios consemnat în agenda Cabinetului – s-a încheiat cu altă ședință (de 5 minute!) cu Nicolae Ceaușescu (21.20–21.25). Cine-a fost

[1] Conform informațiilor ulterioare furnizate de generalul Iulian Vlad, circa 16 000 „turiști" sovietici se aflau, în tranzit, în România. Cf. http://evz.ro/gral-iulian-vlad-ultimul-sef-al-securitatii-spune-adevarul.html, accesat la data de 10 decembrie 2017. Probabil că Ion Stănescu a fost chemat să dea informații despre turiștii străini.

[2] http://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1198577-aghiotantii-lui-ceausescu.htm.

[3] Șt. Andrei, L. Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceaușescu...*, p. 437.

[4] Lavinia Betea, „Enigma vizitei lui Ceaușescu la Teheran. Interviu cu Ion Stoian", *op. cit.*

acolo, ce-au vorbit... după moartea Ceauşeştilor, cine să fi avut interesul să spună?!

A fost şi ultima lor noapte petrecută în reşedinţa din Primăverii.

Joi, 21 decembrie

Dimineaţa, coafeza a pieptănat-o pentru ultima dată. „Mergem până la capăt", i-ar fi zis Tovarăşa.[1]

O singură însemnare în agendă: Şedinţa CPEx, orele 11.15–11.25. Care aprobase, în zece minute, măririle salariale şi de alocaţii promise de Ceauşescu la mitingul din acea zi[2]. De „autismul" Ceauşeştilor se molipsiseră şi cei din teritoriu astfel că niciunul dintre liderii judeţeni n-a „îndrăznit" să raporteze demonstraţiile protestatare din judeţul lui, vor susţine foştii demnitari. Se pare, mai curând, că Tovarăşii au omis să informeze CPEx-ul despre alte tulburări din teritoriu, deşi au trimis emisari să ia măsuri de împiedicare ori de potolire a lor[3]. Când cu Braşovul, Tovarăşul se supărase urât că nu i s-a raportat din chiar momentul de început al protestului din noiembrie 1987.

Ce-au făcut Ceauşeştii după miting nu s-a consemnat[4]. Nici ce informaţii au primit despre autorii tulburărilor din timpul

---

[1] Maria Dobrescu, *La curtea lui Ceauşescu...*, op.cit, p. 278.

[2] La mitingul din 21 decembrie 1989, Ceauşescu a anunţat că, începând cu 1 ianuarie 1990, retribuţia minimă pe economie va creşte de la 2 000 la 2 200 lei; că va fi o indemnizaţie de 1 000 lei la naşterea primului copil şi câte 2 000 lei la următoarele; majorarea pensiei minime de la 800 la 900 de lei şi a ajutorului social de la 500 la 800 lei.

[3] După Timişoara, începând cu 21 decembrie s-au înregistrat tulburări şi demonstraţii la Arad (antreprizele arădene au ocupat piaţa din faţa Primăriei între orele 7 şi 8 dimineaţa), Buziaş, Sibiu, Cugir (au început între orele 9 şi 11), Târgu-Mureş, Caransebeş, Hunedoara, Reşiţa, Braşov, Ghimbav şi Făgăraş (între orele 11 şi 13). După adunarea populară de la Bucureşti, au început protestele la Cluj-Napoca (orele 15), Cisnădie (orele 18), Alba-Iulia (orele 22).

[4] „«Ceauşescu – PCR!», ultima strigare. Cuvântarea lui Nicolae Ceauşescu la adunarea populară din Capitală", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 21 decembrie 2009.

adunării populare[1]. Peste noapte au rămas în sediul CC. După puţină vreme, subalternii lor direcţi se vor plânge că lucrurile au ieşit rău (pentru ei) datorită următoarelor greşeli ale Ceauşeştilor: vizita lui în Iran în timpul demonstraţiilor de la Timişoara; organizarea mitingului din 21 decembrie; declararea lui Vasile Milea ca trădător şi fuga lor din sediul CC, a doua zi [2]. În plus, Securitatea „i-a trădat" pe toţi[3].

Se pare că şi în acea penultimă zi de putere, el s-a ocupat de mărunţişurile obişnuite, precum aprobarea plăţii unor avocaţi pentru a susţine un proces în Statele Unite ale Americii pentru plata unor becuri reclamate de importatori ca defecte. N-a aprobat plata cu *indicaţia* să fie achitată de producătorii becurilor[4].

N-a mai fost cazul.

Următoarele pagini ale agendei sunt goale.

[1] Conform informaţiilor ulterioare furnizate de generalul Iulian Vlad, la miting au participat şi timişoreni veniţi, cu trenul, în cursul nopţii. De asemenea, diplomaţi de la mai multe ambasade acreditate în România, unii dintre ei fiind reţinuţi de Miliţia capitalei, identificaţi şi eliberaţi. Panica şi exploziile de la miting au fost organizate de regizorul Sergiu Nicolaescu. Pentru ele a folosit recuzită şi cascadori din filmele sale. Vezi http://evz.ro/gral-iulian-vlad-ultimul-sef-al-securitatii-spune-adevarul.html.

[2] Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii...*, p. 422.

[3] Şt. Andrei, L. Betea, *Stăpânul secretelor lui Ceauşescu...*, p. 437.

[4] *Ibidem*, p. 438.

Bibliografie

I. Documente inedite

ANIC, fond CC al PCR – Cabinetul 1, dosar 24/1989

ANIC, fond CC al PCR – Cabinet Naş Leon, dosar FN/198

ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosare C/1424; C/2050

ANIC, fond CC al PCR – Secţia Cancelarie, dosare 43/1984; 17/1987; 47/1989; 53/1989; 56/1989

II. Documente edite

„1989 decembrie 1. Raport olograf, exemplar unic, semnat şi parafat de generalul-colonel Iulian Vlad – şeful D.S.S. –, adresat preşedintelui României, Nicolae Ceauşescu, privind problemele ce urmau a fi abordate, în cadrul întâlnirii de la Malta, între Mihail Gorbaciov şi George Bush, Nr. 0075/989 Strict Secret", http://civicmedia.ro/acm/index.php?option=com_content&task=view&id=765&Itemid=1

„«Ceauşescu – PCR!», ultima strigare, Cuvântarea lui Nicolae Ceauşescu la adunarea populară din Capitală", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 21decembrie 2009

„Cuvântarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu la Plenara CC al PCR din 12 aprilie 1989", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 12 aprilie 2009

„Doina Cornea îl critică din nou pe Ceauşescu", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 25 aprilie 2009

„La Timişoara, toată problema trebuia rezolvată într-o oră-două, teleconferinţa din 17 decembrie 1989", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 17 decembrie 2009

„Nicu Ceauşescu, declaraţie la ancheta din 30 decembrie 1989", în *Historia*, decembrie 2001

Raportul Comisiei Senatoriale privind acţiunile desfăşurate în revoluţia din decembrie 1989, vol. 1, http://ro.scribd.com/doc/122639936/Raportul-Comisiei-Decembrie-1989

„Scrisoarea celor şase", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 10 martie 2009

„Stenograma întâlnirii dintre Nicolae Ceauşescu şi Mihail Gorbaciov din 4 decembrie 1989", *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 4 decembrie 2009

„Stenograma şedinţei CPEx din ziua de 31 martie 1989", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 31 martie 2009

„Stenograma şedinţei CPEx din 18 august", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 18 august 2009

„Stenograma şedinţei CPEx din 12 octombrie 1989", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 12 octombrie 2009

„Stenograma şedinţei CPEx din ziua de 20 octombrie 1989", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 20 octombrie 2009

„Stenograma şedinţei CPEx din 17 decembrie 1989", *în Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 17 decembrie 1989

III. Presă

„Vinovatul de serviciu, Generalul Iulian N. Vlad", în Dosarele ziarului *Cotidianul*, 2/2017

IV. Memorii, jurnale, însemnări

Andrei, Ştefan; Betea, Lavinia, *Stăpânul secretelor lui Ceauşescu. I se spunea Machiavelli. Ştefan Andrei în dialog cu Lavinia Betea*, Editura Adevărul, Bucureşti, 2011

Betea, Lavinia, *Partea lor de adevăr*, Editura Compania, Bucureşti, 2007

Betea, Lavinia, *Poveşti din Cartierul Primăverii*, ediţia a II-a, Curtea Veche Publishing, Bucureşti, 2017

Burlan, Dumitru, *După 14 ani, sosia lui Ceauşescu se destăinuie*, Editura Ergorom, Bucureşti, 2003

Cristea, Adrian Eugen, *A fi sau a avea. Amintirile unui ofiţer de securitate şi gardă prezidenţială*, Editura Paco, Bucureşti, 2008

Curticeanu, Silviu, *Mărturia unei istorii trăite. Imagini suprapuse*, Editura Albatros, Bucureşti, 2000

Curticeanu, Silviu, *Meditaţii necenzurate*, Editura Historia, Bucureşti, 2007

Dobrescu, Maria, *La curtea lui Ceauşescu. Dezvăluirile Suzanei Andreiaş despre viaţa de familie a cuplului prezidenţial*, Editura Amaltea, Bucureşti, 2004

Georgescu, Mitică, *Vânătorile lui Ceauşescu aşa cum au fost*, Editura Corint, Bucureşti, 2003

Iakovlev, Aleksandr, *Ce vrem să facem din Uniunea Sovietică. Convorbire cu Lilly Marcou*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1991

Ioniţă, Cecilia, *Istorii vechi şi noi*, Editura Printech, Bucureşti, 2011

Lovinescu, Monica, *Pragul. Unde scurte V*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1995

Neagoe, Marin, *35 de ani umbra lui Ceauşescu*, Editura Lumea Magazin, Bucureşti, 2005

Pacepa, Ion Mihai, *Orizonturi roşii*, Editura Venus, Bucureşti, 1992

Popescu, Dumitru, *Elefanţii de porţelan*, Editura Match, Bucureşti, 1993

Popescu Dumitru, *Am fost şi cioplitor de himere*, Editura Expres, Bucureşti, 1994

Popescu, Dumitru, *Cronos autodevorându-se. Memorii.* Vol. II. *Panorama răsturnată a mirajului politic*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2006

Popescu, Dumitru, *Cronos autodevorându-se. Memorii.* Vol. III. *Artele în mecenatul etatist*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2006

Popescu, Dumitru, *Cronos autodevorându-se. Memorii.* Vol. IV. *Angoasa putrefacţiei*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2006

Popescu, Dumitru, *Cronos autodevorându-se. Memorii.* Vol. V. *Reducţia celulară*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2007

Răceanu, Mircea, *Infern '89. Povestea unui condamnat la moarte*, Editura Silex, Bucureşti, 2000

V. Lucrări speciale

„Aghiotanţii lui Ceauşescu", 1 decembrie 2005, http://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1198577-aghiotantii-lui-ceausescu.htm

„Aici Radio Europa Liberă! Noua doctrină de apărare a Ungariei: «Inamicul nu e Vestul, ci România»", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 18 iunie 2009

Andronic, Dan, „Gral. Iulian Vlad: Sergiu Nicolaescu a regizat momentele de panică şi explozii, urmate de ţipete, de la mitingul de susţinere a lui Ceauşescu. A folosit cascadori şi recuzita de film. Ultimul şef al Securităţii spune adevărul despre Decembrie 1989", partea I, în *Evenimentul zilei*, 3 septembrie 2017, http://evz.ro/gral-iulian-vlad-ultimul-sef-al-securitatii-spune-adevarul.html

Belciuganu, Răzvan, „Dezvăluirile guvernatorului Băncii Naţionale a României", în *Jurnalul Naţional*, 28 martie 2009, http://jurnalul.ro/special-jurnalu11/dezvaluirile-guvernatorului-bancii-nationale-a-romaniei-502411.html

Betea, Lavinia (coord.); Diac, Cristina; Mihai, Florin-Răzvan; Ţiu, Ilarion, *Viaţa lui Ceauşescu. Ucenicul Partidului*, Editura Adevărul, Bucureşti, 2012

Betea, Lavinia (coord.); Diac, Cristina; Mihai, Florin-Răzvan; Ţiu, Ilarion, *Viaţa lui Ceauşescu. Fiul Poporului*, Editura Adevărul, Bucureşti, 2013

Betea, Lavinia, „La Europa Liberă s-au petrecut toate schimbările anti-regim", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 28 ianuarie 2009

Betea, Lavinia, „Nu se poate merge mai departe așa, tovarăși!", în *Jurnalul Național*, 13 noiembrie 2007

Betea, Lavinia, „Confesiunile Elenei Ceaușescu despre primul ei Întâi Mai. Interviu cu Constantin Olteanu", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Național*, 30 aprilie 2009

Betea, Lavinia; Olteanu, Constantin, „*Ședința Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia: Gorbaciov a întârziat un ceas și a refuzat mașina lui Ceaușescu*", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Național*, 8 iulie 2009

Betea, Lavinia, „Drumul lui Ceaușescu spre Iad a început la Moscova", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Național*, 10 decembrie 2009

Betea, Lavinia, „După ce refuzaseră invitația lui Gorbaciov, Ceaușeștii și-au petrecut concediul acasă", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Național*, 3 septembrie 2009

Betea, Lavinia, „Nürnbergul românesc: «Am fost un dobitoc!»", în *Jurnalul Național*, 3 februarie 2010, http://jurnalul.ro/special-jurnalul/nurnbergul-romanesc-am-fost-un-dobitoc-534671.html

Betea, Lavinia, „Enigma vizitei lui Ceaușescu la Teheran, interviu cu Ion Stoian", în *Adevărul*, 17 decembrie 2012, http://adevarul.ro/cultura/istorie/enigma-vizitei-ceausescu-teheran-1_50cf628a596d7200910eb7e5/index.html

Betea, Lavinia, „Gogu Rădulescu, patronul «cenaclului» de la Comana", *în Jurnalul Național*, 3 august 2010

Betea, Lavinia, „*În exclusivitate, gen. Constantin Olteanu, fost secretar al CC al PCR cu probleme internaționale: Mărturii despre ultima vizită a lui Ceaușescu la Moscova*", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*", supliment al *Jurnalului Național*, 4 decembrie 2009

Betea, Lavinia, „Jurnalul zilei", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*", supliment al *Jurnalului Național*, 30 aprilie, 4 iulie, 20, 21, 23 și 25 octombrie 2009

Betea, Lavinia, „Ultima sentință capitală și ultimul proces politic cu public din regimul Ceaușescu, Diplomatul Mircea Răceanu a fost

condamnat la moarte", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*", supliment al *Jurnalului Național*, 21 iulie 2009

Betea, Lavinia, „Ultima sinteză Agerpres citită de Ceaușescu", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*", supliment al *Jurnalului Național*, 4 noiembrie 2009

Betea, Lavinia, „Ultimul 23 August", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*", supliment al *Jurnalului Național*, 21 august 2009

Betea, Lavinia, „15 noiembrie 1987 – 15 noiembrie 2012. Vieți distruse de revolta de la «Steagul Roșu» din Brașov. 25 de ani de ani fără dreptate", în *Adevărul*, 15 noiembrie 2012

Betea, Lavinia; Buga, Vasile, „«Nicolae va sfârși prost» a profețit Gorbaciov în 87 (III). Interviu cu V.L. Musatov, prim-adjunct al șefului Secției Internaționale a CC al PCUS", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Național*, 13 ianuarie 2009.

Bunea, Mircea; Vela, Adriana, „*Țara trebuie să afle:* «Pe 14 decembrie, Iașul putea fi Timișoara»", în *Adevărul*, 24 februarie 1990

Burakowski, Adam, *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu (1965–1989). Geniul din Carpați*, Editura Polirom, Iași, 2011

Constantin, Dan, „Membrii CPEx așteptau demisia lui Ceaușescu la Congres", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Național*, 21 noiembrie 2009

Cristea, Adrian Eugen, „Căsătoria lui Nicu Ceaușescu", în *Jurnalul Național*, 30 iulie 2008

Diac, Cristina, „În zi de iarnă la Petrești", în *Jurnalul Național*, 8 ianuarie 2009

Domenico, Viorel, *Ceaușescu la Târgoviște. 22–25 decembrie 1989*, ediția a II-a, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2014

Hihn, Monalise, „Ceaușeștii păreau foarte bătrâni!", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Național*, 23 martie 2009

Iordache, Monica, „Ceaușescu – Raport la cel de-al XIV-lea Congres al PCR", *în Jurnalul Național*, 17 noiembrie 2004

„Istoricul Asociației Civic Media", 21 ianuarie 2013, http://civicmedia.ro/acm/index.php?option=com_content&task=view&id=765&Itemid=1

Marx, Karl; Engels, Friedrich, *Manifestul Partidului Comunist*, comentarii de Cătălin Avramescu, Radu Cosaşu, Ion Ianoşi, Editura Nemira, Bucureşti, 2006

Opriş, Petre, „O schiţă biografică a generalului de armată Victor Atanasie Stănculescu", în *Jurnalul Naţional*, 17 februarie 2010

Păunescu, Andrei, „Exclusiv: Bustul lui Stănculescu", în *Jurnalul Naţional*, 20 octombrie 2005

„Radio Europa Liberă despre urmaşul lui Ceauşescu", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 2 februarie 2009

Rogojan, Aurel, „Enigme ale Revoluţiei Române, Cazul Gogu Rădulescu şi Loja de la Comana sub lupa Securităţii", în *Jurnalul Naţional*, http://www.ziaristionline.ro/2010/12/28/cazul-gogu-radulescu-si-loja-de-la-comanda-sub-lupa-securitatii-reteaua-din-retea-de-la-komintern-la-neokomintern/

Socor, Vlad, „Ceauşescu pretinde că România ar putea fabrica arme nucleare", în *Scânteia. Jurnalul României. 1989 – Acum 20 de ani*, supliment al *Jurnalului Naţional*, 14 aprilie 2009

VI. Interviuri ale autorului

Apetrei Gherasim, cardiolog, component al colectivului de medici desemnat să-l îngrijească pe Nicolae Ceauşescu (interviu telefonic în 20 iunie 2009)

Coman Ion, gen. (r), secretar al CC pentru probleme militare şi justiţie în 1989 (4 decembrie 2008)

Cristea Adrian Eugen, col. (r), şi Dumitru Burlan, col. (r), foşti ofiţeri în Direcţia a V-a pentru protecţia şi paza demnitarilor (15 septembrie 2009)

Dinulescu Gheorghe, preot în satul Petreşti, jud. Dâmboviţa (10 februarie 2009)

Mincu Iulian, specialist în diabetologie considerat promotorul „alimentaţiei raţionale" (interviu telefonic în 30 aprilie 2009)

Năstăsescu Violeta, cadru universitar la ASE, traducătoarea de limbă engleză a Elenei Ceauşescu (5 mai 2017)

Olteanu Constantin, gen. (r), secretar al CC cu propaganda, apoi secretar al CC cu relațiile internaționale în 1989 (24 aprilie și 8 iulie 2009)

Oprea Gheorghe, prim-viceprim-ministru al guvernului în 1989 (20 mai 2015)

Tinca Gheorghe, secretar I la direcția pentru America de Nord, America de Sud și Canada în Ministerul Afacerilor Externe în 1989 (15 ianuarie 2009)

Index

Apostol, Gheorghe 75–77, 180, 186

Bărbulescu, Vasile (Lică) 7, 24, 35, 59–60, 65, 82, 94, 100, 104, 109, 115, 124–125, 127–129, 137, 150, 162, 171–174, 184, 189, 197, 198, 204, 209–210, 213, 218, 221, 227, 229, 233, 243, 259, 274, 281, 283

Bârlădeanu, Alexandru 15, 75, 77, 80, 84, 180

Bobu, Emil *passim*

Brucan, Silviu 75, 78, 80, 84

Bulucea, Vasile 39, 215

Burciu, Radu 7, 108, 142, 155, 157, 159, 183–184, 195, 270, 272

Ceauşescu, Elena (Tovarăşa) *passim*

Ceauşescu, Nicolae (Tovarăşul) 16–17, 23, 26, 32–33, 36–38, 47, 51–54, 60, 75, 86, 95, 97–102, 205–106, 117, 120, 127, 130, 134, 136–137, 142, 149, 151, 156–157, 163, 167, 169, 170, 175–176, 188–193, 200–209, 213, 214, 221, 228–229, 231, 236, 242, 251–252, 256, 261–267, 276, 279, 284–285

Ceauşescu, Nicu 21, 26, 29–30, 32, 37–38, 41, 49–50, 57, 59, 61, 82–83, 87, 93, 106, 111, 119, 121, 133, 135, 139, 142, 152, 160–163, 165, 185, 188, 197, 201, 215–217, 227, 231–232, 251–253, 257, 264, 266, 267, 274, 276–277, 282

Ciobanu, Lina 38, 118–119, 147, 185, 191, 213, 281, 284

Ciobanu, Victor 8, 52, 64, 85, 97–98, 126, 140, 142, 148, 167, 172, 178, 189–190, 200, 215, 273

Coman, Ion 99, 115, 161, 168, 246–248, 257, 262–263, 266, 272
Cristescu, Poliana *passim*
Curticeanu, Silviu *passim*

Dăscălescu, Constantin 37, 45, 105, 120, 125, 133–134, 144, 170, 174, 190, 195, 203, 209, 226, 236, 267, 269, 271, 279–282, 284
Dincă, Ion 55, 79, 86, 144, 232–233, 271

Gâdea, Suzana 27, 50, 86, 109, 114, 133, 146–147, 149, 150, 152, 214, 222, 261, 274, 283
Gheorghiu-Dej, Gheorghe 13, 37, 57, 76, 79, 81, 115, 123, 133, 138, 180, 184, 187, 254
Gorbaciov, Mihail 34, 38, 69, 85, 92, 118, 134, 147–148, 170–171, 174, 178–179, 192, 209, 217, 222, 230, 243, 245, 251, 254–255, 261–262, 264, 268–271, 275
Gorbaciova, Raisa 170–172

Iliescu, Ion 90, 158–159, 236

Manea, Constantin 32, 88
Mănescu, Corneliu 75, 77, 83, 184
Mănescu, Manea 46, 162–163, 186, 271, 280–283
Mihulecea, Cornel 54, 64, 88, 109, 142, 198, 212, 275
Mitea, Constantin 8, 24, 32, 34, 39–40, 61, 104, 121, 128, 135, 147, 149, 159, 176, 199, 221, 226, 237, 239, 240, 245–246, 249–250
Mureşan, Ana 191, 209

Neagoe, Marin 54, 57, 67, 74, 78, 91, 104, 145, 150, 157, 190, 195, 206, 264
Nicolae, I.M. 34, 43, 45, 48, 50, 52, 54, 58, 62–63, 67, 98–99, 127, 131, 137, 170, 185, 244, 267
Nicolcioiu, Vasile 8, 25, 27, 28–40, 56–64, 70, 82, 90, 107, 110, 114, 128–144, 150, 155, 157–158, 161, 162, 163–177, 184, 189, 197, 200–207, 213, 215, 226, 244, 246, 250, 253–274, 278
Niculescu-Mizil, Paul 93

Olteanu, Constantin 7, 25, 27, 29–30, 38–43, 48–49, 58–60, 68, 75, 77, 79, 85–86, 89, 90, 91, 96, 100, 102, 104–107, 110, 113, 115, 118, 123, 131, 134, 137, 145, 147–173,

176–179, 184, 188, 194, 197, 199, 203, 206–208, 214, 222, 225–228, 233, 237–247, 253, 256, 259–260, 272, 275
Oprea, Gheorghe 24, 34, 43, 52, 54, 58–59, 62–63, 67, 72, 78–79, 89, 93, 98–99, 109, 124, 127, 131–132, 137, 144, 157, 170, 174, 175, 199, 226, 264, 267, 271, 275, 279–281, 283

Pârvulescu, Constantin 74–75, 78, 123, 230
Pleşiţă, Nicolae 29, 236
Postelnicu, Tudor 27, 37–38, 51, 64, 71, 102, 129, 165, 232, 259, 279–283
Popescu, Dumitru 20, 45, 54, 60–61, 65, 91, 104, 113, 132, 136, 144, 157–158, 199, 216, 237–238

Radu, Constantin 8, 50, 54, 61, 72–73, 75, 79, 82–83, 89, 91, 96, 100–101, 111–112, 114, 120, 124, 128, 132–133, 135, 142, 144–145, 147, 150, 156–171, 175, 183–184, 188–189, 194, 198, 200, 203–210, 216, 218, 220, 221–234, 238–243, 253, 257, 264, 271–274
Răceanu, Grigore 75, 78, 81, 83, 129–130, 183–184
Rădulescu, Gheorghe (Gogu) 68, 271, 279
Rădulescu, Eugeniu 48, 70, 283

Spornic, Aneta 267
Stoian, Ion 34, 36, 43, 60, 73, 75, 77, 98, 100, 123, 130, 137, 140, 148, 150, 155, 157–158, 161–162, 167, 170, 189, 198, 214–215, 235, 237, 263, 271, 273, 275, 277, 283

Tănase, Gheorghe 29, 32–42
Teoreanu, Ion 63, 75, 93, 112, 118, 137, 140, 154, 184, 189–190, 195, 203, 215, 227, 246, 264, 270–271, 273
Totu, Ioan 29, 34, 73, 82–83, 93, 96, 124, 170, 210, 239, 252, 259–260, 275, 277, 282

Ursu, Ion 7, 13, 25, 27, 32–33, 41, 43, 49, 52, 58–59, 62–64, 66, 77, 80, 85, 94, 96, 100–101, 106, 108–109, 114, 118, 123, 130, 134, 137, 140, 142, 144, 147–147, 159, 167, 172, 179, 185, 190, 195, 201–202, 206, 208–209, 214–215, 220, 221–222, 242, 246, 257, 260, 263, 268, 275, 277, 284

Vlad, Iulian 8, 27–28, 42, 44, 47–48, 61, 68–69, 76, 79, 83, 90, 102–103, 114, 124, 128, 129, 137, 165, 195, 196, 209, 241, 247, 259, 260, 268, 270, 275, 278–284

Vlădescu, Nicolae 8, 54, 114, 119–120, 133, 145, 161, 166, 185, 210–211, 244, 250

Cuprins

Personaje principale 7
Lista de abrevieri 9
Introducere – *„Faraoana", film mut cu cameră ascunsă şi deznodământ cunoscut* 11
Capitolul 1 – *Ianuarie* 23
Capitolul 2 – *Februarie* 47
Capitolul 3 – *Martie* 64
Capitolul 4 – *Aprilie* 94
Capitolul 5 – *Mai* 117
Capitolul 6 – *Iunie* 139
Capitolul 7 – *Iulie* 166
Capitolul 8 – *Ultima vară a Ceauşeştilor* 181
Capitolul 9 – *Septembrie* 189
Capitolul 10 – *Octombrie* 205
Capitolul 11 – *Noiembrie* 235
Capitolul 12 – *Decembrie* 266
Bibliografie 287
Index 295